T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TASARIM ANABİLİM DALI
TASARIM BİLİM DALI

SAFRANBOLU'DA BULUNAN TARİHİ ESERLERDEKİ SÜSLEME TASARIM ÖRNEKLERİ (XVI.-XX.YY)

Zeynep Mehlika ULUÇAM KIRBAĞ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ali BORAN

Konya- 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı:	Zeynep Mehlika ULUÇAM KIRBAĞ
Numarası:	144163002001
Ana Bilim / Bilim Dalı :	Tasarım/Tasarım
Programı	Tezli Yüksek Lisans ■ Doktora

Tezin Adı:

Safranbolu'da Bulunan Tarihi Eserlerdeki Süsleme Tasarım Örnekleri (XVI.-XX. YY)

Bu Tezin Proje Safhasından Sonuçlanmasına Kadarki Bütün Süreçlerde Bilimsel Etiğe Ve Akademik Kurallara Özenle Riayet Edildiğini, Tez İçindeki Bütün Bilgilerin Etik Davranış Ve Akademik Kurallar Çerçevesinde Elde Edilerek Sunulduğunu, Ayrıca Tez Yazım Krallarına Uygun Olarak Hazırlanan Bu Çalışmada Başkalarının Eserlerinden Yararlanılması Durumunda Bilimsel Kurallara Uygun Olarak Atıf Yapıldığını Bildiririm.

Öğrencinin İmzası

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Doktora Tezi Kabul Formu

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	Zeynep Mehlika ULUÇAM KIRBAĞ
	Numarası	144163002001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tasarım / Tasarım
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ■
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ali BORAN
	Tezin Adı	Safranbolu'da Bulunan Tarihi Eserlerdeki Süsleme Tasarım Örnekleri (XVI.-XX.YY)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Safranbolu'da Bulunan Tarihi Eserlerdeki Süsleme Tasarım Örnekleri (XVI.-XX.YY)** başlıklı bu çalışma ..19../07../2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/~~oyçokluğu~~ ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Ali BORAN	Danışman	
Prof. Dr. Nurgül KILINÇ	Üye	
Prof. Dr. Fikri SALMAN	Üye	
Prof. Dr. Ahmet Ali BAYHAN	Üye	
Dr. Öğrt. Üyesi Necla DURSUN	Üye	

ÖNSÖZ

Bu araştırma hazırlanırken Safranbolu'da bulunan tarihi öneme sahip yapılardaki süsleme tasarımlarını belirleme, bulunan somut örnekleri kayıt altına alma, bu tasarımları çizimlerle destekleyerek yeni tasarımlara kaynak oluşturma amaçlanmıştır.

Araştırmada öncelikle tez konusu seçimimden yazım aşamasına kadar hiçbir katkıyı benden esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Ali BORAN'a, tasarım alanında ve özellikle bilimsel yöntem konusunda araştırmama katkıda bulunan hocam Prof. Dr. Nurgül KILINÇ'a, çizimlerimin oluşumu ve tez gidişatı için beni yönlendiren hocam Prof. Dr. Fikri SALMAN'a ,tez yazım sürecinde gelişimim için destek olan bölüm başkanım, hocam Dr. Öğrt. Üyesi Selda GÜZEL ÖZTÜRK'e ; benimle birlikte tüm evlatlarına, vatan, millet ve inançlar doğrultusunda dürüst, çalışkan olmayı, haksızlıklara rağmen bu düsturdan asla sapmadan hayatımıza devam etmeyi örnek davranışlarıyla gösteren-öğreten ve akademik hayatı bize sevdiren kıymetli babam Prof. Dr. Abdüsselam ULUÇAM'a, sanatı, kültürel değerleri, sanatçı olmanın ve üretmenin vazgeçilmez tadını elde ettiği tasarım ürünleriyle bizlere her daim tattıran kıymetli annem Emine Dilşat ULUÇAM'a, Safranbolu saha çalışmasında ve mezar şahidelerini okumamda yardımcı olan kıymetli ablalarım Zeliha Mahinur AYDINLATAN ve Zehra Mihrimah ULUÇAM'a, tez yazım sürecimi atlatmayı sabırla ve fedakarlık yaparak bekleyen kıymetlim Selman KIRBAĞ'a , geometrik çizimlerde katkı sağlayan değerli arkadaşım mimar İsmail ATEŞE'e , İzzet Mehmet Paşa Camii'ye ait önemli bilgilerini paylaşan sayın Doç. Dr. Anar AZİZSOY'a ve doktora sürecimin başlangıcından tezi teslim etmememe kadar geçen sürede, maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen tüm dostlarıma özellikle Tuba ÇELİK'e teşekkürü bir borç bilirim.

2019/KONYA Zeynep Mehlika ULUÇAM KIRBAĞ

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	Zeynep Mehlika ULUÇAM KIRBAĞ
	Numarası	144163002001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tasarım / Tasarım
	Programı	Tezli Yüksek Lisans Dok[redacted]a
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ali BORAN
	Tezin Adı	Safranbolu'da Bulunan Tarihi Eserlerdeki Süsleme Tasarım Örnekleri (XVI.-XX.YY)

ÖZET

Safranbolu yüzyıllar boyunca önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. doğal şartların elverişli oluşu ve özellikle suyun bereketi, ilçede yerleşik hayatı sürdürmeyi kolaylaştırmıştır. Bunun yanı sıra doğu-batı arasında bir geçiş noktasında kurulmuş olması Safranbolu'nun stratejik önemini arttırmış ve farklı kültürlere ait izlerin günümüze kadar ulaşması için zemin oluşturmuştur.

Safranbolu, 1995 yılından itibaren Karabük'ün ilçesidir. Demir-çelik fabrikasının kuruluşu ve Karabük üniversitesiyle birlikte nüfus, kültür ve ekonomide de artış sağlamıştır. Bunların yanı sıra ilçenin evleriyle tanınması, özellikle yaz aylarında, turizmin ekonomiye katkısını önemli hale getirmiştir. İlçenin henüz keşfedilmeyen kültürel yönleriyle tanıtılması ve bu konuda mevcut eksikliklerin tamamlanması kültürel miras açısından önem taşımaktadır. "Safranbolu'daki tarihi eserler üzerinde yer alan tasarım örnekleri (xvı.-xx. yy.)" başlıklı bu araştırmanın hazırlanmasındaki amaç; Safranbolu ilçesi'ne katkıda bulunmayı sağlamaktır. Ayrıca; literatüre kültürel değerler taşıyan süsleme tasarımlarını kazandırmak ve başka tasarımlara ilham olması amacıyla bu tezyinatın çizimlerini tamamlamak olarak alt amaçları sıralamak mümkündür.

Saha çalışmalarında araştırma konusu sınırlılığı içinde; 107 su mimarisinden yüzeyi bezeli 28 çeşme, beş farklı mezarlıkta yer alan 87 mezar (baş-ayak taşları ve sandukalar), dış cephe veya iç beden duvarları süslenmiş iki konut, konunun sınırlılığı dahilinde iki cami incelenmiştir.

Eserlerin yerinde incelenmesinden sonra;

1. Su Mimarisi
2. Mezar Yapıları
3. Dini Mimari
4. Konutlar

Olmak üzere tarihi eserler dört ana başlık altında anlatılmıştır. Ayrıca süslemeleri bakımından tekrar tasnif edilmiştir. bu yapılar üzerinde bulunan, günümüze ulaşmış 240 motif, kayıt altına alınmış ve sekiz farklı ana başlık altında incelenmiştir.

1. Bitkisel Motifler
2. Geometrik Motifler
3. Meyve Motifleri
4. İstiridye Motifleri
5. İbrik Motifleri
6. Testi Motifleri
7. Şemse Motifleri
8. Yazı Örnekleri

Tezyinatlar çizimlerle desteklenmiş, tasarım ilke ve ögeleri ışığında değerlendirilmiştir.

Araştırmanın sınırlılığını oluşturan yüzyıllar arasında genel olarak süsleme tasarımı için kullanılan bezemelerin benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca diğer şehir, ilçe ve köylerdeki benzer motiflerle karşılaştırıldığında yöreye ait herhangi etnik bir ögeye rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Safranbolu, Mimari Süsleme, Tasarım, Motif.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	Zeynep Mehlika ULUÇAM KIRBAĞ
	Numarası	144163002001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tasarım / Tasarım
	Programı	Tezli Yüksek Lisans Dok[redacted]a
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ali BORAN
	Tezin Adı	Design Examples On Historical Artifacts In Safranbolu (XVI.-XX. C.)

SUMMARY

Safranbolu Has Been Hosting Significant Civilizations For Decades. The Natural Conditions Being Favorable And Especially The Abundance Of The Water Facilitated Permanent Settlements In The District. In Addition, Being Founded In A Transition Spot Between The East And The West Increased The Strategic Importance Of Safranbolu And Established The Foundation For The Traces Of DifferentCultures Until Today.

Safranbolu Has Been The District Of Karabük Since 1995. The Population, Culture And Economy Increased With The Establishment Of Iron And Steel Facility And The Karabük University. Moreover, The District Known For Its Houses Made Significant Contribution To The Economy In Terms Of Tourism Especially During Summer Months. Introducing The District's Undiscovered Cultural Aspects And Completing The Insufficiency In This Matter Is Substantial In Terms Of Cultural Heritage. The Purpose Of The Research Titled "Design Examples On Historical Artifacts In Safranbolu (XVI.-XX. C.)" Is To Contribute To The District Of Safranbolu. Moreover, Sub-Aims Of The Study Are Adding Ornament Designs Having Cultural Values To The Literature And Completing The Drawings Of Such Decoration For The Purpose Of Being An Inspiration To Other Designs.

During Site Studies Within The Limits Of The Research Topic; 28 Fountains With Ornamented Surfaces From 107 Aqua Architecture, 87 Graves (Head-Foot Stones And Sarcophaguses) Located In Five Different Graveyards, Two Residences With Decorated Exterior Walls Or Interior Body Walls, Two Mosques Were Examined.

After The Artifacts Have Been Examined On-Site The Historical Artifacts Have Been Explained Under Four Main Titles As;

5. Aqua Architecture
6. Grave Structures
7. Religious Architecture
8. Residences.

Furthermore, They Have Been Sorted Out Once Again In Terms Of Ornaments. 240 Motifs On These Structures That Have Reached The Present Day Were Recorded And Examined In Eight Different Main Titles:

1. Botanical Motifs
2. Geometric Motifs
3. Fruit Motifs
4. Oyster Motifs
5. Pitcher Motifs
6. Jug Motifs
7. Rosette Motifs
8. Writing

The Decorations Were Supported With Drawings And Evaluated In The Light Of Design Principles And Elements.

It Was Noted That The Patterns Used For Decoration Design In General Showed Similarities Between The Centuries Limited For The Study. Furthermore, No Ethnic Item Of The Region Has Not Been Seen When Compared To The Similar Motifs From Other Provinces, Districts And Villages.

Key Word: Safranbolu, Architectural Decoration, Design, Motif.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası ii
Doktora Tezi Kabul Formu iii
I. Önsöz iv
II.Özet v
III. Summary vii
IV. İçindekiler ix
V. Tanımlar xii
VI. Tablolar Listesi xiii
VII. Çizimler Listesi xiv
1. GİRİŞ 1
1.1. Araştırmanın Konusu 1
1.2. Araştırmanın Amacı 1
1.3. Araştırmanın Önemi 2
1.4. Araştırmanın Sınırları 2
1.5. Konu İle İlgili Kaynak ve Araştırmalar 3
1.6. Konunun Araştırma Yöntemi 5
2. COĞRAFİ KONUM ve TARİHÇE 11
3. SAFRANBOLU'DA BULUNAN SÜSLEMELİ ESERLER 14
3.1. Dini Mimari 14
3.1.1. Dini Mimaride Süslemenin Önemi 14
3.1.2. Safranbolu'da Bulunan Süslemeli Dini Mimari Örnekleri (Camiler). 16
3.2. Su Mimarisi 18
3.2.1. Su Mimarisinde Süslemenin Önemi 19
3.2.2. Safranbolu Bulunan Süslemeli Su Mimarisi (Çeşmeler) 20
3.3. Konutlar 20
3.3.1. Konutlarda Süslemenin Önemi 21
3.3.2. Safranbolu'da Bulunan Süslemeli Mezar Yapıları Örnekleri 21
3.4. Mezar Yapıları 22
3.4.1. Mezar Yapılarında Süslemenin Önemi 23
3.4.2. Safranbolu'da Bulunan Bezemeli Mezarlar 24
4. SAFRANBOLU MİMARİ SÜSLEMELERİNDE ULAŞILAN ÖRNEKLER 25
4.1. Bitkisel Motifler 25
4.1.1. Çiçek Motifleri 25
4.1.2. Gül Motifleri 56

4.1.3. Şükûfe Motifleri 88
4.1.4. Diğer Bitki Motifleri 170
4.1.5. Lotus ve Palmet Motifleri 222
4.1.6. Girland Motifleri 241
4.1.7. Servi Motifleri 251
4.1.8. Çelenk Motifleri 267
4.1.9. Akantus Yaprakları 286
4.2. Geometrik Motifler 293
4.2.1. Kozmolojik Motifler 301
4.2.2. Madalyon (Çarkıfelek-Rozet) Motifleri 320
4.3. Meyve Motifleri 349
4.4. İstiridye Motifleri 377
4.5. İbrik Motifleri 397
4.6. Testi Motifleri 408
4.7. Şemse Motifleri 412
4.8. Yazı Örnekleri 422
5. DEĞERLENDİRME ve KARŞILAŞTIRMA 438
5.1. Safranbolu'daki Motif Tezyinat Yöntemleri 438
5.2. Motif Tasarımları 440
5.2.1. Bitki Motifleri 441
5.2.1.1. Çiçek Motifleri 442
5.2.1.2. Gül Motifleri 443
5.2.1.3. Şükûfe Kompozisyonları (Kap Ve Buketler) 445
5.2.1.4. Diğer Bitki Motifleri 449
5.2.1.5. Lotus ve Palmet Motifleri 451
5.2.1.6. Girland Motifleri 452
5.2.1.7. Servi Motifleri 454
5.2.1.8. Çelenk Motifleri 455
5.2.1.9. Akantus Yaprakları 456
5.2.2. Geometrik Motifler 457
5.2.2.1. Kozmolojik Motifler 458
5.2.2.2. Madalyon Motifleri (Çerkı Felek ve Rozet Motifleri) 460
5.2.3. Meyve Motifleri 462
5.2.4 .İstiridye Motifleri 465
5.2.5 .İbrik Motifleri 466

5.2.6. Testi Motifleri 468
5.2.7. Şemse Motifleri 469
5.2.8. Yazı Örnekleri 470
6. MOTİFLİ ÇEŞMELER TABLOSU 473
7. MOTİFLİ MEZARLAR TABLOSU 477
8. SONUÇ 484
9. KAYNAKLAR… 493
10. KATALOG…. 504

TANIMLAR

Barok: Süslemelerde Kıvrık Dallar Ve Aşırı Abartılı Stilize Edilmiş Bezeme Akımı. (Arel:1975)

Bezeme: Tezyin Diye De Bilinir. Motiflerin Süsleme Amacıyla Nakşedilmesi. (Nemlioğlu : 2010)

Bordür: Suyolu Gibi Motiflerin Bir Araya Gelerek Oluşturduğu Şerit Bezeme Çeşididir. (Şengül:1990)

Hendesi: Geometrik Motifler. (Şengül: 1990)

Natüralist: Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezemeler. (Akar:Keskiner:1978)

Niş: Duvarda Açılan Oyukluk. (Antemen : 2014)

Rokoko: Barok Akımından Sonra Ortaya Çıkan Bezme Türü. (Akar:Keskiner:1978)

Sofa: Safranbolu Evlerinin Hayat Kısmına Denmektedir. (Azelzi: 2009)

Şemse: Oval Şeklindeki Motifler. (Şengül:1990)

Şükûfe: Çiçeklerin Stilize Edilerek Motif Halinde Bezenmesi. (Akar:Keskiner:1978)

Tasvir: Resmin Şekillendirilerek İfade Edilmesidir. (Şengül:1990)

Yalak: Çeşmelerin En Alt Kısmını Oluşturan Yapı Birimidir. (Bölükbaş: 2014)

TABLOLAR LİSTESİ

1. Motifli Çeşmeler Tablosu..... 473
2. Motifli Mezarlar Tablosu 477

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1: Hidayetzade Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi 26
Çizim 2: Tuzcu Pınar Çeşmesi Kemer Üstü Süslemesi (Güney) 28
Çizim 2/1: Tuzcu Pınar Çeşmesi Kemer Üstü Süslemesi (Kuzey) 29
Çizim 3: Ceviz Sadikası Çeşmesi Kemer Üstü Süslemesi 31
Çizim 4: Atife Hanım Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 33
Çizim 5: Şükrü Efendi Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi (1) 35
Çizim 6: Ayşe Hanım -II- Mezarı Sanduka Süslemesi 37
Çizim 7: Hatice Saygın Mezarı Baş Taşı Süslemesi 39
Çizim 8: Üzeyir Sönmez Mezarı Baş Taşı Süslemesi 41
Çizim 9: İsimsiz Mezar -V- Sanduka Süslemesi 43
Çizim 10: Fadime Hatun Mezarı Tepelik-Şahide Geçiş Süslemesi 45
Çizim 11: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (1) 47
Çizim 12: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (2) 49
Çizim 13: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (3) 51
Çizim 14: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (4) 53
Çizim 15: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (5) 55
Çizim 16: İzzet Mehmet Paşa Camii Vaaz Kürsüsü Süslemesi (1) 61
Çizim 17: İzzet Mehmet Paşa Camii Son Cemaat Yeri Mihrabiye Süslemesi (Doğu) 63
Çizim 18: İzzet Mehmet Paşa Camii Son Cemaat Yeri Mihrabiye Süslemesi (Batı) 64
Çizim 19: Fatma Hanım -I- Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 67
Çizim 20 Hacı Fatma Hanım Mezarı Baş Ve Ayak Taşı Tepelik Süslemesi ... 69
Çizim 21: Fatma Hanım -IV- Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 71
Çizim 22: Ayşe Hanım -III- Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 73
Çizim 23: Müzeyyen Hanım Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 75
Çizim 24: Fatma Hanım -III- Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 77
Çizim 25: Zade Hanım Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 79
Çizim 26: İsimsiz Mezar -III- Baş Taşı Tepelik Süslemesi 81
Çizim 27: Şevkiye Hanım Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 83
Çizim 28: Ayşe Hanım -II- Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 85
Çizim 29: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (5) 87
Çizim 30: Akçasu Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi 89
Çizim 31: İzzet Mehmet Paşa Camii Vaaz Kürsüsü Süslemesi (2) 91
Çizim 32: Ali Ragıp Bey Mezarı Baş Taşı Süslemesi 96

Çizim 33: Hidayetzade Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi (2) 98
Çizim 34: Antepzade Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi 100
Çizim 35: İzzet Mehmet Paşa Mezarı Baş Taşı Süslemesi (Ön Yüzü-1) 102
Çizim 36: İzzet Mehmet Paşa Mezarı Baş Taşı Süslemesi (Arka Yüzü) 103
Çizim 37: Kileci Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi (Doğu) 105
Çizim 38: Çizim 38- Kileci Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi (Batı) 107
Çizim 39: Hacı Osman Efendi Mezarı Ayak Taşı Süslemesi 109
Çizim 40: Münevver Şerife Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 111
Çizim 41: Çavuşoğlu Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi 113
Çizim 42: Sadullah Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi 115
Çizim 43: Çılbır Pınarı Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi 117
Çizim 44: Fatma Hanım -I- Mezarı Sanduka Süslemesi (1) 119
Çizim 45: Bekir Türkyılmaz Mezarı Ayak Taşı Süslemesi 121
Çizim 46: Hacı Hüsnü Efendi Mezarı Sanduka Süslemesi 123
Çizim 47: Şükrü Efendi Çeşmesi Aynalık Süslemesi (1) 125
Çizim 48: Siviş Pınarı Çeşmesi Aynalık Süslemesi 127
Çizim 49: Mehmet Ondur Mezarı Ayak Taşı Süslemesi 129
Çizim 50: İsimsiz Çeşme -I- Lüle Üstü Süslemesi 131
Çizim 51: Çeşme Mahallesi Çeşmesi -I- Lüle Üstü Süslemesi 133
Çizim 52: Çeşme Mahallesi Çeşmesi -II- Lüle Üstü Süslemesi 135
Çizim 53: Meydan Çeşmesi -III- Lüle Üstü Süslemesi 137
Çizim 54: İsimsiz Çeşme -II- Lüle Üstü Süslemesi 139
Çizim 55: İsimsiz Çeşme -V- Lüle Üstü Süslemesi 141
Çizim 56: Kâhya Sarıaltın Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi 143
Çizim 57: İsimsiz Çeşme -III- Lüle Üstü Süslemesi 145
Çizim 58: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (6) 147
Çizim 59: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (7) 149
Çizim 60: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (8) 151
Çizim 61: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (9) 153
Çizim 62: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (10) 155
Çizim 63: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (11) 157
Çizim 64: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (12) 159
Çizim 65: Sipahioğlu Konağı Ocak Üstü Süsleme (1) 161
Çizim 66: Sipahioğlu Konağı Ocak Üstü Süsleme (2) 163
Çizim 67: Sipahioğlu Konağı Ocak Üstü Süsleme (3) 165
Çizim 68: Sipahioğlu Konağı Niş İçi Süsleme (1) 167
Çizim 69: Sipahioğlu Konağı Niş İçi Süsleme (2) 169

Çizim 70: İzzet Mehmet Paşa Camii Vitray Süslemesi 180
Çizim 71: İzzet Mehmet Paşa Camii Taç Kapısı Süslemesi.....182
Çizim 72: İzzet Mehmet Paşa Camii Mihrap Süslemesi.....185
Çizim 73: Hidayetzade Çeşmesi Lüle Üstü Süsleme (3) 187
Çizim 74: Mustafa Bey Validesi Hatice Hanım Mezarı Baş Taşı Süslemesi ...189
Çizim 75: Asmazzade Ayşe Hanım Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi.....191
Çizim 76: Fatma Hanım -V- Mezarı Baş Taşı Süslemesi.....193
Çizim 77: Fatma Hanım -VII- Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 195
Çizim 78: Ayşe Hanım -IV- Mezarı Baş Taşı Süslemesi 197
Çizim 79: Hafize Hanım -IV- Mezarı Baş Taşı Süslemesi.....199
Çizim 80: Kileci Çeşmesi Aynalık Süslemesi (1) 201
Çizim 81: Kileci Çeşmesi Aynalık Süslemesi (2) 203
Çizim 82: Kileci Çeşmesi Aynalık Süslemesi (3) 205
Çizim 83: Kileci Çeşmesi Aynalık Süslemesi (4) 207
Çizim 84: Hamidiye Çeşmesi Aynalık Süslemesi.....209
Çizim 85: Mustafa Gümüşler Mezarı Baş Taşı Süslemesi 211
Çizim 86: Hatice Pekşen Mezarı Baş Taşı Süslemesi.....213
Çizim 87: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (12).....215
Çizim 88: İsimsiz Çeşme -VI- Süslemesi (1) 217
Çizim 89: Fatma Hanım -IV- Mezarı Baş Taşı Süslemesi 219
Çizim 90: İsimsiz Mezar-XII- Baş Taşı Süslemesi 221
Çizim 91: Hidayetzade Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi 223
Çizim 92: Çılbır Pınarı Çeşmesi Musluk Üstü Süslemesi 225
Çizim 93: Osman Zevcesi Ayşe Hanım Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi ...227
Çizim 94: İsimsiz Mezar -I- Baş Taşı Tepelik Süslemesi.....229
Çizim 95: Çavuşoğlu Çeşmesi Köşebent Süslemesi (Doğu-Üst).....231
Çizim 96: Çavuşoğlu Çeşmesi Köşebent Süslemesi (Batı-Üst) 232
Çizim 97: Çavuşoğlu Çeşmesi Köşebent Süslemesi (Doğu-Alt) 234
Çizim 98: İsimsiz Çeşme -IV- Lüle Üstü Süslemesi.....236
Çizim 99: Salih Paşa Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi.....238
Çizim 100: Ali Bey Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi.....240
Çizim 101: Zeynep Hanım Mezarı Baş Taşı Süslemesi.....242
Çizim 102: İsimsiz Mezar -III- Baş Taşı Süslemesi.....244
Çizim 103: Şevkiye Hanım Mezarı Baş Taşı Süslemesi.....246
Çizim 104: Mehmet Ondur Mezarı Baş Taşı Süslemesi.....248
Çizim 105: İsimsiz Mezar -VI- Baş Taşı Süslemesi 250
Çizim 106: Mektepçiler Konağı Dış Cephe Süslemesi (1).....252

Çizim 107: Paşa Pınarı Çeşmesi Orta Bölüm Süslemesi 254
Çizim 108: Paşa Pınarı Çeşmesi Kemer Alınlığı Süslemesi.....254
Çizim 109: İzzet Mehmet Paşa Mezarı Ayak Taşı Süslemesi (Arka Yüzü).....256
Çizim 110: Tuzcu Pınarı Çeşmesi Cami Tasviri, Minare Kürsülerinin Süslemesi 258
Çizim 111: Mustafa Şekip Efendi Ayak Taşı Tepelik Süslemesi 260
Çizim 112: Şükrü Efendi Çeşmesi Aynalık Süslemesi (2) 262
Çizim 113: Şükrü Efendi Çeşmesi Kemer Üstü Süslemesi 264
Çizim 114: Köprülü Çeşmesi Kitabe Alınlığı Süslemesi.....266
Çizim 115: Çılbır Pınarı Çeşmesi Kitabe Çerçevesi 268
Çizim 116: Kileci Çeşmesi Nazarlık Çerçevesi.....270
Çizim 117: Kileci Çeşmesi Tarih Çerçevesi.....271
Çizim 118: Kileci Çeşmesi Aynalık Süslemesi (5) 273
Çizim 119: Kileci Çeşmesi Aynalık Süslemesi (6) 274
Çizim 120: Kileci Çeşmesi Aynalık Süslemesi (7) 276
Çizim 121: Kileci Çeşmesi Aynalık Süslemesi (8) 277
Çizim 122: Fatma Hanım -I- Mezarı Sanduka Süslemesi.....279
Çizim 123: Şükrü Efendi Çeşmesi Üst Bölüm Süslemesi (1) 281
Çizim 124: İsimsiz Çeşme -V- Alınlık Süslemesi.....283
Çizim 125: İsimsiz Mezar -V- Sanduka Süslemesi.....285
Çizim 126: İzzet Mehmet Passa Camii Son Cemaat Yeri Sütun Başlıkları Süslemesi (1) 287
Çizim 127: İzzet Mehmet Passa Camii Son Cemaat Yeri Sütun Başlıkları Süslemesi (2) 288
Çizim 128: İzzet Mehmet Passa Camii Sütun Başlıkları Süslemesi 290
Çizim 129: Çılbır Pınarı Çeşmesi Kilit Taşı.....292
Çizim 130: Mektepçiler Konağı Dış Cephe Süslemesi (2).....294
Çizim 131: Çılbır Pınarı Çeşmesi Yüzey Süslemesi.....296
Çizim 132: Ayşe Hanım -I- Mezarı Sanduka Süslemesi. 298
Çizim 133: Dimici Çeşmesi Çerçeve Süslemesi 300
Çizim 134: Fatma Hanım -I- Mezarı Sanduka Süslemesi.....302
Çizim 135: Zeynep Hanım -I- Mezarı Sanduka Süslemesi 304
Çizim 136: Şükrü Efendi Çeşmesi Üst Bölüm Süslemesi (2) 306
Çizim 137: Mehmet Ondur Mezarı Baş Taşı Süslemesi.....308
Çizim 138: Eskici Mehmet Usta Mezarı Sanduka Süslemesi.....310
Çizim 139: İsimsiz Mezar -V- Sanduka Süslemesi.....312
Çizim 140: İsimsiz Mezar -I- Baş Taşı Süslemesi (Güney)..... 314

Çizim 141: İsimsiz Mezar -I- Baş Taşı Süslemesi (Kuzey) 315
Çizim 142: İsimsiz Çeşme -VI- Süslemesi (2) 317
Çizim 143: Ceviz Sadikası Çeşmesi Kemer Üstü Süslemesi (Doğu) 320
Çizim 144: Mektepçiler Konağı Dış Cephe Süslemesi (3) 321
Çizim 145: Mektepçiler Konağı Dış Cephe Süslemesi (4) 323
Çizim 146: Tuzcu Pınar Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi (1) 325
Çizim 147: Tuzcu Pınar Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi (2) 327
Çizim 148: Tuzcu Pınar Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi (3) 329
Çizim 149: Çatal Pınar Çeşmesi Kemer Üstü Süslemesi (Güney) 331
Çizim 150: Çatal Pınar Çeşmesi Kemer Üstü Süslemesi (Doğu) 332
Çizim 151: Düriye Hanım Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 334
Çizim 152: Fatma Hanım Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 336
Çizim 153: Lütfiye Hanım Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 338
Çizim 154: Ayşe Hanım -I- Mezarı Sanduka Süslemesi 340
Çizim 155: Kuzkaya Hacılar Camii Giriş Kapısı Kemer Süslemesi (Orta) 342
Çizim 156: Kuzkaya Hacılar Camii Giriş Kapısı Kemer Süslemesi (Güney) 344
Çizim 157: İsimsiz Mezar -VIII- Baş Taşı Tepelik Süslemesi 346
Çizim 158: Ceviz Sadikası Çeşmesi Kemer Üstü Süslemesi (Batı) 348
Çizim 159: İsimsiz Mezar -XIII- Ayak Taşı Süslemesi 350
Çizim 160: İzzet Mehmet Paşa Mezarı Ayak Taşı Süslemesi (Ön Yüzü-2) 352
Çizim 161: İzzet Mehmet Paşa Mezarı Sanduka Süslemesi 354
Çizim 162: Şerife Hanım Mezarı Ayak Taşı Süslemesi. 356
Çizim 163: Habibe Kadın Mezarı Ayak Taşı Süslemesi 358
Çizim 164: Çılbır Pınarı Çeşmesi Kemer Üstü Süslemesi (1) 360
Çizim 165: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (13) 362
Çizim 166: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (14) 364
Çizim 167: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (15) 366
Çizim 168: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (16) 368
Çizim 169: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (17) 370
Çizim 170: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (18) 372
Çizim 171: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (19) 372
Çizim 172: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (20) 374
Çizim 173: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (21) 376
Çizim 174: Sipahioğlu Konağı Duvar Süslemesi (22) 376
Çizim 175: İsimsiz Mezar -XVIII- Baş Taşı Tepelik Süslemesi 378
Çizim 176: Hafize Hanım -II-- Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 380

Çizim 177: Muhammed Efendi Zevcesi ….Lide Hanım Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 382
Çizim 178: Osman Bey Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 384
Çizim 179: Hatice Hanım -III-- Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 386
Çizim 180: Salih Oğlu Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi....388
Çizim 181: Ayşe Hanım -V- Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi....390
Çizim 182: Makbule Sarı Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi 392
Çizim 183: Zehra Hanım Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi....394
Çizim 184: Ayşehan Hanım Mezarı Baş Taşı Tepelik Süslemesi....396
Çizim 185: Mektepçiler Konağı Dış Cephe Süslemesi (5) 398
Çizim 186: Paşa Pınarı Çeşmesi Kemer Alınlığı Süslemesi....400
Çizim 187: Çılbır Pınarı Çeşmesi Kemer Üstü Süslemesi (2)....402
Çizim 188: İsmail Avcı Evi Saçak Altı Süslemesi 404
Çizim 189: İsimsiz Çeşme -V- Doğu Cephesi Köşe Süslemeleri Süslemesi (Kuzey) 406
Çizim 190: İsimsiz Çeşme -V- Doğu Cephesi Köşe Süslemeleri Süslemesi (Güney). 407
Çizim 191: Tuzcu Pınar Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi (4) 409
Çizim 192: Şükrü Efendi Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi (2) 411
Çizim 193: Hamidiye Çeşmesi Musluk Üstü Süslemesi....425
Çizim 194: Şükrü Efendi Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi (3) 427
Çizim 195: İsmail Bostancı Mezarı Sanduka Süslemesi....429
Çizim 196: Ceviz Sadikası Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi 421
Çizim 197: Tuzcu Pınar Çeşmesi Kemer Gözü Süslemesi 423
Çizim 198: Tuzcu Pınar Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi (4) 425
Çizim 199: İzzet Mehmet Paşa Camii Avlu Giriş Kapı Süslemesi 427
Çizim 200: Şükrü Efendi Çeşmesi Aynalık Süslemesi (3) 429
Çizim 201: Ceviz Sadikası Çeşmesi Kemer Gözü Süslemesi 431
Çizim 202: Kâhya Sarıaltın Çeşmesi Lüle Üstü Süslemesi (2) 433
Çizim 203: Köprülü Çeşmesi Kemer Gözü Süslemesi 435
Çizim 204: Sipahioğlu Konağı Baş Odası Kapı Üstü Süslemesi. 437

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Çalışmanın konusunu, Safranbolu'da yer alan XVI-XX. yüzyıllarda yapılan tarihi eserlerdeki süsleme motifleri oluşturmaktadır. Bahsi geçen yüzyıllar arasında mimari tezyinat, ait oldukları dönemin yapısal özelliklerini taşımakta ve bu yönü ile diğer yüzyıllarda kullanılan süsleme tasarımlarından ayrıcalık göstermektedir.

UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde adı geçerek neredeyse ilçenin tümünün sit alanını oluşturması eserlerdeki süslemeleri kayıt altına alma ayrıca bunların yöresel özelliklere sahip olup olmadığını tespit etme ve Anadolu'daki diğer süsleme motifleri ile benzer yönlerini bulma gereksinimi ortaya çıkarmıştır. Bunlarla birlikte, süsleme tasarımlarının tasarım ilke ve ögelerine uygun yapılıp yapılmadığı sorusu araştırma konusunu başlatmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; Batılılaşma dönemi Osmanlı sanatının izlerini taşıyan mimari eserlerdeki süsleme motiflerini kataloglamak ve bu sayede yorumlanmalarını mümkün kılarak yeni süsleme kompozisyonlarının elde edilmesine katkı sunmaktır. Ayrıca eserlerdeki süsleme motiflerinin tasarım ilke ve ögeleri açısından değerlendirilerek döneme ait süslemelerde bu ilke ve ögelere uygunluğun değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın sonucunda ulaşılmak istenen alt amaçlar ise şu şekilde sıralamak mümkündür;

1. Mimari eserlerde yer alan bezemeleri, süsleme motiflerine göre sınıflandırarak literatüre kazandırmak.

2. Motiflerin bezeme amaçlarını incelemek.

3. Bezemeleri, tasarım ilke ve ögeleri açısından değerlendirmek.

4. Süslemelerdeki motiflerin çizimlerini yapmak.

1.3. Araştırmanın Önemi

Safranbolu'daki mimari eserlerde yer alan süsleme motifleri birçok yeni tasarımda bezeme olarak kullanılabilecek niteliğe sahiptir. Bu değerleri günümüze taşımak, motifleri belirlemek ve motif uygulamalarını tespit etmek araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

İlçe adını 1994 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne evleri ile yazdırmıştır. Ancak Safranbolu elbette evleri ile sınırlı değildir. İlçede bulunan çeşmeler, mezar taşları ve diğer mimari eserler birçok bezemeye sahiptir. Safranbolu'daki bu eserlerin süsleme motifleri ile ilçenin farklı değerleri günümüze taşınacaktır.

Araştırmaya konu olan motiflerin, Osmanlı sanatının batılılaşma dönemine ait oluşu, araştırmanın aynı dönem ile ilgili yapılacak Tasarım, Sanat Tarihi, Mimari, Süsleme gibi farklı çalışmalar için de kaynak olarak kullanılmasını mümkün kılacaktır. Bu durumda araştırmaya konu olan eserlerin ilçenin farkındalığı için önem arz etmesi ve oluşturulacak kataloğun yeni tasarımlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırları

Araştırma sınırlılıkları aşağıdaki gibi kabul edilmiştir.

Araştırma konusu, Safranbolu'da Selçuklu eserlerinin olmayışı ve erken Osmanlı dönemi mimari yapılarında tezyinatın bulunmayışından dolayı XVI.-XX. yüzyıllardaki mimari eserlerde yer alan süsleme motifleri ile sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamına Karabük ili Safranbolu ilçesi ile İlçeye bağlı 54 köy alınmıştır. Ancak ilçe merkez ve köylerinde gerçekleştirilen yerinde inceleme sonucu araştırmanın zaman sınırlılığında kalan ve günümüze ulaşan tarihi eserlerde süsleme bulunan sadece Kuz Kaya Hacılar, Navsaklar, Yörük ve Yazıköy köyleri olduğu tespit edilmiştir. Bu yüzden araştırma İlçe Merkez ve bu dört köy ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca araştırmanın zaman sınırlılığı içerisinde yapılmış süsleme tasarımlı tarihi

eserler: su mimarisinden 28 çeşme, dini mimariden iki eser (camiler), sivil mimariden üç ev ve 55 mezar taşı (baş-ayak taşları ve sandukalar) yer almaktadır.

1.5. Konu ile İlgili Kaynak ve Araştırmalar

Safranbolu ile ilgili, Safranbolu İlçe Halk ve Karabük Üniversitesi Kamil Güleç Kütüphanesi başta olmak üzere kütüphanelerde, Safranbolu Hükümet Konağı'nda, Kaymakamlar Evi'nde ve Süha Arın Müzesi'nde bulunana yazılı ve görsel kaynaklar ayrıca Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi'nde yüklü tezlerle birlikte araştırma konusuyla ilgili kaynaklar incelenmiş ve bu yazılı kaynaklardan faydalanılmıştır.

Araştırma konusunu içeren yakın tarihli çalışmalarda da faydalanılan ve bu araştırmaya temel oluşturan;

Reha Günay, 1981, *Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu* isimli ilk ulaşılabilen kaynak olmuştur. Kitabın ana konusunu, Safranbolu Evlerinin tipolojik yapıları ile bu yapıları etkileyen coğrafi ve kültürel unsurlar oluşturmuştur. Bununla birlikte evlerin inşasında kullanılan malzemeler ve evlerde bulunan bezemelerden de bahsedilmiştir. Dönemin bezemelerine örnek oluşturacak fotoğraflarla, isim ve tarih tabloları veri olarak kayda alınırken, tezyin teknikleri hakkında da detaylı bilgi verilmiştir. Mimari eserlerdeki bezemelerin isimleri, yapım tarihleri ve günümüze ulaşmayan süsleme tasarımları araştırma konusuna kaynak oluşturmuştur.

Mustafa Acar, 2002, *XVII. Yüzyıl ve XX. yüzyıl Dönem Başlarında Yapılmış Safranbolu (Âb-ı Hayat) Çeşmeleri* isimli kitabında, Safranbolu'da bulunan çeşmelerin kitabeleri ve tipolojik özellikleri bölümlere ayrılarak anlatılmıştır. Ayrıca çeşmelerin yapım ve onarım tarihinin de yer aldığı bir tablo da kitaba eklenmiştir. Anlatılan her çeşmenin fotoğrafı eserin sonunda yer alan "Fotoğraflar" bölümünde yer almıştır.

Tuncay Kara , 2005, *Safranbolu Yörük Köyü Köyümüzde Geleneksel Yaşam Örf ve Adetlerimiz* isimli kitabında, Yörük Köyü'nün tarihçesinden,-adetlerine kadar

birçok farklı yönünü, belirlediği başlıklar altında ele alarak inceleme ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Araştırmaya en büyük katkısı Yörük Köyü tarihçesi hakkında yazılı kaynak oluşturması ve içi kalem işi bezemeleri evlerin varlığını fotoğraflar ile belgelemesi olmuştur.

Ahmet Ergül, 2008, *Açık Kapılar Sahıpsız Yörük Evleri* isimli kitabında Yörük Köyü'nde bulunan evlerin sahipleri ve evlerin tarihçeleri ile ilgili bilgiler anlatılmıştır. İç cephe süslemeleri ile araştırmaya konu olan Sipahioğlu Konağı'nın sahipleri ve tarihi hakkında bilgi lerin yer alması bu araştırmaya katkı sağlamıştır.

Fatma Pamuk, 2010, *Safranbolu Evleri'nde Ahşap ve Metal Süslemeler* başlıklı yayınlanan Yüksek Lisans Tezinde konutlara ait, metal ve ahşapların işlenmesiyle ortaya çıkan süslemeleri görsel ögelerle kayıt altına alıp bunların çizimlerini yapmış olması ilçedeki süslemeler hakkında bilgi sahibi olmayı sağlamıştır.

Yeter Çan, 2011, *Safranbolu Yörük Köyü Sipahioğlu Konağı'nın Mimari ve Süsleme Özellikleri* başlıklı hazırlanan Yüksek Lisans Tezi, Sipahioğlu Konağından yola çıkarak döneme ait süslemeler hakkında yazılı ve görsel bilgilere ulaşmayı sağlamıştır.

Recep Karacakaya, İsmail Yücedağ ve B. Nuri Kılavuz, 2013, S*afranbolu Kitabeleri* isminde, Safranbolu mimari yapılarındaki kitabelerin yer aldığı kapsamlı bir eser oluşturulmuştur. Bu kitapta dini-sosyal, sivil ve kamu binaları; üzerinde yer alan tüm kitabelerin fotoğrafları ile okunuşlarına yer verilmiştir. Bu araştırmaya katkısı, üzerinde süsleme motifi bulunan mimari yapıların yapım tarihleri, yaptıran ve yapan kişilerin isimlerinin kayıt altına alınması şeklinde olmuştur.

Lütfiye Göktaş Kaya, 2013, *Safranbolu Merkez Mezarlığı Mezar Taşları* adlı kitabında da Safranbolu'da bulunan mezar taşlarının bir kısmını içeren tipolojik çalışma yer almıştır. İlçe merkezinde bulunana mezarlıkta çalışılan 200 mezarın kitabeleri okunmuş, tarih ve isimleri belirlenmiştir. Bunların yanında, eserlerdeki bezemelerle mezar şahidelerindeki başlıkların fotoğraflanarak tipolojik tasniflerinin yapılması sağlanmıştır.

Esra Bölükbaş Ertürk, 2014, *Safranbolu Çeşmeleri Üzerine Tipolojik Bir Yaklaşım* başlığıyla yayınladığı makalede Safranbolu'da bulunan çeşmelerin yapısal özellikleri ve tarihleri hakkında bilgileri kayıt altına alması araştırmaya kaynak oluşturmuştur. Ayrıca Ertürk'ün Doktora Tez konusunu oluşturan *Osmanlı Döneminde Safranbolu Su Mimarisi* isimli araştırması da ilçedeki çeşme ve diğer su mimarisi için kaynak sunmuştur.

1.6. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada *Betimleme Modeli kullanılmıştır.* Bu model, araştırma kapsamındaki tarihi eserlerde yer alan süsleme motiflerinin ve detay tespitinin hangi teknik ve üslûpta yapıldığının belirlenmesi amacıyla kullanılmıştır.

Araştırma için öncelikle konuyla ilgili literatür taranmıştır. Literatürden elde edilen bilgilerden yola çıkarak araştırma süreci belirlenmiş ve bu bilgiler gözlem formunun oluşturulmasında katkı sağlamıştır.

Safranbolu ile ilgili literatür taramasında tüm yazılı ve görsel belge ve bilgilerden, Batılılaşma Dönemi Osmanlı Sanatının ilçeye yansıyan temel özellikleri, motiflerin yapım teknikleri, kullanılan sembollerin anlamları ve uygulama biçimleri konularında büyük ölçüde yararlanılmıştır. Bu yazılı ve görsel tarama sonucunda Safranbolu ve köylerinde bulunan son dönem Osmanlı mimari eserlerindeki süslemelerle [1] ilgili saha çalışması gerçekleştirilmiş ve araştırmanın sınırlılığı göz önünde bulundurularak hangi tarihi eserlerin araştırmaya konu edileceği belirlenmiştir. Araştırmaya konu olan süslemeler taş malzemeden yapılmış mimari eserlerde yer almaktadır.

Yapıların ait oldukları yüzyıl yapım-onarım kitabelerinde yer alan bilgilerle tespit edilirken kitabesi günümüze ulaşmayan eserlerin bir bölümünün tarihi Reha Günay'ın *Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu,* Kracakaya vd.'nin *Safranbolu*

[1] Araştırma konusunun temel kavramı olan ve araştırmanın adını oluşturan "süsleme" terimi, benzer araştırmalarda "tezyinat" ve "bezeme" terimleri ile de ifade edilmektedir. Bu bağlamda, araştırmayı oluşturan konularda zaman zaman anlamı pekiştirmek amacıyla her üç terim de kullanılmıştır.

Kitabeleri ve Mustafa Acar'ın *XVIII. Yüzyıl ve XX. Yüzyıl Dönemi Başlarında Yapılmış Safranbolu (Âb-ı Hayat) Çeşmeleri* isimli yazılı kaynaklar aracılığıyla öğrenilmiştir. Çalışma süresi içerisinde bu yapıların bezemeleriyle birebir benzerlik gösteren ya da aynı özelliklere sahip başka süslemeli eserlere de rastlanmıştır. Yapım yıllarına hiçbir kaynakta ulaşılamasa da araştırma sınırlılığı içerisindeki tezyinatın tespiti için çalışmaya bu eserler de dahil edilmiştir.

Safranbolu'da günümüze ulaşan ancak yapım amacına yönelik kullanılmayan iki kilise vardır. Bunlardan biri merkezdeki St. Stefonos Kilisesi (Ulu Camii) diğeri ise Yazıköy'de bulunan Yazıköy Kilisesidir. Ulu Cami'nin iç mekan veya dış cephesinde herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. Ancak Yazıköy Kilisesi'nin dış cephe ve ikono sehpasında bezemeler vardır. Bu süslemelerin birebir çizimlerinin Nazlı Soykan ve Durmuş Gür tarafından *Safranbolu, Yazıköy Kilise (Mimari, Süsleme, Liturjik Elemanlar)* başlıklı makalesinde yayınlanmış olmasından dolayı bu süslemeler araştırmaya alınmamıştır. Safranbolu'da şapele ve XVI.-XX. yüzyıllarda yapılan mimari süslemelerle günümüze ulaşmış bezemeli mescide rastlanmamıştır. Bu tespitlerden dolayı, dini mimari başlığı altında sadece camiler değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen, bezemeleri bozulmadan/aslına uygun restorasyonu yapılmış iki dini mimari İzzet Mehmet Paşa Camii ve Kuzkaya Hacılar Köyü Camii'dir.

Safranbolu su mimarisini, su kemeri, çeşmeler ve konutlardaki havuzlar oluşturmaktadır. Yerinde yapılan incelemeler sonucu, su kemeri ve üç havuzda da bezemeye rastlanmamıştır. Merkez başta olmak üzere ilçede 221 çeşme tespit edilmiştir. Ancak bu çeşmelerden sadece merkezde olan 16'sının kesin olarak XVI.-XX. Yüzyıllarda yapıldığı kitabelerinden ve yazılı kaynaklardan öğrenilmiştir. Yine merkezde yer alan 12 çeşmenin ise tezyinat benzerliğinden dolayı aynı dönemde inşa edildiği düşünülmüştür. Bu nedenle araştırmada toplam 28 çeşmenin süslemesi su mimarisi kapsamında incelenmiştir.

Safranbolu'da bulunan konutların bezemeleri; dış cephe, iç mekân ve tavan olarak üç ayrı bölümde değerlendirilmiştir. Tavan süslemelerinin birebir çiziminin

Erhan İşler ve Rahmi Aras tarafından *Kastamonu Merkez, Daday Ve Safranbolu Geleneksel Türk Evi Tavanları* isimli makalede kayıt altına alınarak daha önce yayınlanması nedeniyle araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Dış cephelerde nazarlık olarak kullanılan "Maşallah" yazılarının ise yinelenen bir motif oluşturduğu görülmüştür[2]. Bu araştırmada sadece örnek teşkil etmesi amacıyla aynı motiflerden rastgele seçilen İsmail Avcı Evi'ndeki testi motifinin çizimi yapılmış ve değerlendirmeye alınmıştır.

Safranbolu merkez, Kuzkaya Hacılar Köyü, Yazı Köy, Yörük Köyü ve Navsaklar Köyü'ndeki mezarlıklarda bulunan mezarların, baş-ayak ve sanduka kısımlarında bezemeler bulunduğu tespit edilmiştir. Bu yapılardan XVI.-XX. yüzyıllar içerisinde defnedildiği belirtilen kişilere ait mezarların tezyinatları araştırmaya konu olmuştur. Anlatım ve çizim tekrarından kaçınmak amacıyla, sürekli tekrar eden ve birebir aynı özellikleri taşıyan deforme olmamış tezyinattan sadece birer örnek araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmacı tarafından Haşim Karpuz'un *Arkeoloji-Sanat Tarihi ve El Sanatlarında Bilimsel Araştırma Teknikleri* kitabında yer alan bilgilerden faydalanarak gözlem formu geliştirilmiştir. Bu form her eser için; *Eser Kayıt Numarası, Yapı, Bulunduğu Yer, Yapım Yılı, Banisi, Yapı Malzemesi, Süsleme Teknikleri, Süsleme Özellikleri, Fotoğraf* bilgileri yazılarak doldurulmuştur.

Araştırma kapsamındaki eserler genel ve detaylı olarak fotoğraflanmıştır. Her bir eserle ilgili gözlem formları doldurulmuştur. Konutların saçak altları, cami kubbesi gibi yerlerde yer alan 42 motif yükseklikten dolayı ölçülememiş ancak geriye kalan 152 süslemenin bire bir ölçüsü alınmıştır. Sonrasında elde edilen fotoğraf ve gözlem formundan yola çıkılarak sınıflandırma çalışmasına başlanmıştır. Sınıflandırma, İnci Birol ve Çiçek Derman'ın *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler,* Hüseyin Kılıçkan'ın

[2] Safranbolu evleri dış süslemeleriyle ilgili detaylı bilgi ve görsel için bkz.: Soykan, Nazlı ve Gür, Durmuş. (2013). *Anadolu Kültüründe Nazar ve Nazarlıklar: Safranbolu Örneği*. 2. Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi,115-158.

Tarih Boyunca Bezeme Sanatı ve Örnekleri, Selçuk Mülayim'in *Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler* kitaplarında yer alan tanımlar, sınıflandırmalarve örneklere uygun şekilde, Çiçek, Gül, Şükûfe, Diğer, Lotus ve Palmet, Girland, Servi, Çelenk ve Akantus Yapraklarının olduğu *Bitkisel Motifler*, Geometrik, Kozmolojik ve Madalyon (Çarkı Felek,Rozet) alt tasnifleriyle *Geometrik Motifler, Meyve, İstiridye, İbrik, Testi, Şemse Motifleri* ve *Yazı* şeklinde sekiz ayrı başlık altında sınıflandırılmıştır.

Her motifin zemin rengi Adobe Photoshop CC 2018 programı yardımıyla temizlenerek ana hatları ortaya çıkartılmıştır. Bezemelerin bu şablon halleri aydınger kâğıda geçirilerek, kalem işiyle nakşedilen 19 bezeme hariç, noktalamalarla gölgelendirmeleri yapılmış ve araştırmaya konu olan her motifin el ile çizimi gerçekleştirilmiştir. Sadece "4.2. Geometrik Motifler" başlığı altında bulunan beş restitüsyon gerektiren motif (Çizim 145-147,154,157) Mimar İsmail ATEŞtarafından Auto CAD programında çizilmiştir. Ayrıca serbest fırça tekniğiyle (one-stroke/zostova) nakşedilen tezyinatın kalemle çizimi mümkün olamayacağı için sadece fotoğrafları kataloğa eklenmiştir.

Süsleme çizimlerinin başka tasarımlarda kullanılması adına yeterli seviyede büyütülmesi/küçültülmesi gerekmiştir. Bu yüzden her motif (farklı boyutlarda olduğu için) tez baskı ölçüleri göz önünde tutularak büyültülebilecek/küçültülebilecek en üst seviyede ölçeklendirilerek çizilmiştir. Ölçekleme; motifin gerçek boyutunun tez yazım kurallarında belirtilen A4 kâğıt standartlarına oranlanarak belirlenmiştir. Bu işlem "Motifin Boyutu (X cm) ÷ A4 kâğıt ölçüsü (14 cm.)" şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamındaki bezemelere ait fotoğraf ve yapılan çizimlerin değerlendirmesi Seçkinöz vd.'nin *Süsleme Resimleri ve Süsleme Sanatları Tarihi* ile Esma Civcir'in *Temel Tasarım ve Tasarım İlkeleri* kitaplarında yer alan ortak *Tasarım İlke ve Ögeleri* ; *Tekrar, Uygunluk, Koram, Zıtlık, Egemenlik, Denge ve Birlik* ilkesiyle *Çizgi, Biçim, Doku, Oran ve Renk* ögelerine göre araştırmacı tarafından hazırlanan *Örnek Motif Değerlendirme Formu* (Ek 1) dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

Safranbolu'da Bulunan Tarihi Eserlerdeki Süslemelerin Tasarım Örnekleri (XVI.-XX. YY) konulu bu araştırma raporunun; **Giriş Bölümünde** çalışmanın amacı, önemi ve sınırlılıkları belirtilerek araştırmada kullanılan yöntem açıklanmış, tez kapsamında yer alan materyallere ulaşama ve bu materyallerin incelenmesi konusunda izlenilen yollar ve aşamalar aktarılmıştır.

Raporun **Coğrafi Konum ve Tarihçe Bölümünde** Safranbolu'nun genel coğrafi konumu ve tarihi gelişimi hakkında yazılı kaynaklardan ulaşılan bilgiler düzenlenerek aktarılmıştır.

Araştırma raporunun **Safranbolu'da Bulunan Süslemeli Tarihi Eserler** başlıklı bölümünde, araştırmaya konu olan tarihi eserlerin oluşumu ve tarihi süreç içerisindeki gelişimine dair litaretürden elde edilen genel bilgiler aktarılmıştır. Ayrıca çalışmaya konu olan 91 mimari eser **Dini Mimari, Su Mimarisi, Konutlar** ve **Mezar Yapıları** olarak sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Bu durum sonucunda her sınıflandırmadaki süslemenin önemi ve gelişimi ile Safranbolu'da bulunan örnekler belirli bir düzen içinde anlatılmıştır.

Raporun **Safranbolu Mimari Süslemelerinde Ulaşılan Somut Örnekler** bölümünde Safranbolu'da bulunan tarihi eserlerdeki süslemeler hakkında kısa bilgiler, çizimler ve fotoğraflar bulunmaktadır. Tasniflerde yer alan bezemelere ait künye oluşturacak bilgileri içeren tablo çalışmaya eklenmiştir. Bu bilgilerinden sonra, süsleme tasarımının yer aldığı yapı hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Her tablo ve bilgiden sonra, o süslemeye ait çizimler çalışma metnine eklenmiştir.

Araştırma Raporunun **Değerlendirme ve Karşılaştırmalar** bölümünde, araştırma kapsamındaki bezemelere ait fotoğraf ve yapılan desen çizimleri, Tasarım İlke ve Ögeleri ışığında değerlendirilmiştir. Ayrıca bu bölümde, araştırmaya konu olan tezyinatın etnik özellikleri açısından karşılaştırılmasının yapılabilmesi adına farklı ülke, il, ilçe ve köylerdeki benzer motifler tespit edilerek görselleri katalog kısmında sunulmuştur.

Araştırma Raporunun **Sonuç** kısmında XVI. – XX. yüzyıllarda Safranbolu'da Bulunan Tarihi Eserlerdeki Süslemelerin Tasarım Örnekleri hakkındaki değerlendirme sonuçlarına yer verilmiştir.

Raporun Katalog Bölümünde ise Safranbolu'da bulunan ve araştırmaya konu olup Somut Örnekler başlığı altında yer alan motiflerin bulunduğu tarihi eserlerin genel görüntüleri ile *Değerlendirme ve Karşılaştırma* bölümünde verilen örnek eserlerin fotoğrafları bulunmaktadır.

Araştırma raporunun sonunda, araştırmaya temel oluşturması için taranan metinlerle birlikte görsellerin ve tez oluşturulurken faydalanan tüm kaynakların alfabetik sırayla yer aldığı **Kaynaklar** bölümü vardır.

2. COĞRAFİ KONUM ve TARİHÇE

Safranbolu, Türkiye'nin Batı Karadeniz bölgesinde yer alır. Günümüzde Karabük İlinin bir ilçesidir. Bolu, Zonguldak ve Çankırı ile komşudur. İlçeye bağlı54 adet köy[3] bulunmaktadır. İlçenin ekonomik kaynağını, Karadeniz'in doğal güzellikleri ve zenginlikleri ile birleşen kültürel mirası oluşturmaktadır. Şüphesiz mimari eserler de yerleşim yeri olarak belirlenen coğrafyanın etkisi altında şekil almaktadır [4] . Bölgenin, özellikle konut mimarisinde vazgeçilmez ahşap materyal, Safranbolu evlerinde de vazgeçilmez yere sahip olmuştur ve olmaktadır[5]. Bu özellikleri ile ilçe önemli bir turizm merkezi durumundadır (Gürbüz, 2002:35; Ünal,2011:132). İlçe, 1994 tarihinde Ülkemizin sekizinci eseri olarak UNESCO Dünya Kültür Mirası listesine eklenmiştir [6] . Tarih boyunca Teodoropolis, Zalifre, Borlu, Zağfiranbolu (Ulukavak,2017:17-29) isimleri ile anılan Safranbolu, Homeros Destanı'nda zikredilen Paflagonya[7] Kızılırmak ve Bartın Çayı sınırları içinde yeralmaktadır.

İlçe, "Paflagonya'nın İncisi" olarak adlandırılmış ve tarih boyunca Hititlerden Osmanlıya kadar birçok devlete ev sahipliği yapmıştır. İlçe, Karadeniz'den gelen kervanları İç Anadolu'ya bağlayan ve bu yüzden konum olarak önem arz eden bir bölgedir. Çoğu kaynakta Paleolitik Dönemde de yerleşim yeri olarak kullanıldığı söylenen Safranbolu, uzun süre Rumların hakimiyetinde kalmıştır. Bizans Dönemine

---

[3] Safranbolu Belediyesi. http://safranbolu.bel.tr/mahalle-ve-koy-muhtarlari. Erişim Tarihi: 19.10.2018

[4] Türk evlerindeki tarihsel ve coğrafik gelişimler için bkz. Sözen, Metin. (2001). *Türklerde Ev Kültürü*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.

[5] Safranbolu evleri tipolojik özellik ve kullanılan malzemeler için bkz: Balcı, Perihan. (1984). *Mimaride Türk Üslubu Semineri*. Atatürk Kültür Merkezi: İstanbul. 92.; Beyazıt, Nigan. (2014). *Safranbolu Evleri Plan Tipolojisi ve Kullanıcı İhtiyaçları Hiyerarşisi*. (17). Kuram Dergisi:1-15.; Günay, Reha. (1981). *Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları: 169-175.

[6] Safranbolu, özellikle XVIII. yüzyılda Asya ve Avrupa arasındaki ticaretin önemli merkezlerinden birisi olmuştur. Türk kentsel tarihinin bozulmamış bir örneği olan bu şehir, geleneksel şehir dokusu, ahşap yığma evleri ve anıtsal yapılarıyla bütünü sit alanı ilan edilmiştir. Yurdumuzun ender yerleşim alanlarından biri olarak 17 Aralık 1994 tarihinde 614 sıra numara ile Kültürel Kategoride UNESCO Dünya Miras Listesi'ne geçmiştir. Daha Fazla bilgi için bkz., Canbulat, İbrahim. (2016). *City of Safranbolu*, *UNESCO* World Heritage in Turkey 2016: 224-250; *Unesco Türkiye Milli Komisyonu 2016-2017 Faaliyet Raporları* (2018), Ankara: 177.

[7] Paflagonya : Karadeniz kıyısı, Kastamonu-Samsun sınırları arasında bulunan bölgeye verilen isimdir. (Dökü vd.,2006: 67)

ait yapılardan günümüze kadar gelen kalıntılar Türkmen Beyliklerinin ilçeye gelişine kadar, ilçenin Bizans hakimiyeti altında olduğunu göstermektedir. Anadolu Selçukları Dönemi ile Safranbolu uç beylik olarak kaynaklarda yerini almıştır. İlçe 1190 yılında kesin olarak Türk hakimiyetine girmiş olsa da Türk Beylikleri ile Selçuklu Devleti arasında birkaç kez el değiştirmiştir. Ancak ilçe 1416 yılında kesin olarak Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır (Cinozoğlu, 2010:17-19, Yazıcıoğlu ve Al, 1982:40-49).

Safranbolu'ya göç yolu ile gelen Türk soyları ilçenin çeşitli bölgelerinde yerleşik hayata geçmiştir. "Yörük Köyü" olarak bilinen Safranbolu'dan 15 kilometre doğuda bulunan Kastamonu yolu üzerindeki bölgeye göç eden ilk aşiretin Kayı Kolundan, Karakeçeli olduğu kaynaklarda yer alır. Ancak Köyün kurucusu olarak Horosan'dan gelen Hüseyin ve kardeşlerinin olma ihtimaline de değinilmiştir (Kara,2005:25-32). Sonuç olarak bu araştırmaya konu olan köylerden biri: Yörük Köyü, adından da anlaşılacağı üzere, Yörüklerin yerleşik hayata geçişlerini temsil ettiği için önem arz etmektedir.

Kaynaklarda Yörük Köyü'nde bulunan eğitimli insan profilinden bahsedilmiştir. Bunun kanıtı olarak "La diva Turca" olarak bilinen dünyaca ünlü sopranolardan biri Leyla Gencer'in büstü köye dikilmiştir. Ayrıca saha araştırmasında Köyün mezarlığında bulunan şahidelerde "İstanbul Saray Eşrafından", "…Sarayda görev yaptığı için sadece anısına…" ibareleri ile karşılaşılması da köy ahalisinin sarayla bir bağının olduğunu göstermektedir. Köyde yer alan eserlerin süsleme motif tasarımları da bu kültürle yoğrulmuş ve günümüze değin ulaşmıştır.

Şüphesiz Safranbolu'nun gelişimi ve sarayla olan ilişkisi Safranbolulu Paşa, İzzet Mehmet ile de alakalıdır. Paşa sarayda önemli kademelerde görev yapmış, Mısır'a vali olarak atanmıştır. Sonrasında ise 1794 yılında sadrazam olarak sarayda göreve getirilmiştir (Özcan,2001:560-561). Devlet idaresinde yer alan bir Paşanın memleketi Safranbolu'ya İstanbul etkisini getirmesi yadsınamayacak bir durumdur. Öyle ise denebilir ki, Safranbolu'da günümüze ulaşan mimari eserlerin süsleme tasarımları da bu kültürden etkilenmiştir. İlçedeki birçok eser Batılılaşma Dönemi

Osmanlı Mimarisinin izlerini taşımaktadır. Mimaride "Barok ve Rokoko" [8] olarak adlandırılan dönemden kalan yapılar, Safranbolu'da batı etkisini hissettirmektedir. Ayrıca 1924 "Nüfus Mübadelesi" öncesinde, Rumlar tarafından yaptırılan mimari eserlerin varlığı da belgelenmiştir (Gür ve Soykan, 2015: 555). Ancak günümüzde Rum gelenekleri ile harmanlanan süsleme motiflerinden bahsetmek mümkün değildir.

Safranbolu'nun evleri tanınarak turizm açısından büyük bir açık müze görevi görürken, 2007 de kurulan, 65.000 öğrencili Karabük Üniversitesi'nin de ilçenin sosyo-ekonomik girdisi üzerinde önemli bir etkisi bulunduğunu söylemek mümkündür.

[8] Ercan Evren'in Antikite'den Günümüze Mimarlık kitabında Barok: "düzensiz" (İspanyolca), Rokoko (Rocaill): "Midye" (Fransızca) tercümeleri ile kelime anlamları açıklanmış ve bu iki dönemin tarih aralığı 1600-1800 olarak verilmiştir. Dönem mimarilerin detayı için bkz. Evren, Ercan. (2012). Antikite'den Günümüze Mimarlık. (1. Baskı). Antalya: Mimarlar Odası Antalya Şubesi Yayınları.

3. SAFRANBOLU'DA BULUNAN SÜSLEMELİ ESERLER

3.1. Dini Mimari

3.1.1. Dini Mimaride Süslemenin Önemi

İslam inancına göre "hayır yapma" önemi çerçevesinde imarları üstlenen dini yapılar ki özellikle camiler, devlet içerisinde kurulan kademeli bir sistem ile mimar başına bağlı bir ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu ekibin içerisinde hiç kuşkusuz nakkaşlarda bulunmuş ve inşası yapılmaya başlanacak imar için ekipteki farklı meslek grupları ile fikir alışverişi yapılmıştır (Kabakcı, 2013:31).

Türkler tarafından İslamiyet'in kabulüyle dini mimari yapılarda da farklılıklar oluşmaya başlamıştır. Bu farklılıklar hem yapıların mimari tasarımlarını hem de süslemede kullanılan motifleri etkilemiştir.

İslam öncesinde yaygın olan putlara (insan veya hayvan sûretlerine) tapınmadan sakınmak adına özellikle üç boyutlu resim (heykel) ve portre çalışmalarından uzak duran nakkaşlar, dini mimaride bitki, geometrik ve yazı motiflerinden oluşan kompozisyonları tercih ederek tezyinatın bu doğrultuda gelişmesini sağlamıştır. Örtü sistemleri başta olmak üzere, yapıların iç mekânları bu tür örneklerle bezenmiştir.

Türk Dini Mimarisindeki süslemeler de inşa edildiği yüzyılın mimari anlayışı ve tasarımına göre birtakım değişiklikler geçirmiştir. Anadolu Selçuklu ve Beylikler Döneminde beden duvarları taş-tuğla-ahşap malzemeyle örülen eserlerin, giriş cepheleri ve taç kapılarındaki görkemli tezyinata karşılık (Fotoğraf 1), sırlı tuğla ve mozaik çinili iç cephe süslemeleri mimari estetiğin dengesini sağlamak amacına yönelik olarak şekillendirilmiştir. Bu süslemelerde daha çok kıvrık dal, rûmi-palmet gibi soyut bitki kompozisyonları; kesişen düğüm, yıldız ve astrolojik sembolleri içeren geometrik motifler ve Kûfi-Nesih karakterli yazı kuşakları yer almıştır.

Erken Osmanlı'dan başlayıp klasik ve batılılaşma dönemleri boyunca Osmanlı cami ve türbe mimarisinde devam eden blok kesme taş ve mermer malzeme kullanımı (Fotoğraf 2), dış cepheleri yalın ve sade bırakırken, örtü sistemlerinde kalem işi; XVI.

yüzyılın ikinci yarısından itibaren de iç cephelerde çini malzeme ile zengin geometrik, bitki ve yazılı süsleme kompozisyonlarına yer verildiği dikkati çeker (Fotoğraf 3). Klasik Dönemde süsleme örnekleri arasında natüralist bitki motifleri (Bahar dalları, lâle, sümbül, karanfil, gül, hançer yaprakları) ile girift sülüs karakterli hatla yazılmış kitabe kuşakları, güneş sistemini sembolize eden Şemse-Salbek motifleri tezyinatın her alanında yer almıştır.

Batılılaşma Döneminde ise mimaride hem iç hem dış cephe süsmeleri tamamen batıdan gelen Barok, Rokoko ve Ampir üslûpların izlerini taşıyan kompozisyonlardan ve renklerden oluşturulmuştur. Her ne kadar mimari ve küçük el sanatlarında Türk sembol ve motifleri işlense de üslûp tamamen Batı çizgilerini yansıtmaktadır [9] (Fotoğraf 4). Bu dönemde daha çok şükûfe motifli çiçek kompozisyonları ile C ve S kıvrımlı süsleme kuşakları ile çelenk ve girland motifleri işlenmiştir.

Hıristiyan dini mimarisinde, özellikle kiliselerin iç cephe ve örtü sistemlerinde mozaik ve fresko ağırlıklı dini konulu süsleme kompozisyonları yer almaktadır (Fotoğraf 5, Fotoğraf 7). Katedral gibi büyük programlı kiliselerle yerel yönetimlerin eseri bölge kiliselerinin dış cephelerinde ise rölyef (kabartma) tekniği ile işlenmiş dini konulu süsleme kompozisyonları yer almıştır[10] (Fotoğraf 6). Anadolu'daki kiliselerin büyük bölümü küçük ölçekli, şapel niteliğinde olduğundan süslemeye pek yer verilmemiştir. Çoğunda var olan süslemeler, yapılar terk edildiğinden günümüze ulaşamamıştır. Safranbolu'da mevcut iki kilisede de süsleme bulunmamaktadır.

---

[9] Osmanlı Mimarisi için bkz., Eyice, Semavi.(1999). *Osmanlı Devri Türk Mimarisi*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, Ankara:79-101; Arık, M. Oluş.(1999). *Osmanlı Mimarisinin Gelişimine Temel Bir Bakış*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, Ankara:102-114; Acun, Hakkı.(1999). *Erken Devir Osmanlı Mimarisi*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, Ankara:137-148; Uluçam, Abdüsselam. (1999). *Klasik Dönem Osmanlı Mimarisi*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, Ankara: 163-183; Kuban, Doğan. (1999). *Sinan*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, Ankara: 190-201; Arık, Rüçhan. (1999). *Batılılaşma Dönemi Anadolu Türk Mimarisine Bir Bakış*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, Ankara: 247-264; Bakır, Betül. (1999). *XVIII. Yüzyılda Türk Baroklu Camiler*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, Ankara:265-275; İnce, Kasım. (1999). *III. Selim-IV. Mustafa ve II. Mahmud Dönemi (1789-1839) Osmanlı Mimarisi Hakkında*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, Ankara:276-286; Fırat, Nurcan, İnci. (1999). *XX. Yüzyıl Başlarında Görülen Osmanlı Mimarisi*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, Ankara:287-297.

[10] Bkz.: Yıldız, Sevcan. (2009). *Bizans Tarihi, Kültürü Sanatı ve Anadolu'daki İzleri*, (2. Baskı). İstanbul: Detay Yayıncılık.

3.1.2. Safranbolu'da Bulunan Süslemeli Dini Mimari Örnekleri (Camiler)

Safranbolu merkez ve köylerinde bulunan iki caminin süsleme bezemeleri araştırma konusu sınırlılığı içinde yer almaktadır. Bu camiler, İlçe merkezindekiİzzet Paşa Camii ile Kuzyaka Köyü Hacılar Camii'dir.

İzzet Mehmet Paşa Cami (M. 1796), ilçe merkezinde Eski Çarşıdadır. İç mekanlarda ve örtü sisteminde kalem işi tekniği ile tezyin edilmiş zengin kompozisyonlar bulunmaktadır (Fotoğraf 8). Cami avlu giriş kapısı kemer kilit taşında kartuş içinde damla motifi oluşturan "Maşallah" yazısı kabartma tekniği ile nakşedilmiştir. Kabartmalar altın yaldızla vurgulanmıştır. Cami ana giriş kapısı üstündeki pandantifler arasında bulunan kitabenin üzerine yaprak motiflerinden oluşan taç tasarımı yapılmıştır (Fotoğraf 104). Taç kapının arka yüzü de aynı tasarımla ele alınmıştır. Kalem işi tekniği kullanılarak bitki motifleri ile tezyin edilmiş, üzerine kıvrık dallardan oluşan bir taç giydirilmiştir.

Son cemaat yerini oluşturan revakın sütun başlıklarında da kabartma tekniği ile akuntus[11] yaprakları işlenmiştir. Cami son cemaat yerini örten bir kubbe ve kubbenin iki yanındaki tonozlarda da kalem işi tekniği ile nakşedilmiş motifler bulunmaktadır. Kubbenin merkezinde içten dışa doğru genişleyen ve en sonunda dilimli olan çerçevelerin içlerinde ise üç farklı stilize bitki kompozisyonları vardır. Ayrıca kubbenin yaslandığı pandantiflerde şükûfe motifi yer almaktadır. Mihrabiye nişi ile kavsara arasına kabartma tekniği kullanılarak rozet motifi işlenmiştir.

Caminin ana girişi ile iki yanında bulunan müezzin mahfilini örten düz tavanda birbirinin tekrarı şeklinde üç bitki kompozisyonu yer almaktadır. Bu kompozisyonlar, dikdörtgen tavana uygun bir biçimde tasarlanmıştır. Tavanın göbeği, son cemaat yerinin kubbe merkezindeki süsleme ile aynı formda tezyin edilmiştir. Ancak köşelere

[11] Akantus (Acanthus) Yaprağının çoğu kaynakta "kenger" olarak anılması üzerine *ACANTHUS ; Turkiye'nin Arkeoloji Ve Sanat Tarihi Terminolojisine Yanlış Adla Girmiş Bir Bitki Motifi* makalesi yazılmıştır. (Demiriz, 1984: 19-29). Makale dikkate alınarak çalışmada bu bezeme "akantus yaprağı" olarak zikredilmiştir.

denk gelen kısımlar, üç stilize çiçeğin abartılı dallarla çerçeve içerisine alınmasıyla bezenmiştir. Müezzin mahfili üzerinde yer alan ve ana kubbenin oturduğu kemer ile sınırlandırılan kadınlar mahfili üç kubbe ile örtülmüştür. Kubbelerde de kalem işi süsleme bulunmaktadır. Bu süslemeler, son cemaat yeri örtü sistemi ile aynı formda, ancak farklı renkler kullanılarak düzenlenmiştir. Ayrıca, kadınlar mahfilinin iki yanından dışa taşırılan balkonların altlarında şemse motifi içine oturtulmuş madalyonlar bulunmaktadır. Madalyon motifleri ise üç farklı renkte stilize güllerle kompoze edilmiştir. Mahfilleri ve örtülerini taşıyan sütunların başlıklarına kabartma akantus yaprakları işlenmiştir. Bunlara yaslanan kemer yaylarında şemse motifleri; alınlıklarında ise kıvrık dal ve sıcak renkli natüralist çiçeklerden oluşan çerçevenin içinde şemse-salbek motifleri bulunmaktadır.

Harimi örten kubbe ve kubbe geçişlerinde de caminin tüm iç süslemesine uyumlu olan motifler kullanılmıştır. Kubbe merkezinde her biri diğerinden farklı sarmal dal ve yapraklardan oluşan beş kompozisyon bulunur. Aynı zamanda kubbe eteğinde yarım şemse ve salbekler oluşturan bitki süslemeleri vardır. Kubbenin yaslandığı pandantiflerin üzeri ise yapraklardan oluşturulmuş vazolardan çıkan kıvrık dal ve çiçek kompozisyonları ve Şükûfelerle bezenmiştir. Bu bezeme ile birlikte pandantifilerin kubbeyle birleşen üst bölümlerinde ikişer madalyon bulunmaktadır. İçteki madalyonlarda Allah, Ebubekir, Osman ve Hasan adları yazılıdır. Dıştaki madalyonda bitkisel bezemeler yer almaktadır (Fotoğraf 9, Fotoğraf 111). Kemer yaylarının birleştiği alanda bulunan madalyonlarda ise Muhammed, Ali, Ömer, Hüseyin adları yazılmıştır.

Yapının üç yönünde beden duvarlarında açılan üçer sıra pencere bulunur. İlk sıra pencerelerin etrafı iyon başlıklı sütunlar ile çerçeve içine alınarak tamamen batılılaşma dönemi izlerini taşıyan kıvrık dal ve ünik motiflerle bezenmiştir. İlk ve ikinci sıra arasında kalan boşluklar bitki motifli bordürler ve sütuncuklar ilebezelidir. İkinci, üçüncü sırada ve kubbe kasnağında yer alan pencerelerin üzerine ise sadece abartılı kıvrık dallardan oluşan bitki motifleri işlenmiştir.

Caminin tüm pencerelerinde dönemin özelliklerini taşıyan kalın alçı çerçevelere tutturulmuş vitraylar bulunmaktadır. Mihrap üstündeki iki sıra pencerede yer alan motifler haricinde tüm vitraylar aynı tasarımdadır. Bu iki pencerede ise ikişer servi motifi vardır (Fotoğraf 10).

Mermer mihrap tamamen batılılaşma dönemi üslubuyla tasarlanmıştır. Nişin iki yanındaki sütünce ve başlıkları sancağa benzeyen bir düzenleme ile ele alınırken ortasına taç yapılmıştır. Tacın ortasına Şükûfe, kap kısmına da Tuğra işlenmiştir (Fotoğraf 128).

Kuzyaka Köyü Hacılar Caminin (7 Mayıs 1967) ise sadece giriş kapısı üzerine kabartma tekniği ile tezyin edilen üç madalyon motifi bulunmaktadır (Fotoğraf 55).

3.2. Su Mimarisi

İnsanın en çok gereksinim duyduğu suyla ilgili mimariye Roma İmparatorluğu başta olmak üzere birçok medeniyetin önem verdiği, günümüze ulaşan eserler veya belgelerle gözler önündedir. Türklerin de Romanın anıtsal yapılarını aratmayacak boyutta ve sayıda eserler yaptırdığı da bir gerçektir. Bu duyarlılık suya duyulan ihtiyaçla birlikte özellikle Müslüman olduktan sonra Türklerin hayırseverliği düstur edinmesi ve inançlarının temizliğe yönlendirmesi, su mimarisinin önemini azımsanmayacak şekilde etkilemiştir.

Özellikle Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde su mimarisi ile yalnızca dönemim yöneticileri değil, birçok farklı kesimden hayırsever kişilerin "Allah rızasını" gözeterek tüm canlılara hizmete yönelik su tesisleri kurmada yarıştıkları tarihi kaynaklarda yer almaktadır (Bölükbaşı, 2014: 233). Sadece bânilikle kalmayarak, mimari yapıların içlerinde veya yapının bizzat kendisi olmak kaydıyla çeşme, havuz, şadırvan, hamam, köprü gibi su mimarisinin konumlarını belirleyerek tasarımlarını hazırlayıp uygulamaya koymak da bu kültür içinde gelişerek doruk noktaya ulaşmıştır.

Kuşkusuz su mimarisine verilen önemin, suyun yaşamsal gereksinimin karşılanması kadar, vermiş olduğu rahatlatıcı etki ve estetiğinin de rolü olduğu bir gerçektir. Konya Karatay Medresesi'nin orta bölümündeki havuzun yıldızların

izdüşümleri izlemek; Şam Nureddin Zengi Bimaristanı, Sivas Divriği Şifahanesi ve Edirne II. Bayezid Darüşşifasındaki havuzların akıl hastalarının tedavisinde özel terapiler uygulamak; Bursa Ulu Camii'nde olduğu gibi, mekân içindeki şadırvanlardan (Fotoğraf 11) hem abdest almak, hem de suyun estetik akışından manevi bir huzur duymak amacıyla tasarlandıkları da bilinmektedir.

3.2.1. Su Mimarisinde Süslemenin Önemi

Su mimarisine verilen önemin görsel olarak aktarımı için yapıların estetik algı çerçevesinde inşa edilmesi de önem taşımaktadır. Yapıların bânilerinin ve bezemeleri nakşedenlerin su mimarisine duydukları kişisel önem de bu yapılardaki süsleme tasarımlarını etkilemiştir.

Çeşmelerin, ayna, sütunce, alınlık, köşebent, oluk üstü, silme dikdörtgen/kare çerçeveleri veya yalak/kurna kısmı olmak üzere birçok bölümüne dönemin izlerini taşıyan farklı teknikle süsleme tasarımları uygulanmıştır. Bu bezemelerin neredeyse hepsi, içinde bulunduğumuz dönemde "tasarım ilkeleri" olarak belirlenen özellikler göz önüne alınarak nakşedilmiştir. Nakşeden ustanın (nakkaşın) yüzeyi kullanma isteği veya bâninin çeşme üzerinde olmasını arzu ettiği desen ve motifler, Türk üslûbunda var olan bezeme modelleri kullanılarak tasarlanıp uygulanmıştır. Buna ilave olarak kompozisyonları tamamlayabilmek için birden fazla motif su mimarisi yüzeylerine cesurca işlenmiş ve ortaya sanat eserleri çıkmıştır (Aytöre, 1962: 45-49).

Türk mimari eserlerinde görülen bezeme ustalığı, bahsi geçen sebeplerle su mimarisinde de varlığını göstermiştir. Su mimarisi artık sadece ihtiyacı gidermek amacı ile inşa edilen bir çeşme, sebil, havuz olmaktan çıkarak, süsleme tasarımları incelenecek birer yapıt hâlini almıştır. Süslemeler, anlattıkları hikâyeler veya birbirlerine kıyasla daha ince işçilikle bezenerek her yeni yüzyılda yapılan eser, bir önceki döneme ait bezeme tasarımlarına farklı bir teknik veya farklı bir desen eklenerek nihayet anıtsal özellik kazanmayı başarmıştır. Sezer Tansuğ'nun ifade ettiği gibi, özellikle XVIII. yüzyıldan itibaren Türk su mimarisi, bahsi geçen sebeplerin de etkisi ile tamamen anıt vasfını kazanmıştır. (Tansuğ, 1965: 24 ; Önge, 1997; 6)

Türk çeşmelerinde estetik algıdan söz edildiği zaman bilindiği üzere anıtsal özelliğe sahip akla ilk gelen örneklerden biri İstanbul III. Ahmed Çeşmesi'dir (Fotoğraf 12). Türk Rokoko bezeme tasarımının en güzel örneklerinden biri olan bu çeşme, elbette Osmanlı sınırları içinde aynı özelliği taşıyan tek çeşme değildir. Özellikle XVIII. yüzyıl sonrasında ülke dışından gelen ustaların farklı çizgileri beraberinde getirmesi ve Türk motifleriyle bunların bütünleşmesi, aynı dönemlerde birçok farklı şehirde birbirine benzeyen motif tasarımlarının var olmasını sağlamıştır. Ayrıca şehirlerarası dolaşım ve ticaret, nakkaşların yaşadığı şehirden başka şehirlerdeki eserlere tezyinat motifi taşıyabilmesi, başkent İstanbul'dan başka yerlerde de aynı üslûp ve özellikteki tasarımların gözlenmesinin sebebidir. Bu bilgiler ışığında, anıtsal özellik taşıyan çeşmelerde yer alan motiflerin, Anadolu topraklarındaki birçok şehirde, ilçede veya köydeki tezyinatta yer aldığını söylemek mümkündür.

3.2.2. Safranbolu'da Bulunan Süslemeli Su Mimarisi (Çeşmeler)

Yapılan alan araştırmasında Safranbolu ilçe merkezinde 107[12] çeşme tespit edilmiştir. Araştırmaya ise bunlardan sadece 28 adedi konu olmuştur. Bunların büyük çoğunluğu bitki motifi ile bezenirken, geometrik ve yazı motiflerinin de süsleme tasarımları içinde yer aldığı görülmektedir. Şükrü Efendi, Tuzcupınar ve Kileci çeşmeleri değişik motiflerle bezenmiş örneklerdir (Fotoğraf 27, 47, 36).

Yazıköy'deki bir çeşme hariç, ilçeye bağlı köylerde bulunan çeşmelerin yapımı XXI. yüzyıla ait olduğu için çalışma konusu dışında kalmaktadır. Eski tarihli çeşmelerde de bezeme bulunmamaktadır (Tablo 1).

3.3. Konutlar

İnsanoğlunun var oluşundan beri barınma amacıyla kullandığı doğal alanları, Neolitik Dönemde kendi eliyle şekillendirdiği kulübeleri ve ilkel ortak kültürün ürünü evleri geliştirip köy, kasaba ve kentleri oluşturduğu şeklindeki bilgiler tarihin

---

[12] *Ahmet Gökoğlu Not Defterleri: Paphlagonia Bölgesi İlk Kültür Envanteri* isimli kaynakta Safranbolu'da bulunan çeşme sayısının 110 olduğu yazmaktadır. (Aktaran: Dökü vd. 2006:74); *Tarih Metodolojisinde Laboratuar Yöntemi ve Safranbolu Örneği* isimli makalede ise tescilli çeşme sayısı 93 olarak aktarılmıştır (Aktaran: Kaştan,2017:81)

kronolojik sürecinde yer almaktadır. Her medeniyet ve kültüre göre değişiklik ve benzerlik gösteren daha kullanışlı konutların geliştirilmesi ise günümüze kadar süregelmiştir. Bu gelişmeler, konutların coğrafi tipolojik özelliklerini genellemeye fırsat verirken, mimari özellikleri ile de kaçıncı yüzyıla ve hangi uygarlığa ait olduğunu anlayacak tahmine temel oluşturmuştur (Göğebakan, 2015 : 42).

Türklerde var olan mevsimsel göçlere en uygun barınma yerlerinin çadır olduğu gerçeği nedeniyle, yerleşik düzene geçinceye kadar bu form hep devam etmiştir. Ancak özellikle İslamiyet'i kabul edişten sonraki yerleşim biçimi ve düzeni, bağlı olduğu coğrafya ve kültürün birikimleri yanında inançları gereği de barınaklarının yeni bir tasarımda ele alındığını göstermektedir. "Müslüman" kimliği ile yaşamanın, inşa edilen konutların avlu duvarlarının yüksek ve evlerin oluşturduğu sokakların çıkmaz oluşunu beraberinde getirmiştir (Küçükerman,1995:10; Eldem, 1984:14). Cami, çarşı-pazar gibi ortak yaşama alanlarının belirlenmesi de bu kültürün bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3.1. Konutlarda Süslemenin Önemi

Konutların gelişimi, konutların korunması gerekliliğine inanılması ve hane halkının ekonomik gücünü göstermesi açısından, yapıların sağlamlığı kadar gösterişli olmasına da önem verildiği dikkat çekicidir. Bu amaçla yapının iç ve dış cepheleri için süslemeler tasarlanmış ve bu alanlara uygulanmıştır. Yapısal oluşum kadar bölgenin coğrafi konumu, oluşan kültürün niteliği ve dönemin modası da tezyinatta büyük etken olmuştur.

Osmanlının batılılaşma dönemi her alanda olduğu gibi, konutların tezyinatında da ön sırada yer almış, barok ve rokoko üslûbu bütün özellikleri ile motif, form ve kompozisyonlarda kendini göstermiştir.

Anadolu'nun birçok bölgesinde dış cepheler süslemesiz bırakılırken, çoğunda "Maşallah" yazılı nazarlıklar ilk dikkati çeken süsleme unsuru olarak karşımıza çıkarlar. XVII. yüzyıl sonrasında başlayan akımın etkisinde kalınarak, "nazarlık" olarak işlenen "Maşallah" yazısı, damla motifi içinde abartılı kıvrık dal ve palmet

konturlu çelenklerle kuşatılmıştır. İç mimaride ise Barok üslûpla işlenmiş bitki motifi ağırlıklı kalem işi süsleme kompozisyonları duvar ve tavanlarda yerini almışlardır.

3.3.2. Safranbolu'da Bulunan Bezemeli Konut Örnekleri

Safranbolu'nun gelişimi, geçmişteki özgün üretimi, günümüzde ise ekonomik girdisinin büyük kısmını oluşturan turizm hareketliliği ile Safranbolu evlerinin tanıtımdaki yadsınamaz başarısına bağlıdır. İki veya üç katlı, yüksek avlu duvarları ile çevrilmiş, ilçenin hemen her yerinde rastlayabileceğiniz birçok ev bulunmaktadır[13]. Bu evlerin birkaçı haricinde genellikle dış cephelerinde süsleme vardır. Ancak birçok farklı istifleme yöntemi ile yazılı "Maşallah" nazarlıkları ve nadir görünen kozmolojik süsleme tasarımları neredeyse bir gelenek halini alarak dış cephelere nakşedilmiştir[14]. Konutların iç cepheleri ise misafirin ağırlanacağı odada tavan ve pencere arasındaki yüzeylere veya merdiven bitişi ile sofa arasında kalan köşelerdeki nişlerin içerlerine, natürmort ve bitkisel motiflerden oluşan kompozisyon veya tek motiften oluşan tasarımlar şeklinde tezyin edilmiştir (Arık,1976:21).

Safranbolu evleri ile ilgili kaynaklardaki bilgilere göre, yapım tarihi bilinen 67 evin varlığından söz etmek mümkündür (Günay,1981: s.12). Ancak günümüzde, ilçe merkezinde evlerin yalnızca 18 tanesinin dış veya iç cephelerinde bezeme bulunmaktadır. Birbirinden farklı süsleme tasarımlarıyla dikkat çeken Mektepçiler konağı ve ilçeye bağlı Yörükköy'de Sipahioğlu Konağı'nda kalem işi tekniğiyle tezyin edilmiş örneklere rastlanmaktadır.

3.4. Mezar Yapıları

Ölümden sonra bir hayatın olacağı inancı, tarih boyunca birçok medeniyette ölenin defnedilme şeklini, defin törenini ve defnedilen yerde oluşturulan mezarın biçimsel tasarımını etkilemiştir. Dini inançlarla yaşanılan coğrafyada oluşan kültüre

---

[13] Safranbolu Evleri'nin tipolojik özellikleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Balcı, Perihan(1984) *Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri,* 11-13 Haziran 1984, AKM İstanbul, 92-94.

[14] Safranbolu evlerinde dış cephe süslemesi için bkz. : Safranbolu evlerinde dış cephe süslemesi için bkz. : Soykan, Nazlı ve Gür, Durmuş. (2013). *Anadolu Kültüründe Nazar ve Nazarlıklar: Safranbolu Örneği* . 2. Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi,115-158.

ve ölenin sosyal kimliğine göre şekil alan bu mimari yapılar, ait oldukları dönemin özelliklerini günümüze taşımak açısından birer kaynak oluşturmaktadırlar[15].

Bu bağlamda, geniş bir coğrafyaya yayılan Türklerin kabul ettikleri dinlere göre ölülerini defin şekilleri ve mezar yapılarının özellikleri değişkenlik göstermiştir. Balbal ve kurganlardan kümbetlere, türbelere ve anıtsal mezar taşlarına kadar, aslında doğrudan İslam inancı içinde yer almayan birçok mezar yapısını, Ortadoğu'dan Balkanlara (Karamağaralı, 1972:120; Şopolya,1970:10;).

3.4.1. Mezar Yapılarında Süslemenin Önemi

Göktürklerden Cumhuriyet Dönemi'ne kadar devleti yönetenlerle din büyüklerinin mezarlarına önem verilmiştir. Ayrıca askeri rütbeliler ve halk tarafından bilinip sayılan kişilerin mezarları da anıtsal yapılardır. Diğer insanlara ait mezarların hemen hepsi tipolojik olarak birbirine benzemektedir. Azerbaycan ve Doğu Anadolu bölgesindeki bazı mezarlıklarda bulunan koç, koyun ve at betimlemeli, çoğu Şia ehline ait mezar yapıları ve taşlarında, tasarım özellikleri bakımından farklılık gösteren mezarları da göz ardı etmemek gerekmektedir (Uluçam, A., 2002:13; Baş, 2002:1-14).

Müslüman Türk geleneğinde, ölen birisinin mezarının baş ucuna "şahide" adı verilen bir baş taşı dikilmektedir[16]. Şahidenin üzerinde değişik motiflerden oluşan bezemelerle yazılar yer almaktadır. Bu yazılarda bazen dörtlük, bazen ayet, bazen de sadece defnedilen kişinin kimliği vardır. İstisnalar dışında, XVI. yüzyıl öncesinde sadece ölüm; sonraki zamanlarda hem doğum hem de ölüm yılı belirtilmiştir. Baş taşlarının iç, dış veya hem iç hem de dış yüzeyine belli motifler işlenmiştir. Ayrıca şahidede yer alan farklı istifteki yazıların türü ile uyum içinde olan ve yazıyı çerçeve içine alan motiflere de tasarlanmaktadır. İsteğe, bölgenin geleneklerine ve kişiye göre değişmekle birlikte, mezarlara ayak taşı da konmaktadır. Ayak taşlarının genelinde dışa gelen yüzeyi boş bırakılırken, iç yüzeyine servi ağacı motifinin işlendiği

[15] Konu hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Beyhan Karamağaralı, *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu,* 18-20 Aralık 1998, AKSM İstanbul, s.33

[16] Mezarın baş ucuna dikilen bu taş üzerine çoğunlukla ahireti hatırlatan dini içerikli mesajlarla ölenin kimliği yazıldığından "şahide" adı verilmiştir. Baş taşı, "Hece Taşı" olarak da adlandırılmaktadır.

görülmektedir. Türbeler dışında, kişinin kimliği ve ekonomik durumuna göre, mezarın etrafını çevreleyen tek blok şeklinde veya duvarların birleşimi ile tasarlanan dikdörtgen prizması sandukaların bir, birden fazla veya her yüzeyinde tezyinata yer verilmiştir.

Türk mezarlarında çokça rastlanan süslemeler bitki ve geometrik motiflerden oluşmaktadır. Osmanlı Dönemi ile birlikte mezar taşlarının tasarımlarında defnedilen kişilerin erkek veya kadın oluşuna göre ayırıma gidilmiştir. Bazı mezar baş taşlarında yer alan tepelik kısmındaki motif tasarımlarına göre, defnedilen kişinin cinsiyetini, şahideyi okunmadan bilmek de mümkündür (Oğuz,1983:24-31).

XVI. yüzyılda mimaride görülen Klasik Türk süsleme tasarımları mezar taşlarına da yansımıştır. Batılılaşma Döneminde ise, tüm süsleme tasarımlarında görülen Barok ve Rokoko tezyinat ögeleri, mezar taşı bezemelerinde de görülmektedir. Özellikle şahideler, çoğu kabartma tekniğinde işlenmiş abartılı bitki motifleri, kıvrık dallar, servi ağaçları ile çelenk-girland gibi örneklerle tezyin edilmiştir (Fotoğraf 82).

3.4.2. Safranbolu'da Bulunan Süslemeli Mezar Yapıları Örnekleri

Safranbolu İlçe Aile Mezarlığı başta olmak üzere, Yazıköy, Yörük, Kuz Kaya Hacılar ve Navsaklar Köyü Mezarlıklarında bulunan mezar taşlarında araştırmaya konu olan süsleme tasarım örnekleri bulunmaktadır. Bu bezemelerin çoğunluğunu, şükûfe, servi, girland, bitkisel ve geometrik tezyinatlar oluşturmaktadır (Fotoğraf 37, Fotoğraf 75).

Safranbolu İlçe Aile Mezarlığı ve köylerinde araştırmaya konu olan toplam 85 adet süsleme tasarımlı mezar bulunmaktadır (Tablo 2).

4. SAFRANBOLU MİMARİ SÜSLEMELERİNDE ULAŞILAN ÖRNEKLER

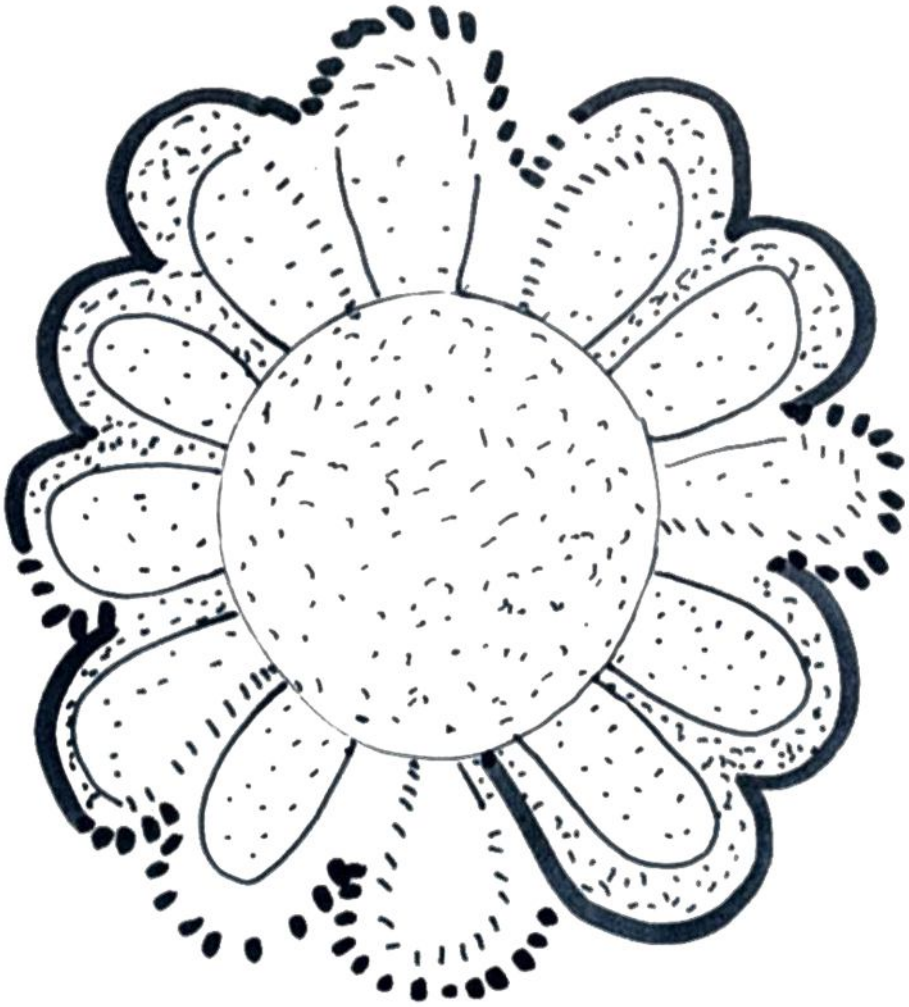
4.1. Bitkisel Motifler

4.1.1. Çiçek Motifleri

No : 4.1.1.1. **İsmi** :Hidayetzade Çeşmesi **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. / Eski Çarşı **Tarih** : H.1218-M.1803 **Bezenen Alan** : Musluk Üzeri **İnceleme Tarihi** :10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 21x19 cm. **Fotoğraf No** : 19-19/1 **Çizim No** : 1	 19/2

Yapı iki sokağın kesiştiği noktada bulunmaktadır. Çeşme tek cepheli, aynalığı iki sütunla sınırlandırılmış dikdörtgen formludur. Çeşmenin beş satırdan oluşan kitabesi vardır. Burada yapının banisi Hacı Mehmet Ağa olarak geçmektedir. Çeşmede biri musluklu üç adet lüle bulunmaktadır. Üç lüle üzerine de kabartma tekniği ile bitki bezemeleri tasarlanmıştır.

Musluk üzerinde, çoğu silinmiş on iki adet yuvarlak yapraklı çiçek bezemesi vardır. Çiçeğin tomurcuğunu oluşturacak alanda musluk bulunmaktadır. Bu süsleme motifi, üzerindeki şükûfe ile bütünleşmiş durumdadır.



Çizim 1 – Hidayetzade Çeşmesi lüle üstü süslemesi (1).

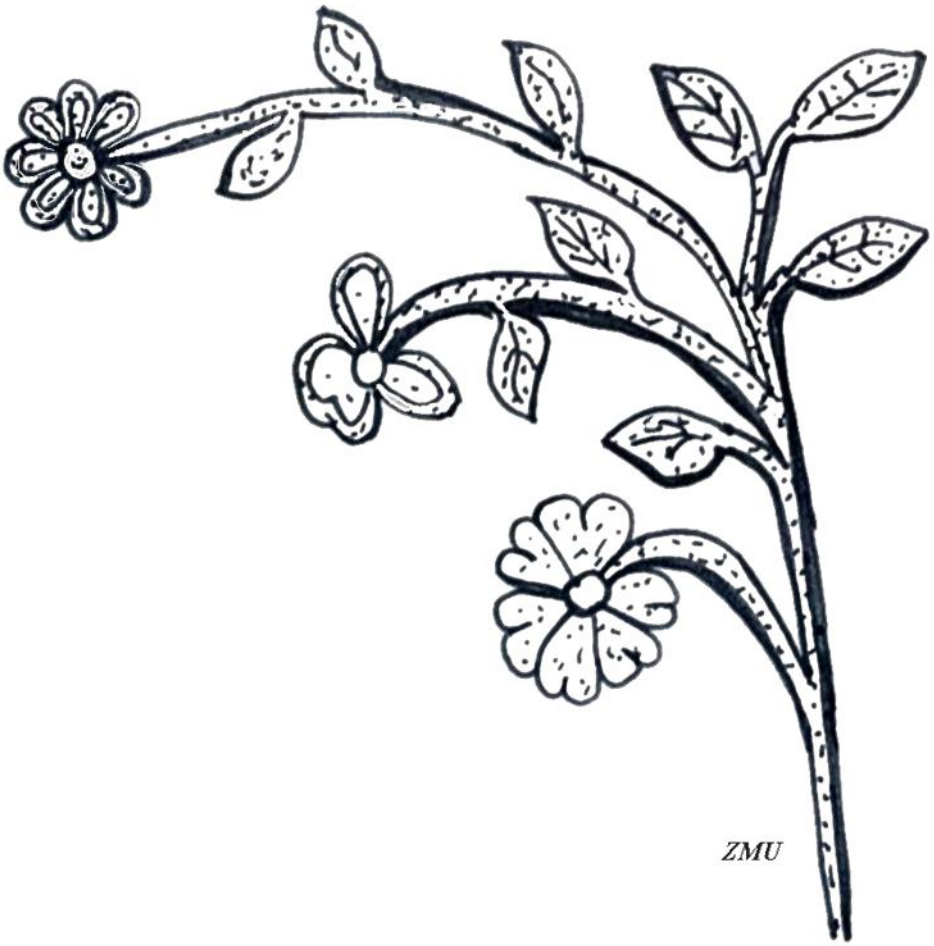
(1.50 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.2..1./2. **İsmi** : Tuzcu Pınar Çeşmesi* **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1229-M.1814 **Bezenen Alan** : Kemer Üstü/ Güney-Kuzey **İnceleme Tarihi** : 12.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x30 cm. **Fotoğraf No** : 47-47/1-2 **Çizim No** : 2-2/1	 **47/1 Güney**  **47/2 Kuzey**

Bir konutun duvarına inşa edilen çeşme tek cephelidir. Sivri kemerli bir aynalığa sahiptir. Ayna kısmında altı satırdan oluşan dikdörtgen kitabesi bulunmaktadır. Kitabeye göre banisi, Emeksizoğlu Seyit Mehmet Ağa'dır. Çeşme Safranbolu'nun en zengin tezyinatına sahip tek örnek durumundadır. Kemerin üstünde aynı tasarımla şekillendirilip kabartma tekniğinde işlenen iki bitki motifi yer almaktadır.

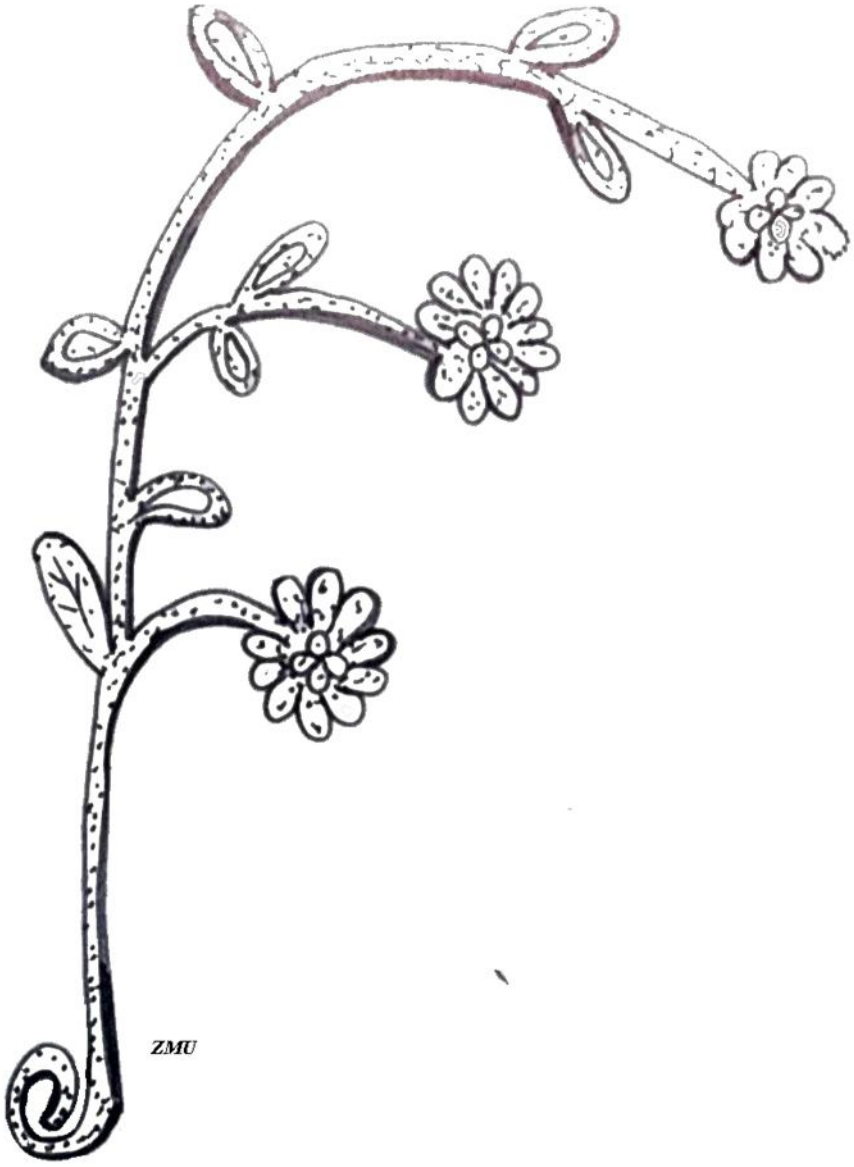
Motifler kemer yaylarının her iki tarafından tek daldan başlayıp ince dallara ayrılarak çiçeklerle son bulmaktadır. Form olarak birbirlerine benzerlik gösterseler de, çiçekler birbirinden tamamen farklı tasarlanmıştır. Güney yöndeki motif, yukarıdan aşağı yedi, üç, altı yapraklı çiçekten oluşurken, kuzey yöndeki sekiz, 11 ve 10 yapraklı çiçekten oluşmaktadır.

*Eserdeki görselde Tuzcu Pınar Çeşmesi renklidir (Acar,2002:109)



Çizim 2 – Tuzcu Pınar Çeşmesi kemer üstü süslemesi.
(Güney)

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür.)



Çizim 2/1 - Tuzcu Pınar Çeşmesi kemer üstü süslemesi.
(Kuzey)

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.3. **İsmi** : Ceviz Sadikası Çeşmesi **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Kemer Üstü **İnceleme Tarihi** : 16.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 32x19 cm. **Fotoğraf No** : 44-44/1 **Çizim No** : 3	 44/1

Çeşme, bir konutun avlu duvarında yer almaktadır. Tek cepheli ve sivri kemerli bir aynalığa sahiptir. Üzerinde servi motifinden kozmolojik bezemelere kadar birçok süsleme vardır. Süslemeler kabartma tekniği ile tezyin edilmiştir. Yapının günümüze ulaşan kitabesi yoktur. Yazlı kaynaklarda banisi veya tarihine dair bilgi de bulunmamaktadır.

Çeşme kemerinin hemen üstünde belli belirsiz bitki motifi yer almaktadır. Kemer kilit taşı üzerinde uçları birbirine bağlanan ve iki farklı tarafa doğru uzanan iki dal ve yaprakları bu motifin aslını oluşturmaktadır. Dalların bir ucu altı yapraklı çiçek, diğer ucu ise lâle tasviri ile tamamlanmıştır. Süsleme kompozisyonu kemerin biçimsel özelliğine göre form almıştır.



Çizim 3- Ceviz Sadikası Çeşmesi kemer üstü süslemesi.

(9.50 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.4. **İsmi** : Atife Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Bezenen Alan** : Baş Taşı / Tepelik **İnceleme Tarihi :** 12.04.2017 **Motif Ölçüleri :** Orta Çiçek 11x11 cm. Yapraklar 13x40 cm. **Fotoğraf No** : 67-67/1 **Çizim No** : 4	 **67/1**

Sandukalı mezarın baş ve ayak taşları bulunmaktadır. Baş taşı sivri kemerli dikdörtgen prizması formundadır. Süsleme tasarımı sadece baş taşı tepelik kısmına, kabartma tekniği ile işlenmiştir. Bitki kompozisyonu tasarlanarak süslenmiştir.

Baş taşının tepelik kısmı, kenarlarda peş peşe dizilen yapraklardan oluşturulmuş bir çelenkle taçlandırılmıştır. Kompozisyonun alt orta kısmında bir çiçek motifi bulunmaktadır. Bunun üstünde ise tepeliğin iç kısmını dolduracak şekilde iki yana doğru kıvrılan uçlarında yuvarlak formlu yaprakları olan ince dallar yer almaktadır. Burada çiçek motifi, çelenk birleşim noktasının düğümü olarak kompozisyonun merkezine yerleştirilmiştir. Çiçeğin ortasında ise simgesel tohum formu bulunmaktadır.



Çizim 4- Atife Hanım Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

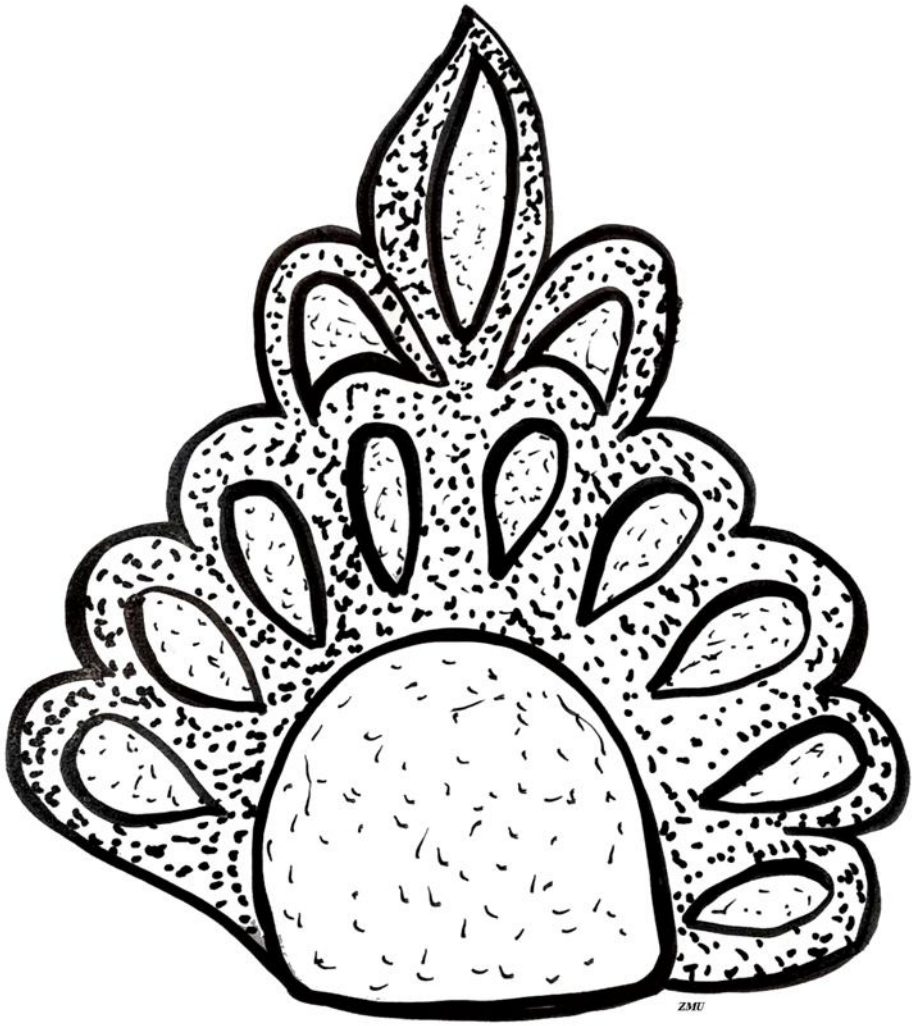
(1.71 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.5. **İsmi** : Şükrü Efendi Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1343-M.1924 **Bezenen Alan** **:** Lüle Üzeri **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 13x18 cm. **Fotoğraf No** : 27-27/3 **Çizim No** : 5	 **27/3**

Çeşme bir konutun bahçe duvarında yer almaktadır. Tek cephelidir ve sütunlar ile sınırlandırılarak, dikdörtgen şekli verilmiştir. Çeşmenin banisi Hacı Bekirzade Şükrü Efendi'dir. Yapıyı ilçedeki diğer çeşmelerden farklı kılan süsleme tasarımı için oluşturulan kompozisyonudur. Birbirinden farklı motifler, aynalama tekniği ile çeşmenin her iki tarafına da tezyin edilmiştir. Bu kompozisyon içerisinde çeşmenin musluğu üzerine de bitki bezemesi tasarlanmıştır.

Motif, daire şeklindedir. Kabartma tekniğiyle işlenen motifin üst kısmında çiçeğin yaprağını temsil edecek stilize şekiller bulunur. Yapraklar yuvarlak uçludur.

Yaprakların içleri boş bırakılmış böylece sadece yaprak sınırları ortaya çıkmıştır.



Çizim 5- Şükrü Efendi Çeşmesi lüle üstü süslemesi (1).

(0.92 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.6. **İsmi** : Ayşe Hanım -II- Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : M.1930 **Bezenen Alan** : Sanduka /Güney Yüzü **İnceleme Tarihi** : 11.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 44x104 cm. Çiçek 16x16 cm. **Fotoğraf No** : 68-68/1 **Çizim No** : 6	 **68/1**

Ayşe Hanım II'ye ait sandukalı mezarın baş ve ayak taşları bulunmaktadır. Sanduka ve baş taşı tepelik kısmında süsleme tasarımlarına yer verilmiştir. Sandukanın görünen yan yüzüne işlenen bitki motifi, sekiz çenekli bir çiçek ile dal ve yapraklardan oluşmaktadır.

Tezyinat kazıma tekniği ile nakşedilmiştir. Sanduka yan yüzünün neredeyse tümünü kaplayacak şekilde tasarlanan çiçek motifi ortada, iki yana uzanmış dal üzerindeki yapraklar çiçekten itibaren iki yöne doğru sıralanmıştır.



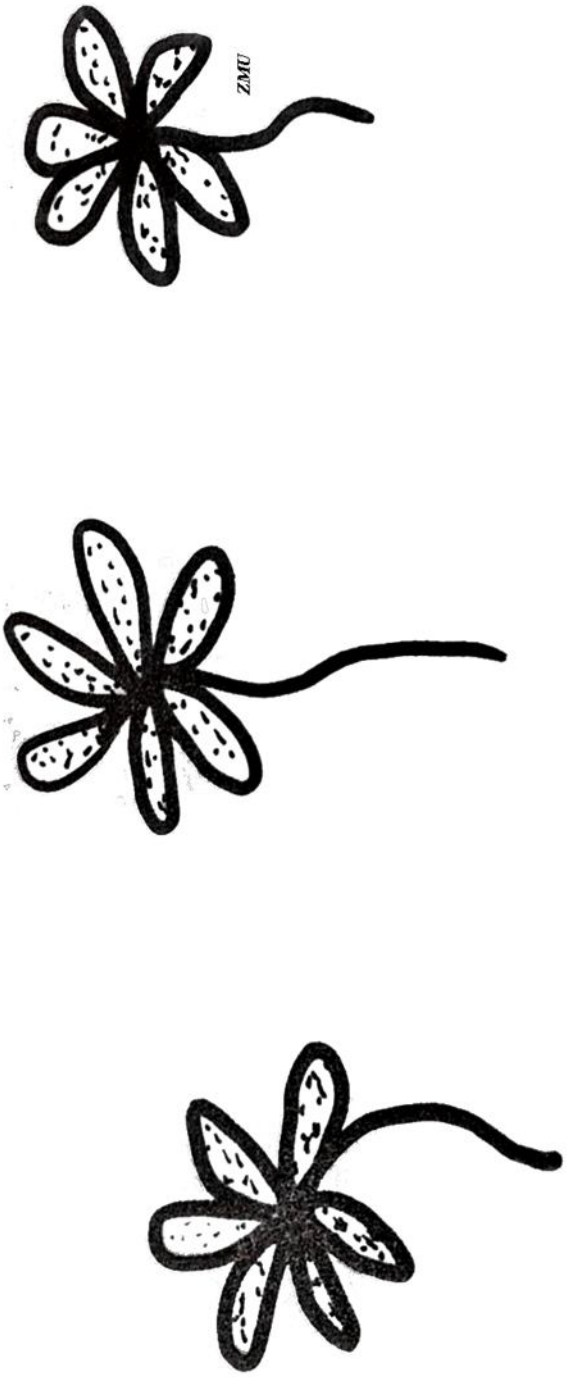
Çizim 6 – Ayşe Hanım -II- Mezarı sanduka süslemesi.

(3.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.7. **İsmi** : Hatice Saygının Mezarı **Bulunduğu Yer** : Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : M.1969 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi :** 20.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Çiçek (Güney) 4x5 cm. Çiçek (Orta) 4x6 cm. Çiçek (Kuzey) 4x5 cm. **Fotoğraf No** : 98-98/1 **Çizim No** : 7	 98/1

Sandukalı mezarın sadece baş taşı bulunmaktadır. Baş taşının tepelik kısmında kazıma tekniği ile tezyin edilmiş bitki motifi vardır.

Süsleme, kıvrımlı saplara tutturulmuş altı yapraklı üç çiçek motifinden oluşmaktadır. Çiçeklerin birbirleriyle bağlantıları bulunmamaktadır. Basit ve sade bir üslûpla işlenmiştir.



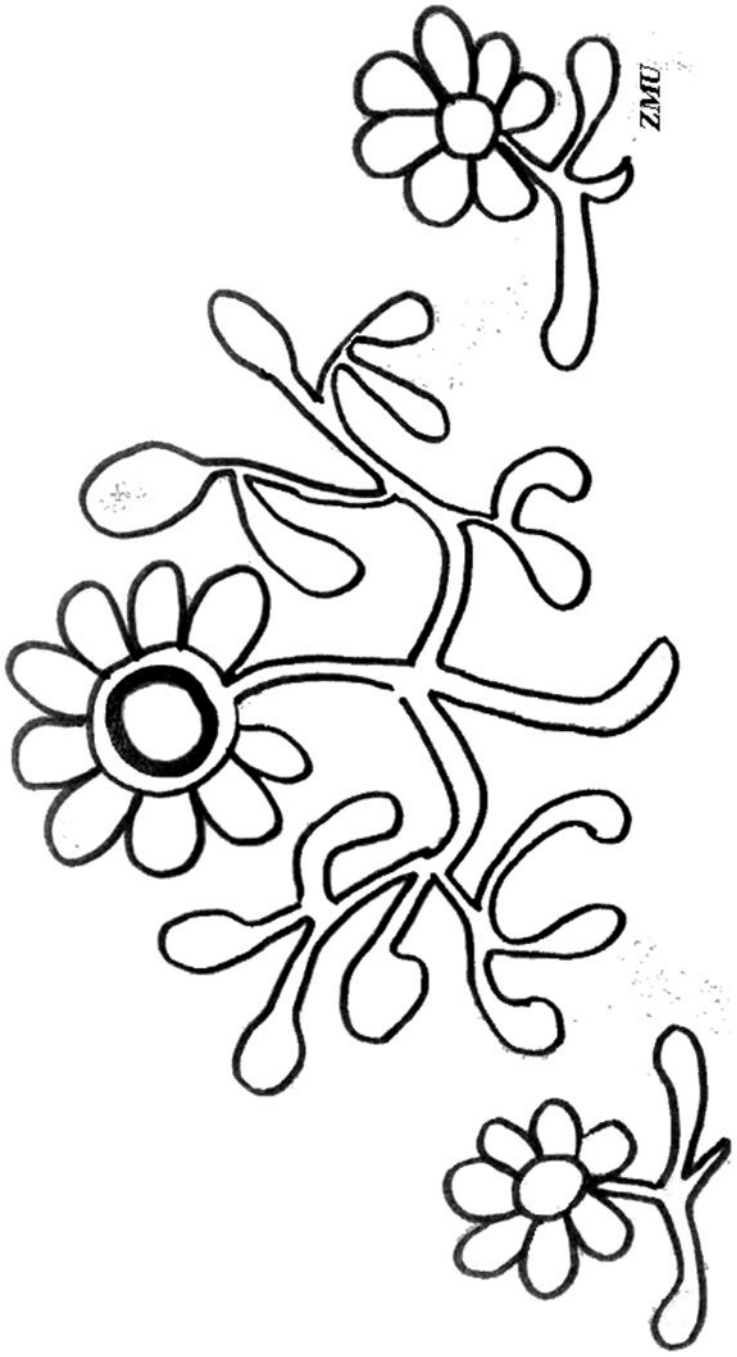
Çizim 7- Hatice Saygın Mezarı baş taşı süslemesi.

(0.86 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.8. **İsmi** : Üzeyir Sönmez **Bulunduğu Yer** : Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : M.1976 **İnceleme Tarihi** : 20.04.2017 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **Motif Ölçüleri** : Çiçek 1 (Güney) 6x7 cm. Çiçek 2 (Orta) 13x15 cm. Çiçek 3 (Kuzey) 5x8 cm. **Fotoğraf No** : 122-122/1 **Çizim No** : 8	 122/1

Sandukalı mezarın hem baş hem ayak taşı bulunmaktadır. Baş taşının tepelik kısmında kazıma tekniği ile tezyin edilmiş bitki kompozisyonu vardır.

Dokuz ve yedi yapraktan oluşan çiçeklerin dalları serbest biçimde işlenmiştir. Dallar yeşil renkte olup çiçekler boyanmamıştır.



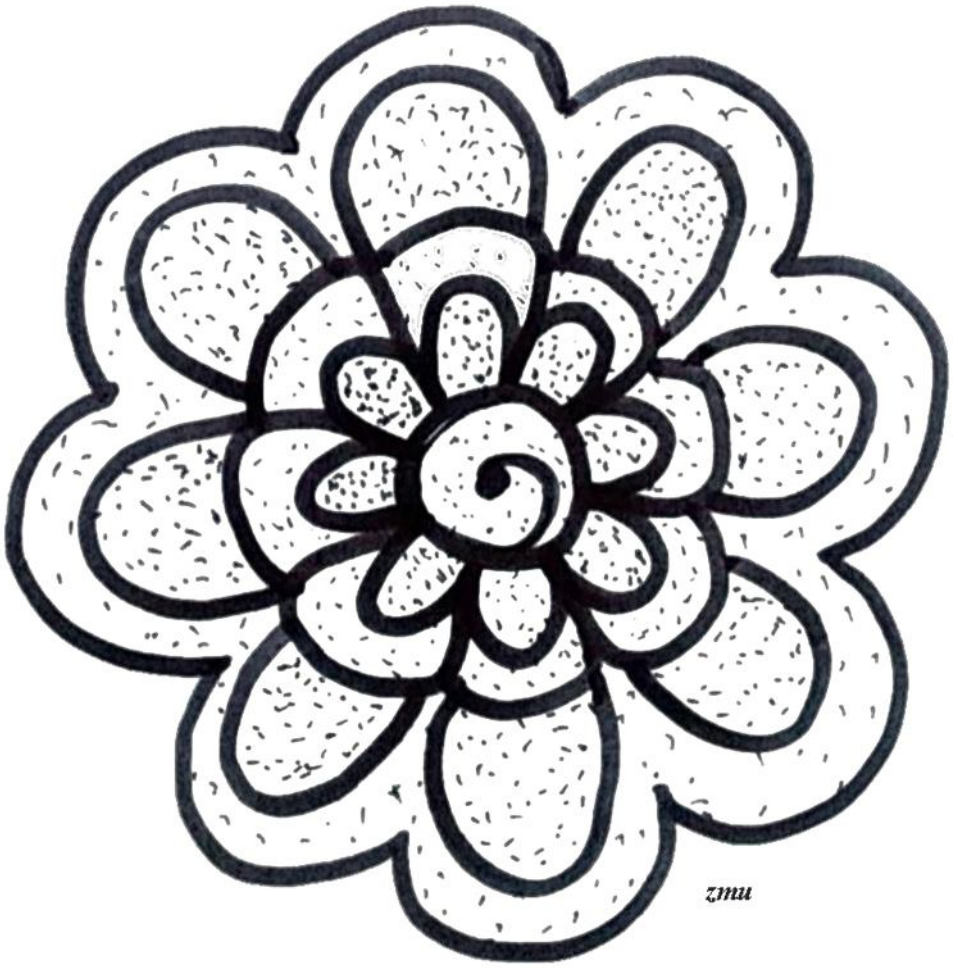
Çizim 8- Üzeyir Sönmez Mezarı baş taşı süslemesi.

(1.71 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.9. **İsmi** : İsimsiz Mezar –V- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Sanduka/Güney Yüzü **İnceleme Tarihi** : 12.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 12x13 cm. **Fotoğraf No** : 63-063/1-2 **Çizim No** : 9	 **63/1 Doğu**  **63/2 Batı**

Sandukalı mezarda sadece baş taşı bulunmaktadır. Sandukanın yola bakan uzun dikdörtgen yüzeyinde çelenk, kozmolojik gibi farklı bezemeler yer almaktadır. Bu motiflerle birlikte kabartma tekniği ile nakşedilmiş çiçek bezemeleri de vardır.

Çiçek motiflerinin her ikisi de uzun kenar üzerine işlenmiştir. Biri bu yüzeyin batı diğeri ise doğusunda yer almaktadır. Sekiz yuvarlak uçlu yaprağın ortasına tekrardan düzenlenmiş daha küçük boyutlarda sekiz yaprak ve onun ortasında tohumu tasvir eden yuvarlak şekil ile tasarım tamamlanmıştır.



Çizim 9- İsimsiz Mezar -V- sanduka süslemesi.

(0.85 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.10.* **İsmi** : Fadime Hatun Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H. 1320-M.1902 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **Motif Ölçüleri** : 5x16 cm. **İnceleme Tarihi :** 12.04.2018 **Fotoğraf No** : 057-0571 **Çizim No** : 10	 57/1

Fadime Hatun'a ait Sandukalı mezarın sadece baş taşı sağlamdır. Baş taşı tepeliğine kabartma tekniği ile büyük bir rozet; tepelik ile şahideyi bağlayan araya ise bitki motifi işlenmiştir.

Şahidenin tepelikle birleşen üst kısmında, her iki kenarda beş yapraklı çiçek motifi yer almaktadır. Bu çiçeklerden yukarıya doğru uzanan kavisli yapraklarla bitki tasarımı sonlandırılmıştır. Yaprakların içleri kazıma tekniği ile boyutlandırılmıştır.

* Eserde SMM 204 Örnek Numarasıyla kayıt altına alınmıştır (Kaya, 2013:148).



Çizim 10- Fadime Hatun Mezarı tepelik-şahide geçiş süslemesi.

(1.25 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.11. **İsmi** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : İki pencere arası **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x63 cm. **Fotoğraf No** : 77-77/1 **Çizim No** **:** 11	 **77/1**

Yörük Köyü'nde bulunan ve 150 yıllık geçmişi olduğu söylenen Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odadaki her iki pencere arasına form olarak aynı ancak birbirinden farklı çiçek motifleri nakşedilmiştir.

Bu tezyinatta dallar aşağı doğru, doğaya göre ters bir şekilde tasarlanmıştır. Kompozisyon, sarmal iki dal ile bunlardan çıkan yaprak ve çiçeklerden oluşmaktadır. Her daldan ince iki dal ile tomurcuk halinde sarı çiçekler çıkmaktadır. Sarmal ilerleyen bir dalın ucu turuncu renkte çiçekle biterken, diğer dal yaprakla sonlandırılmıştır.

Motifte, dallar kahverengi, yapraklar koyu yeşil renkle boyanmıştır.



Çizim 11- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (1).

(1.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.12. **İsmi** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : İki pencere arası **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x63 cm. **Fotoğraf No** : 77-77/2 **Çizim No** **:** 12	 **77/2**

Yörük Köyü'nde bulunan ve 150 yıllık geçmişi olduğu söylenen Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odadaki her iki pencere arasına form olarak aynı, ancak birbirinden farklı çiçek motifleri nakşedilmiştir.

Bu tezyinatta da dallar aşağı doğru, doğaya göre ters bir şekilde tasarlanmıştır. Kompozisyon, sarmal iki dal ile bunlardan çıkan yaprak ve beyaz çiçeklerden oluşmaktadır. Her daldan ince iki dal ile neredeyse silinmeye yüz tutmuş beyaz renkli çiçekler çıkmaktadır. Sarmal ilerleyen bir dalın ucu beyaz çiçekle biterken, diğer dal yaprakla sonlandırılmıştır. Motifte, dallar kahverengi, yapraklar koyu yeşil renkle boyanmıştır.



Çizim 12- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (2).

(1.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.13. **İsmi** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Pencere Üstü **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x63 cm. **Fotoğraf No** : 84-84/1 **Çizim No** : 13	 84/1

Yörük Köyü'nde, Sipahioğlu Konağındaki baş odasının ikinci bezemeli bandında meyve motifleri bulunmaktadır. Her iki meyve motifinin ortasına bitki bezemesi işlenmiştir. Kavisli bir dal üzerine yaprak ve çiçekler düzenlenerek bu motif oluşturulmuştur.

Her meyve motifinin etrafına bitki motifleri yerleştirilmiştir. Bu tasarımda kompozisyon bant boyunca çiçekler ve formlar değişerek devam etmektedir. Kalem işi tekniğinde, mor, kırmızı, yeşil, turuncu ve beyaz renkler kullanılarak sıcak ve canlı bir bitki bezemesi oluşturulmuştur.



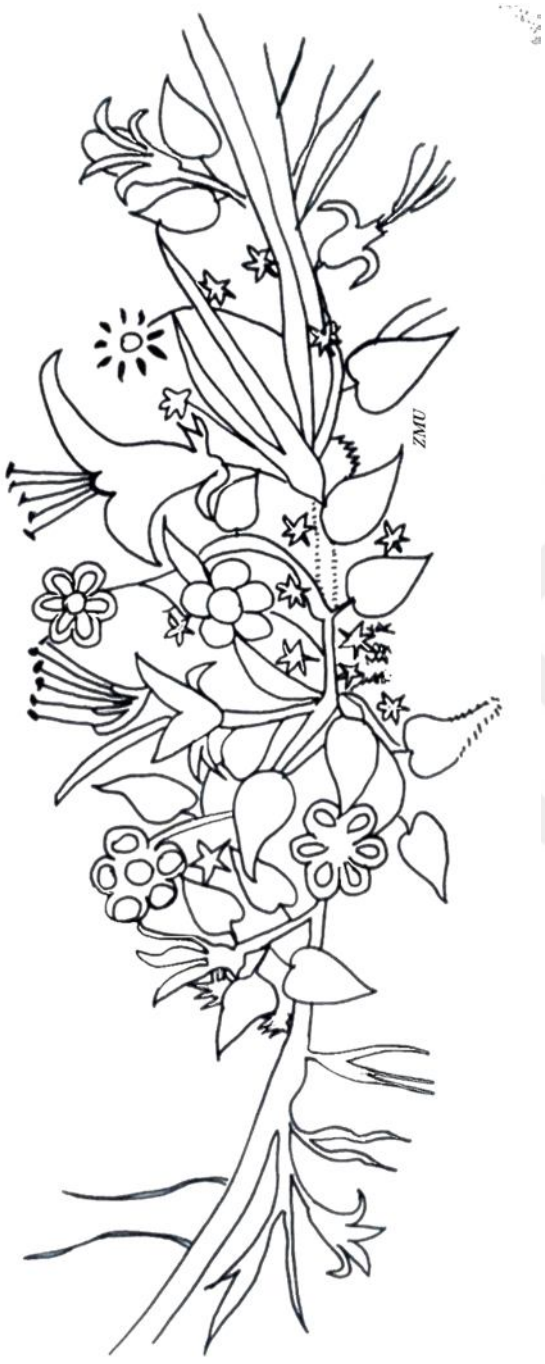
Çizim 13- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (3)

(1.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.14. **İsmi** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Pencere Üstü **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 24x67 cm. **Fotoğraf No** : 84-84/2 **Çizim No** : 14	 84/2

Yörük Köyü'nde bulunan ve günümüzdeki sahiplerinin dediğine göre 150 yıllık geçmişi olan Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odadaki pencere ve tavan arasında kalan boşluğa meyve ve bitki bezelemeleri nakşedilmiştir.

Her meyve motifinin arasına bir bitki motifi tezyin edilmiştir. Bu tasarım bant boyunca çiçekler ve formlar değişerek devam etmektedir. Mor, kırmızı, yeşil, turuncu ve beyaz renkler kullanılarak bitki kompozisyonu tasarlanmıştır.



Çizim 14- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (4)

(1.71cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.1.15. **İsmi** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Pencere Üstü **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 30x65 cm. **Fotoğraf No** : 77-77/3 **Çizim No** **:** 15	 **77/3**

Yörük Köyü'nde bulunan ve günümüzdeki sahiplerinin dediğine göre 150 yıllık geçmişi olan Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odadaki pencere ve tavan arasında kalan boşluğa meyve ve bitki bezelemeleri nakşedilmiştir.

Her meyve motifinin arasına bir bitki motifi tezyin edilmiştir. Bu tasarım bant boyunca çiçekler ve formlar değişerek devam etmektedir. Mor, kırmızı, yeşil, turuncu ve beyaz renkler kullanılarak bitki kompozisyonu tasarlanmıştır.



Çizim 15- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (5)

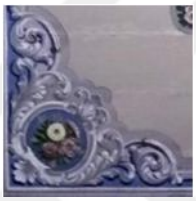
(4.00 cm. oranında küçültülmüştür.)

4.1.2. Gül Motifleri

No : 4.1.2.1. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Giriş Tavan Örtüsü/ Göbek **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 105-105/1	 **105/1**

Caminin beden duvarları ve örtü sistemindeki süslemelerin tamamı kalem işi tekniği ile nakşedilmiştir. Müezzin mahfilinin düz tavanındaki göbek kısmı, dilimli sekizgen çerçeve içine alınmış bitki motifleriyle süslenmiştir.

Motifin bezendiği alan gri renktedir. Dönemin sanat akımı etkisi ile kıvrık dallar daire oluşturacak biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca hançer yaprakları kompozisyona eklenmiştir. Motifte ikisi sarı ikisi pembe olmak üzere dört adet gül bulunmaktadır. Güllerin altından her iki yana doğru uzanan yeşil yapraklar kompozisyona daire formu kazandırmıştır.

No : 4.1.2.2. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Giriş Tavan Örtüsü/ Göbek **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 105-105/1-5	  105/2 105/3   105/4 105/5

Caminin beden duvarları ve örtü sistemindeki süslemelerin tamamı kalem işi tekniği ile nakşedilmiştir. Kare planlı giriş bölümünün tavanında bitkiselmotifli kompozisyonlar yer almaktadır. Köşelere, abartılı kıvrımlı yapraklarıyla barok üslûpta tasarlanmış, ortası dairesel çerçeveler içerisine alınmış ve serbest fırça tekniğiyle süslenmiş bitki motifleri bulunmaktadır. Çerçeve formları aynı olan dört köşedeki çiçek motiflerinin her biri ayrı renk ve biçimde tasarlanmıştır.

Kompozisyonda toplamda on pembe, üç sarı renkte gül motifi vardır. Bu güller her köşeye üçer tane gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Madalyonun zemin rengi mavidir. Güller beyaz renkte yuvarlak çerçeve içine alınmış ve kıvrımlı hançer yaprakları ile kompozisyon tamamlanmıştır.

No : 4.1.2.3. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Kadınlar Mahfili/ Balkon **İnceleme Tarihi** : 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 106-106/1	 106/1

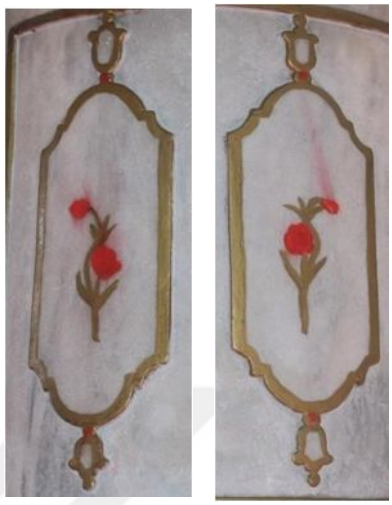
İzzet Mehmet Paşa Camii kadınlar mahfilinin her iki yanındaki balkonların altları bitkisel kompozisyonlarla bezenmiştir. Her iki tasarım da birbirinin aynısıdır.

Yüzeyin tamamı, en dışta mimari yapıya uygun kalın bir konturla sınırlandırılan çerçeveler ve ortada bir şemse motifiyle tezyin edilmiştir. Dış çerçevede beş yapraklı pembe çiçekler, yeşil yapraklar ve dalların tekrarı ile oluşan bir kuşak süslemesi vardır. Çerçeve kompozisyonunun zemini beyaz renktedir. Geri kalan alan ise açık kahverengidir. Balkonun ortasında beyaz renkte, kıvrık dallar ve hançer yapraklarından oluşturulmuş şemse motifi yer almaktadır. En ortada ise mavi zeminli bir madalyon içine yeşil yapraklı üç pembe gül işlenmiştir.

No : 4.2.1.4.	 
İsmi : İzzet Mehmet Paşa Camii	
Bulunduğu Yer : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı	109/1 109/2
Tarih : H.1211/ M. 1796	
Bezenen Alan : Müezzin Mahfili/ Tavan Köşeler	 
İnceleme Tarihi : 11.03.2017	
Motif Ölçüleri : Ölçü alınamamıştır.	109/3 109/4
Fotoğraf No : 109-109/1-4	

Caminin beden duvarları ve örtü sistemindeki süslemelerin tamamı kalem işi tekniği ile nakşedilmiştir. Kare planlı müezzin mahfilleri tavanında bitkisel motifli kompozisyonlar yer almaktadır. Barok üslûpta tasarlanmış, ortası dairesel çerçeveler içerisine alınmış ve zostova tekniğiyle süslenmiş bitki motifleri bulunmaktadır. Çerçeve formları aynı olan dört köşedeki çiçek motiflerinin her biri ayrı renk ve biçimde tasarlanmıştır.

Kompozisyonda toplamda sekiz pembe, üç sarı renkte gül motifi vardır. Bu güller her köşeye üçer tane gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Madalyonun zemin rengi mavidir. Güller beyaz renkte yuvarlak çerçeve içine alınmış ve kıvrımlı hançer yaprakları ile kompozisyon tamamlanmıştır.

No : 4.1.2.5. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Vaaz Kürsüsü **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Gül 3x20 cm. **Fotoğraf No** : 35-35/1-2 **Çizim No** : 16	 35-1 35-2

Vaaz kürsüsünün ön yüzünde kabartma tekniğiyle işlenmiş iki adet gül motifi bulunmaktadır. Bu motifler; altın yaldızlı çerçeve içerisinde, yine altın yaldızdan sap ve yaprakları olan, biri açmış biri tomurcuk halinde iki adet kırmızı gülden oluşmaktadır

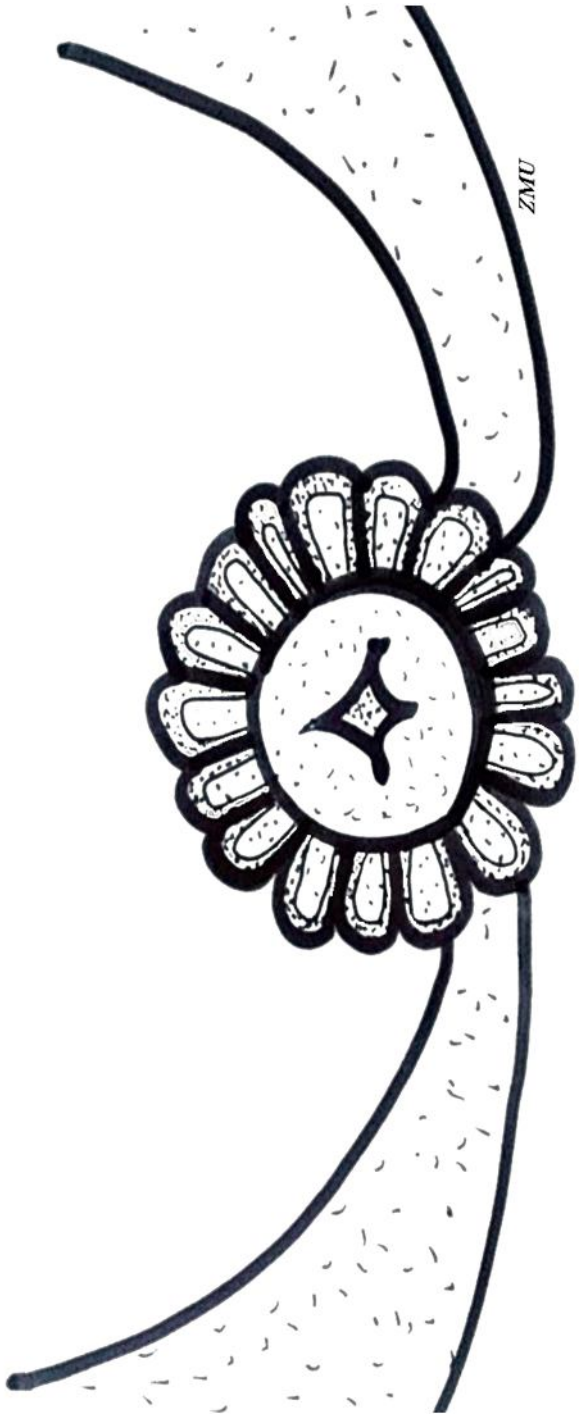


Çizim 16- İzzet Mehmet Paşa Camii vaaz kürsüsü süslemesi (1).

(0.21 cm. oranında küçültülmüştür.)

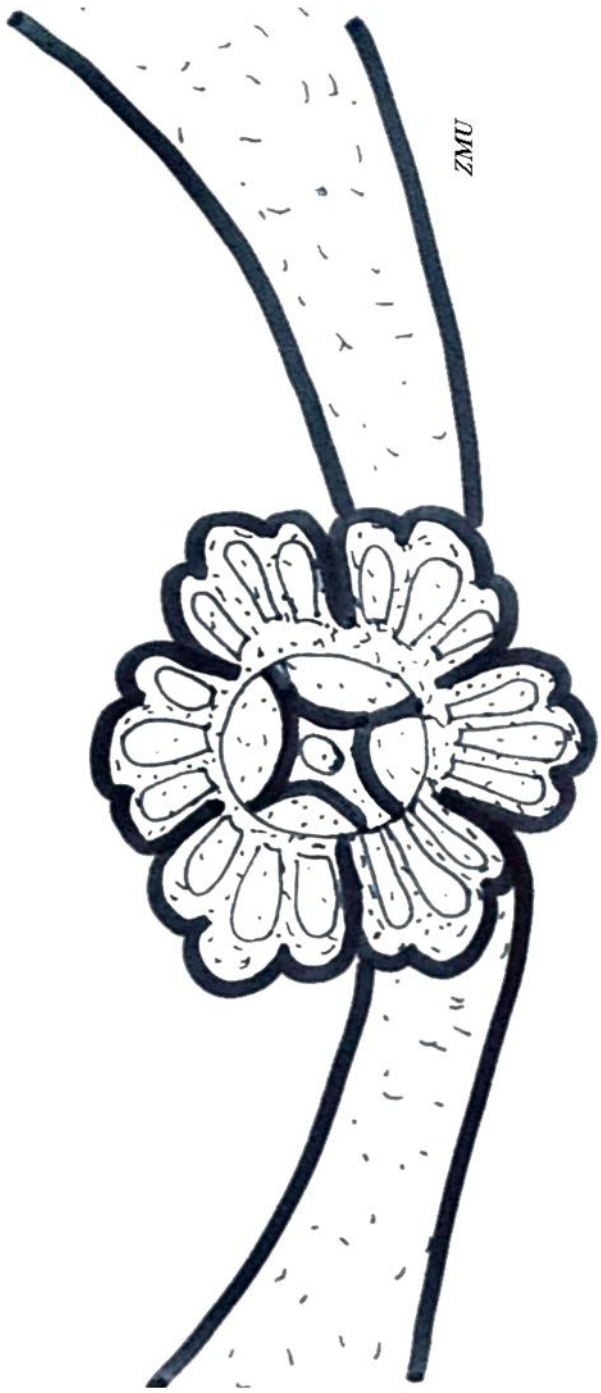
No : 4.1.2.6.1./2. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Son Cemaat Yeri/ Mihrabiyeleri **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Doğu 13x8 cm. Batı 13x8 cm. **Fotoğraf No** : 110-111 **Çizim No** : 17/18	 110/1 Doğu  111/1 Batı

Caminin son cemaat yerinde iki adet mihrabiye bulunmaktadır. Niş ile kavsara arasına kabartma tekniğiyle birer çiçek işlenmiştir. Doğu yönünde kalan mihrabiyede altıgen formda batı yönündeki mihrabiyede tam bir yuvarlak oluşturacak şekilde dilimli yapraklar içinde gonca gül motifi nakşedilmiştir.



Çizim 17- İzzet Mehmet Paşa Camii son cemaat yeri mihrabiye süslemesi (Doğu).

(0.94 cm. oranında küçültülmüştür.)



Çizim 18- İzzet Mehmet Paşa Camii son cemaat yeri mihrabiye süslemesi (Batı).

(0.94 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.2.7. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Merkez Kubbe **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 114-114/4	 **114/4**

Caminin harim bölümü tek kubbe ile örtülmüştür. Kubbe ve geçiş elemanlarında bitki motiflerinden oluşan süsleme kompozisyonları yer almaktadır.

Kubbenin mimari formuna uygun olarak, merkezden başlayıp dışa doğru büyüyen daireler içine farklı kompozisyonlar oluşturulmuştur. Kubbenin endıştaki süsleme kuşağında beyaz-gri kıvrımlı hançer yapraklarıyla çerçeve içine alınmış zemini mavi, ortasında farklı renklerden zostova tekniği ile yeşil yaprakları olan üç gül motifi nakşedilmiştir. Bu motif tekrar edip birleşerek kubbe boyunca devam ettirilmiştir.

No : 4.1.2.8. *	
İsmi : Fatma Hanım -I- Mezarı	
Bulunduğu Yer : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı	
Tarih : H.1324-M.1906	
Bezenen Alan : Sanduka	
İnceleme Tarihi : 04.04.2017	
Motif Ölçüleri : Toplam 26x26 cm. Güller 10x10 cm.	**123/1**
Fotoğraf No : 123-123/1	
Çizim No : 19	

Mezarın tepeliğine kabartma tekniği ile bitki motifi tezyin edilmiştir. Form olarak taca benzeyen tepelik süslemesi, iki gül motifi ile zeminde kademeli olarak genişleyen yapraklardan oluşmaktadır. Zemindeki yapraklar baş taşına şekil vermektedir.

* Eserde SMM 120 Örnek Numarasıyla kayıt altına alınmıştır (Kaya, 2013:98).



Çizim 19- Fatma Hanım -I- Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(1.85 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.2.9.* **İsmi** : Hacı Fatma Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1277- M.1860 **Bezenen Alan** : Baş Taşı- Ayak Taşı/ Tepelik **İnceleme Tarihi :** 11.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 29x29 cm. Gül 14x14 cm. **Fotoğraf No** : 69-69/1-2 **Çizim No** : 20	 69/1 Baş Taşı  69/2 Ayak Taşı

Hacı Fatma Hanım'a ait sandukalı mezarın hem baş taşı hem ayak taşı sağlam durumdadır. İki taşın da tepelik kısmının hem iç hem dış yüzeyine birebir aynı süsleme tasarımı uygulanmıştır.

Şahide ile tepelik arasında iki yaprak ile geçiş sağlanırken bezeme zeminine sekiz yaprak işlenmiştir. Bu yapraklar taşın şeklini oluşturmaktadır. Ortada yine sekiz yaprağın içine bir gonca gül oturtulmuştur. Tüm motifler kabartma tekniğiyle işlenmiştir.

* Eserde SMM 214 Örnek Numarasıyla kayıt altına alınmıştır (Kaya, 2013:156).



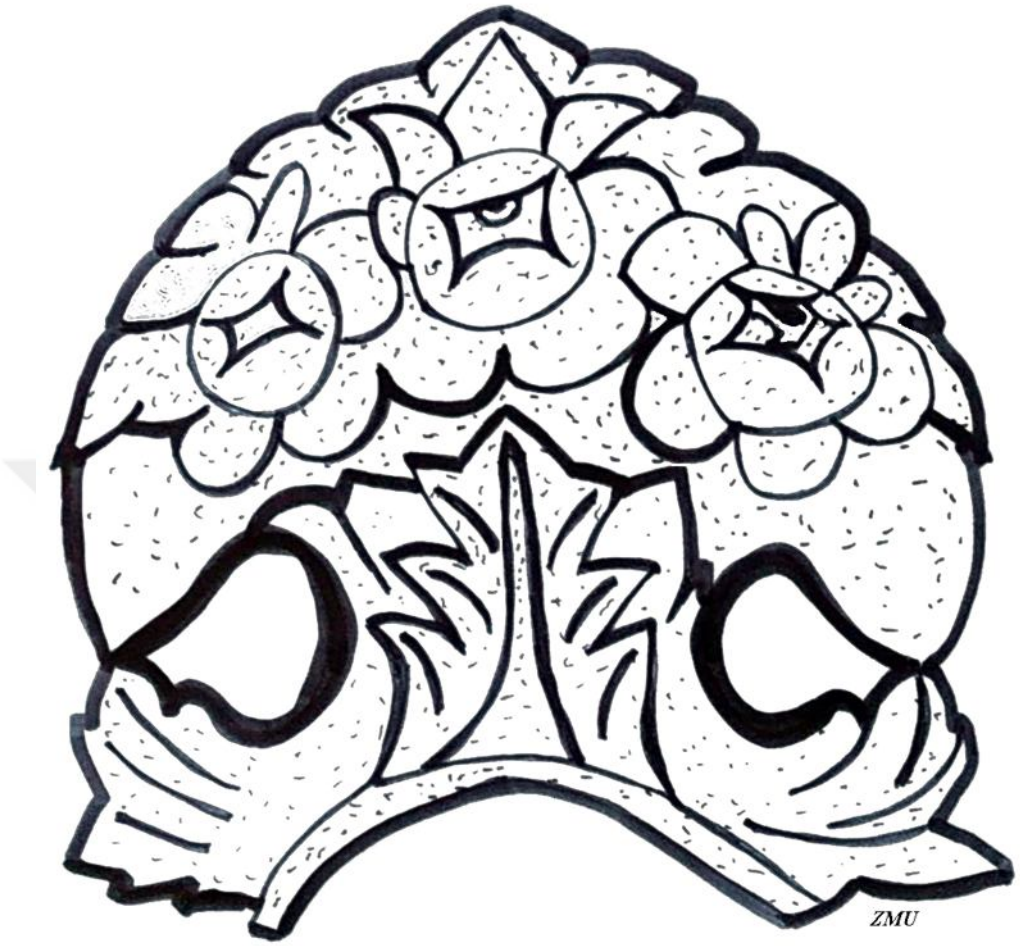
Çizim 20- Hacı Fatma Hanım Mezarı baş ve ayak taşı tepelik süslemesi.

(2.07 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.2.10. **İsmi** : Fatma Hanım –IV- Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1307- M.1889 **Bezenen Alan** : Baş Taşı /Tepelik **İnceleme Tarihi** : 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 26x25 cm. Güller 8x8 cm. **Fotoğraf No** : 73-73/1 **Çizim No** : 21	 Fotoğraf 73/1

Fatma Hanım'a ait sandukalı mezarın sadece baş taşı sağlamdır. Taç şekline getirilmiş tepeliğine kabartma tekniği ile bitki bezemesi işlenmiştir.

Bezeme kompozisyonu üç gül ile yapraklarından oluşmaktadır. Her gülün altında dört adet yaprak bulunmaktadır. Zeminde yer alan diğer yapraklar ise taşa yarım daire görüntüsü vermektedir.



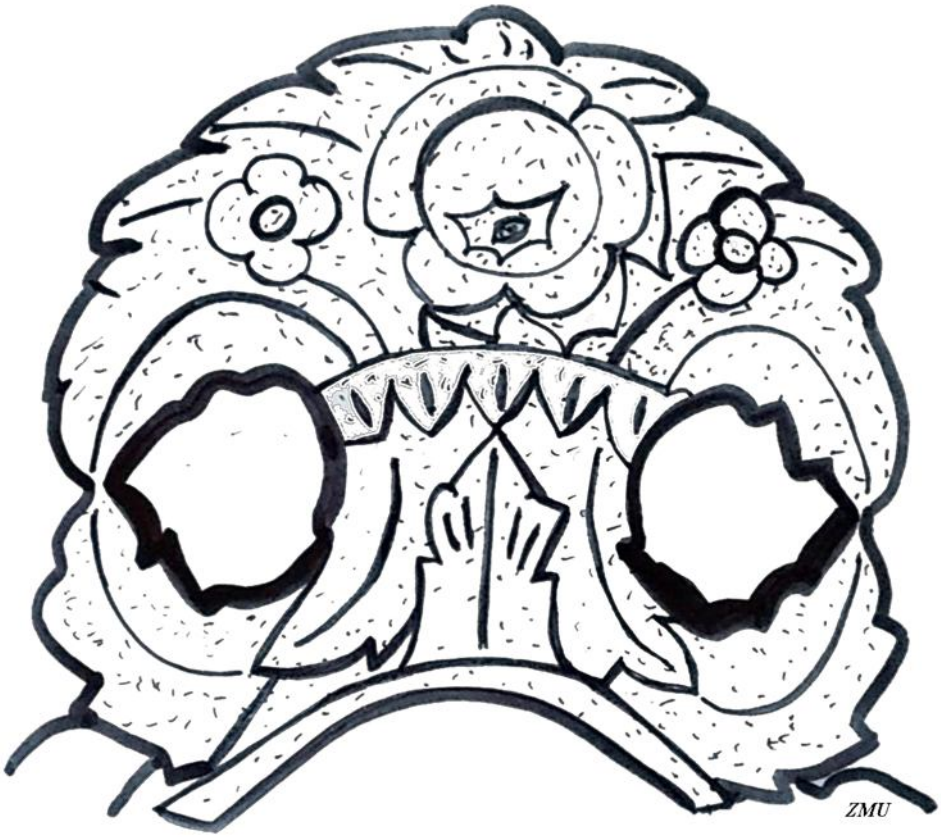
Çizim 21- Fatma Hanım -IV- Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(1.85 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.2.11. **İsmi** : Ayşe Hanım -III- Mezarı **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1321 – M.1903 **Bezenen Alan** : Baş Taşı/ Tepelik **İnceleme Tarihi :** 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 47x46 cm. Gül 8x8 cm. **Fotoğraf No** : 78-78/1 **Çizim No** : 22	 78/1

Ayşe Hanım III'e ait Sandukalı mezarın hem ayak hem baş taşı sağlam durumdadır. Baş taşı tepeliğine kabartma tekniği ile bitki bezemesi işlenmiştir. Ayak taşında motif bulunmaktadır. Ancak sandukanın görünen uzun yüzüne kazıma tekniği ile geometrik motifler işlenmiştir.

Baş taşı, üst iki yanından delinerek taç şeklinde bir tepelik oluşturulmuştur. Tepelikte, kabartma iki rumiden oluşan palmet motifi ile ortasında bir gonca gül yer almaktadır. Gülün altındaki yapraklarla bezeme yönünden tepelik baş taşına bağlanmıştır.



Çizim 22- Ayşe Hanım -III- Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(3.36 cm. oranında küçültülmüştür.)

.

No : 4.1.2.12.* **İsmi** : Müzeyyen Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1324-M.1906 **Bezenen Alan** : Baş Taşı/ Tepelik **İnceleme Tarihi :** 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 24x21 cm. Güller 10x11 cm. **Fotoğraf No** : 71-71/1 **Çizim No** : 23	 **71/1**

Sandukalı mezarın sadece baş taşı sağlamdır. Sandukası çatlamış olup baş taşı da yıkılmak üzeredir.

Tepeliğine kabartma tekniği ile bitki motifi tezyin edilmiştir. Form olarak taca benzeyen tepelik süslemesi, iki gül motifi ile zeminde kademeli olarak genişleyen yapraklardan oluşmaktadır. Zemindeki yapraklar baş taşına şekil vermektedir.

* Eserde SMM 199 Örnek Numarasıyla kayıt altına alınmıştır (Kaya, 2013:144).



Çizim 23- Müzeyyen Hanım Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

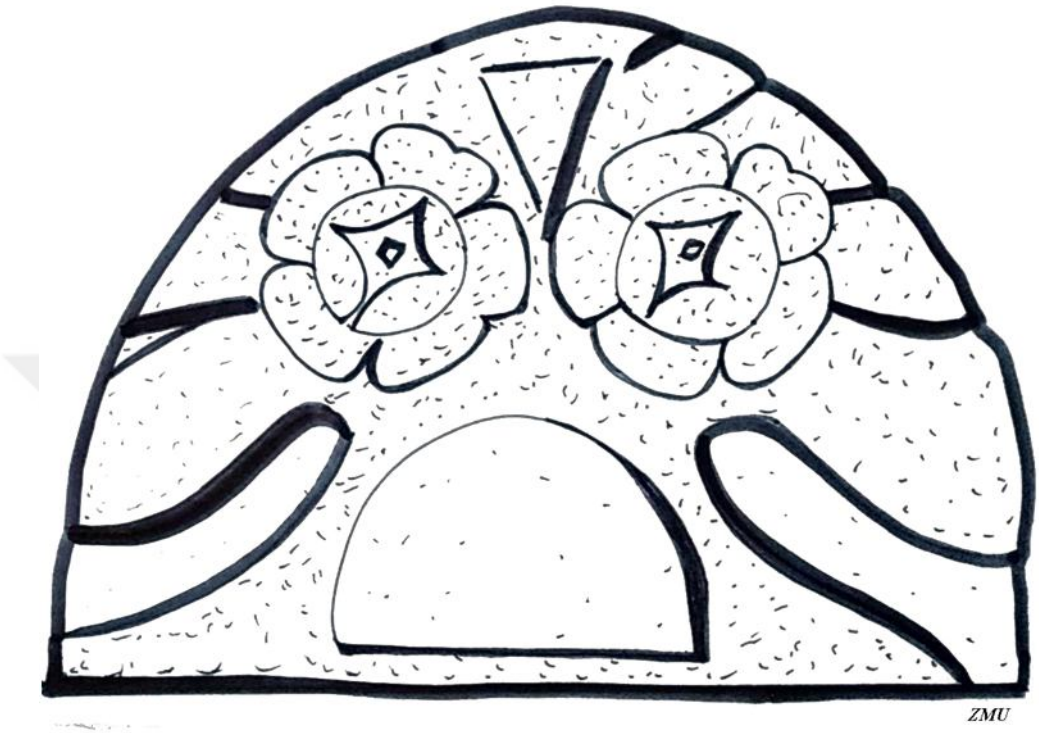
(1.71 cm. oranında küçültülmüştür.)

.

No : 4.1.2.13. **İsmi** : Fatma Hanım –III- Mezarı **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1327-M.1909 **Bezenen Alan** : Baş Taşı /Tepelik **İnceleme Tarihi :** 11.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 28x13 cm. **Fotoğraf No** : 66-66/1 **Çizim No** : 24	 **66/1**

Sandukalı mezarın sadece baş taşı ayaktadır. Yuvarlak kemerli dikdörtgen kesitli taşın tepelik kısmına kabartma tekniği ile süsleme tasarlanmıştır.

Beş yapraklı iki gül motifi bezeme olarak kullanılmıştır. Burada güller tam olarak açılmadan, gonca halinde tasvir edilmiştir. Güllerin altında kalan uzun yapraklar ise yuvarlak kemerli tepeliğe göre şekil almıştır.



Çizim 24- Fatma Hanım -III- Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(2.00 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.2.14. **İsmi** : Zade Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1331-M.1912 **Bezenen Alan** : Baş Taşı/ Tepelik **İnceleme Tarihi** : 12.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 30x32 cm. Gül 15x14 cm. **Fotoğraf No** : 38-38/1 **Çizim No** : 25	 38/1

Sandukalı mezarın sadece baş taşı bulunur. Taş, dikdörtgen kesme formludur.

Tepeliğinde ise kabartma tekniği ile tezyin edilmiş bitki motifi vardır. Altı yaprağın ortasına açmamış gül motifi konmuştur. Zeminde kademeli şekilde yerleştirilmiş yapraklar bulunur. Yaprakların aşağıya doğru eğimleri taşa yarım daire biçimi vermiştir.



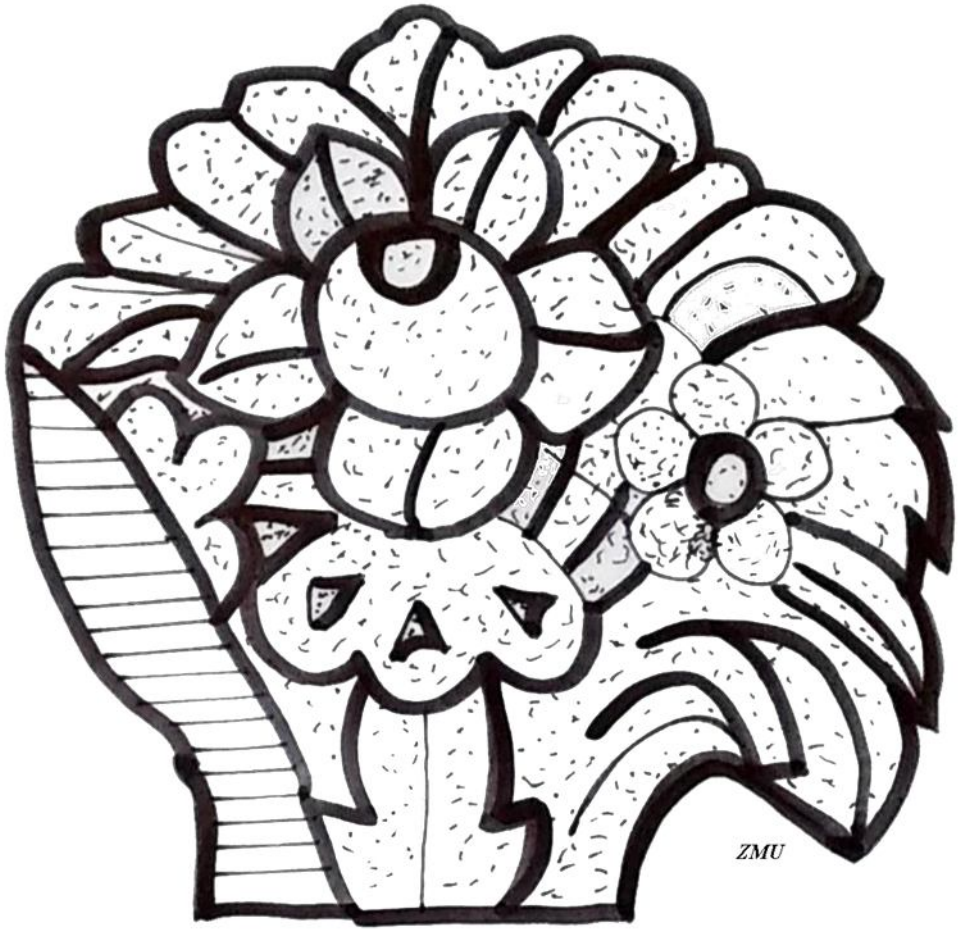
Çizim 25- Zade Hanım Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(2.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.2.15. **İsmi** : İsimsiz Mezar -III- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1339-M.1920 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 11.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 17x20 cm. Orta Gül 10x10 cm. Gül 5x5 cm. **Fotoğraf No** : 49-49/1 **Çizim No** :26	 49/1

Kime ait olduğu bilinmeyen sandukalı mezarın sadece baş taşı bulunmaktadır. Baş taşının tepelik kısmı, form açısından tam bir taca benzetilmiştir. Üzerine kabartma tekniği ile bitki motifleri işlenmiştir. Tepeliğin doğu yönündeki ucu kırılmıştır.

Süsleme tasarımında ortada bir gül ile yanlarında dört yapraklı iki çiçeğe (birisi kırılmış) yer verilmiştir. En altta, bezeme yönünden tepeliği baş taşına bağlayan, uçları kıvrılarak yarım daire oluşturan yapraklar bulunmaktadır.



Çizim 26- İsimsiz Mezar -III- baş taşı tepelik süslemesi.

(1.21 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.2.16. * **İsmi** : Şevkiye Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1341- M.1922 **Bezenen Alan** : Baş Taşı/ Tepelik **İnceleme Tarihi** : 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 22x23 cm. Çiçekler 4x4 cm. Gül 6x6 cm. **Fotoğraf No** : 75-751/1 **Çizim No** : 27	 Fotoğraf 75/1

Sandukalı mezarın sadece baş taşı sağlamdır. Sandukası çatlamış ve baş taşı yıkılmak üzeredir.

Baş taşında, taç biçimindeki tepeliğine kabartma tekniği ile bitki bezemesi işlenmiştir. Kompozisyonda ortada gül, kenarlarında ise dört yapraklı küçük çiçekler kullanılmıştır. Zemininde bulunan yapraklar baş taşına şekil vermiştir.

* Eserde SMM 219 Örnek Numarasıyla kayıt altına alınmıştır (Kaya, 2013:161).



Çizim 27- Şevkiye Hanım Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(1.57 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.2.17. **İsmi** : Ayşe Hanım -II- Mezarı **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : M.1930 **Bezenen Alan** : Baş Taşı /Tepelik **İnceleme Tarihi :**11.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Tepelik 24x22 cm. Güller 5x5 cm. **Fotoğraf No** : 68-68/2 **Çizim No** : 28	 74/2

Sandukalı mezarın baş ve ayak taşları bulunmaktadır. Süsleme tasarımı, Sanduka ve baş taşının tepelik kısmına uygulanmıştır. Bezemeler sandukada kazıma, baş taşında ise kabartma tekniği ile işlenmiştir. Baş taşı dikdörtgen formludur.

Şahidenin tepelik kısmı süsleme kompozisyonuna göre şekillendirilmiştir. Toplamda eşit boyutlarda beş adet gül motifi yer almaktadır. Güllerin üstüne, tepeliğin de üst noktasını oluşturan kabartma bir palmet motifi işlenmiştir. Kabartma güllerin etrafına tepeliğin üst kenarını oluşturacak şekilde yapraklar yerleştirilmiştir. Tepelik, baş taşına güllerin saplarını simgeleyen çizgilerle bağlanmıştır.



Çizim 28- Ayşe Hanım -II- Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(1.71 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.2.18. **İsmi** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : İki pencere arası **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x63 cm. **Fotoğraf No** : 77-77/3 **Çizim No** : 29	 **77/3**

Yörük Köyü'nde bulunan ve 150 yıllık geçmişi olduğu söylenen Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odadaki her iki pencere arasına form olarak aynı, ancak birbirinden farklı çiçek motifleri nakşedilmiştir.

Bu tezyinatta da dallar aşağı doğru, doğaya göre ters bir şekilde tasarlanmıştır. Kompozisyon, sarmal iki dal ile bunlardan çıkan yaprak ve tomurcuk halinde kırmızı güllerden oluşmaktadır. Her daldan ince iki dal ile tomurcuk halinde güller çıkmaktadır. Sarmal ilerleyen bir dalın ucu gül ile biterken, diğer dal yaprakla sonlandırılmıştır. Motifte, dallar kahverengi, yapraklar koyu yeşil renkle boyanmıştır.



Çizim 29- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (5).

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

4.1.3. Şükûfe Motifleri

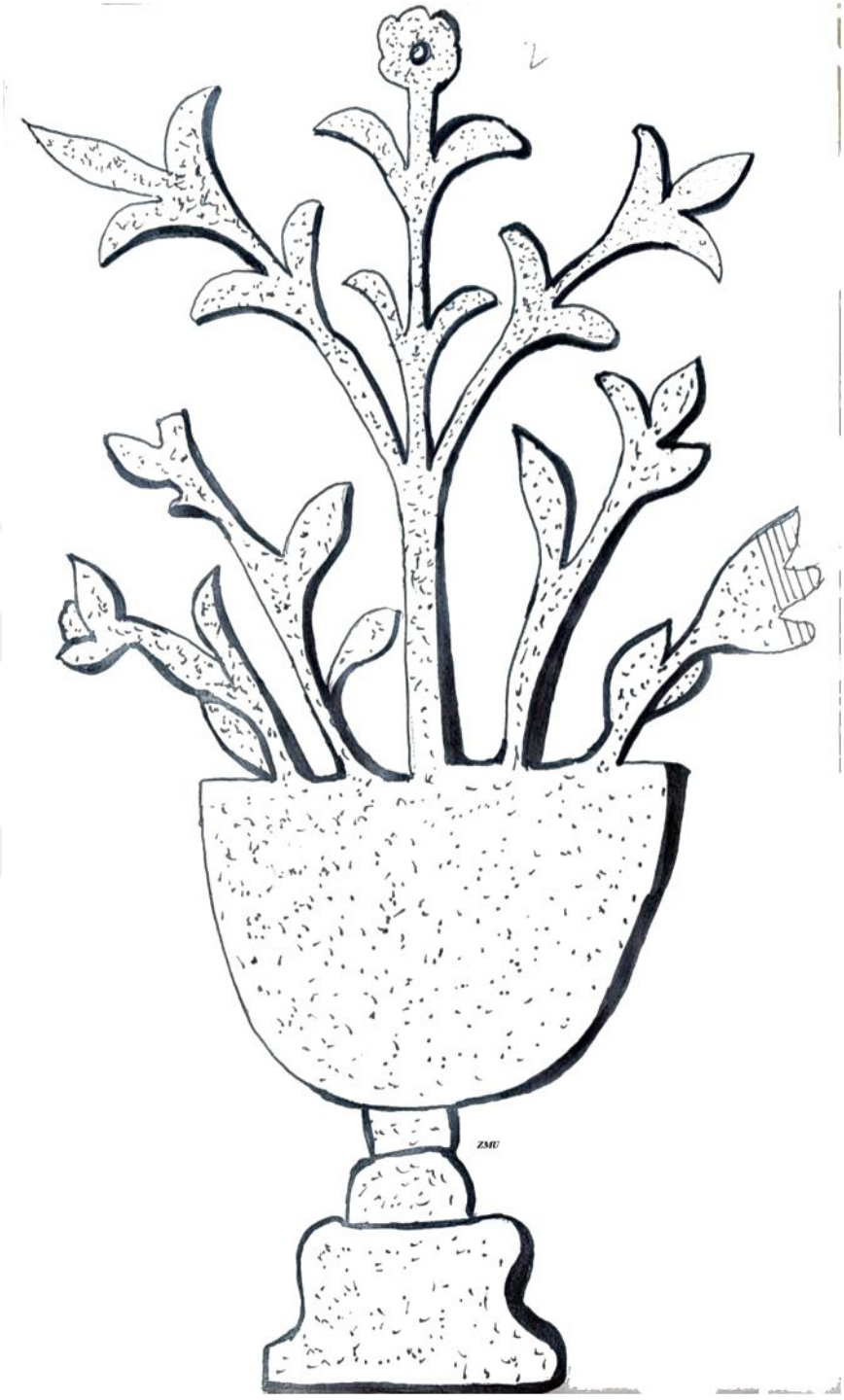
No : 4.1.3.1. **İsmi** : Akçasu Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Akçasu Mah. **Tarih** : 1683 * **Bezenen Alan** : Lüle Üstü **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x63 cm. **Fotoğraf No** : 15-15/1 **Çizim No** **:** 30	 15/1

Çeşme tek cephelidir. Sokak başında kalan yapı, bir evin avlu duvarında yer alır. Lüle üstüne kabartma tekniğiyle şükûfe motifi işlenmiştir. 2017 yılında üstü yağlı boya ile karalanmış olan çeşme, 2018 yılında temizlenmiştir. Kitabesindeki yazılar günümüze ulaşmamıştır. Yazılı kaynaklarda yapının ismi Akçasu Çeşmesi, yapım tarihi M.1683 ve banisi Muslu Bey Oğlu Hacı İbrahim olarak geçmektedir (Günay, 1981:11).

Vazo düz ağızlıdır. Aşağıya doğru daralan gövdeye sahiptir. Ayak kısmına geçiş ögesi olarak yuvarlak geometrik şekil kullanılmıştır.

Beş dal ve üzerindeki yapraklardan oluşan bukette, ortadaki dal iki filiz ve tepesinde bir çiçekle zenginleştirilmiştir. Ortadaki dal yandaki ikişerli dallardan daha uzun ve düzdür.

* Tarihler, Günay, Reha. (1981). Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu. (1.baskı).Kültür Bakanlığı Yayınları:Ankara ve Acar, Mustafa. (2002). XVII. *Yüzyıl Ve XX. Yüzyıl Dönemi Başlarında Yapılmış Safranbolu (Âb-I Hayat) Çeşmeleri.* Gazi Kitapevi: Ankara kaynaklarında yer almaktadır.



Çizim 30- Akçasu Çeşmesi lüle üstü süslemesi.

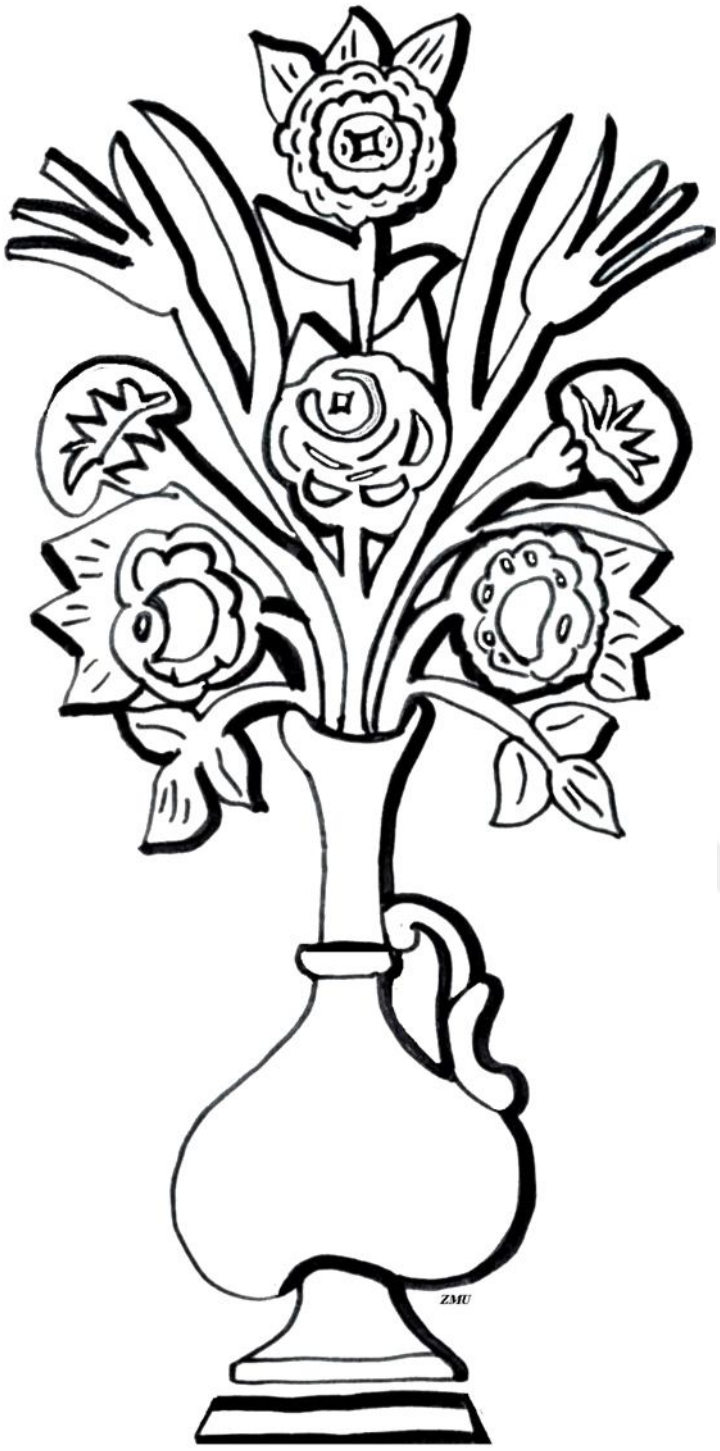
(1.57 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.2. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Vaaz Kürsüsü **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 22x46 cm. **Fotoğraf No** : 35-35/1 **Çizim No** : 31	 **35/1**

Safranbolu'nun en görkemli eseri olan İzzet Mehmet Paşa Camii, mimarisi kadar süsleme motifleriyle de Batılılaşma Dönemi Osmanlı sanatının önemli bir yapısıdır. Caminin tamamında kabartma ve kalem işi tekniklerinde işlenmiş Barok üslûbunda bezemeli kompozisyonlar vardır. Şükûfeler, bitkisel bezemeler,sütunlar ve abartılı kıvrık dallar kalem işi tekniği ile yüzeye nakşedilmiştir.

Vaaz kürsüsü üzerinde kalem işi yerine kabartma tekniği ile işlenmiş bir şükûfe motifi yer almaktadır. Yapım tekniği açısından istisnai bir durum sergilenmiştir.

Tek kulplu vazonun üzerinde herhangi bir süsleme yoktur. Mataraya benzeyen gövdenin alt tarafında oluşturulan kavis, ayak kısmına geçişehareketlilik kazandırmıştır. Ayak kısmından sonra motifin tümünde olduğu gibi kabartma tekniğinde dikdörtgen bir altlık bulunmaktadır. Bukette altı adet gül motifi ile iki lâle motifi vardır. Dal ve yapraklar yeşil renkli boya, çiçeklerle vazo altın yaldızla boyanmıştır.



Çizim 31- İzzet Mehmet Paşa Camii vaaz kürsüsü süslemesi (2).

(1.57 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.3. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Son Cemaat Yeri/ Kubbe Pandantifleri **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 116-116/2	 116/2

Caminin son cemaat yeri örtü sisteminden kubbenin dört pandantifinde de serbest fırça tekniğiyle işlenmiş şükûfe motifleri bulunmaktadır.

Çift kulplu, gri-kahverengi iki renkten oluşan vazoların çanak kısımlarına siyah renkli dik çizgiler atılmıştır.

Buket pembe-beyaz-siyah renklerin bir arada kullanıldığı üç adet gülden ve yeşil-sihyah renkte sivri uçlu 15 adet yapraktan oluşturulmuştur.

No : 4.1.3.4. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Kadınlar Mahfili/ Kubbe Pandantifleri **İnceleme Tarihi** : 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 119-119/1	 **119/1**

Camide, müezzin mahfilinin üstü kadınlara ayrılmıştır bu bölümün kubbe pandantifinin dördünde de serbest fırça tekniğiyle işlenmiş şükûfe motifleri bulunmaktadır.

Vazolar, çift kulpludur. Gri-kahverengi-sarı olmak üzere üç renkten oluşturulmuştur.

Buket ise pembe-kırmızı, mor-beyaz-kırmızı ve sarı-beyaz-kırmızı renklerin bir arada kullanıldığı üç adet gülden ve yeşil renkte sivri uçlu yapraklardan meydana gelmiştir. Ayrıca buket yapraklarının arasına uzun saplar ve saplı yapraklardan oluşan uzun yeşillikler eklenmiştir.

No : 4.1.3.5. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Kadınlar Mahfili/ Balkon Kenarları **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 115-115/1	 **115/1**

Camide, müezzin mahfilinin üstü kadınlara ayrılmıştır. Bu mahfilin önünde iki adet balkon yer almaktadır. Balkonların değişik alanlarında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş bitki motifli süsleme kompozisyonları mevcuttur.

Mahfil balkonunun dış yüzünde, gri zemin üzerine yeşil yapraklar arasında dört papatya ile üç adet gül motifi dallarının birleşmesiyle şükûfe motifi oluşturulmuştur.

Dallar siyah bir bağ ile tutturulmuştur.

No : 4.1.3.6. **İsmi** : Ali Ragıp Bey Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1217 / M.1802 **Bezenen Alan** : Ayak Taşı **İnceleme Tarihi** : 07.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Şükûfe 27x80 cm. **Fotoğraf No** : 30/30-1 **Çizim No** 32	 **30/1**

Mezar, İzzet Mehmet Paşa'nın Yeğenine aittir. Sandukalı mezarın hem ayak hem baş taşı vardır. Sivri kemerli, dikdörtgen formlu ayak taşına kabartma tekniğiyle kap içinde ağaç motifi işlenmiştir. Ancak taşın aşırı deforme oluşu, motifi görmeyi engellemektedir.

Vazo kompozisyon içinde kısa ve dardır. Geniş ağızlı çanak tasviridir. İki kulpu vardır. Kabın orta kısmı "V" şeklinde genişlerken, iki yandaki serbest "S" kıvrımlı yapraklar boşluğu doldurmaktadır. Ayak kısmı halka formlu bir bilezikle çanağa bağlanmaktadır.

Gövdenin iki yanında yedişer olmak üzere 14 dal bulunmaktadır.



Çizim 32- Ali Ragıp Bey Mezarı baş taşı süslemesi.

(1.92 cm. oranında küçültülmüştür.)

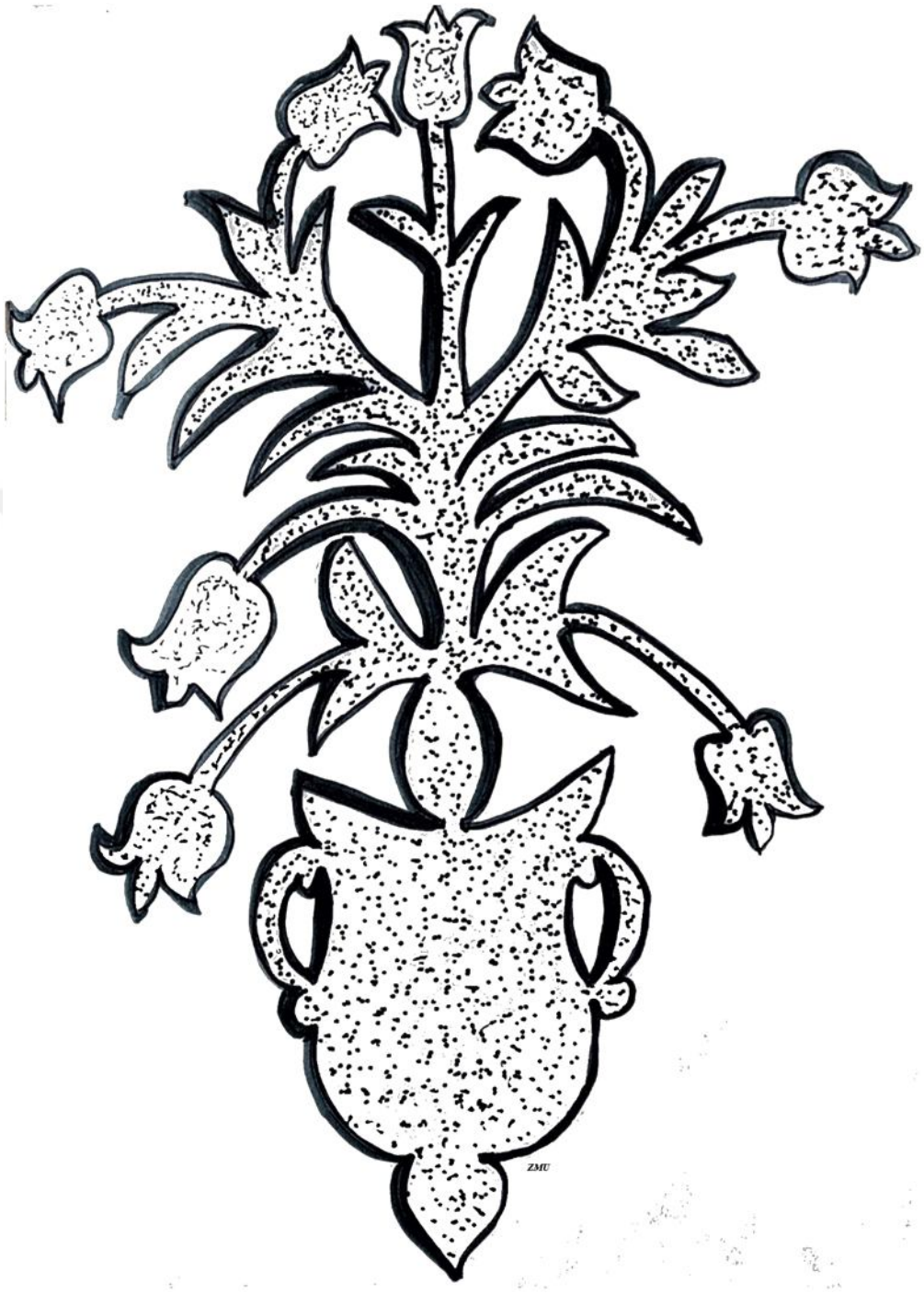
.

No : 4.1.3.7. **İsmi** : Hidayetzade Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : H.1218-M.1803 **Bezenen Alan** : Lüle üstü **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 67x88 cm. **Fotoğraf No** : 19-19/2 **Çizim No** : 33	 **19/2**

Yapı iki sokağın kesiştiği noktada bulunmaktadır. Çeşme tek cepheli, aynalığı iki sütunce ile sınırlandırılmış dikdörtgen formludur. Çeşmenin beş satırdan oluşan kitabesi vardır. Burada yapının banisi Hacı Mehmet Ağa olarak geçmektedir. Çeşmede biri musluklu üç adet lüle bulunmaktadır. Üç lüle üzerine de kabartma tekniği ile bitki bezemeleri tasarlanmıştır.

Orta lüle (musluklu) üzerindeki süslemede bir şükûfe motifi yer almaktadır. Kap motifi kıvrık dallarla çerçeve içine alınmıştır. İki kulplu vazo geniş ağızlıdır. Ayak kısmına doğru daralan bir formda tasarlanmıştır. Vazo ayaksızdır.

Buket, ana gövdeyle birlikte her iki yana açılan toplamda sekiz adet dal ve yapraklarla oluşturulmuştur. Her dalın ucuna gelecek şekilde lâle motifleri tasarlanmıştır. Lâle bezemeleri, bağlı oldukları dalın yönüne doğru eğimli olarak nakşedilmiştir.



Çizim 33- Hidayetzade Çeşmesi lüle üstü süslemesi (2).

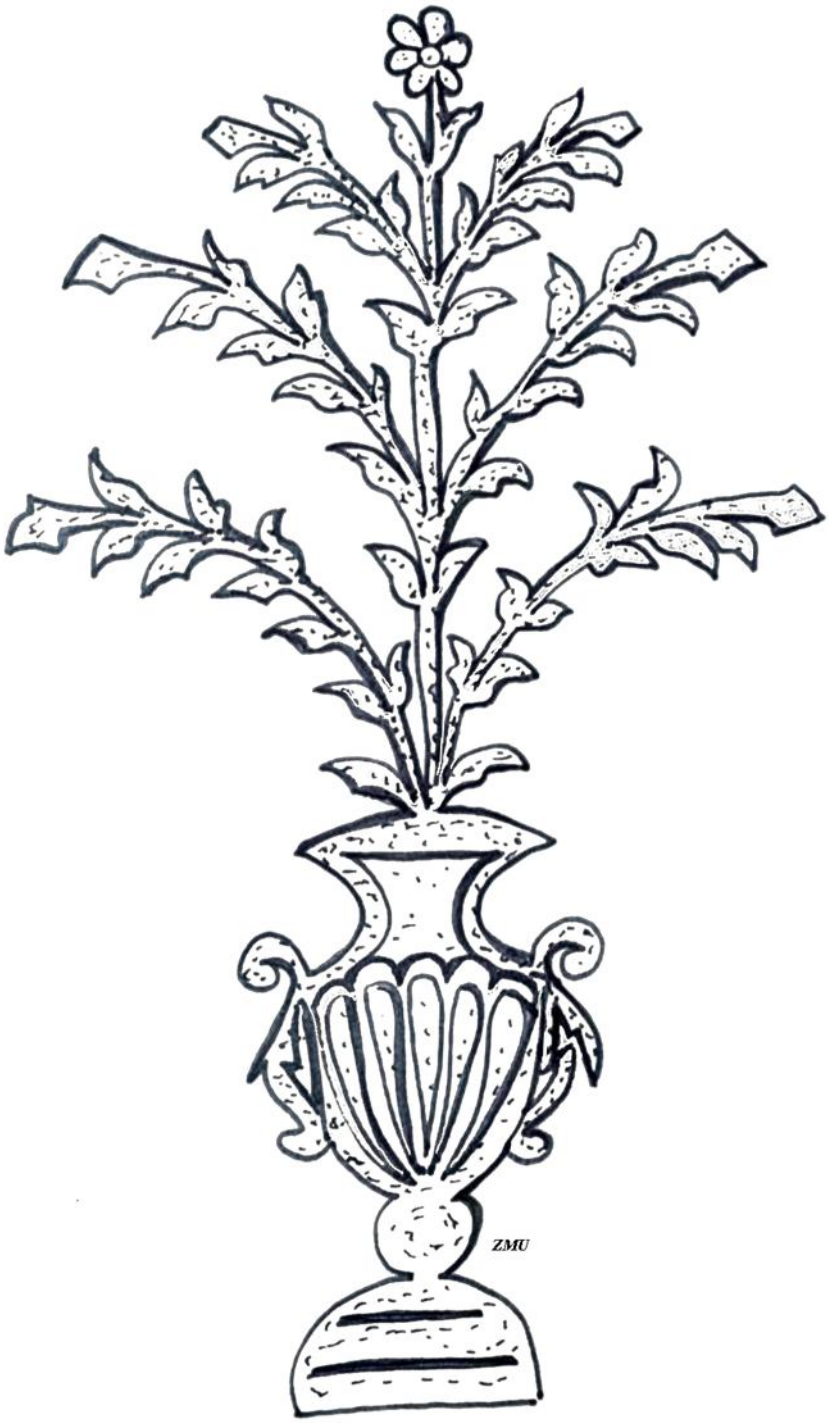
(4.79 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.8. **İsmi** : Antepzade Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : M.1811 **İnceleme Tarihi** : 11.03.2017 **Bezenen Alan** : Lüle üstü **Motif Ölçüleri** : 58x102 cm. **Fotoğraf No** : 16-16/1 **Çizim No** : 34	 **16/1**

Çeşme Mahallesi girişinde bulunan yapı iki sütunce ile sınırlandırılmış dikdörtgen formlu ve tek cephelidir. Avlu duvarında bulunan çeşmenin batı cephesi yan konut duvarı ile birleşmiştir. Kitabesine göre yapı, Antepzade Hacı Mehmet Ağa tarafından yaptırılmıştır. Aynalığa kabartma tekniğiyle şükûfe motifi nakşedilmiştir.

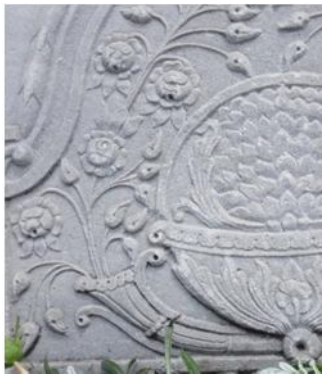
Lüle (musluk) üzerinden başlayan vazonun ağız kısmı dış bükey yapıya sahiptir. Gövde kısmına doğru gittikçe daralan, sonra tamamen genişleyen, ayak kısmında tekrar daralan formda tasarlanmıştır. Ayak kısmına geçiş kademeli olmuştur. İki yanında kulpları vardır.

Bukette dallar, ana gövdeden ayrılan üçerli olmak üzere, toplamda yedi adettir. Buketin ucunda altı yapraklı çiçek bulunmaktadır. Bu çiçek, yaprağının altından inen ince bir dal ile ana gövdeye bağlanmıştır.



Çizim 34- Antepzade Çeşmesi lüle üstü süslemesi.

(4.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No :4.1.3.9.1.-2. **İsim** : İzzet Mehmet Paşa Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Merkez/ İzzet Mehmet Paşa Camii Avlusu **Tarih** : H.1227 - M.1812 **Bezenen Alan** : Baş Taşı (Ön-Arka Yüzleri) **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 17x54 cm. **Fotoğraf No** : 37-37/1-2 **Çizim No** : 35-36	 **37/1 (Ön Yüzü)**  **37/2 (Arka Yüzü)**

İzzet Mehmet Paşa'ya ait mezar, kendi ismini taşıyan caminin avlusunda yer almaktadır. Mezarın sandukasında, baş ve ayak taşında kabartma tekniği kullanılarak işlenmiş birçok motif bulunmaktadır. Bunlardan dört adedi de şükûfedir.

Şükûfeler hem baş taşı iç yüzeyinde kullanılan kompozisyonda hem de ayak taşında aynı tasarımda yer almaktadır. Buketlerin yerleştirildiği vazoların ağız kısımları dilimlidir. Ayak kısmına doğru daralarak içe doğru kavislenmiştir.



Çizim 35- İzzet Mehmet Paşa Mezarı baş taşı süslemesi (Ön yüzü-1).

(1.21 cm. oranında küçültülmüştür.)



Çizim 36- İzzet Mehmet Paşa Mezarı baş taşı süslemesi (Arka yüzü).

(1.21 cm. oranında küçültülmüştür.)

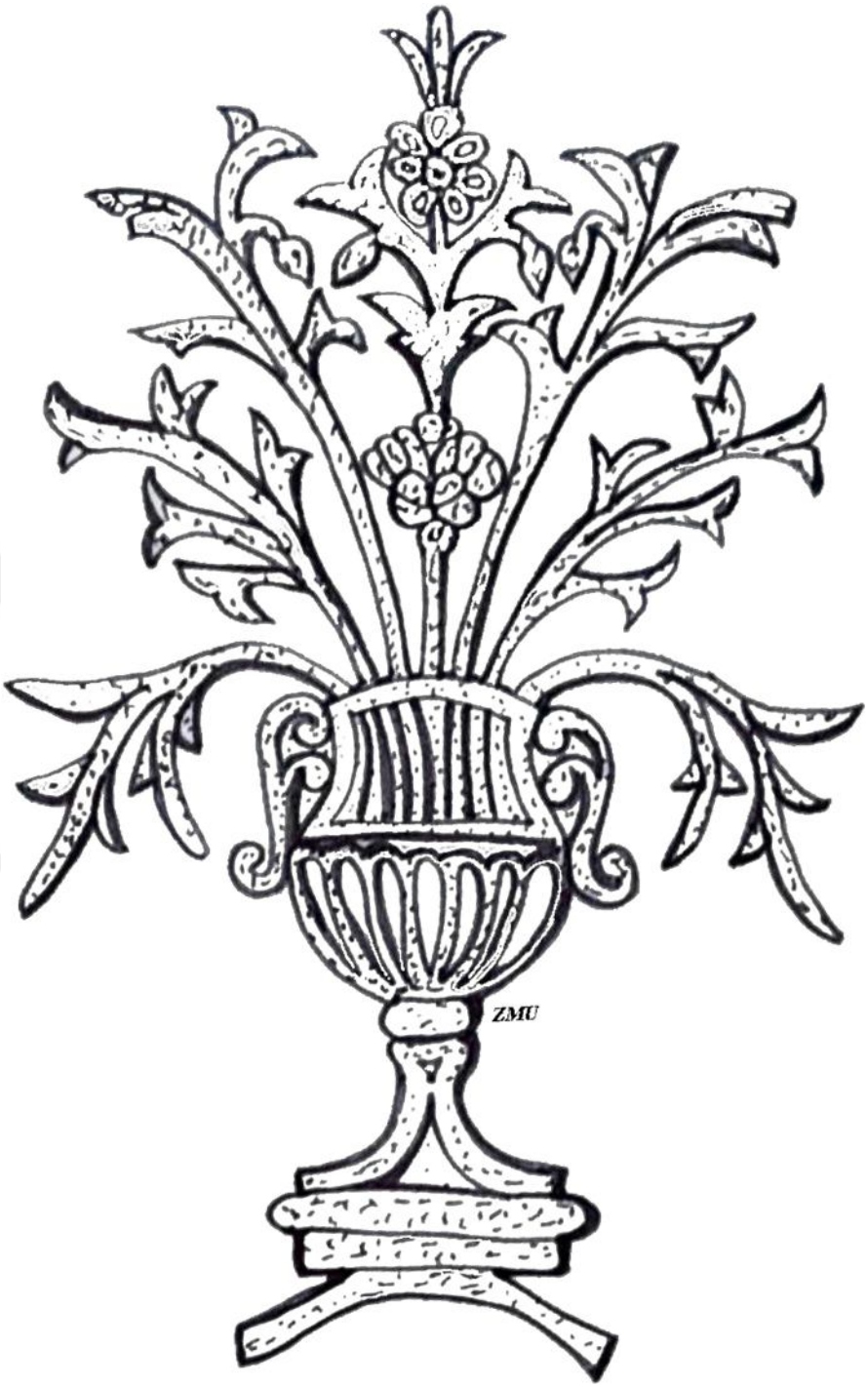
No : 4.1.3.10.-1. **İsmi** : Kileci Çeşmesi **Bulunduğu Yer :** İlçe Merkz./Eski Çarşı **Tarih** : H.1235/25 –M.1819/10* **Bezenen Alan** : Lüle Üstü /Doğu **İnceleme Tarihi :** 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 47x74 cm. **Fotoğraf No** : 36-36/1 **Çizim No** : 37	 **36/1**

Güney yönünde iki cephesi olan Kileci Çeşmesinin musluk üstlerine birbirinden farklı iki şükûfe motifi tezyin edilmiştir[19].

Doğudaki şükûfe motifinin vazosu çift kulpludur. Ayaklarına üçgen oluşturulacak şekilde biçim verilmiştir. Doğusundaki vazo motifinde çanak ile ağız kısmı arasında kalan boşluğun geçişi yedi çizgi ile sağlanmıştır. Bu çizgi desenleri, ortaya kadar küçükten büyüğe; ortadan sonra büyükten küçüğe doğru dizilmiş ve böylece çerçevesi içinde olduğu kısmın şeklini almıştır.

Kompozisyonda buket yedi dal ve yapraklar şeklinde tasarlanmıştır. Sadece ortadaki dalın üzerine yedi yuvarlak yapraklı çiçek ve gül motifi nakşedilmiştir.

[19] Cephelerin yönü aynı olduğu için, değerlendirmede herhangi bir karışıklığa neden olamaması adına, araştırmada 4.1.3.10-1. numaralı cephe süslemesinden **doğu** lüle üstü motifi; 4.1.3.10.-2. numaralı süslemeden **batı** lüle üstü motifi olarak bahsedilecektir.



Çizim 37- Kileci Çeşmesi lüle üstü süslemesi (Doğu).

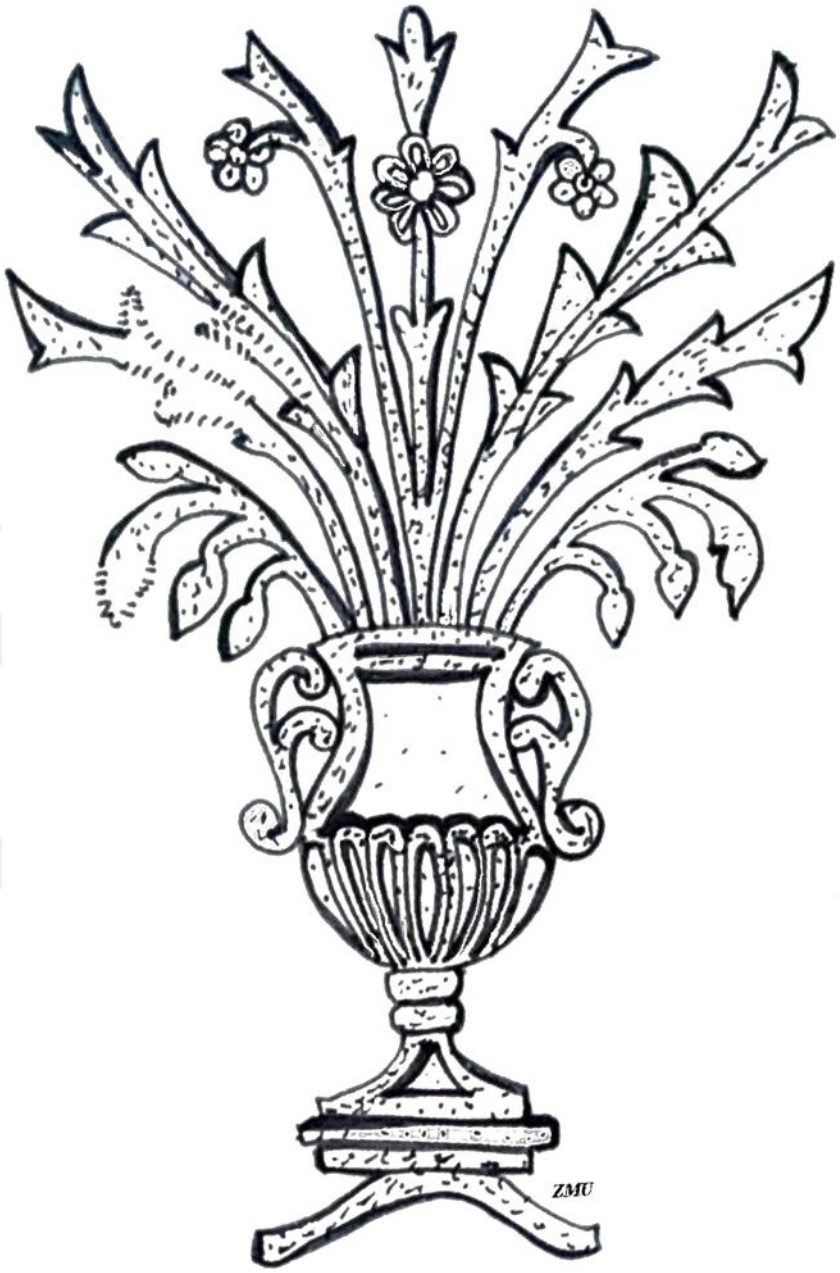
(3.35 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.10-2. **İsmi** : Kileci Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : H.1235/25 –M.1819/10 **Bezenen Alan** : Lüle üstü /Batı **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 50x74 cm. **Fotoğraf No** : 36-36/2 **Çizim No** : 38	 **36/2**

Güney yönünde iki cephesi olan Kileci Çeşmesinin musluk üstlerine birbirinden farklı iki şükûfe motifi tezyin edilmiştir.

Batıdaki şükûfe motifinin vazosu çift kulpludur Vazonun ağız kısmı dar, gövdesi geniştir. Yuvarlak dilimler, çanak kısmının ortasında tamamlanmış; çanak ve ağız arasındaki geçiş boş bırakılmıştır. Ayaklarının ortası üçgen şekille belirtilmiştir.

Kompozisyondaki buket dokuz dal ve yapraklarından oluşmaktadır. Ortada kalan üç dala ise beş yuvarlak yapraklı birer çiçek eklenmiştir.



Çizim 38- Kileci Çeşmesi lüle üstü süslemesi (Batı).

(3.57 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.11. *	
İsmi : Hacı Osman Efendi Mezarı	
Bulunduğu Yer : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı	
Tarih : H.1260 / M.1844	
Bezenen Alan : Ayak Taşı	
Motif Ölçüleri **:** 24x100 cm.	
İnceleme Tarihi : 06.04.2018	
Fotoğraf No : 32-32/1	
Çizim No : 39	**32/1**

Sandukalı mezarın ayak taşı kenarları dilimlidir. Hem ayak hem baş taşı dikilme yönüne göre alışılagelmiş tarzın tamamen dışında, baş ve ayak ucunu dikine kesecek biçimde yerleştirilmiştir.

Vazonun ağız kısmı dilimlidir. Sona doğru kıvrımlıdır ve sona doğru daralarak kıvrılır. Vazo boyunca belirli aralıklarla devam ederek vazoyu sarmalayan ve sonunda salık bırakılan bağ bulunmaktadır.

Vazodan yukarı doğru yükselen kıvrımlı bir dal ve yanlara açılan daha küçük dallar vardır. Bu dalların ucu, üç yuvarlaktan oluşan stilize tohum tasviri ile tamamlanmıştır. Çiçek ise motifin en üst dalının hemen altındaki boşlukta yer almaktadır. Çiçek dört yapraklıdır.

* Eserde SMM 127 Örnek Numarasıyla kayıt altına alınmıştır (Kaya, 2013:102).



Çizim 39- Hacı Osman Efendi Mezarı ayak taşı süslemesi.

(2.00 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.12. **İsmi** : Münevver Şerife Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1262-M.1845 **Bezenen Alan** : Baş Taşı/Tepelik **Motif Ölçüleri** : 50x45 cm. **İnceleme Tarihi** : 06.04.2017 **Fotoğraf No** : 31-31/1 **Çizim No** : 40	 **31/1**

Süsleme tasarımlı baş taşı kırılıp yere düşmüştür. Tepelik kısmında kabartma tekniğiyle nakşedilmiş şükûfe motifi bulunmaktadır.

Kompozisyonda, ağız ve ayak kısımları dilimli iki çanak vardır. Çanakların ağzı birbirine dönük şekilde tasarlanmıştır. Birisi kapak şeklinde düşünülmüş olmalıdır. Üstte kalan çanağın ayak kısmının üstüne on yapraklı bitki motifi işlenmiştir. Barok karakterli bu hançer yaprakları iki yana doğru gittikçe genişleyip uzayan ve aşağıya doğru sarkan bir görüntüye sahiptir. Tepeliğin mimari yapısı, bu çiçeklerle şekil almıştır.



Çizim 40- Münevver Şerife Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

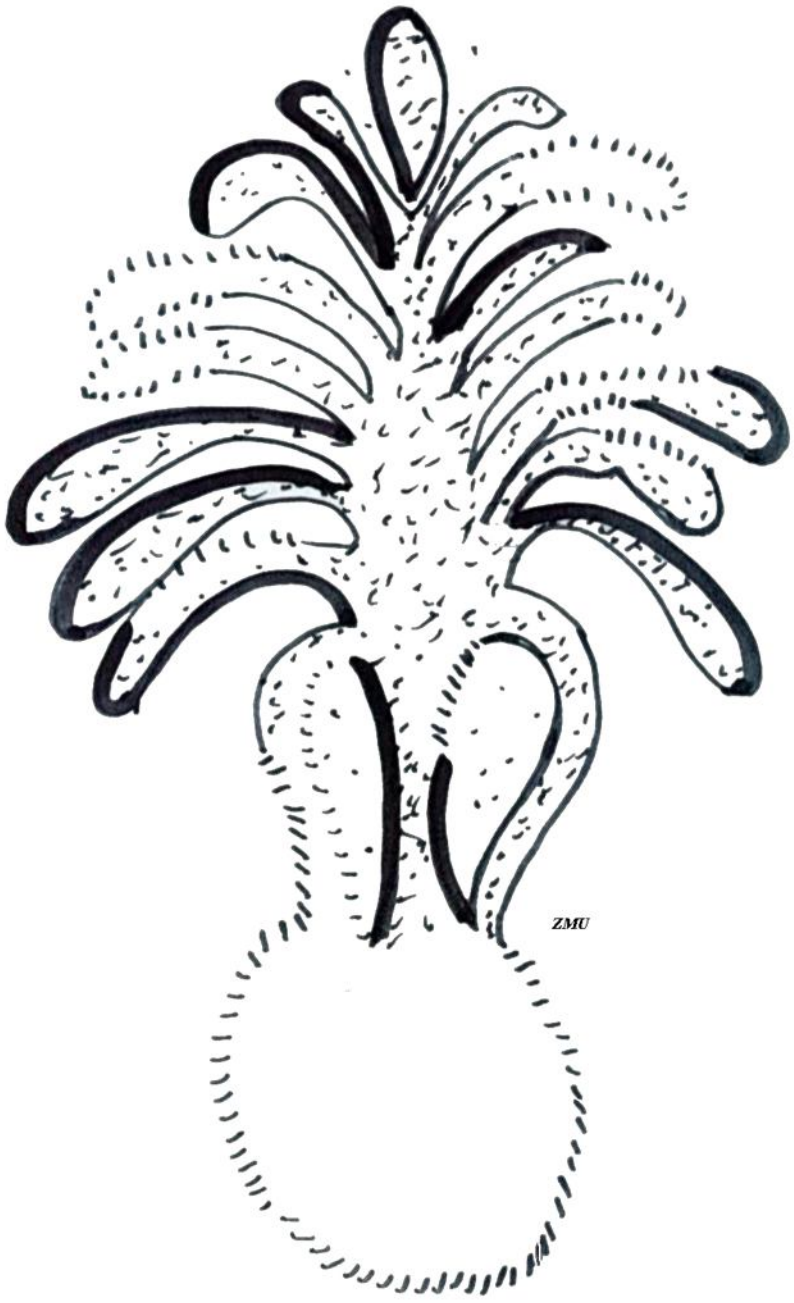
(3.57 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.13. **İsmi** : Çavuşoğlu Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Kışlayanı Sk. **Tarih** : H.1268 / M. 1852 **Bezenen Alan** : Lüle üstü **İnceleme Tarihi** : 14.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 34x63 cm. **Fotoğraf No** : 20-20/1 **Çizim No** : 41	 **20/1**

Kışlayanı Sokağın yokuşunda yer alan çeşme tek cephelidir. Bir konutun bahçe duvarında yer alan yapı dikdörtgen bir aynalığa sahiptir. Günümüzde kitabesi okunamayacak durumdadır. Bu yüzden kaynaklardan, yapının İsminin Çavuşoğlu Çeşmesi, yapım yılının M.1852, banisinin Hacı Osman Efendi'nin kız kardeşi veya eşi olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Karacakaya vd., 2013; 221). Çeşmenin aynalığına, lüleyi de içine alacak şekilde kabartma tekniği ile şükûfe motifi nakşedilmiştir.

Çift kulplu vazo oldukça sadedir. Ağız kısmı ve gövdeye geçişi dar, gövde kısmı ise daha geniş bir şekilde tasarlanmıştır.

Kabın içerisine, ortada bir ana dal ile iki yanda aşağıya doğru eğimli on dört yapraktan oluşan bir buket oturtulmuştur. Kompozisyonda çiçeğe yer verilmemiştir.



Çizim 41- Çavuşoğlu Çeşmesi lüle üstü süslemesi.

(2.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.14. **İsmi** : Sadullah Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : H.1287-M.1870 **Bezenen Alan** : Lüle üstü **İnceleme Tarihi** : 12.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 71x95 cm. **Fotoğraf No** : 26-26/1 **Çizim No** : 42	 **26/1**

Çeşme Eski Çarşı Meydanda yer almaktadır. Sütuncelerle sınırlandırılmış dikdörtgen bir aynalığı vardır. Yapının üst kısmında beş satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kitabeye göre, çeşmenin banisi Hacı Abdullah Ağa'dır. Musluk üzerindeki şükûfe motifi kabartma tekniğiyle işlenmiştir.

Kabın ağzı iki yana genişleyen ve uçları aşağı doğru kıvrılan, orta kısmı ise "v" şeklini alan bir formda tasarlanmıştır. Dönemin özelliğini taşıyan aşağı dönük iki yaprak şeklindeki ayaktan çanak kısmına geçiş bir halka ile sağlanmıştır. Çanak kısmındaki sadeliğin aksine, ayak dilimlidir.

Buketteki kıvrık dalların ucunda beş yapraklı on adet çiçek bulunmaktadır. En üstte ise yuvarlak uçlu beş yapraktan oluşan motif yer almaktadır.



Çizim 42- Sadullah Çeşmesi lüle üstü süslemesi.

(5.07 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.15. **İsmi** : Çılbır Pınarı Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : H.1307-M.1890 **Bezenen Alan** : Lüle üstü **İnceleme Tarihi** : 10.05.2017 **Motif Ölçüleri** : 48x82 cm. **Fotoğraf No** : 34-34/1 **Çizim No** : 43	 **34/1**

Çeşme, bağımsız olarak, anıtsal formda tasarlanmıştır. İki yandan kademeli silmeli sütunceler ve yuvarlak kemerle bir niş oluşturulmuştur. Tüm cephe lüle seviyesine kadar baştan sona geometrik, bitki ve meyve motifleriyle tezyin edilmiştir. Kitabesinde banisi Cılbırzade Hacı Ali, Mühendisi Amir Hocazade Mustafa Efendi olarak belirtilmiştir. Çeşmenin musluk üstünde abartılı kıvrık dallar ile çerçeve içine alınan şükûfe motifi bulunmaktadır.

Vazo çift kulpludur. Gövde kısmının bitiminde üç adet yuvarlak dilim bulunmaktadır. Ancak bunlar tüm vazoyu kaplayan desenler olarak tasarlanmıştır. Vazonun ayak kısmı yine yuvarlak bir motifle tamamlanmış, böylece çerçevesinden sonra gelecek musluk üstü motife de geçiş sağlanmıştır.

Buketteki altı dalın uçlarına on iki adet lâle, aralarına da yaprak motifleri işlenmiştir.



Çizim 43- Çılbır Pınarı Çeşmesi lüle üstü süslemesi.

(3.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

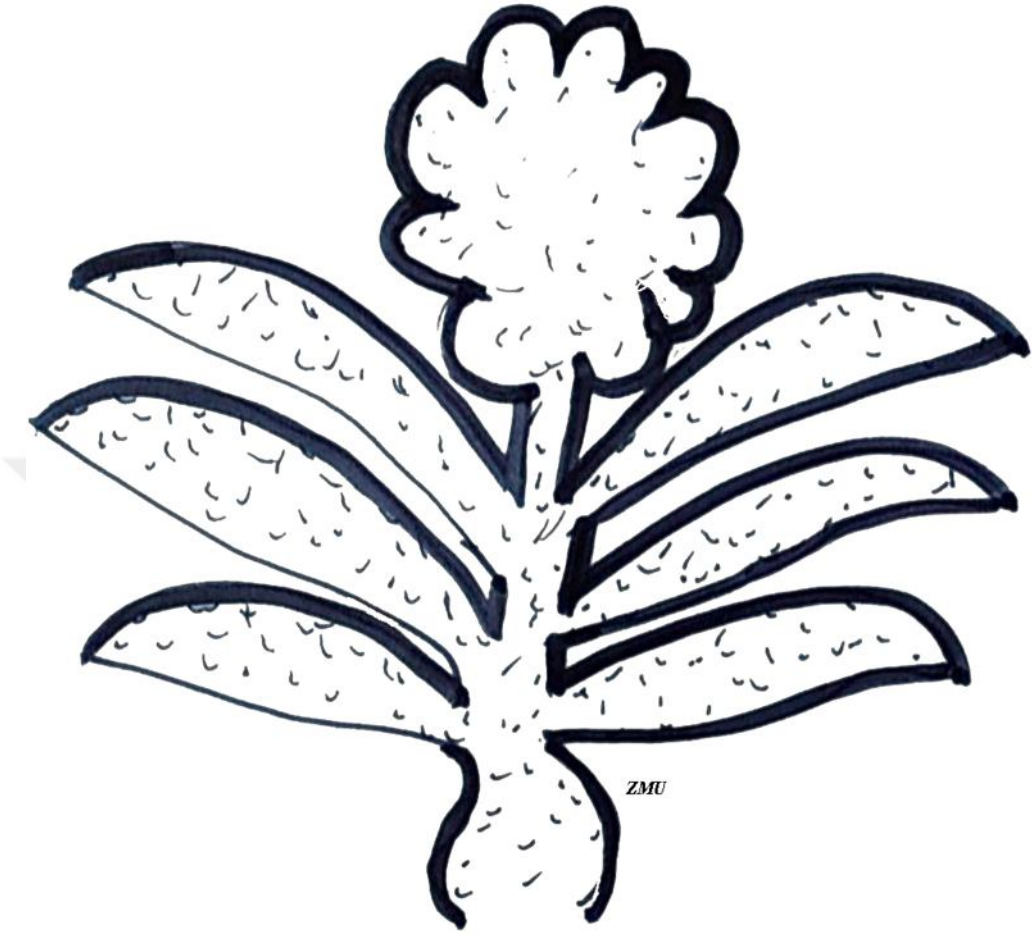
No	: 4.1.3.16.
İsmi	: Fatma Hanım -I- Mezarı
Bulunduğu Yer	: İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı
Tarih	: H.1324-M.1906
Bezenen Alan	: Sanduka
İnceleme Tarihi	: 04.04.2017
Motif Ölçüleri	: 25x26 cm.
Fotoğraf No	: 123(1)-123(1)/1
Çizim No	: 44



123(1)/1

Sandukalı mezarın sanduka, baş ve ayak taşlarında bitkisel ve geometrik motifler vardır. Ancak sadece sandukanın ayak kısmına şükûfe motifi tezyin edilmiştir.

Kabartma tekniği ile yapılan şükûfenin vazosu çanak biçiminde tasarlanmıştır. İçine konulan buket de ucunda iri bir gül olan tek dal ile iki yana açılmış geniş ve uzun üçer yapraktan oluşmaktadır.



Çizim 44- Fatma Hanım -I- Mezarı sanduka süslemesi (1).

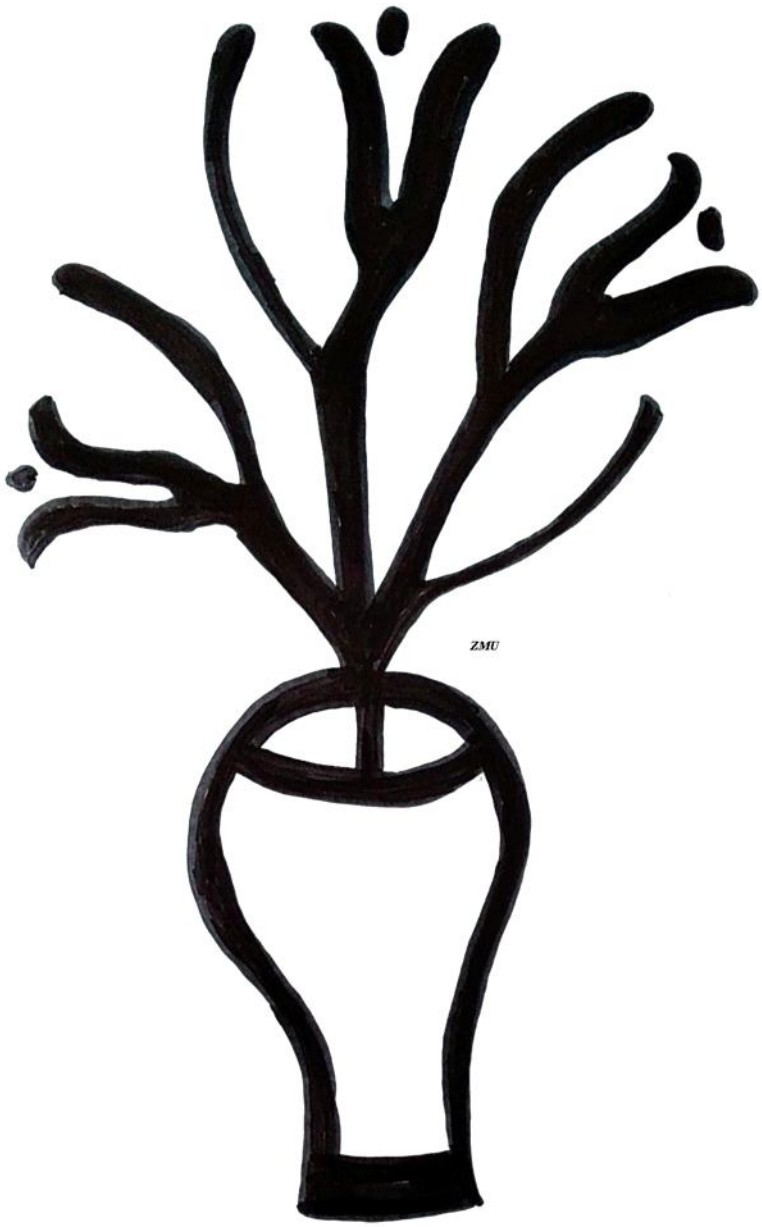
(1.67 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.17. **İsmi** : Bekir Türkyılmaz Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1330/ M.1911 **Bezenen Alan** : Ayak Taşı **İnceleme Tarihi** : 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 35x55 cm. **Fotoğraf No** : 29-29/1 **Çizim No** : 45	 **29/1**

Mezarın ayak taşı dilimli tepeliğe sahip dikdörtgen formludur. Mezar taşları için tasarlanan süsleme motiflerinde kazıma tekniği ile yapılmış sembolik şükûfe motifli tek mezar taşıdır.

Beyaz mermer üzerine kazılarak siyah boya ile üzerinden gidilmiş vazo formu hiçbir süslemeye sahip değildir. Ağız kısmı geniş, ayak kısmına doğru daralan, adeta silueti andıran bir tasarım gerçekleştirilmiştir.

Üç dalda yer alan lâle motifleri kazıma tekniği ile nakşedilmiştir. Ayrıca yaprağı tasvir eden çizgiler de kompozisyonda yer almıştır. Motifler, siyah renge boyanmıştır.



Çizim 45- Bekir Türkyılmaz Mezarı ayak taşı süslemesi.

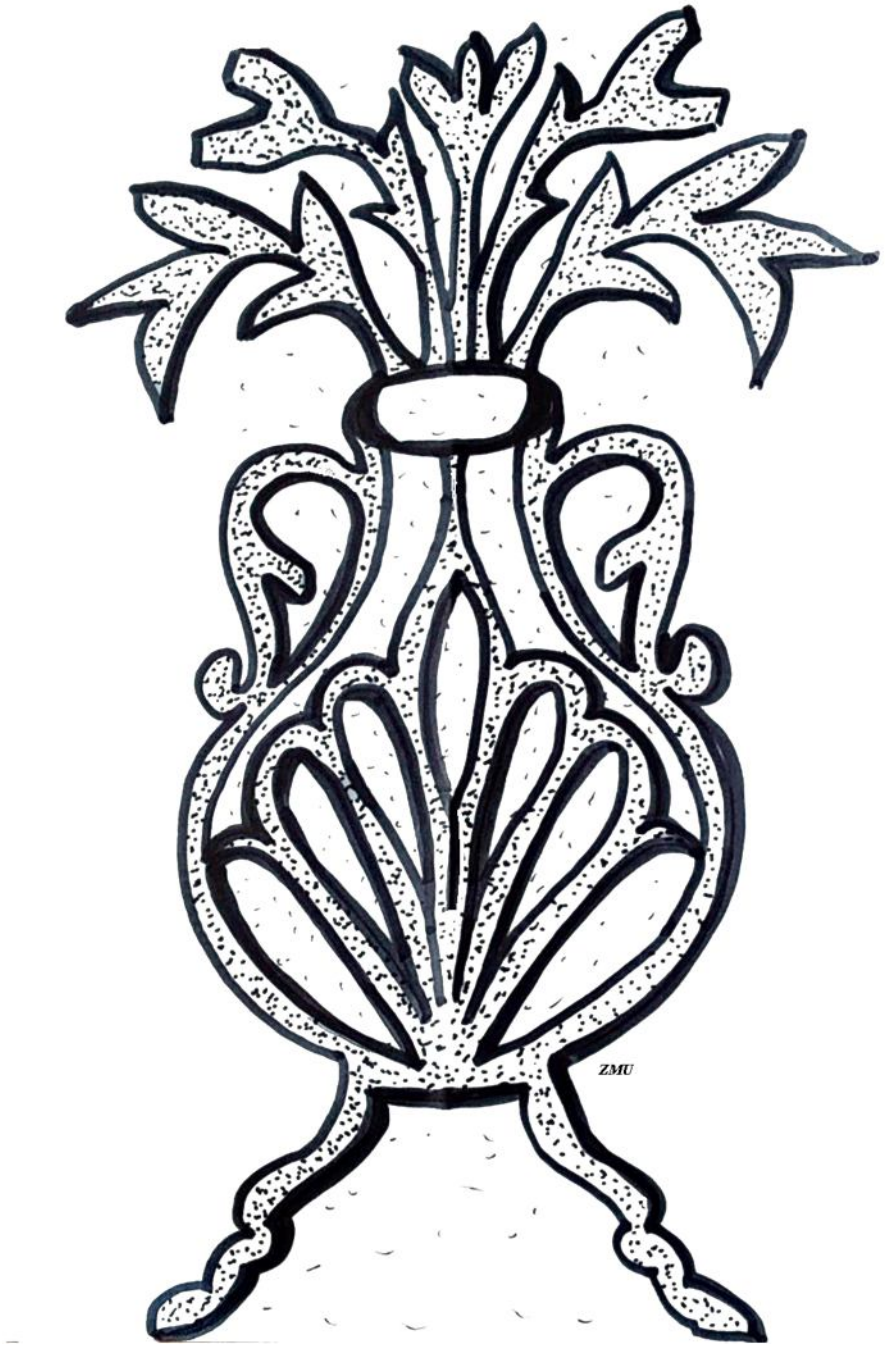
(2.50 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.18. **İsmi** : Hacı Hüsnü Efendi Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1335-M.1916 **Bezenen Alan** : Sanduka **Motif Ölçüleri** : 20x35 cm. **İnceleme Tarihi** : 12.05.2017 **Fotoğraf No** : 33-033/1 **Çizim No** : 46	 **33/1**

Sandukalı mezarın sadece baş taşı vardır. Dikdörtgen formlu taşta sarıklı tepelik yer almaktadır. Sandukanın ayak kısmına kabartma tekniği ile şükûfe motifi işlenmiştir.

Vazo çift kulpludur. Ağız, çanak ve ayak kısmı net bir çizgiyle belirtilmiştir. Gövde kısmında dilimi süslemeler bulunmaktadır. Kulplar iki stilize yapraktan oluşmuştur. Buket beş dallıdır. Ana gövdenin ucu stilize sivri üç yapraklı çiçeklidir.

Diğer dallara da yapraklar eklenmiştir.



Çizim 46- Hacı Hüsnü Efendi Mezarı sanduka süslemesi.

(1.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.19. **İsmi** : Şükrü Efendi Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : H.1343-M.1924 **Bezenen Alan** : Lüle Üstü Güney- Kuzey **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 21x50 cm. **Fotoğraf No** : 27-27/1-2 **Çizim No** : 47	  **27/ Güney** **27/ Kuzey**

Çeşme bir konutun bahçe duvarında yer almaktadır. Tek cephelidir ve sütunlar ile sınırlandırılarak, dikdörtgen şekli verilmiştir. Alınlık kısmında Arapça yazılı kitabesi bulunmaktadır. Hacı Bekirzade Şükrü Efendi baniliğini üstlenmiştir. Birbirinden farklı motifler, aynalama tekniği ile çeşmenin her iki tarafına da tezyin edilmiştir. Bu kompozisyon içerisinde, orta bölümde yer alan motifin hem güney hem kuzey tarafında iki adet birbiri ile neredeyse aynı, kabartma tekniğiyle işlenen şükûfe motifi bulunmaktadır.

Vazo çift kulpludur. Çanak kısmında yuvarlak dilimli desenler taşır. Ayak kısmı geçişi kare-küp kullanılarak sağlanmış ve bu karenin içine de dört yapraktan oluşan stilize çiçek motifi tasarlanıştır. Ayak kısmına geçiş kare şekille sağlanmıştır.

Çiçek ana gövde dalın hemen üzerine tasarlanmıştır. Ana gövdenin her iki tarafında da ayak kısmına doğru sarkan toplam dört adet dal bulunur. Bu dallar, sivri uçlu dört yaprak şeklinde stilize çiçeklerle tamamlanmıştır



Çizim 47- Şükrü Efendi Çeşmesi aynalık süslemesi (1).

(1.50 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.20. **İsmi** : Siviş Pınarı Çeşmesi (Musaoğlu Muharrem Hayratı) **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Çayıröz Mah. **Tarih** : M.1938 **İnceleme Tarihi** :15.03.2017 **Bezenen Alan** : Lüle üstü **Motif Ölçüleri** : 19x44 cm. **Fotoğraf No** : 23-23/1 **Çizim No** : 48	 **23/1**

Çeşme, avlu duvarına yapılmıştır. Yuvarlak kemerle çevrilen aynalıkta, lüle üstünde şükûfe motifli bir tezyinat bulunmaktadır. Bu bezeme örneği, çeşmenin genel yapı malzemesinden farklı, dikdörtgen formda çerçeveli bir taş üzerine kabartma tekniği ile işlenmiştir. Aynalıkta bu taşla aynı malzemeden elips formlu bir de kitabe vardır. Kitabeye göre banisi Musa Oğlu Muharrem Efendi'dir.

Vazonun ağzı gövde kısmına göre dar ve daha taşkındır. Ağız ve gövde arasında geçiş ögesi kullanılmıştır. Ayak ile ağızın genişliği aynıdır. Vazonun altına temsili bir altlık konulmuştur.

Buket tasarımı için lâle motifi kullanılmıştır. Sekizi kapalı, ikisi açılmış olmak üzere on adet lâle bulunmaktadır. Açılmış olan lâleler buketin tepesindeki çiçek formunun iki tarafına yerleştirilmiştir.



Çizim 48- Siviş Pınarı Çeşmesi aynalık süslemesi.

(1.35 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.21. **İsmi** : Mehmet Ondur Mezarı **Bulunduğu Yer** : Çerçen Köyü Mezarlığı **Tarih** : M.1952 **Bezenen Alan** : Ayak Taşı **İnceleme Tarihi** : 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 28x72 cm. **Fotoğraf No** : 28-28/1 **Çizim No** : 49	 **28/1**

Sandukalı mezarın hem baş hem ayak taşında tezyinat motifleri bulunmaktadır.

Ayak taşında kabartma tekniğiyle nakşedilmiş şükûfe motifi vardır. Şükûfenin kabı sandukanın içinde kalmıştır. Sadece ağız kısmı görünmektedir.

Şükûfe buketinde ise kıvrık dalların ucunda dört yapraklı üç adet çiçek motifi bulunmaktadır. Çiçeklerin boyutları tezyin edilen alanın genişliğine göre farklılık göstermektedir[20].

[20] Tepedeki çiçek 6x6 cm., altlarda kalan iki çiçek ise 4x4 cm. ölçülerindedir.



Çizim 49- Mehmet Ondur Mezarı ayak taşı süslemesi.

(2.00 cm. oranında küçültülmüştür.)

No	: 4.1.3.22.
İsmi	: İsimsiz Çeşme -I-
Bulunduğu Yer	: İlçe Mrkz./ Eski Çarşı
Tarih	: Yok
Bezenen Alan	: Lüle üstü
İnceleme Tarihi	: 10.03.2017
Motif Ölçüleri	: 40x75 cm.
Fotoğraf No	: 13-13/1
Çizim No	: 50



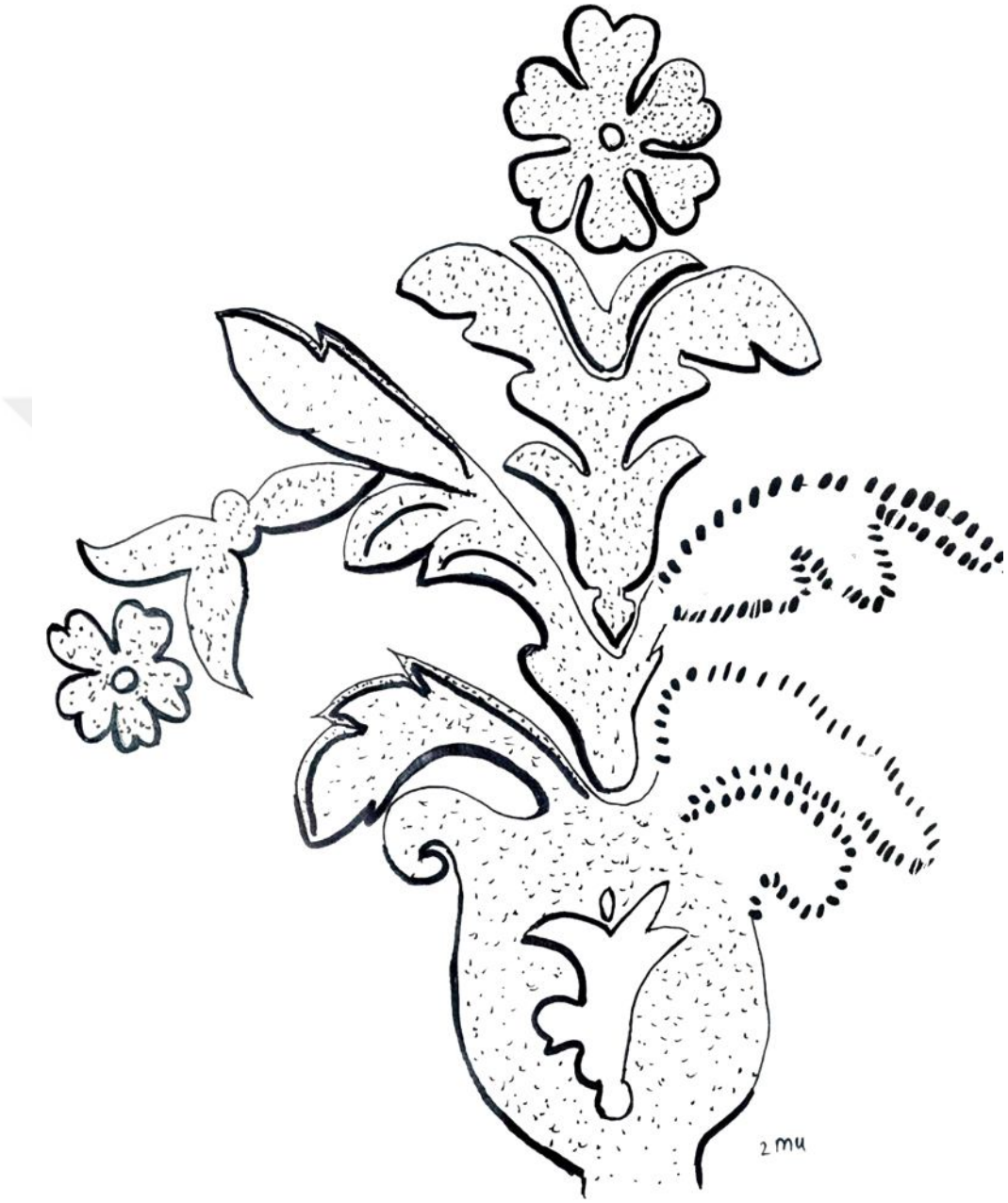
13/1

Günümüzde Karabük Üniversitesi Safranbolu MYO Uygulama Oteli olarak kullanılan Antepler Konağı'nın iç avlusunda bulunan çeşme dikdörtgen formlu ve tek cephelidir. Lüle üstünde kabartma tekniği ile şükûfe motifi uygulanmıştır[21]. Kitabesi bulunmayan çeşmenin banisi, Muslubeyoğlu Hacı İbrahim olarak kaynaklarda geçmektedir (Günay,1981:11).

Motif lüle üstüne bezenmiştir ve şükûfe tasarımının bir parçasıdır. Vazo tasvirinin ayak kısımları deformasyondan dolayı silinmiş olsa da motifin şekilsel özelliği tahmin edilebilir durumdadır. Ağız kısmı ise içine oturtulan çiçek tasarımı ile uyum gösterecek biçimde iki yana doğru kıvrılarak motif tamamlanmıştır. Kesin olarak tarihi bilinmese de tezyinattaki kıvrık dallar çeşmenin, XVIII. yüzyıl ve sonrasına ait olabileceği ipucunu vermektedir.

Motifte buket, altı yapraklı çiçek ve yapraklardan oluşturulmuştur. Orta kısımda düz, iki yanında aşağıya doğru sarkan dallar bulunmaktadır.

[21] Günümüzde resepsiyon olarak kullanılan avludaki çeşmenin önünde sabit danışma masası bulunduğu için genel fotoğraflama yapılamamıştır.



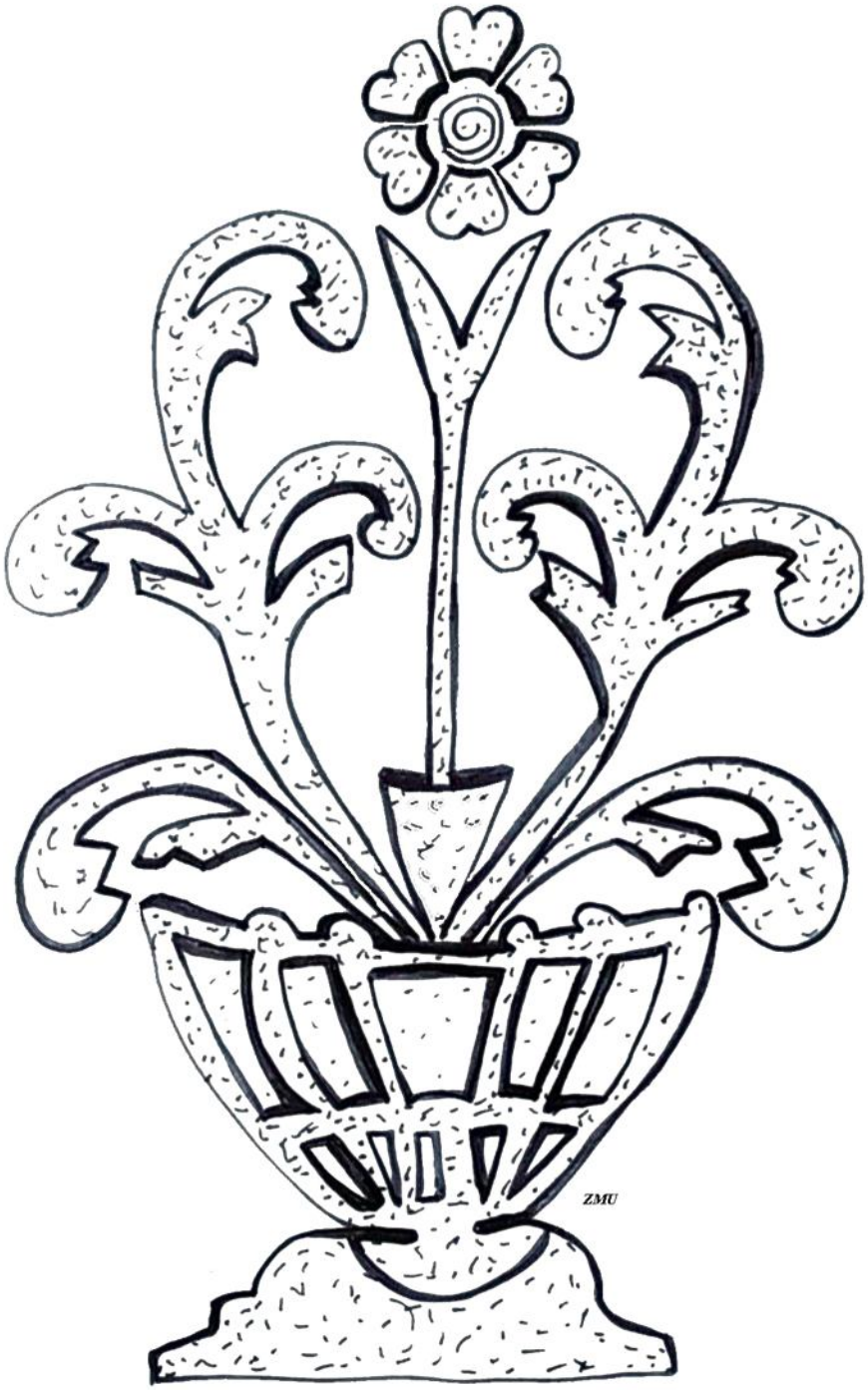
Çizim 50- İsimsiz Çeşme -I- lüle üstü süslemesi.

(2.85 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.23. **İsmi** : Çeşme Mah. Çeşmesi -I- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Lüle üstü **İnceleme Tarihi :** 11.03.2014 **Motif Ölçüleri** : 57x76 cm. **Fotoğraf No** : 14-14/1 **Çizim No** : 51	 **14/1**

Çeşme Mahallesinde bulunan çeşme, bir evin avlu duvarında yer almaktadır. Tek cephelidir. Çeşmede kitabe bulunmamaktadır. Dikdörtgen aynalığa sahip yapının musluk üstüne kabartma tekniği ile şükûfe motifi tezyin edilmiştir. Ayrıca çeşmenin kurna kısmında kazıma tekniği ile uygulanmış geometrik (üçgen) motifler bulunmaktadır.

Şükûfe motifinde geniş ağızlı bir çanak kullanılmıştır. Aşağıya doğru daralan çanağın ayak kısmı çeşmenin musluğu altında kalmıştır. Çanağın ortasına oturtulan buket, beş daldan çıkan yapraklarla ortada bir çiçekten oluşmaktadır. Üst uç noktada bulunan çiçeğin bir taç yaprağı "v" şekli ile yukarıya açılan dalın orta kısmında yer alırken, dal ve çiçek arasında bir bağ bulunmamaktadır. Orta kısımdaki dal düz, iki yanındaki iki dal içe, diğer ikisi dışa doğru kıvrılmıştır.



Çizim 51- Çeşme Mahallesi Çeşmesi -I- lüle üstü süslemesi.

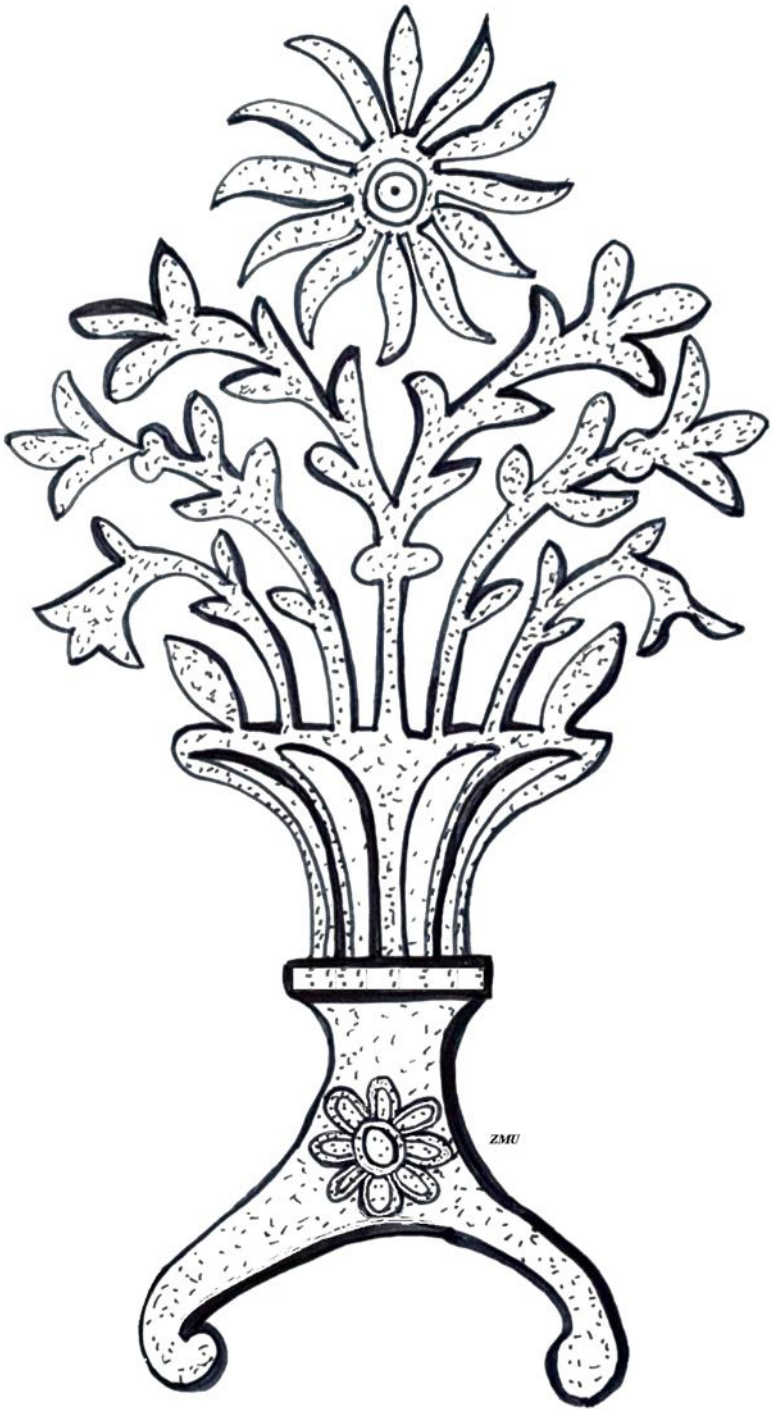
(4.07 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.24. **İsmi** : Çeşme Mah. Çeşmesi -II- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Lüle üstü **İnceleme Tarihi** : 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 64x103 cm. **Fotoğraf No** : 17-17/1 **Çizim No** : 52	 **17/1**

Çeşme, Safranbolu Hükümet konağı yolu üzerindedir. İki sütunce ile sınırlandırılmış tek cephelidir. Üzerinde kitabe bulunmadığı ve yazılı kaynaklarda herhangi bir isim ile anılmadığı için araştırmada, bulunduğu mahallenin ismi ile kodlanarak kayda alınmıştır.

Çeşme lülesinin de içinde kalacağı bir kap tasarımı bulunmaktadır. Geniş ağızlı bu motifin gövde kısmında dik yönlü kavisli çizgiler vardır. Ayak kısmına doğru daralan motifin ayakları içe doğru kıvrımlıdır. Ayrıca ayak kısmına geçişte sekiz yapraklı bir çiçek motifi de kompozisyona eklenmiştir.

Buket, ortada tek saptan çıkıp beş dala ayrılan, daha yukarıda ortadaki düz daldan tekrar ikiye ayrılarak yedi adet olan dal ve yapraklarla en üstte bir çiçekten oluşmaktadır. Çiçek, rüzgâr gülünü anımsatan bir formda bağlantısız olarak tasarlanmıştır. Dalların üzerlerindeki yapraklar yuvarlak uçludur.



Çizim 52- Çeşme Mahallesi Çeşmesi -II- lüle üstü süslemesi.

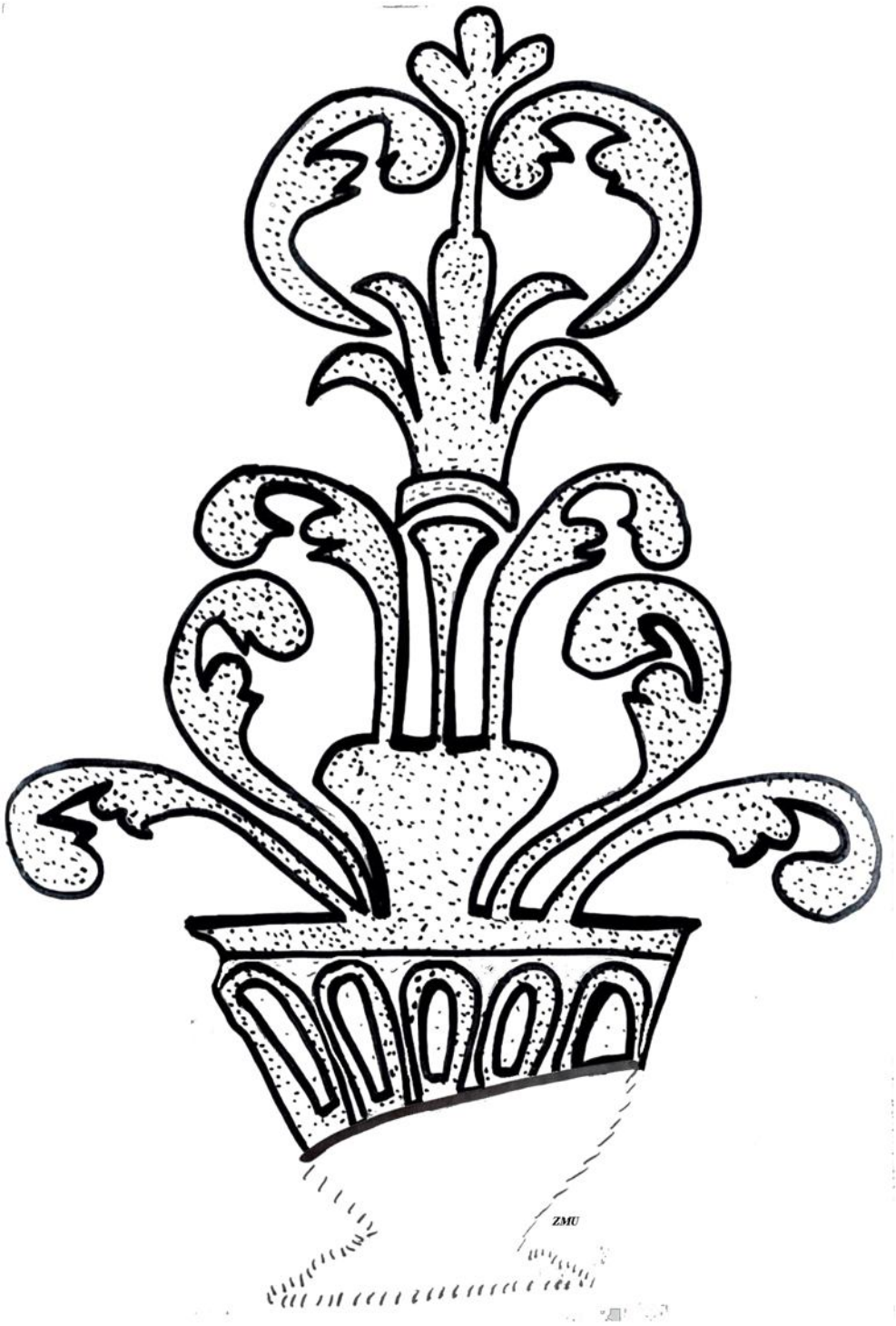
(4.57 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.25. **İsmi** : Meydan Çeşmesi -III- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Lüle üstü **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 71x130 cm. **Fotoğraf No** : 18-18/1 **Çizim No** : 53	 **18/1**

Çeşme, Eski Çarşı meydanında, günümüzde lokanta olarak kullanılan bir binanın dış cephe duvarına bitişik olarak inşa edilmiştir. Sütuncelerle sınırlandırılmış dikdörtgen formludur. Aynalıkta kitabesi bulunmamaktadır ve yazılı kaynaklarda ismine rastlanmamıştır. Çeşmenin musluğu üstünde kabartma tekniğiyle işlenmiş şükûfe motifi yer alır.

Kap motifi geniş bir ağızla başlayıp ayak kısmına doğru gittikçe daralan bir formda işlenmiştir. Vazonun ağızı geniş ve gövdeden bağımsız bir şekilde belirtilmiştir. Gövdenin sınır çizgileri bulunmaktadır. Beş adet yuvarlak uçluçizginin ayak kısmında birleşerek gövdeyi oluşturduğu görülmektedir. Ayak kısmı tamamen silinmiştir.

Buket kısmını oluşturan, düz bir ana dal ile yanlara doğru kıvrılarak yükselen toplamda dokuz adet yaprak vardır. Kompozisyonda çiçek motifine yer verilmemiştir.



Çizim 53- Meydan Çeşmesi -III- lüle üstü süslemesi.

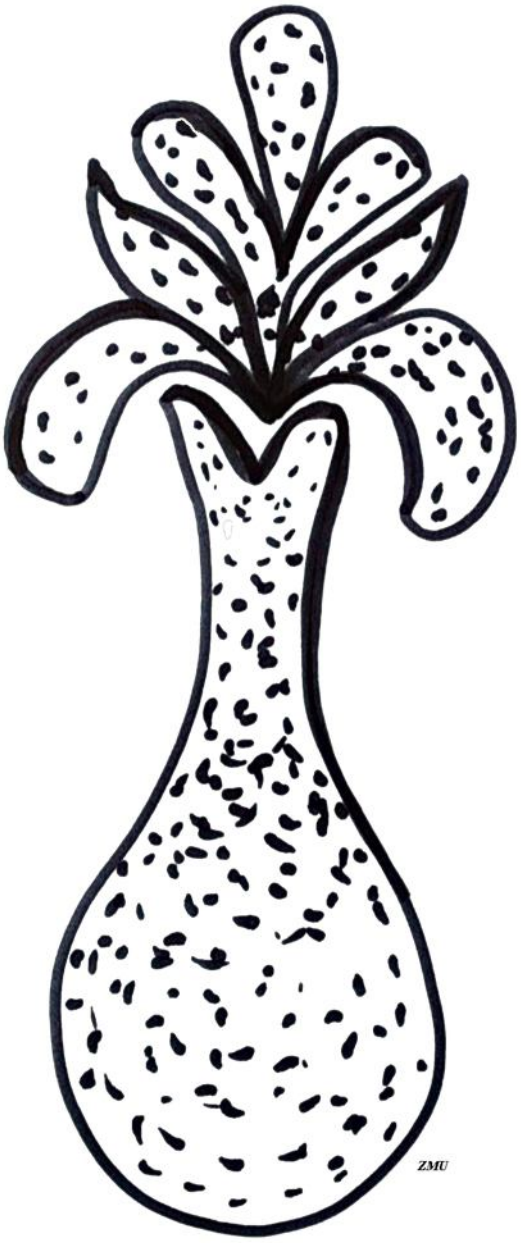
(5.07 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.26. **İsmi** : İsimsiz Çeşme -II- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Kasap Ali Sk. **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Lüle üstü **İnceleme Tarihi** : 14.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 27x64 cm. **Fotoğraf No** : 21-21/1 **Çizim No** : 54	 **21/1**

Dikdörtgen formdaki çeşme aynalığı iki yanda sütuncelerle sınırlandırılmıştır. Yapının üst kısmı onarım geçirmiştir. Kitabesi yoktur. Kaynaklarda da çeşmeyle ilgili bilgi bulunmamaktadır Avlu duvarına yapılan çeşmenin musluk üstüne kabartma tekniği ile şükûfe motifi tezyin edilmiştir.

Kap motifinde hiçbir desen bulunmamaktadır. Oldukça sadedir. Vazonunağız kısmı dar ve iç bükey, gövde kısmı geniş tutulmuştur.

Buket yerine üç yuvarlak uçlu yapraktan oluşan bir orta motif ile ikisi yanlara kıvrık dört yaprak tercih edilmiştir.



Çizim 54- İsimsiz Çeşme -II- lüle üstü süslemesi.

(1.92 cm. oranında küçültülmüştür.)

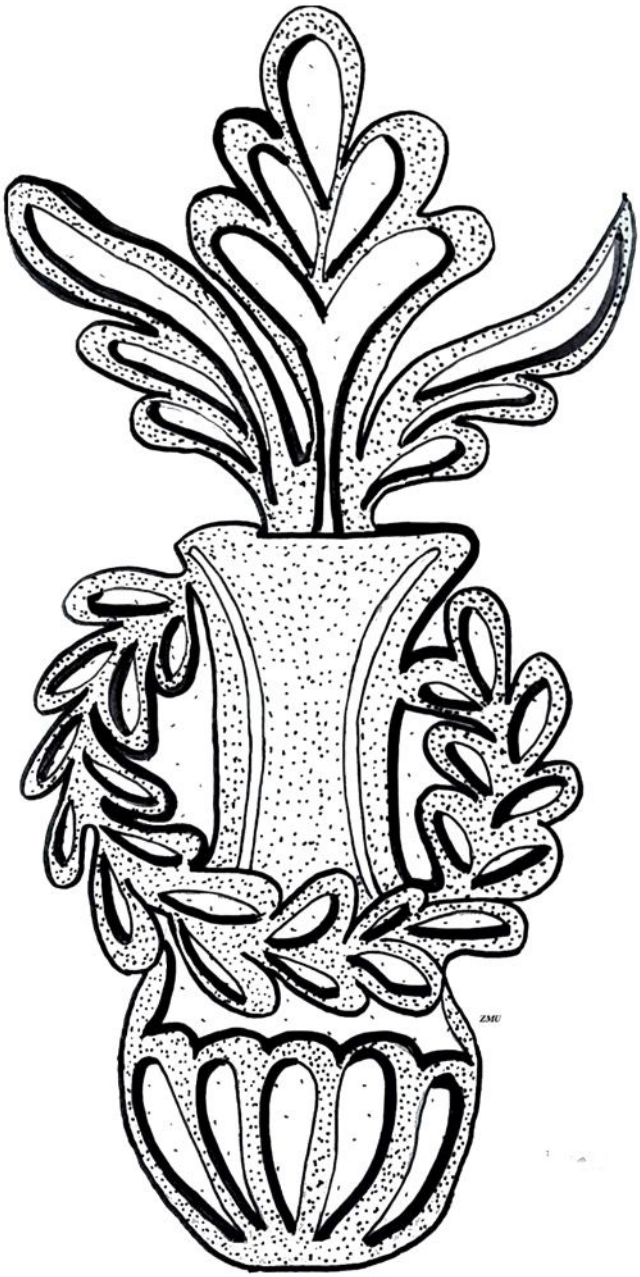
No : 4.1.3.27. **İsmi** : İsimsiz Çeşme -V- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Sağlık Sk. **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Lüle üstü **İnceleme Tarihi** : 20.10.2017 **Motif Ölçüleri** : 35x75 cm. **Fotoğraf No** : 22-22/1 **Çizim No** : 55	 **22/1**

Çeşme çift cephelidir. Her iki cephede de bezemeler yer alır. Ana cephede sütuncelerle sınırlandırılmış dikdörtgen bir aynalık bulunmaktadır.

Kuzey cephede, musluk üstünde kabartma tekniği ile işlenmiş şükûfe motifi bulunmaktadır. Motif, abartılı kıvrık dallardan oluşan çerçeve içine alınmıştır.

Vazonun ağız kısmı gövde bölümüne kadar aynı genişlikte devam etmiş, gövde kısmında genişlemiştir. Çeşmenin musluğu, vazonun ayağı içinde kalmıştır. Kabın etrafını çeviren yuvarlak uçlu çelenk yaprakları bulunmaktadır.

Kaba, buket yerine yapraklar yerleştirilmiştir. Yuvarlak uçlu beş yapraktan oluşan ana motif ile iki yanında yukarı doğru kıvrılarak uzayan dilimli yapraklar tasarım tamamlanmıştır.



Çizim 55- İsimsiz Çeşme -V- lüle üstü süslemesi.

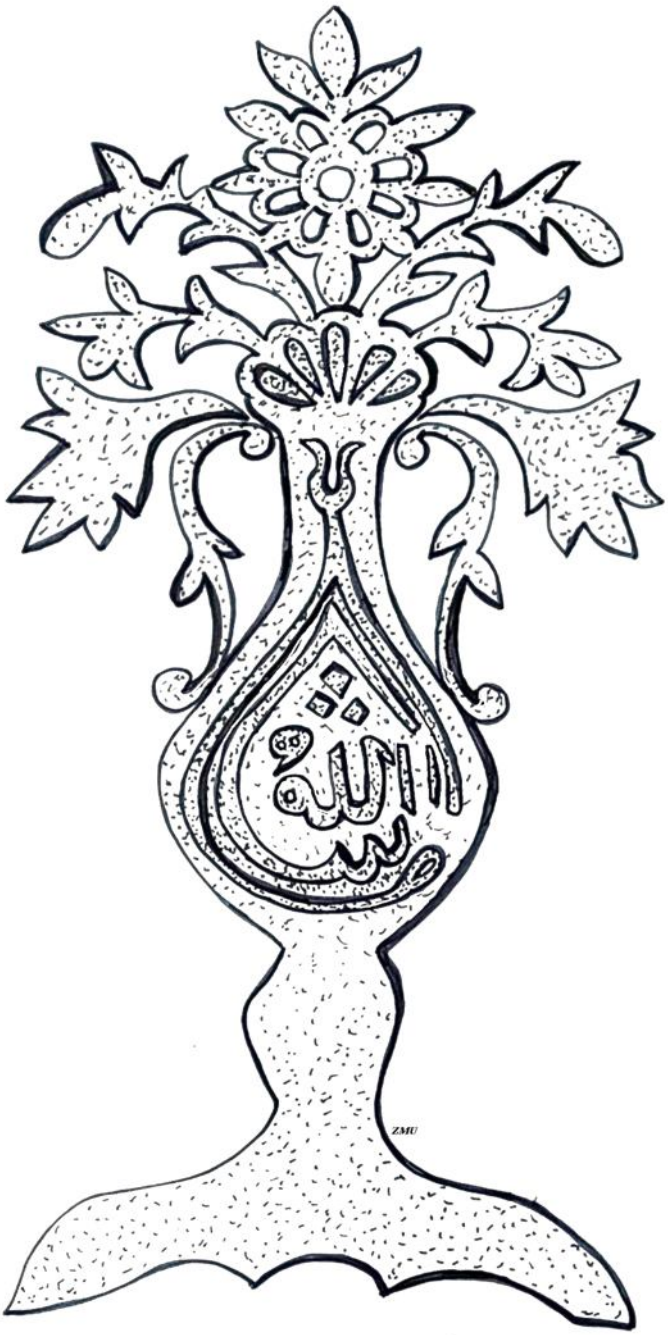
(2.50 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.28. **İsmi** : Kâhya Sarıaltın Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Öz Cebeci Sk. **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Lüle üstü **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 50x100 cm. **Fotoğraf No** : 24-24/1 **Çizim No** : 56	 **24/1**

Çeşme Demirciler Çarşısı arkasında yer almaktadır. Tek cepheli, sütuncelerle sınırlandırılmış dikdörtgen formludur. Bahçenin avlu duvarında bulunan çeşme, yolun eğimi dikkate alınarak inşa edilmiştir. Yapıda kitabe bulunmamaktadır. Bu yüzden kaynaklara başvurulmuş, ancak çeşmenin sadece İsmine rastlanmıştır (Karacakaya vd., 2013:300).

Aynalıkta lüle üstüne şükûfe motifi işlenmiştir. Gövde kısmına kadar dar inen vazo, gövde kısmında genişleyip ayak kısmında tekrar daralmıştır. Gövdede damla motifli "Maşallah" yazısı bulunmaktadır. Dilimli ayakla vazonun gövdesi arasında geçiş elemanı kullanılmamıştır. Vazonun kulpları, ağzındaki çiçekten çıkarak aşağı doğru kıvrılan iki daldan oluşturulmuştur.

Buket formu burada farklı bir tasarımla ele alınmıştır. Ortada, bir aks üzerine sıralanmış iki çiçekle en üstte bir lotus; iki yanda dışa dönük üçer dalla asma yaprakları yer almaktadır. Yaprakları diğer tasarımlardan farklı kılan özellik, her iki taç yaprak arasından toplamda altı adet sivri uçlu yaprağın eklenmiş olmasıdır.



Çizim 56- Kâhya Sarıaltın Çeşmesi lüle üstü süslemesi.

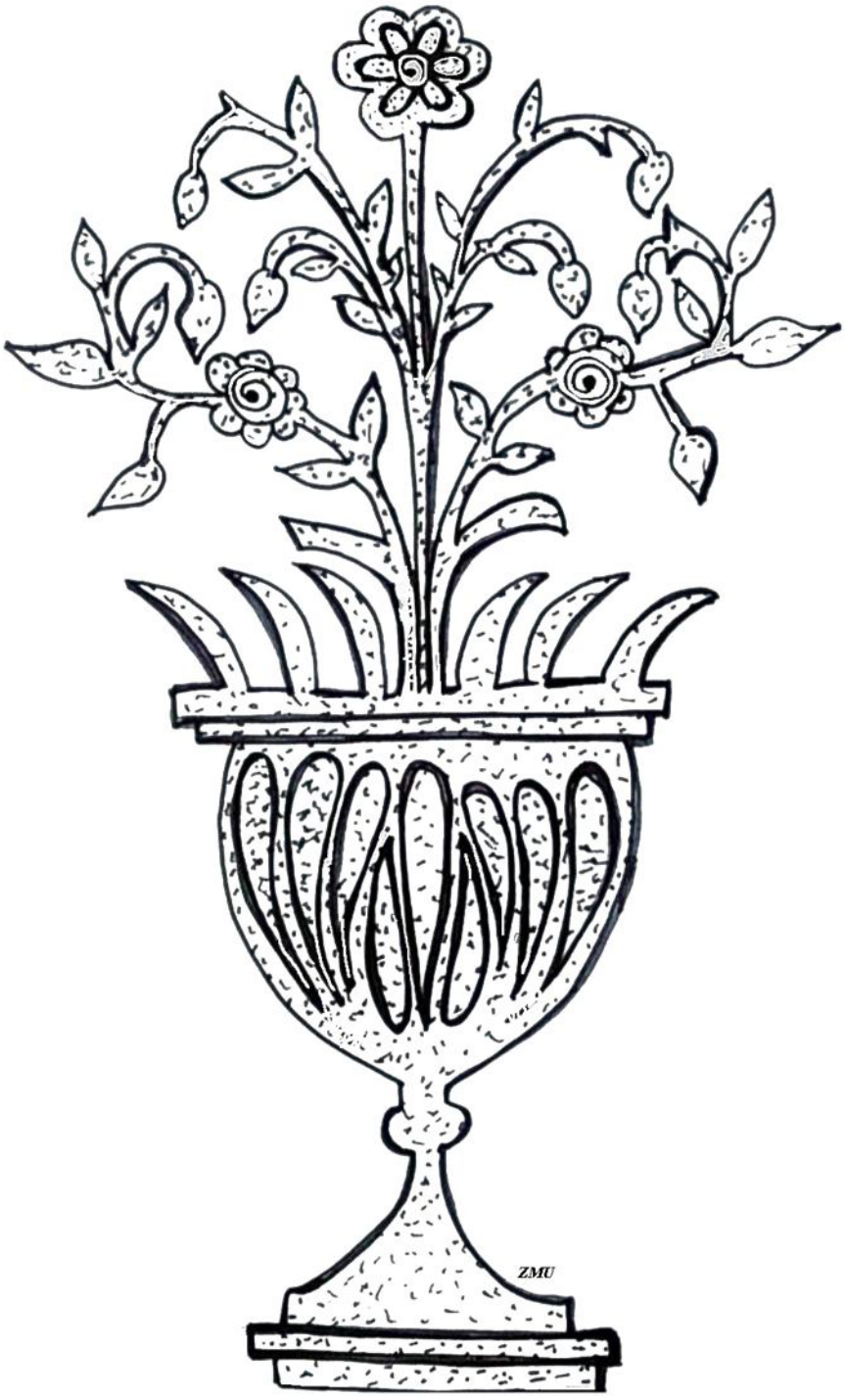
(3.57 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.29. **İsmi** : İsimsiz Çeşme -III- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Dışkale Altı Sk. **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Lüle üstü **İnceleme Tarihi** : 14.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 67x110 cm. **Fotoğraf No** : 25-25/1 **Çizim No** : 57	 **25/1**

Çeşme eski "Dışkalealtı Orta Okulu" binası duvarında bulunmaktadır. Sütuncelerle sınırlandırılmış dikdörtgen formdadır. Çeşmenin elips şeklindeki kitabesinin yazıları günümüze ulaşmamıştır. Aynalıkta musluk üstüne kabartma tekniğinde şükûfe motifi işlenmiştir.

Vazonun gövde kısmı oldukça geniş tutulmuştur. Ayağa geçişte çok ince dik bir çubuk kullanılmıştır. Ayağın ise iç kısmını oluşturan üçgen biçimdeki oyuk, kabartma tekniği ile bezenmiştir. Vazonun gövde kısmında, yuvarlak uçlu dallarla ağız kısmından sonra birbirine zıt yönde işlenmiş çizgiler mevcuttur.

Buket, vazonun ortasından yükselen ve ana gövdeyi oluşturan dalın iki yöne ayrılan ikişer dal, dalların ikisinin orta bölümünde altışar yapraklı iki çiçek ve yapraklarla, ana dalın ucunda altı yapraklı bir çiçekten oluşmaktadır.



Çizim 57- İsimsiz Çeşme -III- lüle üstü süslemesi.

(4.78 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.30. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Pencere Araları **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 18x50 cm. **Fotoğraf No** : 80-80/1 **Çizim No** **:** 58	 **80/1**

Yörük Köyü'nde bulunan Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliğe sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odadaki her iki pencere arasına, kaplarının fiziksel özellikleri aynı, buketleri ve renkleri birbirinden farklı yedi adet şükûfe motifi işlenmiştir.

Kompozisyonda bulunan vazo yeşil-mavi renktedir. Ağız kısmı yuvarlaktır. Çift kulp, bir de ayaktan oluşmaktadır. Ayak kısmı hariç, kabın üzerine uygun kıvrımlara sahip dikine beyaz renkte ince şeritler çekilmiştir. Ayak eşit olmayan beş parçadan oluşmaktadır.

Bukette beş yeşil dal ve dalların ucunda beyaz renkli birer lâle motifi bulunmaktadır. Dalların aralarına ince uzun yapraklar eklenmiştir.



Çizim 58- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (6).

(1.28 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.31. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Pencere Araları **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x58 cm. **Fotoğraf No** : 80-80/2 **Çizim No** **:** 59	 **80/2**

Yörük Köyü'nde bulunan Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliğe sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odadaki her iki pencere arasında, kaplarının fiziksel özellikleri aynı, buketleri ve renkleri birbirinden farklı yedi adet şükûfe motifi yer almaktadır.

Kompozisyonda bulunan vazo kırmızı-mavi renktedir. Ağız kısmı yuvarlaktır. Çift kulp ve bir de ayaktan oluşmaktadır. Ayak kısmı hariç, kabın üzerine uygun kıvrımlara sahip dikine mavi-beyaz renkte ince şeritli süslemeler vardır. Ayak birbirine eşit olmayan beş parçadan oluşur.

Bukette beş yeşil dal ve dalların ucunda beyaz-altın yaldız renkli birer lâle motifi bulunmaktadır. Dalların aralarına ince uzun yapraklar eklenmiştir.



Çizim 59- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (7).

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.32. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Pencere Araları **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 15x59 cm. **Fotoğraf No** : 79-79/1 **Çizim No** **:** 60	 **79/1**

Yörük Köyü'nde bulunan Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliğe sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odadaki her iki pencere arasına kaplarının fiziksel özellikleri aynı, buketleri ve renkleri birbirinden farklı yedi adet şükûfe motif yer alır.

Kompozisyonda bulunan vazo yeşil-mavi renktedir. Ağız kısmı yuvarlaktır. Çift kulp ve bir de ayaktan oluşmaktadır. Ayak kısmı hariç, kabın üzerine uygun kıvrımlara sahip dikine mavi renkte ince şeritli süslemeler bulunmaktadır. Ayak bir bütün halinde olsa da, beş eşit olmayan parçadan oluşmaktadır.

Bitki, dört yeşil dal ve dalların ucunda beyaz-yeşil lalelerden oluşur.



Çizim 60- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (8).

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No	: 4.1.3.33.
İsim	: Sipahioğlu Konağı
Bulunduğu Yer	: Yörük Köy
Tarih	: Yok
Bezenen Alan	: Pencere Araları
İnceleme Tarihi	: 28.06.2017
Motif Ölçüleri	: 15x59 cm.
Fotoğraf No	: 79-79/2
Çizim No	**:** 61



79/2

Yörük Köyü'nde bulunan Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliğe sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odadaki her iki pencere arasında, kaplarının fiziksel özellikleri aynı, buketleri ve renkleri birbirinden farklı yedi adet şükûfe motifi yer almaktadır.

Kompozisyonda bulunan vazo yeşil-mavi renktedir. Ağız kısmı yuvarlaktır. Çift kulp ve bir de ayaktan oluşmaktadır. Ayak kısmı hariç, kabın üzerine uygun kıvrımlara sahip dikine mavi renkte ince şeritli süslemeler vardır.

Bukette dört yeşil dal ve dalların ucunda kırmızı-beyaz renkli birer karanfil motifi bulunmaktadır. Dalların aralarına ince uzun yapraklar eklenmiştir.



Çizim 61- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (9).

(1.07 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.34. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Pencere Araları **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x57 cm. **Fotoğraf No** : 79-79/3 **Çizim No** **:** 62	 **79/3**

Yörük Köyü'nde bulunan Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliğe sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odadaki her iki pencere arasında, kaplarının fiziksel özellikleri aynı, buketleri ve renkleri birbirinden farklı yedi adet şükûfe motifi yer almaktadır.

Kompozisyonda bulunan vazo yeşil-mavi renktedir. Ağız kısmı yuvarlaktır. Çift kulp ve bir de ayaktan oluşmaktadır. Ayak kısmı hariç, kabın üzerine uygun kıvrımlara sahip dikine mavi renkte ince şeritli süslemeler vardır. Ayak birbirine eşit olmayan beş parçadan oluşmaktadır.

Bukette yedi yeşil dal ve dalların ucunda beyaz renkli birer karanfil motifi bulunmaktadır. Dalların aralarına uçları sivri yuvarlak yapraklar eklenmiştir.



Çizim 62- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (10).

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.35. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Pencere Araları **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x58 cm. **Fotoğraf No** : 79-79/4 **Çizim No** **:** 63	 **79/4**

Yörük Köyü'nde bulunan Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliğe sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odadaki her iki pencere arasına kaplarının fiziksel özellikleri aynı, buketleri ve renkleri birbirinden farklı yedi adet şükûfe motifi yer alır.

Kompozisyonda bulunan vazo kırmızı-mavi renktedir. Ağız kısmıyuvarlaktır. Çift kulp ve bir de ayaktan oluşmaktadır. Ayak kısmı hariç, kabın üzerine uygun kıvrımlara sahip dikine mavi renkte ince şeritli süslemeler vardır. Ayak bir bütün halinde olsa da, beş eşit olmayan parçadan oluşur.

Bukette yedi yeşil dal ve dalların ucunda kırmızı renkli birer karanfil motifi bulunmaktadır. Dalların aralarına uçları sivri yuvarlak yapraklar eklenmiştir.



Çizim 63- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (11).

(1.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.36. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Pencere Araları **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 20x49 cm. **Fotoğraf No** : 79-79/5 **Çizim No** **:** 64	 **79/5**

Yörük Köyü'nde bulunan Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliğe sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odadaki her iki pencere arasına kaplarının fiziksel özellikleri aynı, buketleri ve renkleri birbirinden farklı yedi adet şükûfe motif yer alır.

Kompozisyonda bulunan vazo turuncu-mavi renktedir. Ağız kısmı yuvarlaktır. Çift kulp ve bir de ayaktan ibarettir. Ayak kısmı hariç, kabın üzerine uygun kıvrımlara sahip dikine mavi renkte ince şeritli süslemeler vardır. Ayak bir bütün halinde olsa da, beş eşit olmayan parçadan oluşur.

Bitki, iki farklı kökten çıkan, beş yeşil dal ve dalların ucunda beyaz çiçeklerden oluşur.



Çizim 61- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (12).

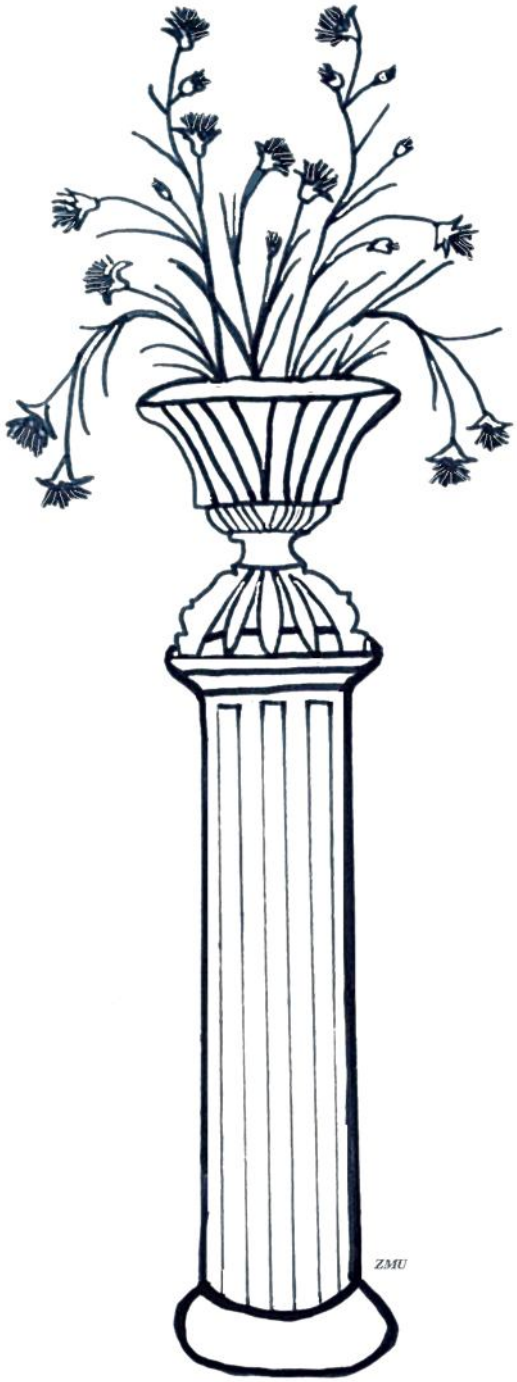
(1.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.37. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Niş İçi **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Şükûfe 59x84 cm. **Fotoğraf No** : 181-181/1 **Çizim No** **:** 65	 **181/1**

Sipahioğlu Konağı, ocak üstündeki nişte kalem işi tekniğiyle nakşedilmiş tezyinat örnekleri bulunmaktadır. Sivri kemerli nişin içerisine nakşedilen gaz lambası ve nargile motifinin ortasında bulunan sütunun üzerine konulmuş vaziyette bir şükûfe motifi tasarlanmıştır.

Vazonun ağız kısmı oldukça geniştir. Ayağa geçişte kademeli daralan motif, ayak kısmında tekrar genişlemektedir. Ayağı beş eşit olmayan parçaya bölünerek oluşturulmuştur. Belirli aralıklarla zeminde kullanılan sarı renkten daha koyu tonda bir sarı renkle şeritler çekilmiştir.

Buket kompozisyonunda karanfil motifi kullanılmıştır. Dokuz adet açılmış, altı adet tomurcuk halinde on beş kırmızı renkli karanfil nakşedilmiştir. Dal ve yapraklar yeşildir.



Çizim 65- Sipahioğlu Konağı ocak üstü süsleme (1).

(4.21 cm. oranında küçültülmüştür.)

No	: 4.1.3.38.
İsim	: Sipahioğlu Konağı
Bulunduğu Yer	: Yörük Köy
Tarih	: Yok
Bezenen Alan	: Ocak Üstü /Doğu
İnceleme Tarihi	: 28.06.2017
Motif Ölçüleri	: 15x60 cm.
Fotoğraf No	: 181-181/2
Çizim No	**:** 66



181/2

Sipahioğlu Konağı, ocak üstündeki nişte kalem işi tekniğiyle nakşedilmiş tezyinat örnekleri bulunmaktadır. Bunlardan üçü şükûfe motifidir.

Kompozisyonda bulunan vazo sarı renktedir. Ağız kısmı yuvarlaktır. Çift kulp ve bir de ayaktan oluşmaktadır. Ayak kısmı hariç, kabın üzerine uygun kıvrımlara sahip dikine turuncu renkte ince şeritli süslemeler vardır.

Buket dört dal halinde yeşil yaprak ve kırmızı renkli bahar çiçeklerinden oluşmaktadır.



Çizim 66- Sipahioğlu Konağı ocak üstü süsleme (2).

(1.07 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.39. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Ocak Üstü /Batı **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x65 cm. **Fotoğraf No** : 181-181/3 **Çizim No** **:** 67	 181/3

Sipahioğlu Konağı, ocak üstündeki nişte kalem işi tekniğiyle nakşedilmiş tezyinat örnekleri bulunmaktadır. Bunlardan üçü şükûfe motifidir.

Kompozisyonda bulunan vazo sarı renktedir. Ağız kısmı yuvarlaktır. Çift kulp ve bir de ayaktan oluşmaktadır. Ayak kısmı hariç, kabın üzerine uygun kıvrımlara sahip dikine turuncu renkte ince şeritli süslemeler vardır. Ayak bir bütün halindeolsa da, beş eşit olmayan parçadan oluşur.

Bitki iki yeşil dal ve yapraklardan oluşur. En uçta silindiğinden dolayı belirlenemeyen kırmızı renkte bir çiçek vardır.



Çizim 67- Sipahioğlu Konağı ocak üstü süsleme (3).

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.40. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Niş **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 30x100 cm. **Fotoğraf No** : 183-183/1 **Çizim No** **:** 68	 **183 /1**

Sipahioğlu Konağının nişi içerisinde kalem işi tekniğiyle nakşedilmiş şükûfe motifi bulunur.

Yeşil çanağın ağız kısmı oldukça geniştir. Ayağa geçişte kademeli daralan motif, ayak kısmında tekrar genişler. Ayağı beş eşit olmayan parçaya bölünerek oluşturulmuştur. Belirli aralıklarla beyaz renkle şeritler çekilmiştir.

Kompozisyonda bitki motifi için karanfil kullanılmıştır. Dokuz adet açmış, dokuz adet de tohum halinde toplam 18 kırmızı renkli karanfil nakşedilmiştir. Dallar ise yeşildir.



Çizim 68- Sipahioğlu Konağı niş içi süsleme (1).

(1.85 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.3.41. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Niş **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 40x120 cm. **Fotoğraf No** : 182-182/1 **Çizim No** **:** 69	 **182/1**

Sipahioğlu Konağındaki başka bir niş içerisine kalem işi tekniğiyle nakşedilmiş şükûfe motifi bulunmaktadır.

Mavi çizgilerle oluşturulan vazonun ağız kısmı oldukça geniştir. Ayağa geçişte kademeli daralan motif, ayak kısmında tekrar genişlemektedir. Ayağı eşit olmayan beş parçaya bölünerek oluşturulmuştur. Belirli aralıklarla mavi renkle şeritler çekilmiştir.

Buket kompozisyonunda gül motifi kullanılmıştır. Sekiz adet açılmış, üçadet de tomurcuk halinde 11 kırmızı renkli gül nakşedilmiştir. Dal ve yapraklar yeşildir.



Çizim 69- Sipahioğlu Konağı niş içi süsleme (2).

(3.33 cm. oranında küçültülmüştür.)

4.1.4. Diğer Bitki Motifleri

No : 4.1.4.1. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Son Cemaat Yeri/ Tonoz Sırtı **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 112-112/1	 112/1

Son cemaat yerinin üzeri bir kubbe, iki tonoz ile örtülüdür. Her iki tonozun göbek motifi de aynıdır.

Zemini gri olan bezeme üstünde beyaz hançer yapraklarından çerçeveye alınmış yeşil zemin üstüne gri-beyaz stilize yapraklar yapılmıştır.

No : 4.1.4.2. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Son Cemaat Yeri/ Tonoz Kenarları **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 112-112/2	 **112/2**

Son cemaat yerindeki her iki tonozun iki kısa kenarındaki süsleme de aynıdır.

Gri zemin üzerine gri-beyaz hançer yaprakları ile kompozisyon oluşturulmuştur. Bu bezemelere bir de altın yaldızlı geometrik şekil eklenmiştir.

Geometrik şeklin iç kısmında kalan zemin rengi, dışındaki griden daha koyu tonludur.

No : 4.1.4.3. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Son Cemaat Yeri/ Tonoz Kenarları **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 112-112/3	 **112/3**

Son cemaat yeri bir kubbe iki tonoz ile örtülüdür. Her iki tonozun köşelerindeki süslemeler birbirinin aynısıdır.

Gri zemin üzerine gri-beyaz renkle hançer yapraklarından ile kompozisyon oluşturulmuştur. Köşeler orta nokta olarak alınmış böylece her iki yöne de aynalama tekniği ile motif nakşedilmiştir.

No : 4.1.4.4. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Son Cemaat Yeri/ Kubbe Göbeği **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 116-116/4	 **116/4**

Son cemaat yerinin orta bölümü kubbe ile örtülüdür. Kubbenin göbek ve etek kısımlarında bitki motifleri bulunmaktadır.

Gri zemin üzerine gri-beyaz renklerle hançer yapraklarından serbest fırça tekniği ile bir bitki tezyinatı oluşturulmuştur. Orta kısma beyaz çizgiden ibaret bir daire içine alınmış stilize yaprak motifleri doldurulmuştur. En dışta, tüm kompozisyon yeşil renkli bir daire içine alınmıştır.

No : 4.1.4.5. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Merkez Kubbe/ Göbek 1 **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 114-114/2	 **114/2**

Caminin harim bölümü tek kubbe ile örtülmüştür. Kubbe ve geçiş elemanlarında bitki motiflerinden oluşan süsleme kompozisyonları yer almaktadır.

Kubbenin mimari formuna uygun olarak, merkezden başlayıp dışa doğru büyüyen daireler içine farklı kompozisyonlar oluşturulmuştur. En iç dairede akantus yapraklarını andıran beyaz-gri renkli sekiz yaprak bulunmaktadır. Yeşil ve kahverengi konturlar arasındaki ikinci süsleme kuşağında birbirini tekrar eden beyaz-gri kıvrımlı hançer yaprakları yer almaktadır. Ayrıca altın yaldızla sütuncuklar ve çeşitli geometrik motifler işlenmiştir.

.

No : 4.1.4.6. **İsim** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Merkez Kubbe/ Göbek 2 **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 114-114/3	 **114/3**

Caminin harim bölümü tek kubbe ile örtülmüştür. Kubbe ve geçiş elemanlarında bitki motiflerinden oluşan süsleme kompozisyonları yer almaktadır.

Kubbenin mimari formuna uygun olarak, merkezden başlayıp dışa doğru büyüyen daireler içine farklı kompozisyonlar oluşturulmuştur. Ana kubbenin üçüncü süsleme bandı içerisinde yeşil, kahverengi, sarı ve gri renkler kullanılarak Barok karakterli bitki kompozisyonu oluşturulmuştur. Üç yapraklı stilize bir çiçeğin hemen altından kıvrılarak çıkan hançer yaprağı motifinin tekrarı ile bandın içi doldurulmuştur. Kıvrık dallarla desteklenen kompozisyonda her iki çiçek motifinin ortasına yaprak motifi eklenmiştir.

No : 4.1.4.7. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Merkez Kubbe/ Göbek 3 **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 114-114/3	 114/3

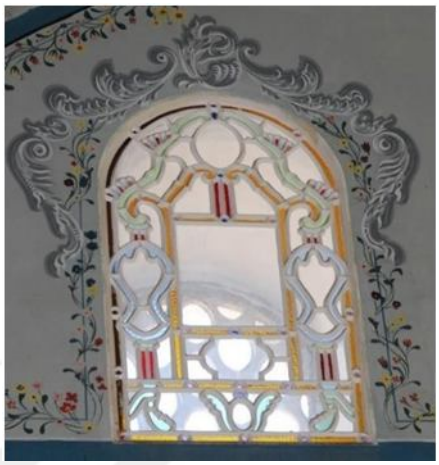
Caminin harim bölümü tek kubbe ile örtülmüştür. Kubbe ve geçiş elemanlarında bitki motiflerinden oluşan süsleme kompozisyonları yer almaktadır.

Kubbenin mimari formuna uygun olarak, merkezden başlayıp dışa doğru büyüyen daireler içine farklı kompozisyonlar oluşturulmuştur. Dördüncü süsleme kuşağı içerisine de bitki motifi uygulanmıştır. Zemin gri renktedir. Altın yaldızla başlayan dal, yaprağa dönüşürken yeşil ve yaprak ucunda mavi renklerle tamamlanarak bezeme oluşturulmuştur. Hançer yapraklarının belirli bir düzen içerisinde tekrar etmesiyle kompozisyon tamamlanmıştır.

No : 4.1.4.8. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Kadınlar Mahfili/ Pandantif 1 **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 117-117/1	 **117/1**

Kadınlar mahfilin orta kubbesine geçişi sağlayan dört pandantif bulunmaktadır. Pandantiflerin her birinin üzerinde bitki bezemeleri bulunmaktadır.

Hardal sarısı zemin üzerinde beyaz-gri renkte kıvrımlı hançer yapraklarından oluşan Barok karakterli bitki kompozisyonları yer almaktadır. Pandantifin ortasına kıvrımlı dallardan çerçeve yapılarak içi yeşile boyanmış ve bir kap formu oluşturulmuştur. Motifin dip kısmındaki pembe zemin üzerinde iki adet beyaz papatya yer almaktadır.

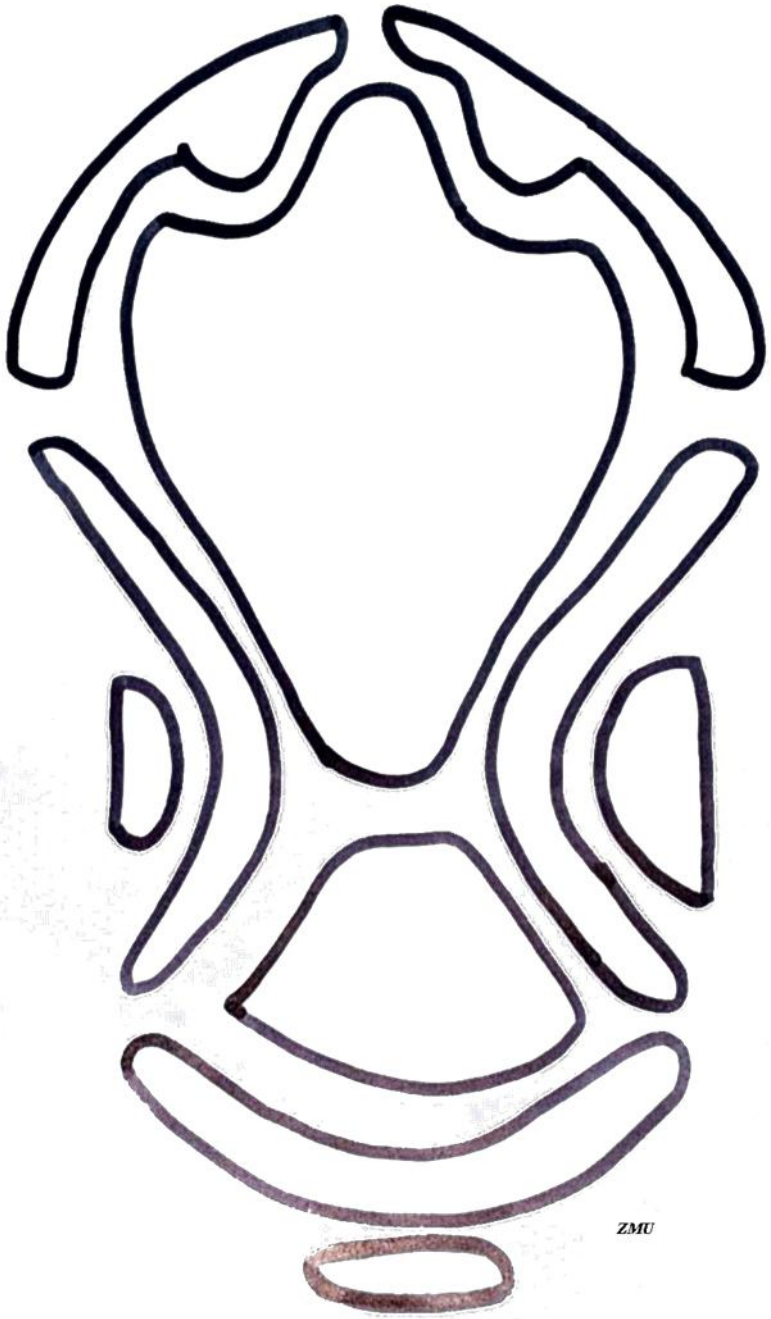
No : 4.1.4.9. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Pencere Üstü **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 120-120/1	 120/1

Caminin beden duvarlarında, iki sıra halinde toplam 21 adet pencere bulunmaktadır. Her pencerenin etrafı kalem işi çiçek motifleriyle bezenmiştir. Pencereler de vitraylarla tezyin edilmiştir.

Caminin tüm beden duvarlarını yatay doğrultuda kat eden dal ve çiçek motifleri, pencere hizasından yukarı kıvrılarak pencereyi kuşatıp tekrar beden duvarında devam eder. Ayrıca, üstte kemerleri kuşatacak şekilde düzenlenmiş gri-beyaz renkte, barok karakterli hançer yapraklarından oluşan bitki kompozisyonu yer almaktadır.

No : 4.1.4.10. **İsim** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Pencere Üzeri **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 121-121/1 **Çizim No** : 70	 **121/1**

Caminin pencerelerinde, dönemin modasına uygun vitray örnekleri yer almış, iri kesimli renkli camlarla geometrik kurgulu kompozisyonlar oluşturulurken, aralarında stilize lâle motiflerine yer verilmiştir.



Çizim 70- İzzet Mehmet Paşa Camii vitray süslemesi.

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.1.4.11. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Taç Kapı Üstü **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 104-104/1 **Çizim No** : 71	 104/1

Kesme taş ile inşa edilen, dikdörtgen planlı tek kubbeli camidir. Geniş avlusu, son cemaat yeri bulunur. Avlu giriş kapısı yuvarlak kemerlidir. Kapının alınlık kısmında ayet yazılı alınlığı ve üstünde kurşun kaplama örtüsü bulunur. Örtü alemile sonlandırılmıştır. Caminin ana giriş kapısı üzerinde yer alan kitabe taç bezeme ile süslenmiştir.



Çizim 71- İzzet Mehmet Paşa Camii taç kapısı süslemesi.

(Ölçü alınamamıştır)

No : 4.1.4.12. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Taç Kapı Üstü **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 108-108/1	 158/1

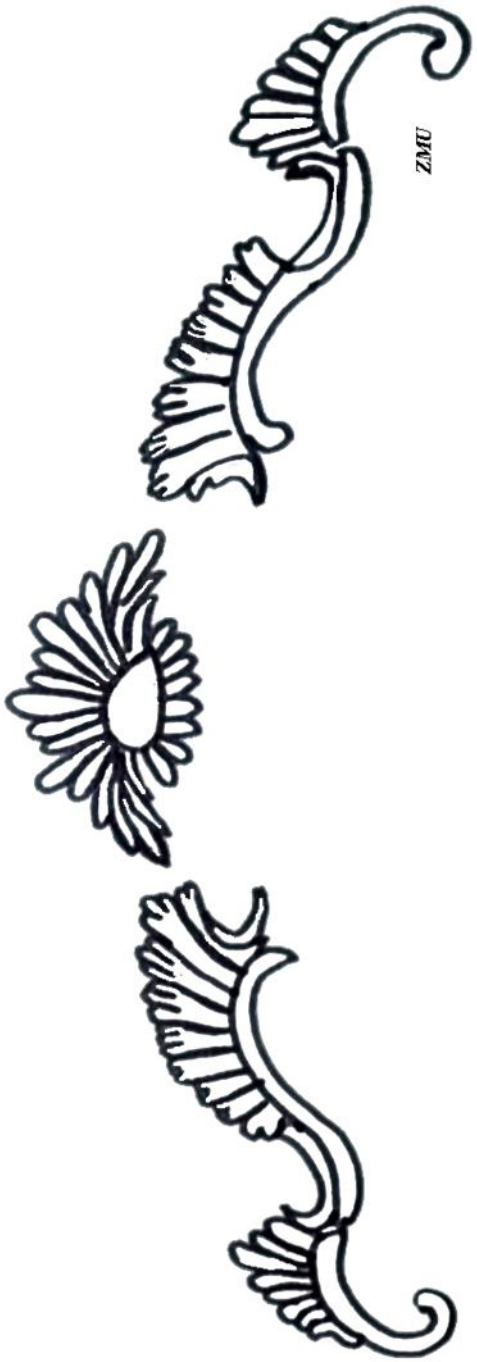
Caminin ana giriş kapısı iç cephe abartılı kıvrık dallardan oluşan taç bezeme ile süslenmiştir.

Gri-beyaz ve pembe renklerle dönemin süslemelerini yansıtan abartılı kıvrık dallar kompozisyonun içinde yer alır. Ayrıca sarı, kırmızı çiçekler ve yeşil yapraklarla taç formundaki süslemeye detay kazandırılmıştır.

No : 4.1.4.13. **İsmi** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Taç Kapı Üstü **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 128-128/1 **Çizim No** : 72	 **128/1**

Dikdörtgen formlu mihrap mermerdir ve sütuncelerle sınırlandırılmıştır. Niş ile kavsara arasında altı katmanla nişe yarım silindir şekli verilmiştir. Mihrabın alınlık kısmında Abdülhamit Turası bulunmaktadır. Ayrıca alınlık yapraklardan oluşan taç bezemeyle süslenmiştir.

Mermere şekil vererek elde edilen taç bezemenin kenarları altın rengiyle belirgin hale getirilmiştir.



Çizim 72- İzzet Mehmet Paşa Camii mihrap süslemesi.

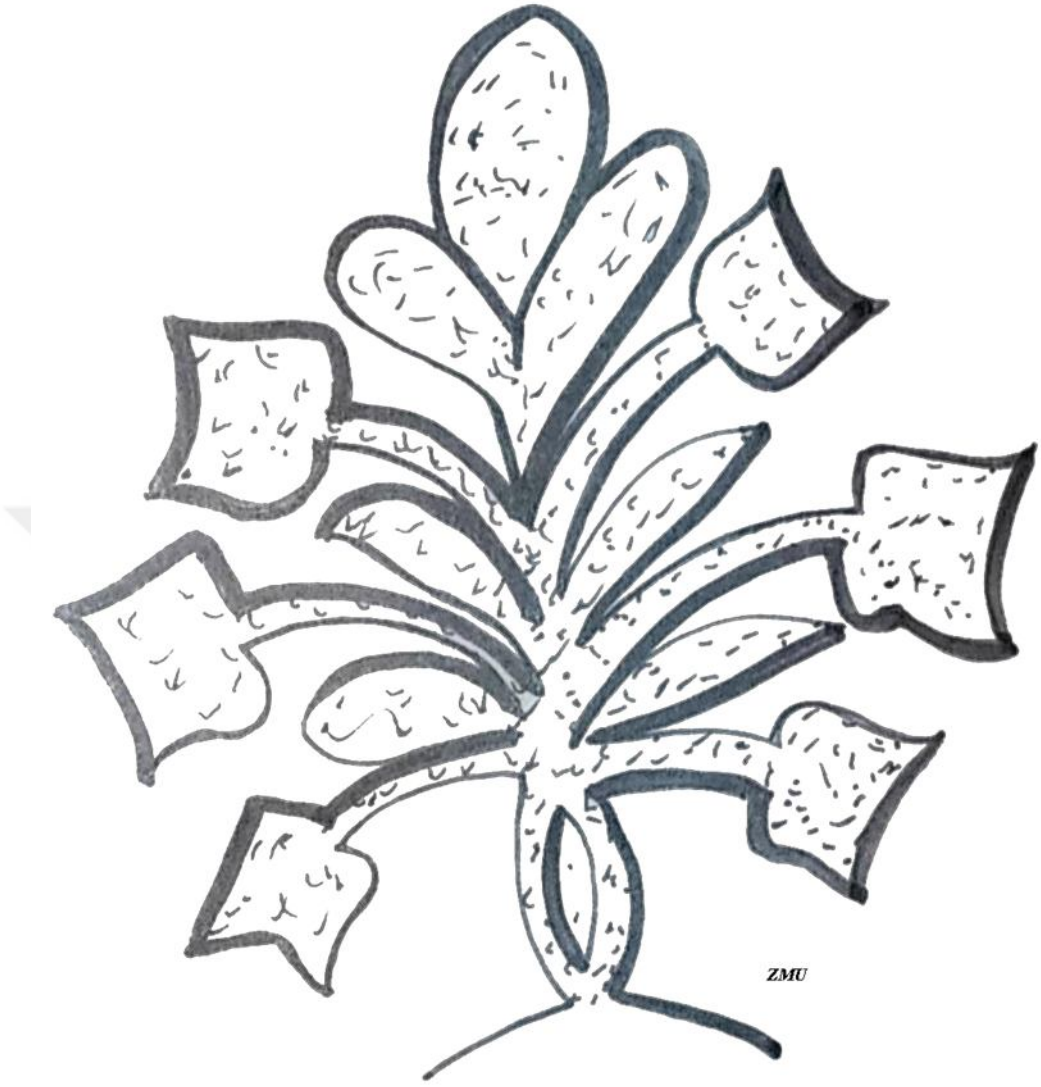
(Ölçü alınamamıştır)

No : 4.1.4.14. **İsim** : Hidayetzade Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : H.1218-M.1803 **Bezenen Alan** : Lüle Üstü / Doğu- Batı **İnceleme Tarihi :** 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 20x22 cm. **Fotoğraf No** : 19-19/3-4 **Çizim No** : 73	 **19/3 Doğu**  **19/4 Batı**

Yapı iki sokağın kesiştiği noktada bulunmaktadır. Çeşme tek cepheli, aynalığı iki sütunce ile sınırlandırılmış dikdörtgen formludur. Çeşmenin beş satırdan oluşan kitabesi vardır. Burada yapının banisi Hacı Mehmet Ağa olarak geçmektedir. Çeşmede biri musluklu üç adet lüle bulunmaktadır. Üç lüle üzerine de kabartma tekniği ile bitki bezemeleri tasarlanmıştır.

Yan taraflardaki iki lüleyi bezeyen motifler birbirinin aynısı olup, lülenin hemen üstünden başlayan iki dalın çapraz şekilde yukarıya doğru uzatılarak birçok dalla genişlemesinden oluşmaktadır. Her birinde altı dal ile ucunda stilize lâleler, aralarında da yapraklar yer almaktadır.

Motifler, lülelerin hemen üstünden başlayan iki dalın çapraz şekilde yukarıya doğru uzatılarak birçok dalla genişlemesinden oluşur.



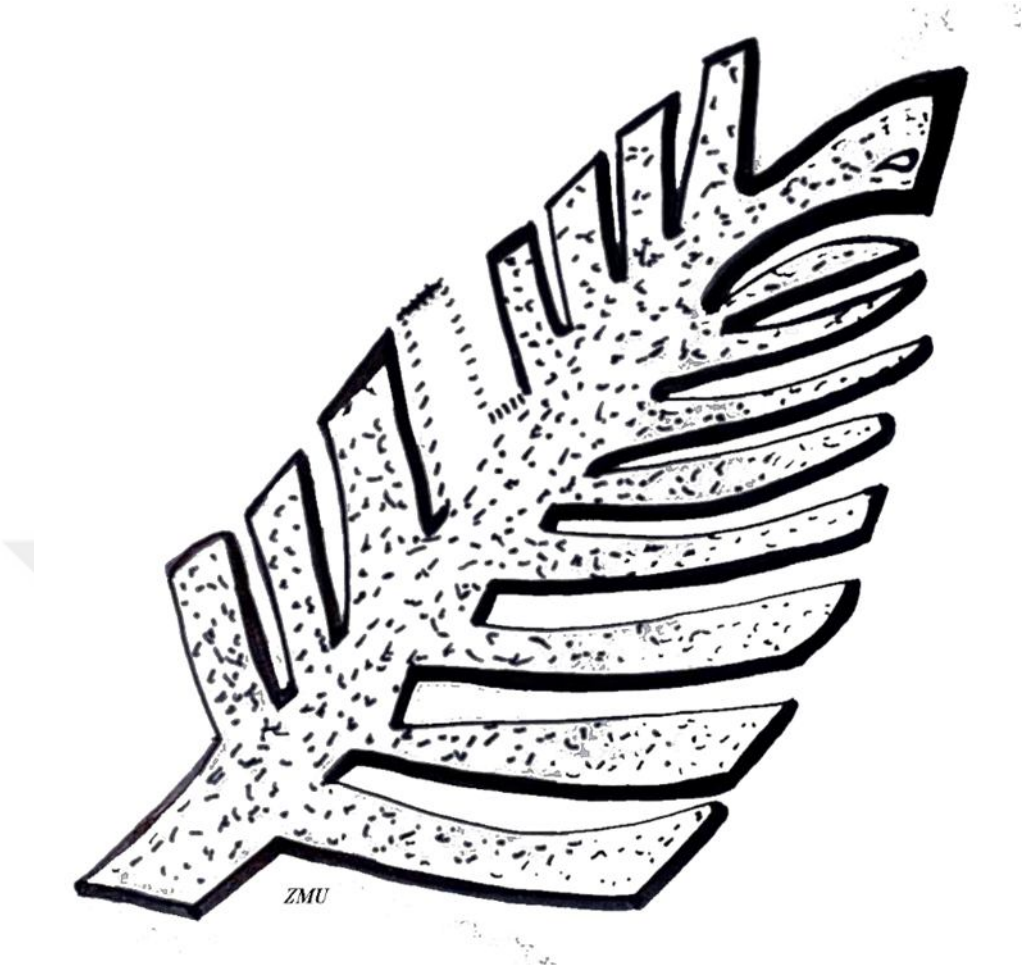
Çizim 73- Hidayetzade Çeşmesi lüle üstü süsleme (3).

(1.42cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.15. **İsmi** : Mustafa Bey Validesi Hatice Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : H.1241-M.1825 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 04.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 7x13 cm. **Fotoğraf No** : 99-99/1 **Çizim No** : 74	 99/1

Mustafa Bey validesi Hatice Hanım'a ait sandukalı mezarın sadece baş taşı bulunmaktadır. Dikdörtgen formlu taşın üst kısmı sivri kemer biçiminde kesilerek tepelik oluşturulmuştur. Tepeliğin güney köşesinde kabartma tekniğiyle işlenmiş bitki motifi yer almaktadır.

Dal veya çiçek olmaksızın tasarlanan ve tek yapraktan oluşan motifin damarları zeminin derin oyulmasıyla vurgulanmıştır.



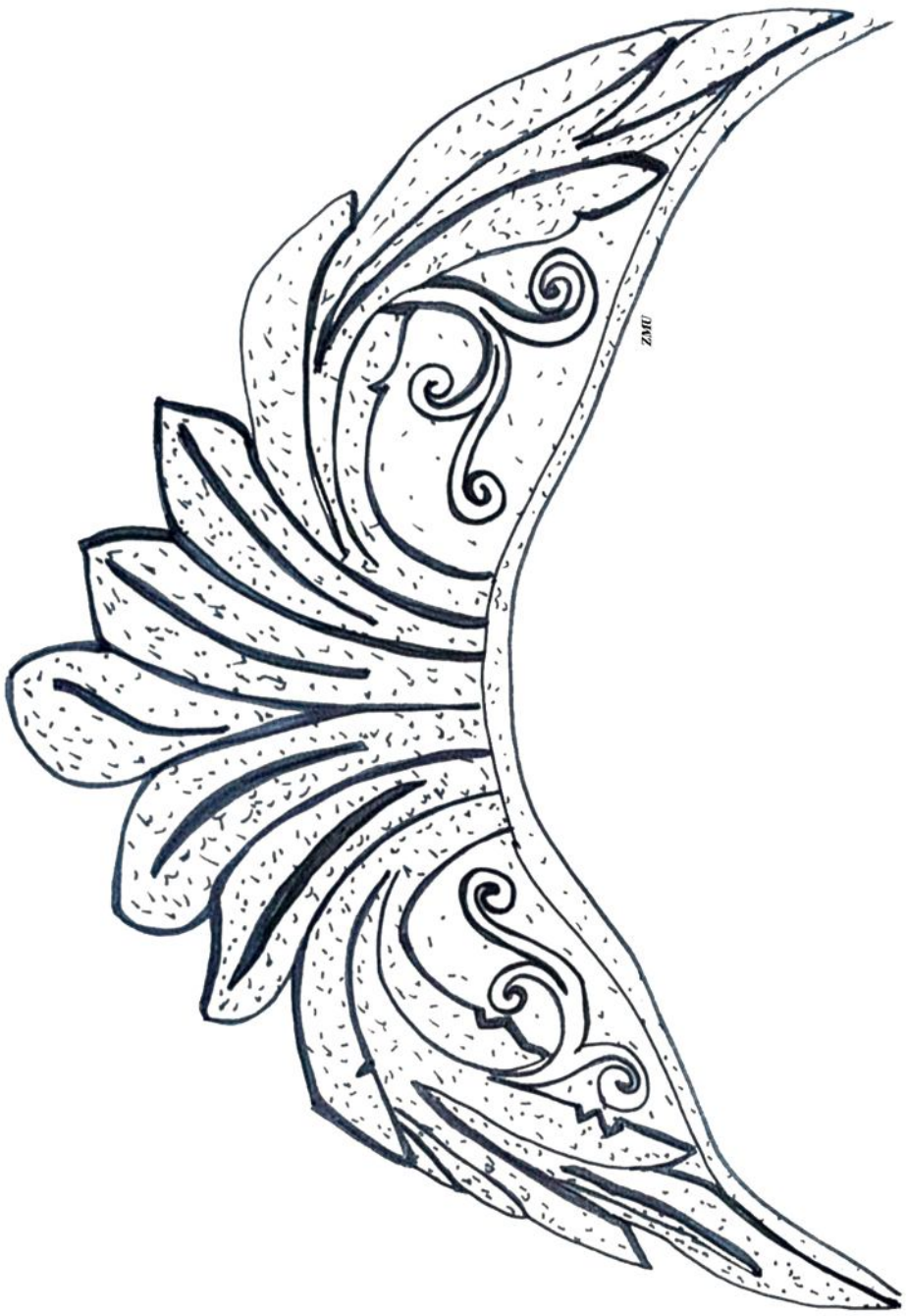
Çizim 74- Mustafa Bey Validesi Hatice Hanım Mezarı baş taşı süslemesi.

(0.50 cm. oranında büyültülmüştür)

No :4.1.4.16. **İsmi** : Asmazzade Ayşe Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1263-M.1846 **Bezenen Alan** : Baş Taşı/ Tepelik **İnceleme Tarihi** : 11.04.2017 **Motif Olçüleri** : Toplam 32x14 cm. **Fotoğraf No** : 90-90/1 **Çizim No** : 75	 **90-1**

Baş taşı haricinde mezara ait mimari eleman bulunmaktadır. Başka bir mezarın sandukasına dayalı şekilde durmaktadır. Dikdörtgen şahidenin üst kısmı sivri kemer formunda kesilerek tepelik oluşturulmuştur. Tepeliğinde kabartma tekniği ile tezyin edilmiş bitki motifi vardır.

Çiçeksiz bitki motifinde sadece sivri uçlu yapraklar kullanılmıştır. Tepeliğin orta kısmında beş yaprak, iki yanda şahide kısmına doğru uzanan kavisli iki dalda ise dörder yaprak ve filizler bulunmaktadır. Yaprakların sapları şahide üzerindeki kaş kemere bağlanmıştır. Sembolik (çizgisel) kemerin içinden itibaren başlayan yedi satırlık kitabede süsleme yoktur.



Çizim 75- Asmazzade Ayşe Hanım Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(2.28 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.17. *	
İsmi : Fatma Hanım –V- Mezarı	
Bulunduğu Yer : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı	
Tarih : H.1299- M.1881	
Bezenen Alan : Baş Taşı	
İnceleme Tarihi : 12.04.2017	
Motif Ölçüleri : 13x28 cm.	
Fotoğraf No : 74-74/1	**74/1**
Çizim No : 76	

Sandukalı mezarın sadece baş taşı sağlamdır. Yuvarlak formlu tepeliğin kenarları deforme olmuştur. Tepeliğin üzerine kabartma tekniği ile bitki bezemesi işlenmiştir.

Tek gövde üzerinde iki yana yönelmiş dört dal ve yapraklardan oluşmaktadır. Dalların başlangıcında sivri uçlu iki yaprak bulunur. Çiçek motifine yer verilmemiştir.

*Eserde SMM 228 Örnek Numarasıyla kayıt altına alınmıştır (Kaya, 2013:167) .



Çizim 76- Fatma Hanım -V- Mezarı baş taşı süslemesi.

(2.28 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.18. **İsmi** : Fatma Hanım -VII- Mezarı **Bulunduğu Yer :** Yörük Köyü Mezarlığı **Tarih** : H.1300-M.1882 **Bezenen Alan** : Baş Taşı / Tepelik **Motif Ölçüleri** : Toplam 17x28 cm. Kap 5x8 cm. **Fotoğraf No** : 100-100/1 **Çizim No** : 77	 100/1

Fatma Hanım -VII-'ye ait Sandukalı mezarın sadece baş taşı bulunur. Sivri kemer biçiminde tepeliği olan şahide dikdörtgen formludur. Tepelik kısmında kabartma tekniği ile tezyin edilmiş bitki motifi vardır.

Çiçeksiz sadece yapraklardan oluşan motifin kabı sepet formunda işlenmiştir. Sepetin detay süslemeleri kazıma tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Orta yaprak düz, diğer yapraklar güney ve kuzey yönlere doğru kıvrımlıdır. Toplamda yedi adet yaprak bulunmaktadır. En alttaki yapraklar ise hançer yaprağı şeklinde işlenmiştir.

Çizim 77



Çizim 77- Fatma Hanım -VII- Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(1.21 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.19. **İsmi** : Ayşe Hanım –IV- Mezarı **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1320 – M.1902 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi :** 12.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 9x4 cm. **Fotoğraf No** : 79-79/1 **Çizim No** : 78	 **79/1**

Sadece baş taşı ile günümüze ulaşan sandukalı mezarlardan biridir. Dilimli tepelik kısmına kabartma tekniği ile iki stilize lâle motifi tasarlanmıştır.

Lâle motiflerinin her ikisi de sivri uçludur. Sap kısmı kısa tutulmuş ve birer adet yaprak eklenmiştir.



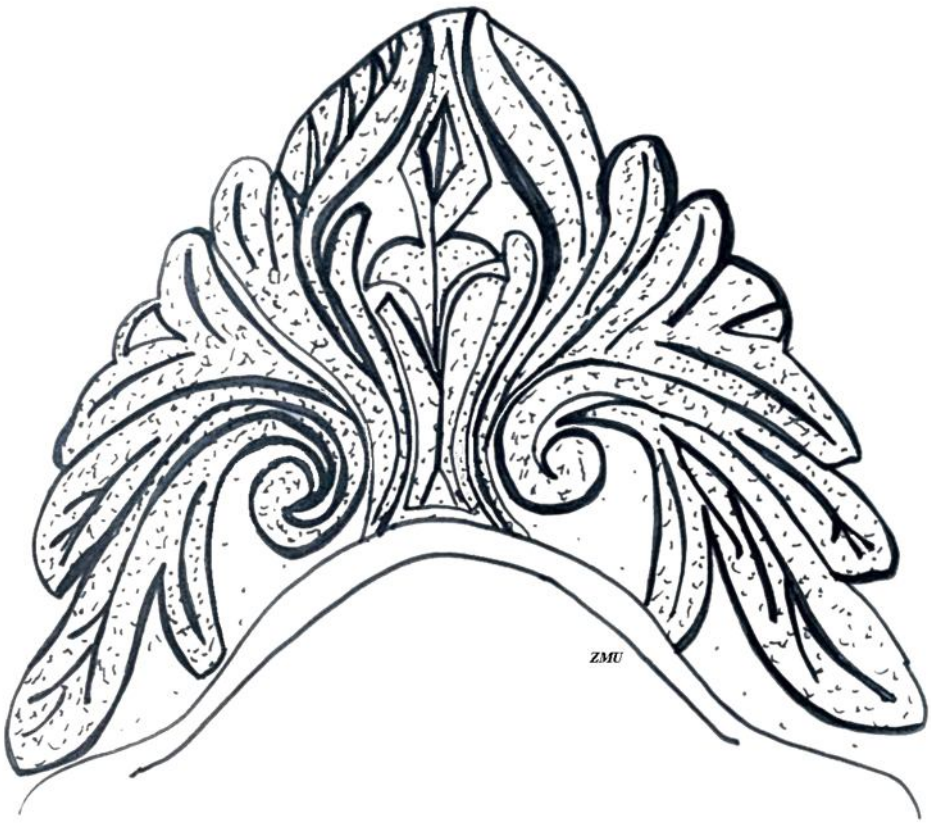
Çizim 78- Ayşe Hanım -IV- Mezarı baş taşı süslemesi.

(1.28 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.20. **İsmi** : Hafize Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1320-M.1902 **İnceleme Tarihi** : 11.04.2017 **Bezenen Alan** : Baş Taşı/ Tepelik **Motif Ölçüleri** : 23x20 cm. **Fotoğraf No** : 65-65/1 **Çizim No** : 79	 065/1

Mezar neredeyse yok olmak üzeredir. Sadece baş taşı günümüze ulaşmıştır. Sivri kemerli dikdörtgen kesitli taşın, tepelik kısmında kabartma tekniğiyle nakşedilmiş bitki bezemesi bulunur.

Tepeliğin her iki tarafında bulunan yaprakların uçları taşın en üst noktasını oluşturmaktadır. İki tarafta da eşit ölçüdedir. Aynı zamanda şahide kısmına geçiş ögesi olarak son uç yaprakları kullanılmıştır. Yaprakların ortasında geometrik bir şekil daha vardır.



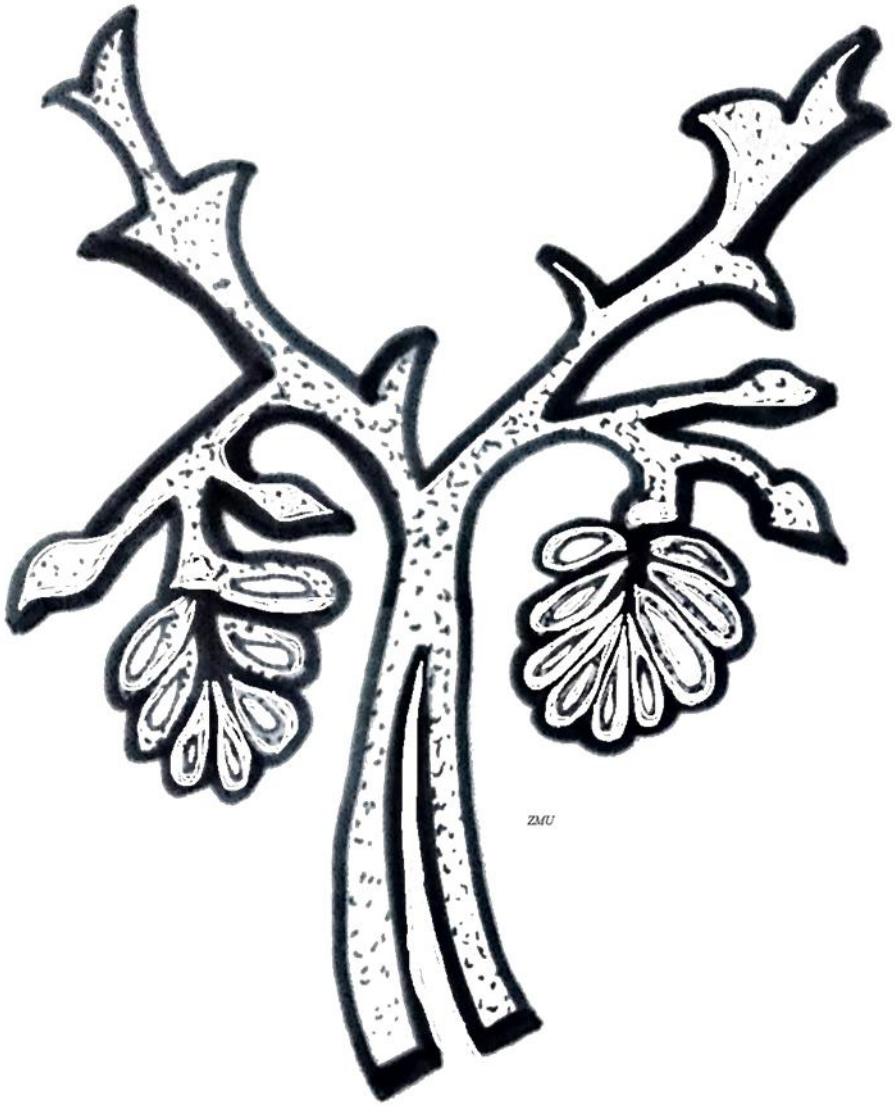
Çizim 79- Hafize Hanım -IV- Mezarı baş taşı süslemesi.

(1.64 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.21./1 **İsim** : Kileci Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1321-M.1903 **Bezenen Alan** : Sol Cephe/ Doğu Yönü Üst **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 17x19 cm. **Fotoğraf No** : 36-36/3 **Çizim No** : 80	 036/3

Kileci çeşmesi iki cephelidir. Kademeli dikdörtgen formlu yapının cepheleri sütunlarla sınırlandırılmıştır. Yapının banisi ve yapanı hakkında bilgi içermeyen, sadece tarih yazılı kitabesi bulunmamaktadır. İki cephesinde de kabartma tekniği ile işlenmiş birbirine benzeyen dört adet bitki motifi tezyinatı yer almaktadır.

İki dalın orta kısmı birleşerek iki yana budaklanan asma motifi tercih edilmiştir. Bezemede aşağıya doğru sarkan iki dal, yuvarlak uçlu yapraklarla sonlandırılmıştır. Yapraklarla, aynı daldan yukarıya doğru yeni dallar çıkarılmıştır.



Çizim 80- Kileci Çeşmesi aynalık süslemesi (1).

(1.21 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.21./2 **İsim** : Kileci Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1321-M.1903 **Bezenen Alan** : Sol Cephe/ Batı Yönü Üst **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x18 cm. **Fotoğraf No** : 36-36/4 **Çizim No** : 81	 **36/4**

Kileci çeşmesi iki cephelidir. Kademeli dikdörtgen formlu yapının cepheleri sütunlarla sınırlandırılmıştır. Yapının banisi ve yapanı hakkında bilgi içermeyen, sadece tarih yazılı kitabesi bulunmamaktadır. İki cephesinde de kabartma tekniği ile işlenmiş birbirine benzeyen dört adet bitki motifi tezyinatı yer almaktadır.

Bir daldan çıkıp üç kola ayrılan bitki motifi kabartma tekniği kullanılarak düzenlenmiştir. Yukarı doğru uzanan dalların ikisinin ucunda gelişmiş, birinde filiz halinde yapraklar yer almaktadır.



Çizim 81- Kileci Çeşmesi aynalık süslemesi (2).

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.21./3 **İsim** : Kileci Çeşmesi **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1321-M.1903 **Bezenen Alan** : Sağ Cephe/ Doğu Yönü Üst **İnceleme Tarihi :** 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x22 cm. **Fotoğraf No** : 36-36/5 **Çizim No** : 82	 36/5

Kileci çeşmesi iki cephelidir. Kademeli dikdörtgen formlu yapının cepheleri sütunlarla sınırlandırılmıştır. Yapının banisi ve yapanı hakkında bilgi içermeyen, sadece tarih yazılı kitabesi bulunmamaktadır. İki cephesinde de kabartma tekniği ile işlenmiş birbirine benzeyen dört adet bitki motifi tezyinatı yer almaktadır.

Bir daldan çıkıp yukarı doğru uzanan beş dal kabartma tekniği ile işlenmiştir. Uçları asma yaprakları ile tamamlanmıştır. Yaprakların içleri doldurulmamıştır.



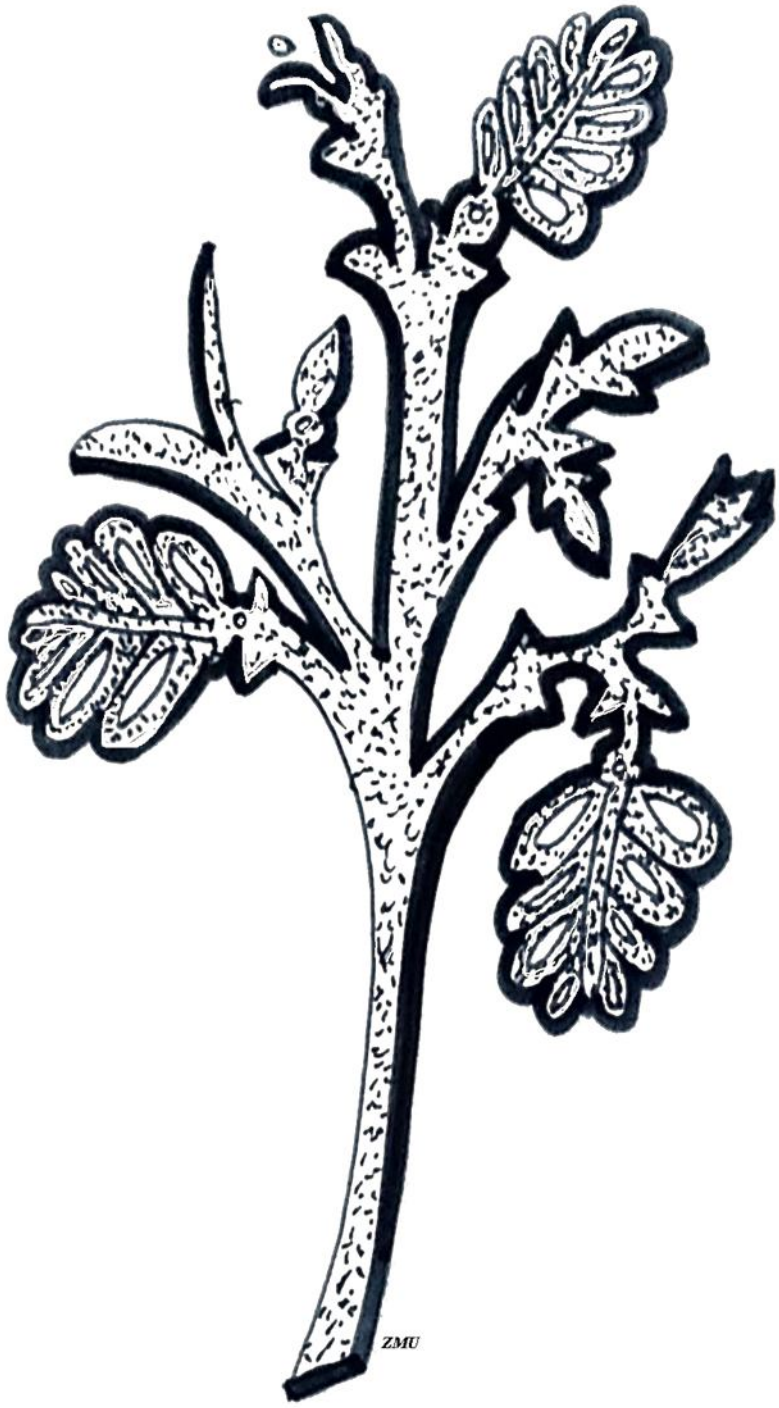
Çizim 82- Kileci Çeşmesi aynalık süslemesi (3).

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.21./4 **İsim** : Kileci Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1321-M.1903 **Bezenen Alan** : Sağ Cephe/ Batı Yönü Üst **Motif Ölçüleri** : 17x22 cm. **Fotoğraf No** : 36-36/6 **Çizim No** : 83	 36/6

Kileci çeşmesi iki cephelidir. Kademeli dikdörtgen formlu yapının cepheleri sütunlarla sınırlandırılmıştır. Yapının banisi ve yapanı hakkında bilgi içermeyen, sadece tarih yazılı kitabesi bulunmamaktadır. İki cephesinde de kabartma tekniği ile işlenmiş birbirine benzeyen dört adet bitki motifi tezyinatı yer almaktadır.

Bu motifte ikisi aşağıya sarkan, diğerleri yukarı uzanan altı dal ve uçlarında üçü gelişmiş, diğerleri filiz halinde asma yaprağı bulunmaktadır. Yapraklar yuvarlak formludur. Yaprakların içleri doldurulmamıştır.



Çizim 83- Kileci Çeşmesi aynalık süslemesi (4).

(1.21 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.22. **İsmi** : Hamidiye Çeşmesi (Mescit Çeşmesi) **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Çeşme Mah. **Tarih** : M. 1905 **Bezenen Alan** : Üst Köşeler Doğu- Batı **İnceleme Tarihi** : 14.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 24x24 cm. **Fotoğraf No** : 19-19/3 **Çizim No** : 84	 019/1 Doğu  019/2 Batı

Çeşme, Hacı Emin Camii önündedir. Üç cepheli ve bağımsızdır. İkişer sütünce ile sınırlandırılmış her cephede iki kademeli, dikdörtgen formda ikişer aynalık oluşturulmuştur. Çeşme Emir Hoca tarafından inşa ettirilmiştir. Çeşmede biri musluklu üç lüle bulunmaktadır. Alttaki büyük aynalığa, çerçeve olarak tasarlanan süslemenin üst iki köşesine köşebent oluşturacak şekilde bitki motifleri yerleştirilmiştir.

Motifler dönemin sanat akımı etkisinde kıvrık dallar ve bazı geometrik şekiller yardımı ile bitki bezemesi haline getirilmiştir. Her iki yöndeki motif de birbirinin aynısı olup kıvrık dallı soyut bitli yapraklarından oluşmaktadır.



Çizim 84- Hamidiye Çeşmesi aynalık süslemesi.

(1.71 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.23. **İsmi** : Mustafa Gümüşler Mezarı **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : M. 1972 **Bezenen Alan** : Baş Taşı /Korkuluk **İnceleme Tarihi :** 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Tepe Lale 11x20 cm. Laleler 9x9 cm. Güller 10x10 cm. **Fotoğraf No** : 72-72/1-3 **Çizim No** : 85	 72/1 Tepelik  72/2 Baş Taşı  72/3 Korkuluk

Mustafa Gümüşler'e ait mermerden yapılmış mezar, baş taşı, kapaksız (üzeri açık) sanduka ve korkuluklardan oluşmaktadır. Baş taşı dikdörtgen formludur.

Sandukayı üç taraftan saran korkuluklar, baş taşına kadar devam etmektedir.

Tezyinat tasarımında abartılı motiflerin yer aldığı mezarın, baş taşı ile sanduka korkuluklarında bitki motifleri bulunmaktadır. Baş taşı tepeliği bağımsız bir lâle motifinden oluşmaktadır. Baş taşının kenarlarında bir çerçeve oluşturan kabartma tekniğiyle işlenmiş gül motifleri bulunmaktadır. Şahidenin ortasında taşın delinmesiyle oluşturulmuş lâleler vardır. Aynı lâle motifleri farklı düzenlemelerle korkuluk kısmında da tekrar etmektedir.



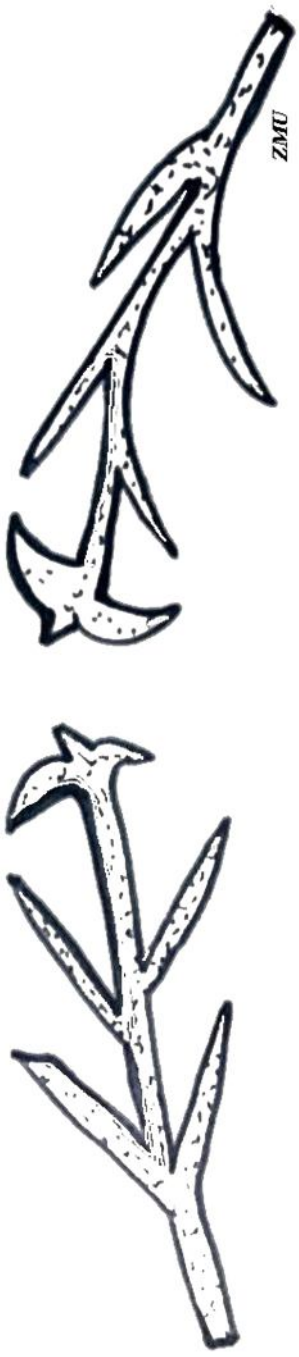
Çizim 85- Mustafa Gümüşler Mezarı baş taşı süslemesi.

(1.85 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.24. **İsim** : Hatice Pekşen Mezarı **Bulunduğu Yer :** Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : M.1976 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi :** 04.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 10x36 cm. **Fotoğraf No** : 97-97/1 **Çizim No** : 86	 97/1

Sandukalı mezarın sadece baş taşı bulunmaktadır. Baş taşının tepelik kısmında kazıma tekniği ile tezyin edilmiş bitki motifi vardır.

Süsleme, karşılıklı iki dal üzerine sıralanmış ikişer filiz ile uçlarındaki üçer yapraktan ibarettir.



Çizim 86- Hatice Pekşen Mezarı baş taşı süslemesi.

(0.71 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.1.4.25. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Tavan Geçişi **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 136-136/1 **Çizim No** : 87	 136/1

Yörük Köyü'nde bulunan ve günümüzdeki sahiplerinin dediğine göre 150 yıllık geçmişi olan Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu motiflerin aralarına dal ve yapraklardan oluşan bezemeler işlenmiştir.

Kahve renkli dar bir çerçeve içinde, yeşil renkli kıvrık dal ve sivri uçlu yapraklarla beyaz çiçeklerden oluşan bir süsleme kuşağı yer almaktadır.



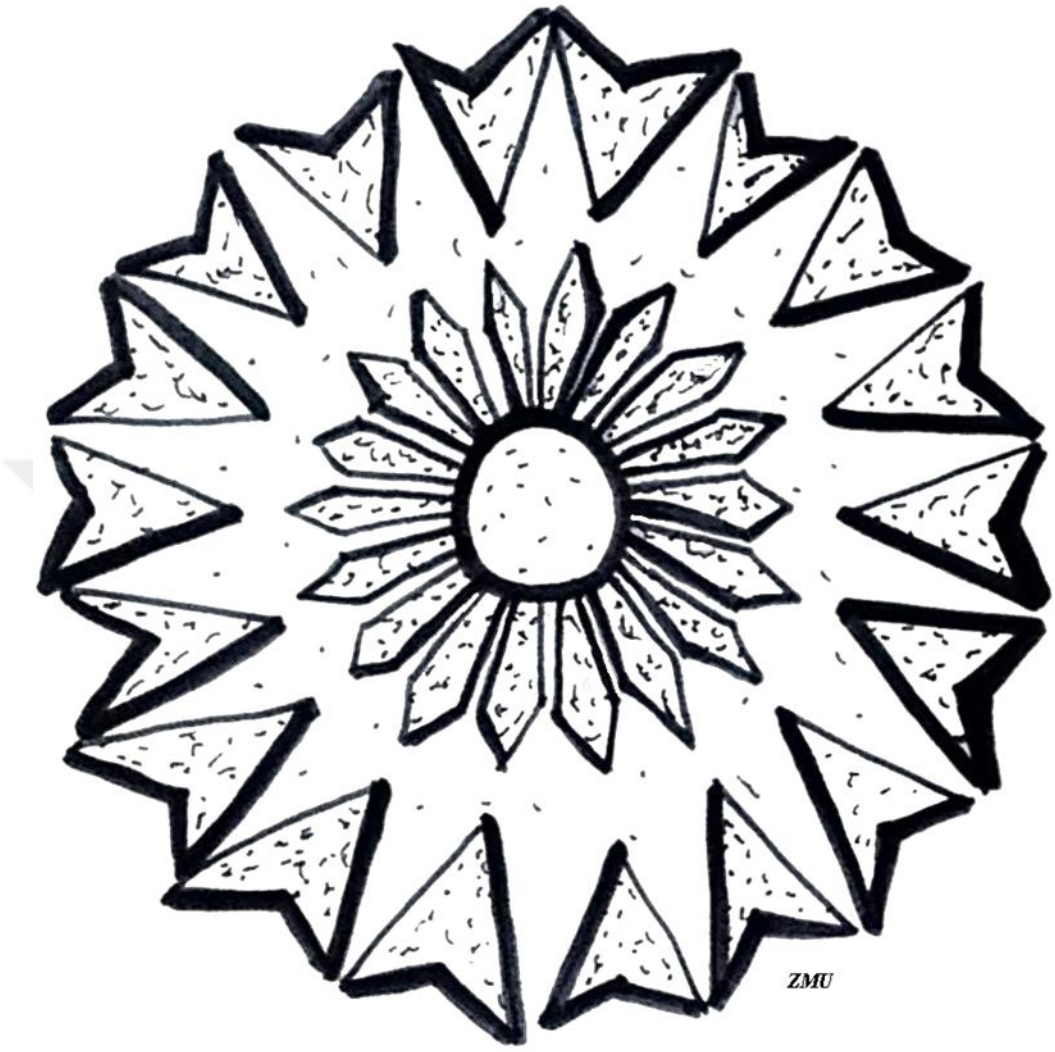
Çizim 87- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (12).

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.1.4.26. **İsim** : İsimsiz Çeşme -VI- **Bulunduğu Yer :** Yazı Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Orta kısım **İnceleme Tarihi :** 04.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 26x26 cm. **Fotoğraf No** : 52 -52/1 **Çizim No** : 88	 **52/1**

Yazıköy Köyünde bulunan çeşme bir konutun duvarında yer alır. Tek cepheli yapı, iki sivri kemerle iki aynalıklı (iki gözlü) olarak tasarlanmıştır. Son zamanlarda çimentolu derzle yeniden elden geçirilen çeşmenin yüzeysel kemerlerinin yaslandığı sütünce üzerine, farklı bir taş üzerine işlenmiş çiçek motifi yer almaktadır.

Köylülerin anlatımına göre, bu taş, başka bir çeşmeye ait olup sonradan buraya yerleştirilmiştir. Taşın orta kısmında, güneş kursu biçiminde dizilmiş üçgenlerin oluşturduğu bir halka içinde çiçek motifi bezemesi bulunmaktadır. Sivri uçlu on sekiz yapraklı çiçeğin ortasında tohumunu oluşturan daire şekli vardır.



Çizim 88- İsimsiz Çeşme -VI- süslemesi (1).

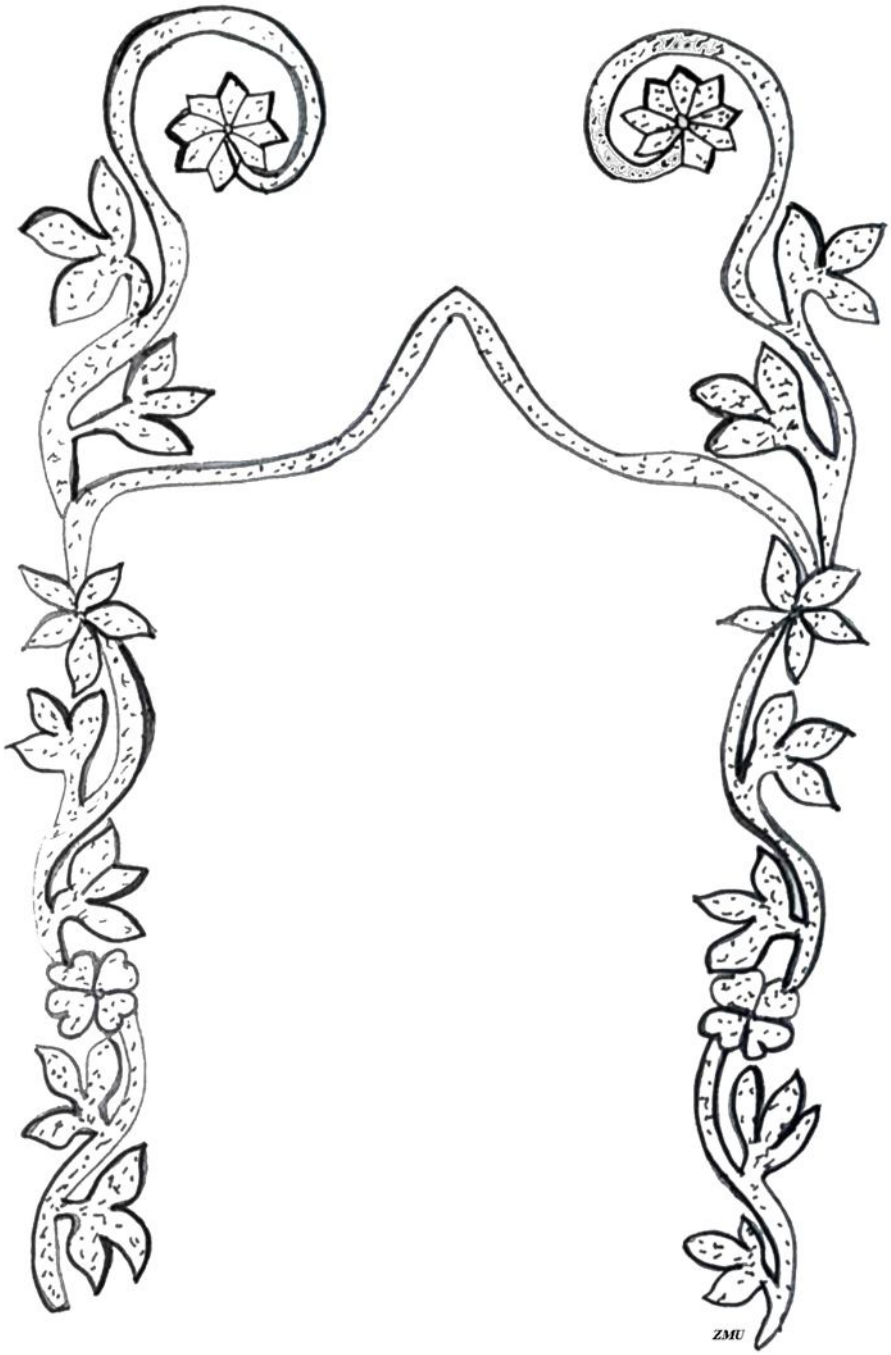
(1.85 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.4.27.* **İsmi** : Fatma Hanım -VI- Mezarı **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi :** 12.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Sağ 10x68 cm. Sol 10x68 cm. **Fotoğraf No** :089-89/1 **Çizim No** : 89	 89/1

Fatma Hanım'a ait sandukalı mezarın sadece baş taşı bulunmaktadır. Dikdörtgen formlu baş (şahide) taşı üstten yarım daire şeklinde kesilerek tepelik olarak değerlendirilmiştir. Tepeliğinde iki gözü simgeleyen iki oyuk, iki yanından aşağıya doğru uzanan kabartma tekniği ile tezyin edilmiş bitki motifi bulunmaktadır.

"S" kıvrımlarla baş taşının iki yanını çerçeveleyen dallara üçer yaprakla stilize lâle motifleri eklenmiştir. Süsleme, en üstte oyukların üzerine gelecek şekilde sekiz sivri yapraklı iki çiçekle tamamlanmıştır. Yanlardaki "S" kıvrımlarından çıkan iki kol ortadaki kitabeliği çeviren kaş kemeri oluşturmuştur.

* Eserde SMM 166 Örnek Numarasıyla kayıt altına alınmıştır (Kaya, 2013:126).



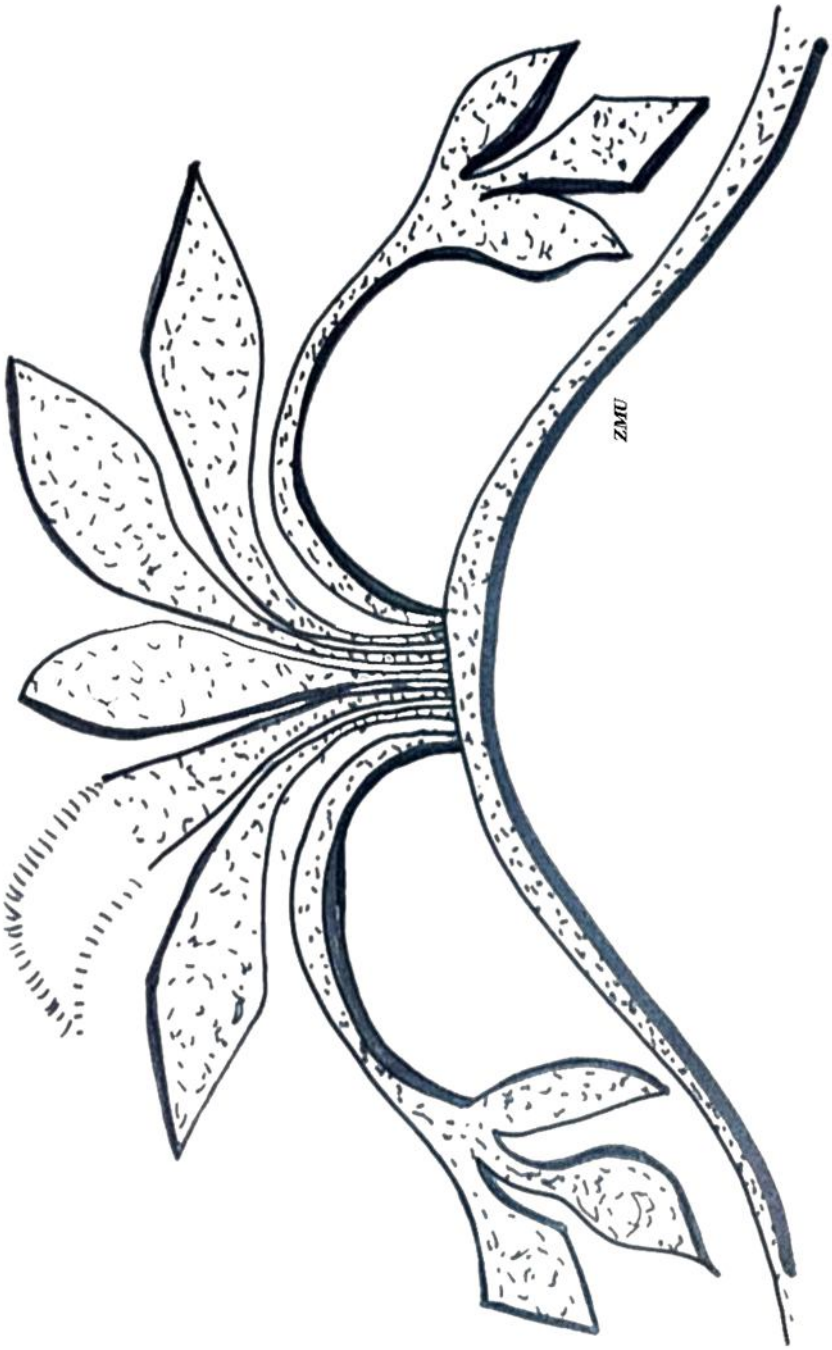
Çizim 89- Fatma Hanım -IV- Mezarı baş taşı süslemesi.

(0.71 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.4.28. **İsmi** : İsimsiz Mezar–XII- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Baş Taşı/Tepelik **İnceleme Tarihi** : 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 28x14 cm. **Fotoğraf No** : 91-91/1 **Çizim No** : 90	 **91/1**

Sandukalı mezarın sadece baş taşı bulunmaktadır. Dikdörtgen şahidenin üst kısmı yarım daire formunda kesilerek tepelik oluşturulmuştur. Tepeliğinde kabartma tekniği ile tezyin edilmiş bitki motifi vardır.

Çiçeksiz bitki motifinde sadece dal ve sivri uçlu yapraklar kullanılmıştır. Tepeliğin orta kısmında beş yaprak, iki yanda şahide kısmına doğru uzanan kavisli iki dalda ise üçer yaprak bulunmaktadır. Yaprakların sapları şahide üzerindeki kaş kemere bağlanmıştır. Sembolik (çizgisel) kemerin içinden itibaren başlayan yedi satırlık kitabenin büyük bir kısmı dökülerek yok olmuştur.



Çizim 90- İsimsiz Mezar-XII- baş taşı süslemesi.

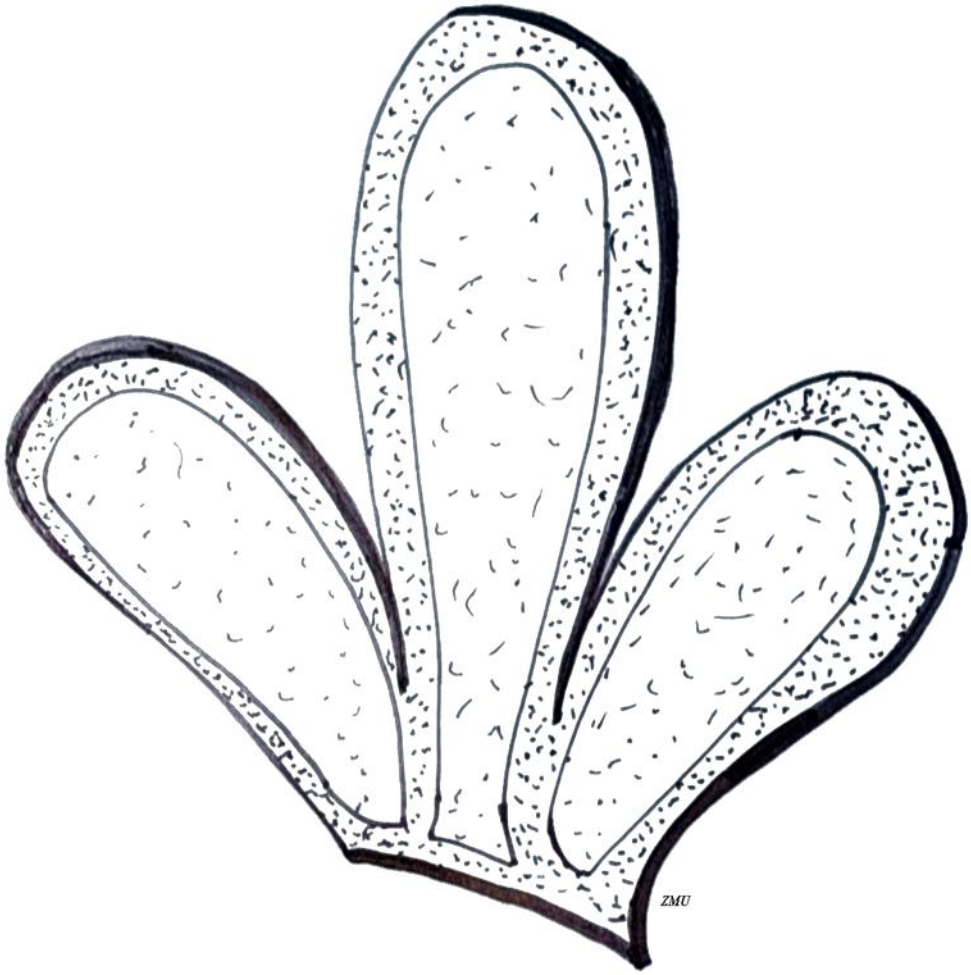
(2.00 cm. oranında küçültülmüştür.)

4.1.5. Lotus ve Palmet Motifleri

No : 4.1.5.1 **İsmi** : Hidayetzade Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : H.1218-M.1803 **Bezenen Alan** : Orta Lüle Üstü **İnceleme Tarihi** : 10.03.2018 **Motif Ölçüleri** : 21x18 cm. **Fotoğraf No** : 19-19/4 **Çizim No** : 91	 **19/4**

Çeşme, iki sokağın kesiştiği noktada bulunmaktadır. Tek cepheli, sütuncelerle sınırlandırılmış dikdörtgen yapıdadır. Çeşmenin beş satırdan oluşan kitabesi vardır. Kitabeye göre Hacı Mehmet Ağa tarafından yaptırılmıştır.

Çeşmenin musluğu üzerinde kabartma tekniğiyle işlenmiş lotus motifi bulunmaktadır. Bezemenin kök kısmı günümüze ulaşmamıştır.



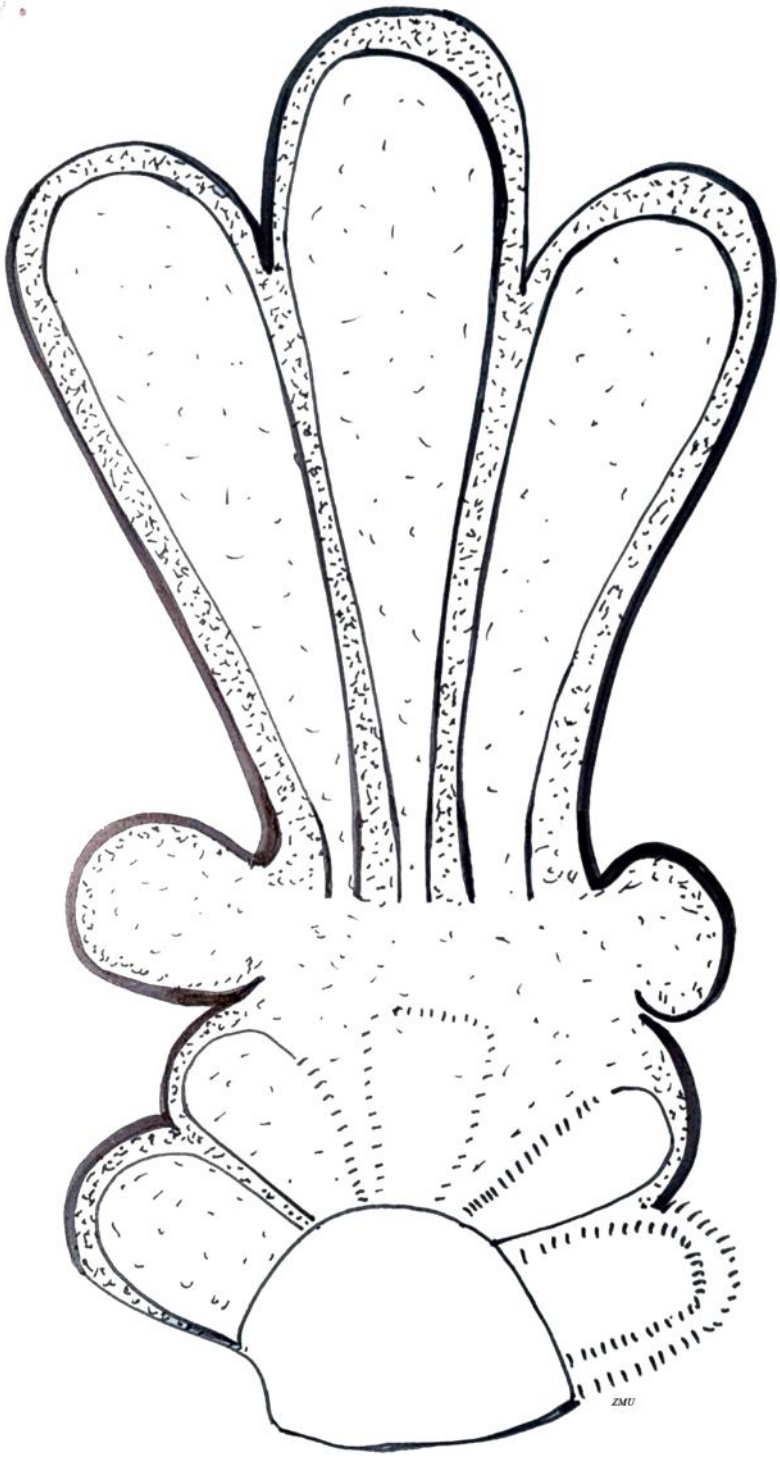
Çizim 91- Hidayetzade Çeşmesi lüle üstü süslemesi.

(1.50 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.5.2. **İsmi** : Çılbır Pınarı Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : H.1307-M.1890 **Bezenen Alan** : Musluk Üstü **İnceleme Tarihi** : 10.05.2017 **Motif Ölçüleri** : 18x23 cm. **Fotoğraf No** : 34-34/2 **Çizim No** : 92	 **34/2**

Çeşme, bağımsız olarak inşa edilmiştir. Tek cephelidir. Dikdörtgen formlu yapı yuvarlak kemerlidir. Kitabesinde banisi Çılbırzade Hacı Ali, Mühendisi Amir Hocazade Mustafa Efendi isimleri yer alır. Kemer kısmının üzeri dahil olmak üzere tüm aynalık kabartma tekniği ile işlenmiş, geometrik, meyve ve bitki motifleri ile bezelidir.

Çeşmenin musluğu üzerine kabartma tekniğiyle lotus motifi işlenmiştir.



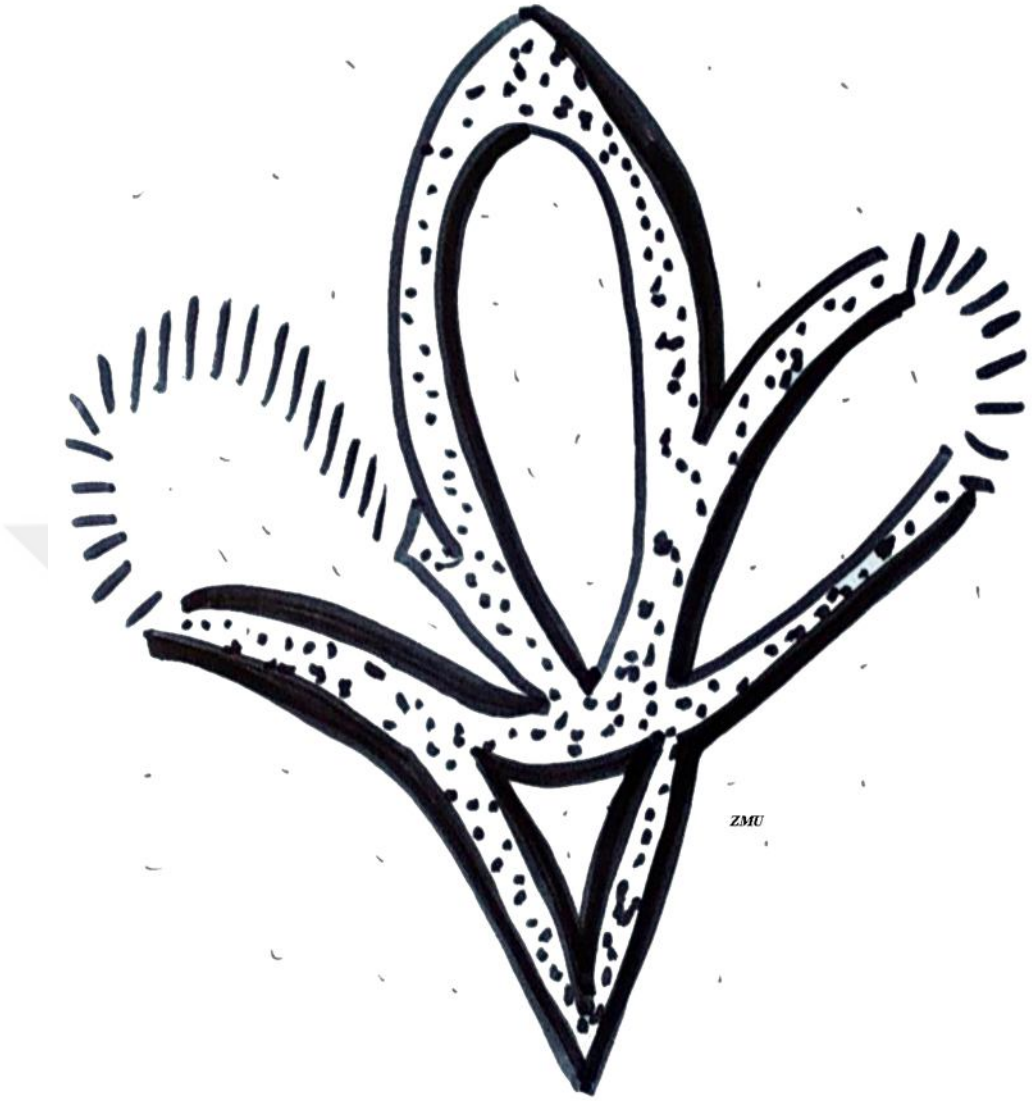
Çizim 92- Çılbır Pınarı Çeşmesi musluk üstü süslemesi.

(1.28 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.5.3. **İsmi** : Osman Zevcesi Ayşe Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H. 1320- M. 1902 **Bezenen Alan** : Baş Taşı/ Tepelik **Motif Ölçüleri** **:** 11x 9 cm. **İnceleme Tarihi** : 06.04.2017 **Fotoğraf No** : 40 -40/1 **Çizim No** : 93	 **40/1**

Sandukalı mezarın sadece baş taşı bulunmaktadır. Sivri kemerli taş dikdörtgen formludur.

Tepeliğinin üzerine kabartma tekniği ile lotus motifi işlenmiştir. Lotusun altında yine kabartma tekniğiyle şahide çerçevesine geçişi sağlayan üçgen şekil tasarlanmıştır.

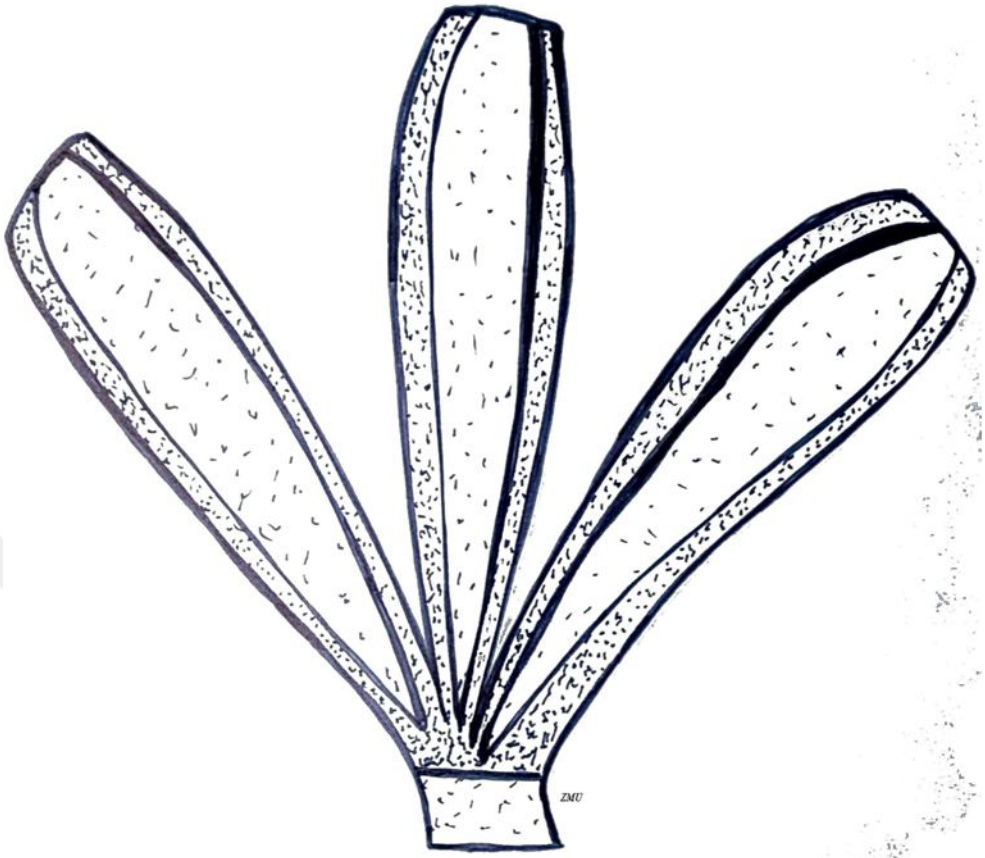


Çizim 93- Osman Zevcesi Ayşe Hanım Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(0.78 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.5.4. **İsmi** : İsimsiz Mezar –I- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Baş Taşı/ Tepelik **İnceleme Tarihi** : 07.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 17x13 cm. **Fotoğraf No** : 39-39/1 **Çizim No** : 94	 **039/1**

Baş taşı hariç, mezara ait başka bir mimari malzeme bulunmaktadır. Dikdörtgen formlu yuvarlak kemerli tepelikte iki tarafında kozmolojik motif bulunan stilize lotus, kabartma tekniğiyle taşa nakşedilmiştir.



Çizim 94- İsimsiz Mezar -I- baş taşı tepelik süslemesi.

(0.78 cm. oranında küçültülmüştür.)

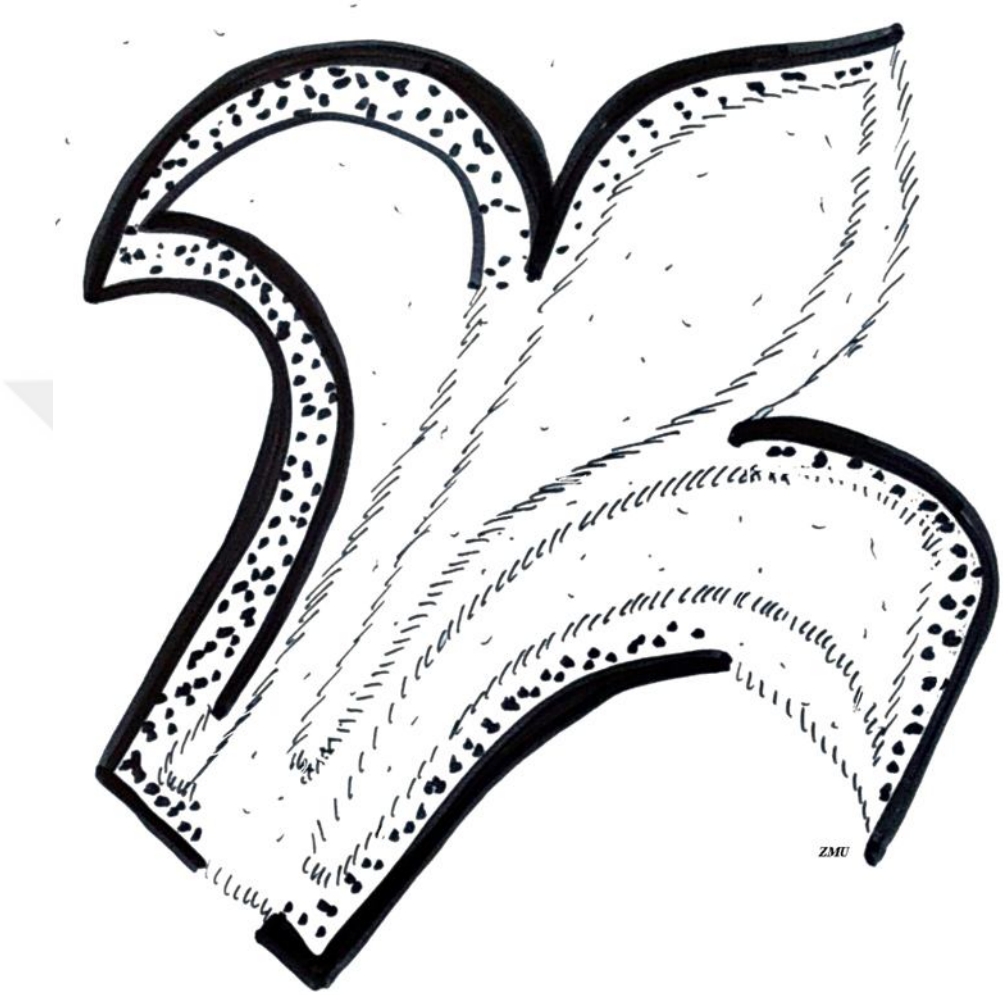
No : 4.1.5.5. **İsmi** : Çavuşoğlu Çeşmesi **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz./Kışlayanı Sk. **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Alt Köşeler / Doğu- Batı **İnceleme Tarihi :** 14.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Doğu 13x15 cm. Batı 10x14 cm. **Fotoğraf No** : 20-20/2-3 **Çizim No** : 95-96	 **020/2 Doğu**  **020/3 Batı**

Kışlayanı Sokağın yokuşunda yer alan çeşme tek cephelidir. Bir konutun bahçe duvarında yer almaktadır. Sütuncelerle sınırlandırılmış dikdörtgen bir forma sahiptir.

Aynalıktaki kitabesi okunamayacak bir hal almıştır. Bu yüzden kaynaklardan, yapının İsminin Çavuşoğlu Çeşmesi, yapım yılının M.1852 ve banisinin HacıOsman

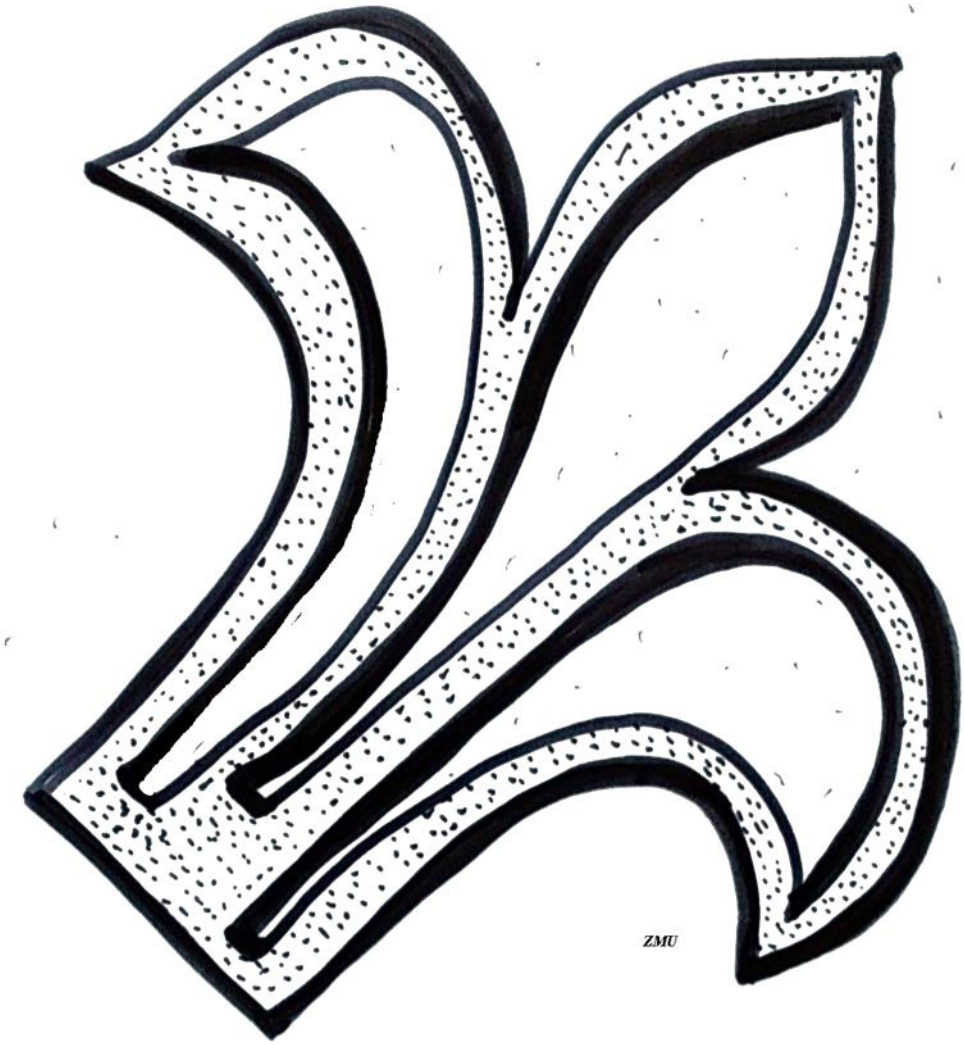
Efendi'nin kız kardeşi veya eşi olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Karacakaya vd., 2013; 221) .

Çeşmenin dört köşebendi için de kabartma tekniğiyle palmet motifi tasarlanıp işlenmiştir. Üstte kalan bezemelerin kök kısmı dikdörtgen bir şekille tamamlanmıştır.



Çizim 95- Çavuşoğlu Çeşmesi köşebent süslemesi (Doğu-Üst).

(0.92 cm. oranında küçültülmüştür.)



Çizim 96- Çavuşoğlu Çeşmesi köşebent süslemesi (Batı-Üst).

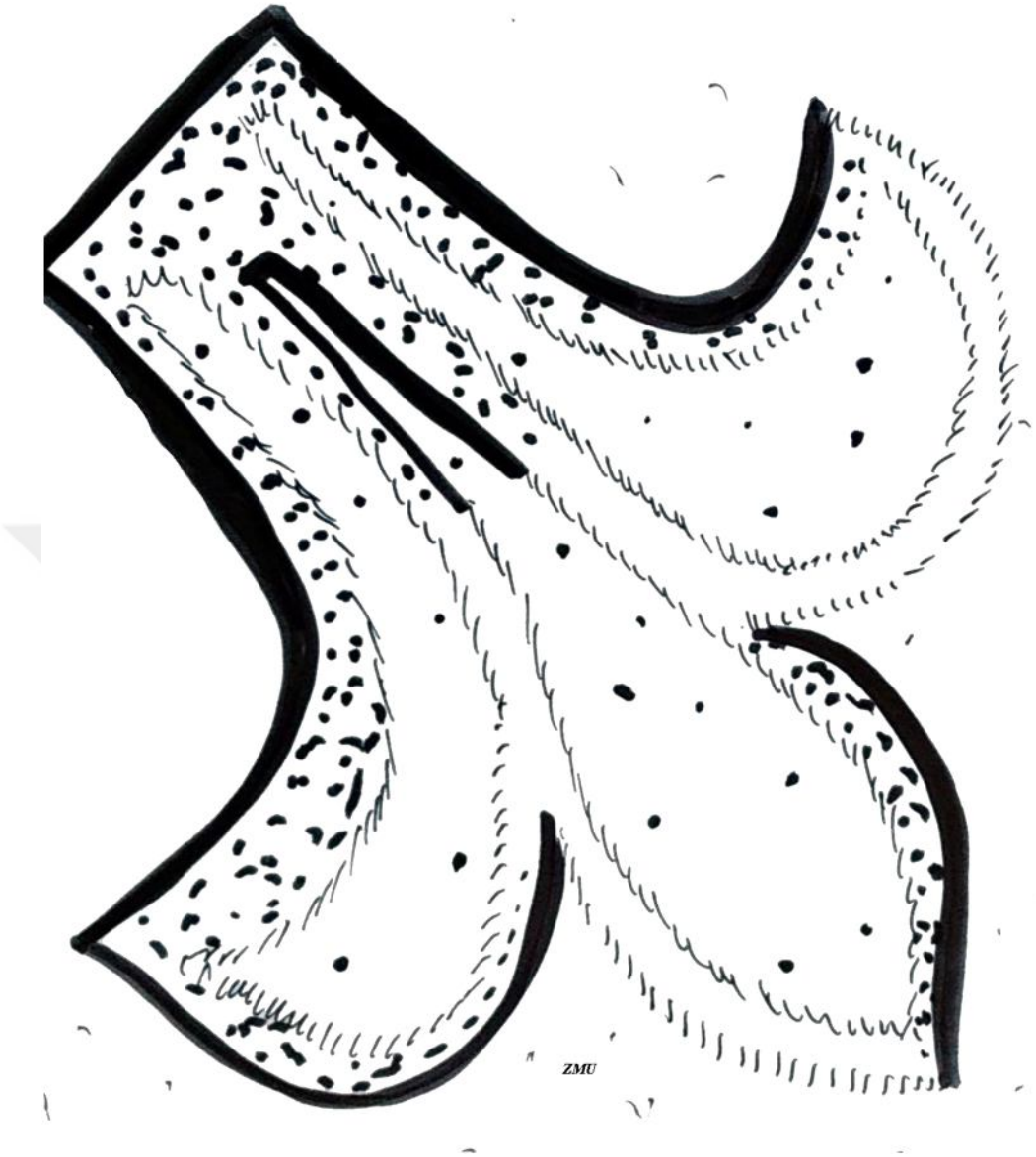
(0.92 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.5.5/3. **İsmi** : Çavuşoğlu Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Kışlayanı Sk. **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Üst Köşebent/ Doğu **İnceleme Tarihi** : 14.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 13x10 cm. **Fotoğraf No** : 20-20/4 **Çizim No** : 97	 **20/4**

Kışlayanı Sokağın yokuşunda yer alan çeşme tek cephelidir. Bir konutun bahçe duvarında yer alır. Sütunlar ile sınırlandırılmış dikdörtgen form sahiptir. Günümüzde kitabesi neredeyse okunamayacak bir hal almıştır. Bu yüzden kaynaklardan, yapının isminin Çavuşoğlu Çeşmesi, yapım yılının M.1852 ve banisinin Hacı Osman Efendi'nin kız kardeşi veya eşi olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Karacakaya vd., 2013; 221).

Çeşmenin dört köşebendi için de kabartma tekniğiyle palmet motifi tasarlanıp işlenmiştir. Altta köşelerde batı yönünde bulunan alandaki palmet motifi günümüze kadar ulaşabilmişken, doğu tarafta kalan palmete dair herhangi bir iz bulunmamaktadır.

Bezemenin kök kısmı dikdörtgen bir şekille tamamlanmıştır.



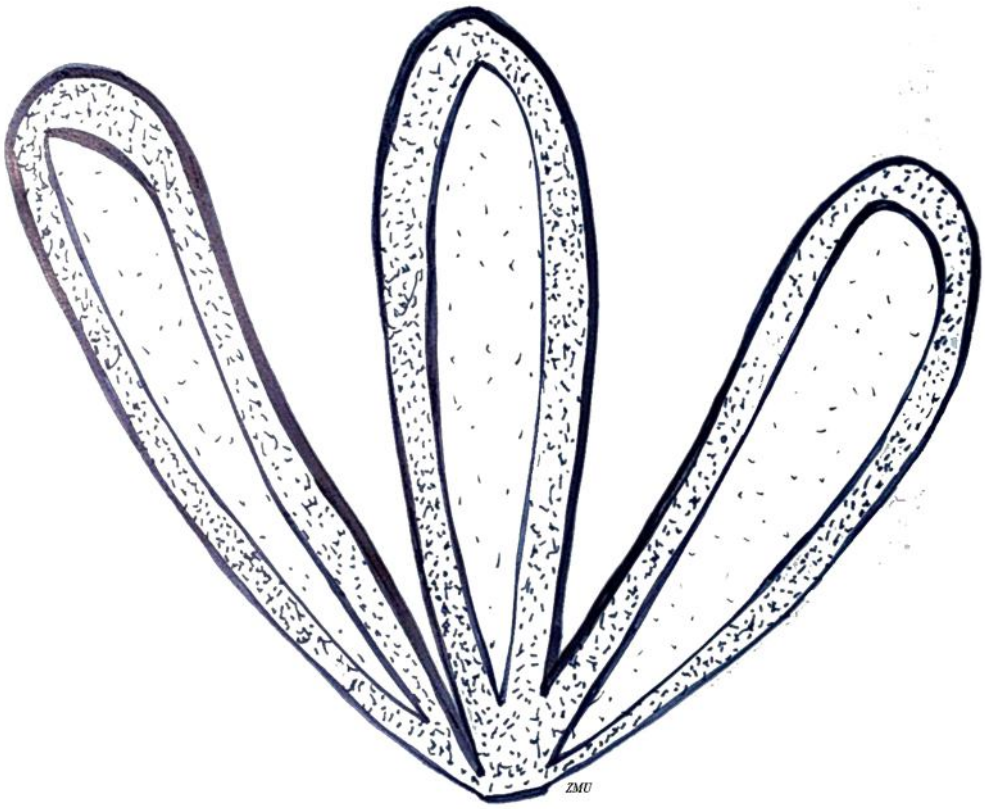
Çizim 97- Çavuşoğlu Çeşmesi köşebent süslemesi (Doğu-Alt).

(0.92 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.5.6. **İsmi** : İsimsiz Çeşme -IV- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Çayıröz Mah. **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Lüle Üstü **İnceleme Tarihi** : 10.03.2018 **Motif Ölçüleri** : 12x9 cm. **Fotoğraf No** : 41-41/1 **Çizim No** : 98	 **41/1**

Çeşme Şehit Mustafa Arık İlköğretim Okulu'nun arka bahçe duvarında yer alır. Yapı bağımsız, iki sütunce ile sınırlandırılmış, dikdörtgen formludur. Yuvarlak kemerlidir. Lülesinin üstünde kabartma tekniğiyle nakşedilmiş lotus motifi bulunmaktadır.

Motif işlenirken yaprak araları açık tutulmuştur. Her yaprak aynı noktada biterek kökü oluşturmuştur.



Çizim 98- İsimsiz Çeşme -IV- lüle üstü süslemesi.

(0.86 cm. oranında büyültülmüştür.)

No : 4.1.5.7. **İsmi** : Salih Paşa Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Lüle Üstü **Motif Ölçüleri** : 24x20 cm. **İnceleme Tarihi** : 11.03.2018 **Fotoğraf No** : 42-42/1 **Çizim No** : 99	 **042/1**

Kileci Camii'nin duvarına ekleme olarak yapılan Salih Paşa Çeşmesi dikdörtgen formludur. Musluk üzerinde kabartma tekniğiyle palmet motifi bezenmiştir. Ayrıca çeşmenin aynasında sekiz satırlık kitabesi bulunmaktadır.

Motifin orta yaprağı kılıcı andıran bir şekle sahiptir. Çanak yaprakları sivri uçludur.



Çizim 99- Salih Paşa Çeşmesi lüle üstü süslemesi.

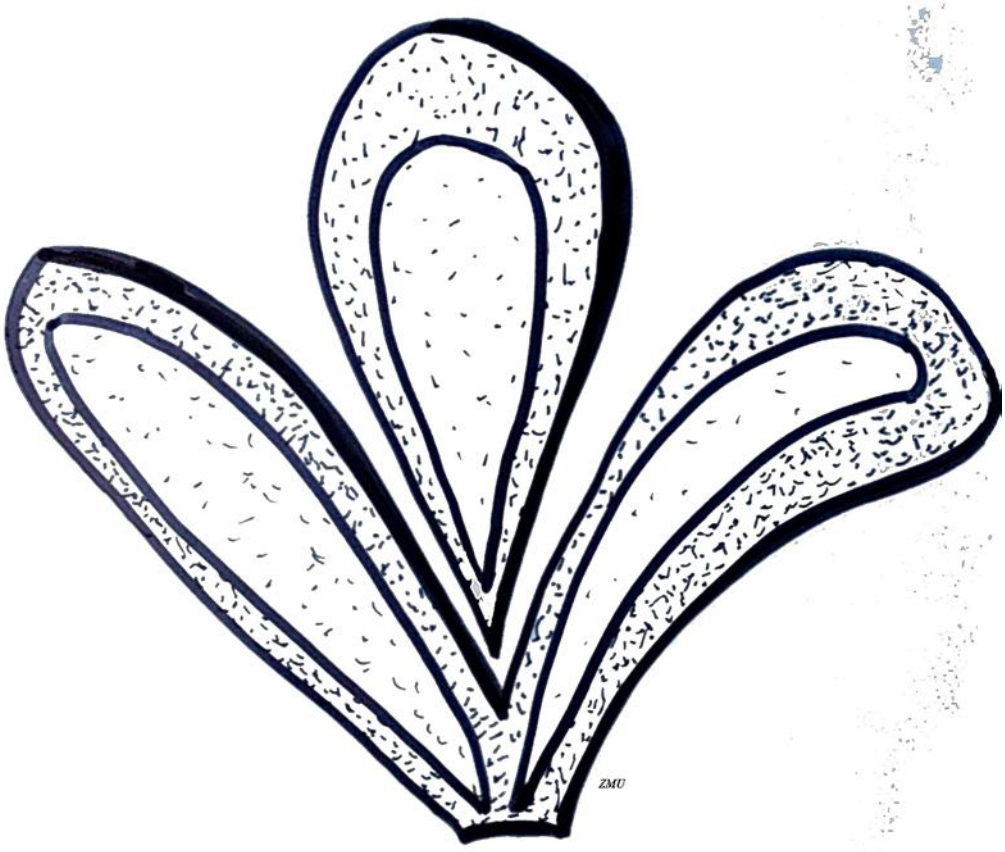
(0.92 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.5.8. **İsmi** : Ali Bey Çeşmesi **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : H.1197-M. 1783 **Bezenen Alan** : Lüle Üstü **İnceleme Tarihi :** 11.03.2018 **Motif Ölçüleri** : 12x8 cm. **Fotoğraf No** : 43-43/1 **Çizim No** : 100	 **43/1**

Çeşme, "Selvili Köşk" olarak bilinen ve günümüzde otel olarak kullanılan yapının dış cephe duvarında yer alır. Yuvarlak kemerlidir. Üzerinde kitabesi bulunmamaktadır[22]. Musluğu üzerine kabartma tekniği ile lotus motifi işlenmiştir.

Yapraklar bir araya gelerek bitkinin kökünü oluşturmuştur.

[22] Çeşme'nin bulunduğu avlu duvarında bir kitabe vardır. Yazılı kaynaklara göre (Acar,202:10-11;Karacakaya vd.2013:179-183) kitabe çeşmeye aittir ancak bani veya usta ismi bulunmamaktadır. Ayrıca çeşmenin adı "Kurubeyzade" olarak da zikredilmektedir.



Çizim 100- Ali Bey Çeşmesi lüle üstü süslemesi.

(0.80 cm. oranında büyültülmüştür.)

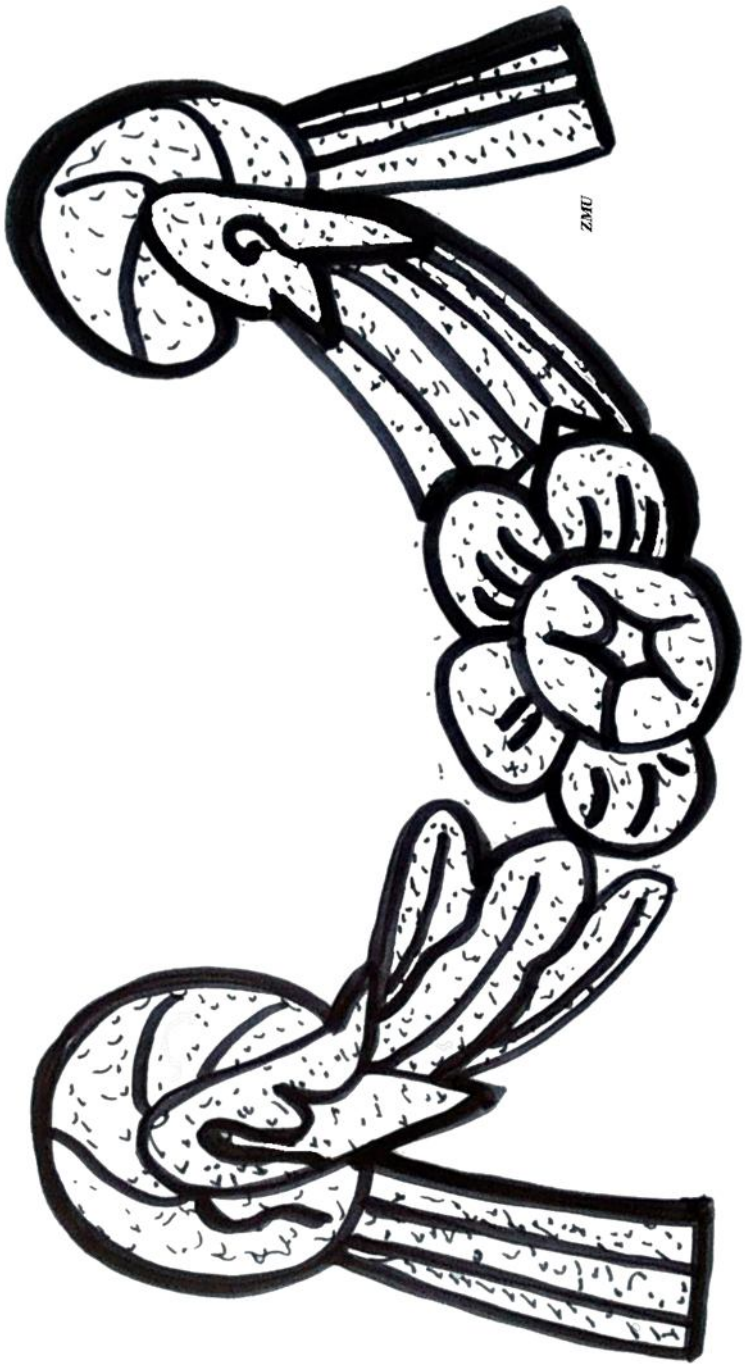
.

4.1.6. Girland Motifleri

No : 4.1.6.1. **İsmi** : Zeynep Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz.Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1324-M.1906 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi :** 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 24x12 cm. **Fotoğraf No** : 50-50/1 **Çizim No** : 101	 **50/1**

Sandukalı mezarın hem baş hem ayak taşı bulunmaktadır. Baş taşındaki plastik fazlalıktan anlaşıldığı üzere başlık kısmı günümüze ulaşmamıştır. Şahidenin hemen üstüne kabartma tekniği ile girland motifi tezyin edilmiştir.

Motif, kompozisyon içinde sembolik olarak iki yandan düğüme benzetilen iki halkayla tutturulmuştur. Üst ortasında kabartma bir ay-yıldız motifi yer almaktadır. Şahidenin güney ve kuzey kısımlarında yer alan taşkın sarkıntılar, pileli bir örtü veya kumaşı andırmaktadır.



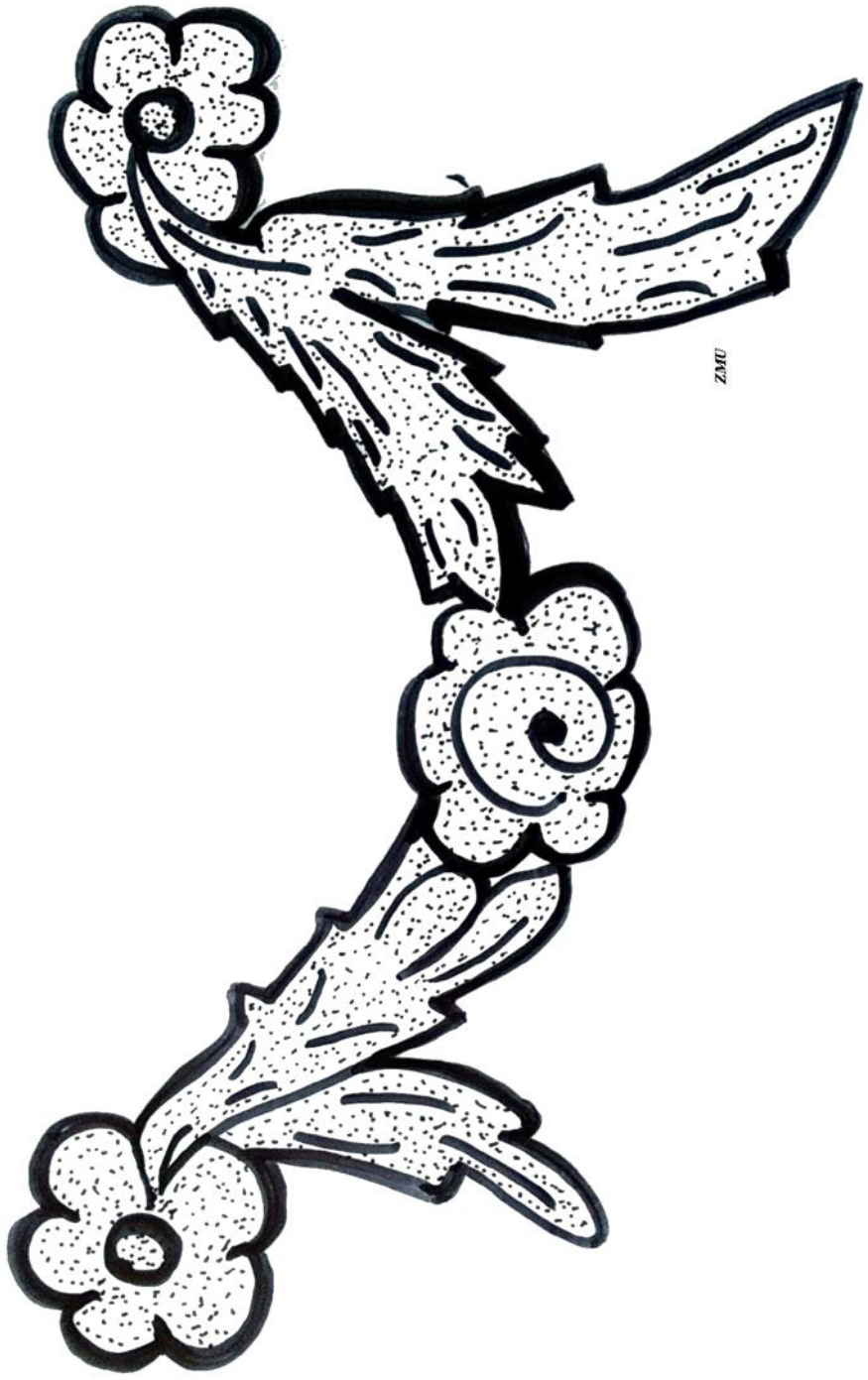
Çizim 101- Zeynep Hanım Mezarı baş taşı süslemesi.

(1.71 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.6.2. **İsmi** : İsimsiz Mezar -III- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1339-M.1920 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 12.05.2017 **Motif Ölçüleri** : 44x22 cm. **Fotoğraf No** : 49-49/2 **Çizim No** : 102	 49/2

Sandukalı mezarın sadece baş taşı bulunmaktadır. Şahidenin kenarları süslemelidir ve tepeliğin altına gelecek şekilde kabartma tekniğiyle girland motifi nakşedilmiştir.

Papatyalar motifin başlangıç ve bitiş çizgisini oluşturmaktadır. Bununhemen altından devam eden yaprakların tam ortasında ise üç yaprağı deforme olmuş bir gül bulunmaktadır. Ayrıca ortada bulunan gül ile aynı hizada şahidenin üst bölümüne, bağımsız bir şekilde tezyin edilmiş bir adet papatya daha vardır.



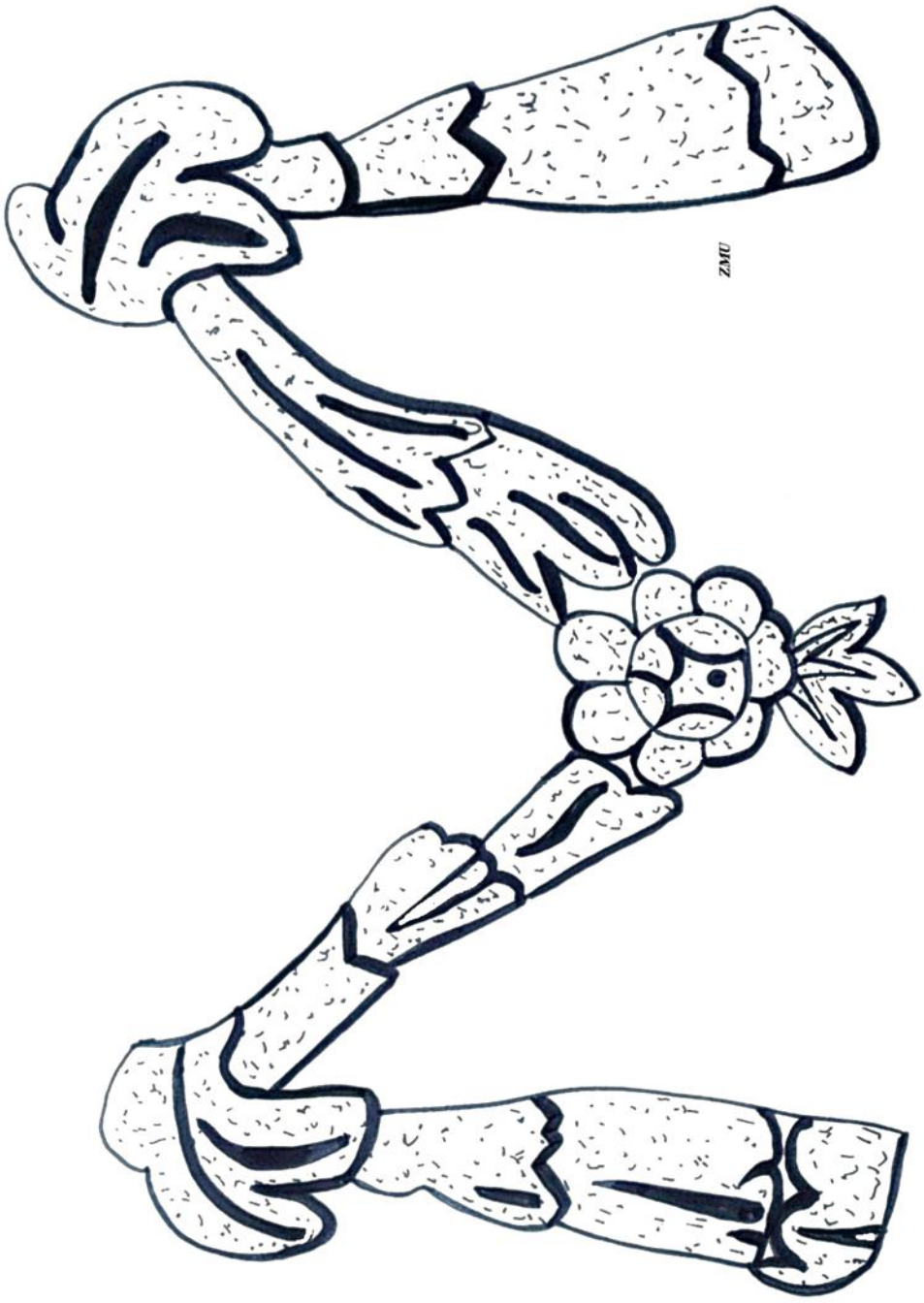
Çizim 102- İsimsiz Mezar -III- baş taşı süslemesi.

(3.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.6.3. **İsmi** : Şevkiye Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1341-M.1922 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 24x22 cm. **Fotoğraf No** : 75-75/2 **Çizim No** : 103	 **75/2**

Sandukalı mezarda sadece baş taşı bulunmaktadır. Şahidesi, abartılı kıvrık dallarla çerçeveli başlık kısmına geçiş ögesi olarak kabartma tekniğinde girland motifi işlenmiştir.

Bezeme şahide kısmında bulunan ve rutin tekrar eden abartılı kıvrık dalla başlar ve biter. Motifin tam ortasında ise bir gül bulunmaktadır.

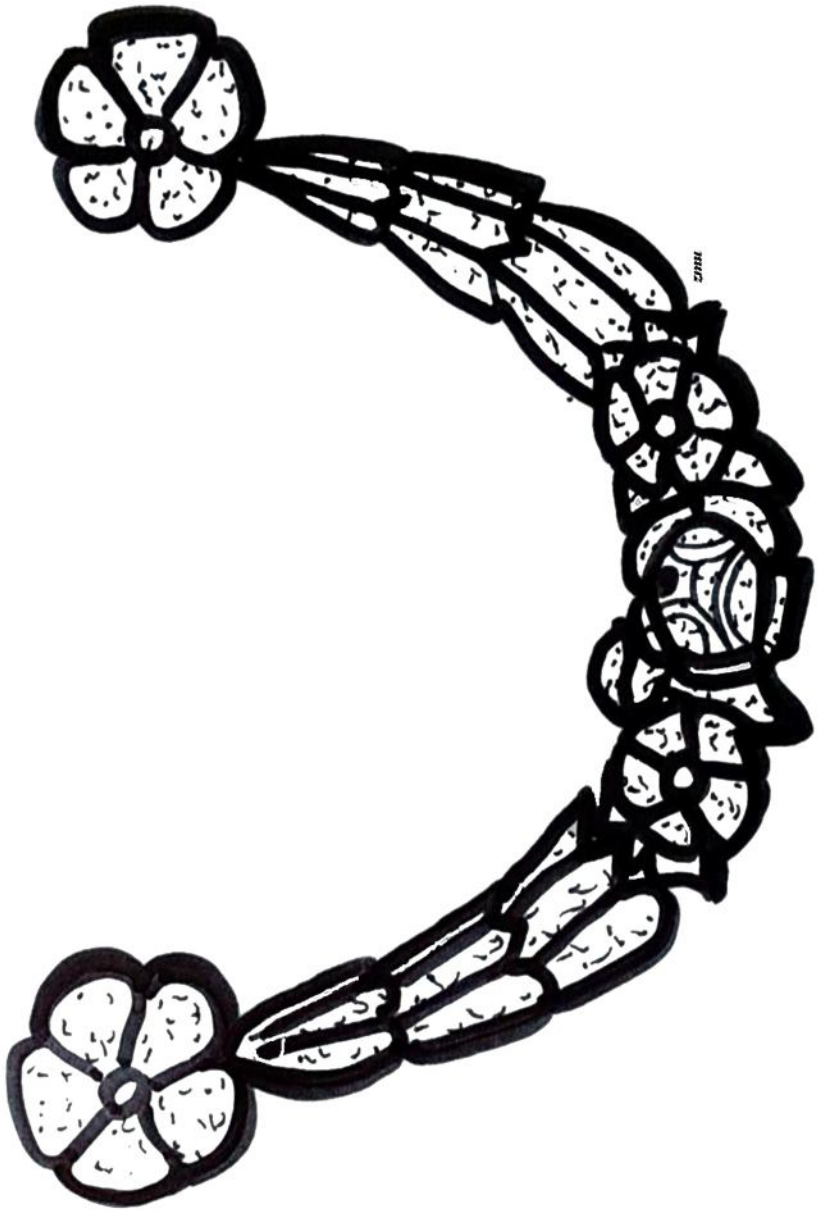


Çizim 103- Şevkiye Hanım Mezarı baş taşı süslemesi.

(1.71 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.6.4. **İsmi** : Mehmet Ondur Mezarı **Bulunduğu Yer :** Çerçen Köyü Yukarı Mah. Mezarlığı **Tarih** : M.1952 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi :** 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 24x22 cm. **Fotoğraf No** : 28-28/2 **Çizim No** :104	 **28/2**

Mehmet Ondur'a ait mezar baş ve ayak taşları, dikdörtgen formludur. Hem baş hem ayak taşında motifler bulunmaktadır. Sandukalı mezarın baş taşında kabartma tekniğiyle bezeli girland motifi vardır. İki ucundan birer çiçek motifine tutturulan girland, sarkık olan orta kısmında bir gül ve iki çiçekle bezenmiştir. Üst ortasında ayyıldız motifi yer almaktadır.



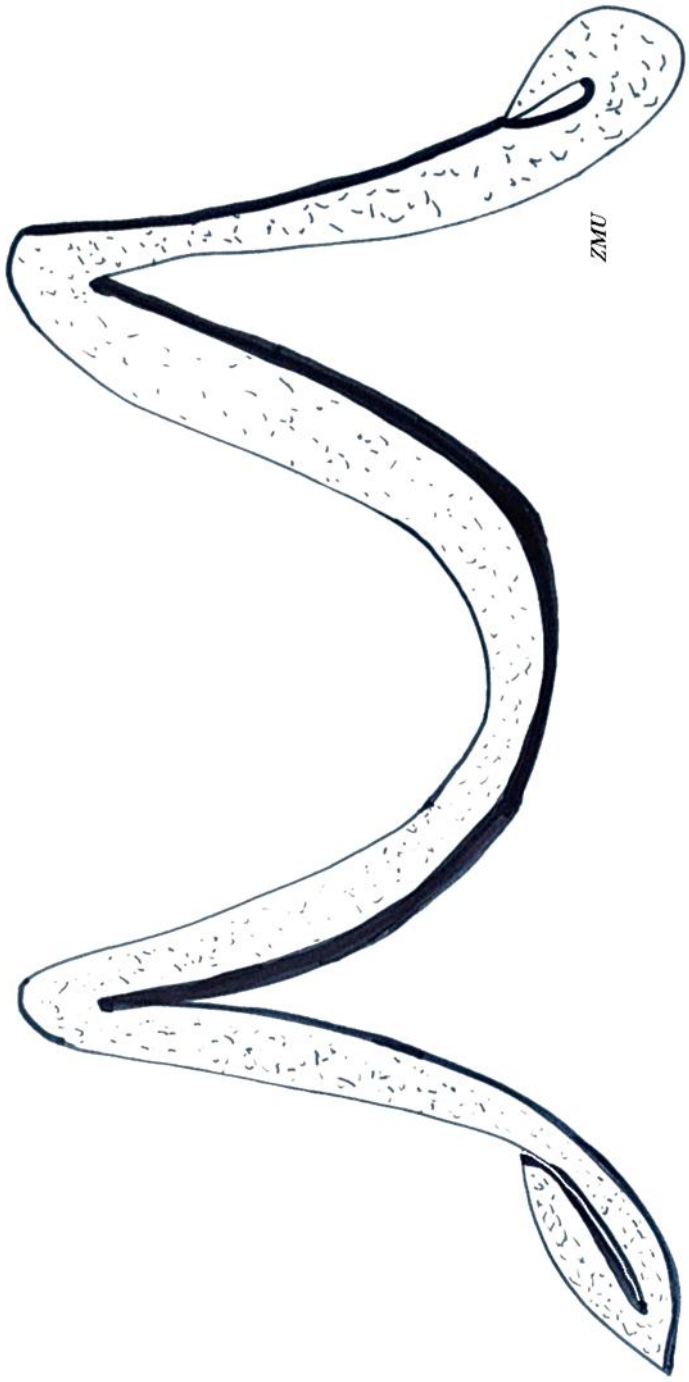
Çizim 104- Mehmet Ondur Mezarı baş taşı süslemesi.

(1.71 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.6.5. **İsmi** : İsimsiz Mezar -VI- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz.Aile Mezarlığı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Baş Taşı **Motif Ölçüleri** : 11x6 cm. **İnceleme Tarihi** : 07.04.2017 **Fotoğraf No** : 53-53/1 **Çizim No** :105	 **53/1**

Mezarın sadece baş taşı günümüze ulaşmıştır. Sandukası yıkılmak üzeredir. Başlık kısmı geometrik motiften oluşmuştur. Tepelik ve şahide arasında kabartma tekniği ile girland motifi nakşedilmiştir. Tepeliğin şahide ile birleştiği çizgide iki ucundan tutturulan motif ortada aşağı doğru sarkarak bir gerdanlık oluştururken, iki yanda serbest uçlarıyla şahide kısmını sarmıştır. Üstünde ortaya gelecek şekilde kabartma bir çiçek motifi yer almaktadır.

Motifin başlangıç ve orta kısmına eklenmiş farklı bir bezeme yoktur.



Çizim 105- İsimsiz Mezar -VI- baş taşı süslemesi.

(0.78 cm. oranında küçültülmüştür.)

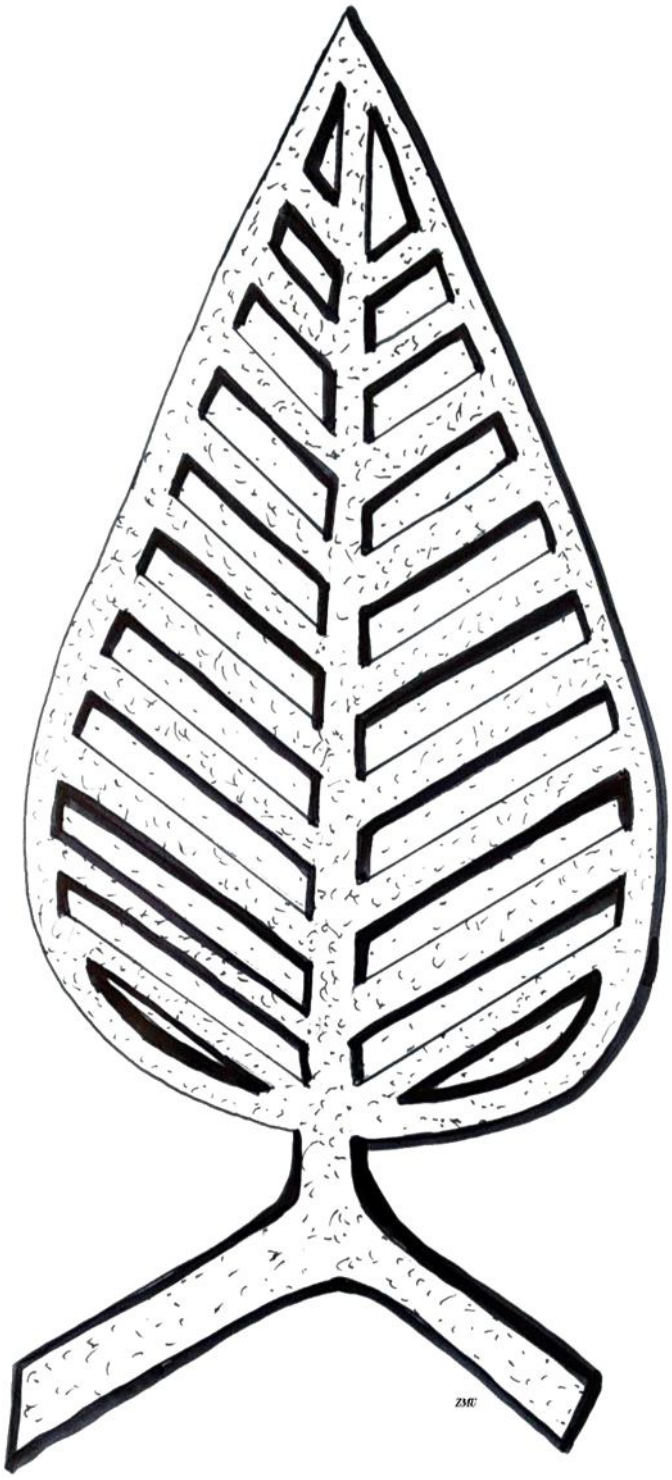
.

4.1.7. Servi Motifleri

No : 4.1.7.1. **İsmi** : Mektepçiler Konağı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. / Eski Çarşı **Tarih** : M.1786/1787 **Bezenen Alan** : Ön Cephe **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **İnceleme Tarihi :** 14.03.2017 **Fotoğraf No** : 45-45/1 **Çizim No** : 106	 45/1

İki katlı konak beyaz boyalıdır. Dış cephenin doğu yönündeki saçak altına kalem işi ve kabartma tekniği kullanılarak birbirinden farklı motifler tezyin edilmiştir. Kabartma tekniği yapılan motiflerden biri de servi motifidir. İlçede süsleme amacı ile kullanılan diğer servi motiflerinden farklı bir formda tasarlanmıştır.

Servi, sivri uçlu, köke doğru genişleyen ve kök kısmında tamamen incelerek çizgi halini alan bir yaprak şeklinde tasarlanmıştır. İki yana devam eden kökleri altta bir kabı temsil etmektedir. Motifin içi belirli ölçü ve aralıklarla derince oyulmuştur.



Çizim 106- Mektepçiler Konağı dış cephe süslemesi (1).

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.1.7.2./1-2 **İsmi** : Paşa Pınarı Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Emek Mah. **Tarih** : H.1209 – M.1794 **Bezenen Alan** :Orta Bölüm/ Kemer Alınlığı **İnceleme Tarihi :** 08.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 7x35 cm. **Fotoğraf No** : 124-124/1-2 **Çizim No** : 107-108	 **124/1 Orta Bölüm**  **124/2 Kemer Alınlığı**

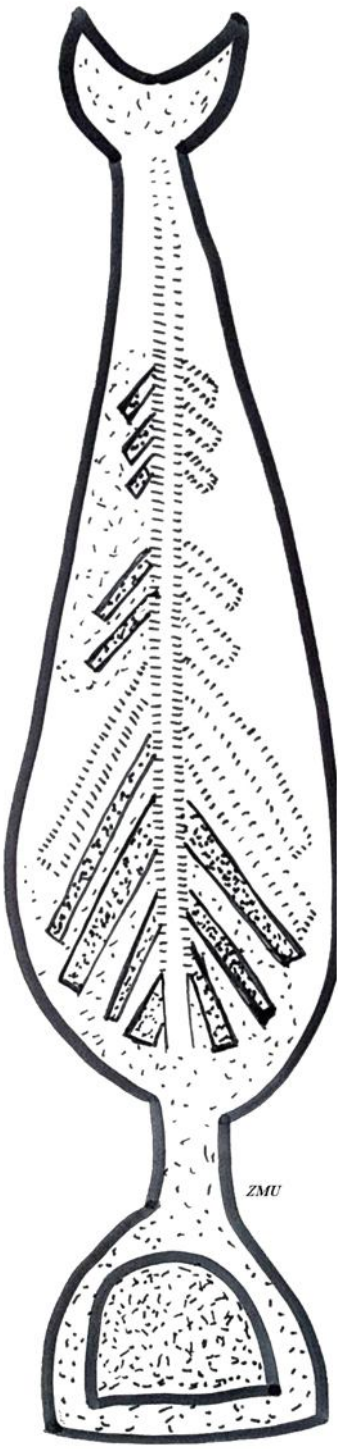
Çeşme, bağımsız olarak tasarlanmış, tek cephelidir. Sivri kemerli dikdörtgen formludur. Aynalık bölümündeki tezyinat ise neredeyse yok olmak üzeredir.

Yapı üzerinde birbirinden farklı servi motifleri vardır. Aynalığın üst ortasındaki madalyonun iki yanına klasik tarzda iki servi motifi işlenmiş, içleri geometrik şekillerle doldurulmuştur. Kemer yaylarının iki yanındaki serviler de aynı üslûpta ele alınmıştır. Ancak bunların iç kısımları daha sade, yaprak formunda doldurulmuştur.



Çizim 107- Paşa Pınarı Çeşmesi orta bölüm süslemesi.

(0.5 cm. oranında küçültülmüştür.)



Çizim 108 Paşa Pınarı Çeşmesi kemer alınlığı süslemesi.

(0.5 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.7.3. **İsim** : İzzet Mehmet Paşa Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : H.1227 –M.1812 **İnceleme Tarihi** : 11.03.2017 **Bezenen Alan** : Ayak Taşı /Arka yüzü. **Motif Ölçüleri** : 20x80 cm. **Fotoğraf No** : 76-76/1 **Çizim No** : 109	 **76/1**

İzzet Mehmet Paşa'ya ait cami avlusundaki sandukalı mezarın ayak taşında da servi bezemesi bulunmaktadır.

On bir lâle motifinin kökten uca doğru daralarak belirli düzende dizilmesiyle servi oluşturulmuştur. Kök kısmından iki yana ayrılan kısa dalları bulunmaktadır.



Çizim 109- İzzet Mehmet Paşa Mezarı ayak taşı süslemesi (Arka yüzü).

(1.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.7.4. **İsim** : Tuzcu Pınar Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1229-M.1814 **Bezenen Alan** : Cami tasviri, Minare Kürsüleri / Kuzey-Güney **İnceleme Tarihi** : 12.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 7x15 cm. **Fotoğraf No** : 47-47/3-4 **Çizim No** : 110	  47/3 Doğu 047/4 Batı

Bir konutun duvarına inşa edilen çeşme tek cephelidir. Sivri kemerli bir aynalığa sahiptir. Ayna kısmında altı satırdan oluşan dikdörtgen kitabesi bulunmaktadır. Kitabeye göre banisi, Emeksizoğlu Seyit Mehmet Ağa'dır. Çeşme Safranbolu'nun en zengin tezyinatına sahip tek örnek durumundadır. Bütünündeki tüm motifler gibi cami tasviri de kabartma tekniği ile nakşedilmiştir. Servi motifleri cami tasvirinde tezyin edilen minarenin kürsüsü üzerindedir. Her iki minare kürsüsünde de birbiri ile aynı servi motifi bulunmaktadır.

Tepe kısımları, stilize lâle motifinden oluşturulmuştur. Dar başlayan bezeme köklere doğru genişlemiş ve kök kısmında tekrar daralarak son bulmuştur.



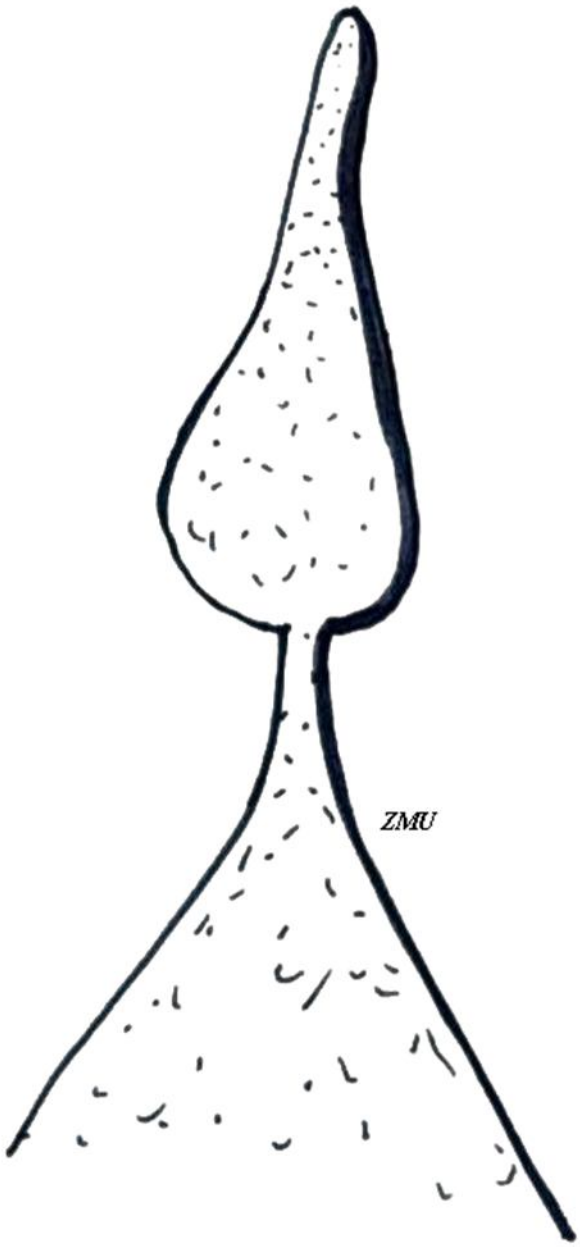
Çizim 110- Tuzcu Pınarı Çeşmesi cami tasviri, minare kürsülerinin süslemesi.

(0.5 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.7.5. **İsmi** : Mustafa Şekip Efendi Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1331- M.1912 **Bezenen Alan** : Ayak Taşı/ Tepelik **İnceleme Tarihi** : 16.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 20x40 cm. **Fotoğraf No** : 46-46/1 **Çizim No** : 111	 46/1

Sandukalı mezarın hem baş hem ayak taşı bulunmaktadır. Ancak süsleme tasarımları sadece baş taşının üst tarafı ve tepelik kısmına uygulanmıştır.

Servi motifi taşın tepelik kısmında bulunan diğer motiflerin arasında kalmıştır. Sivri uçlu köke doğru genişleyen yuvarlak hatlara sahip bezemenin kök kısmı tepelikten şahideye geçiş ögesini oluşturmuştur.



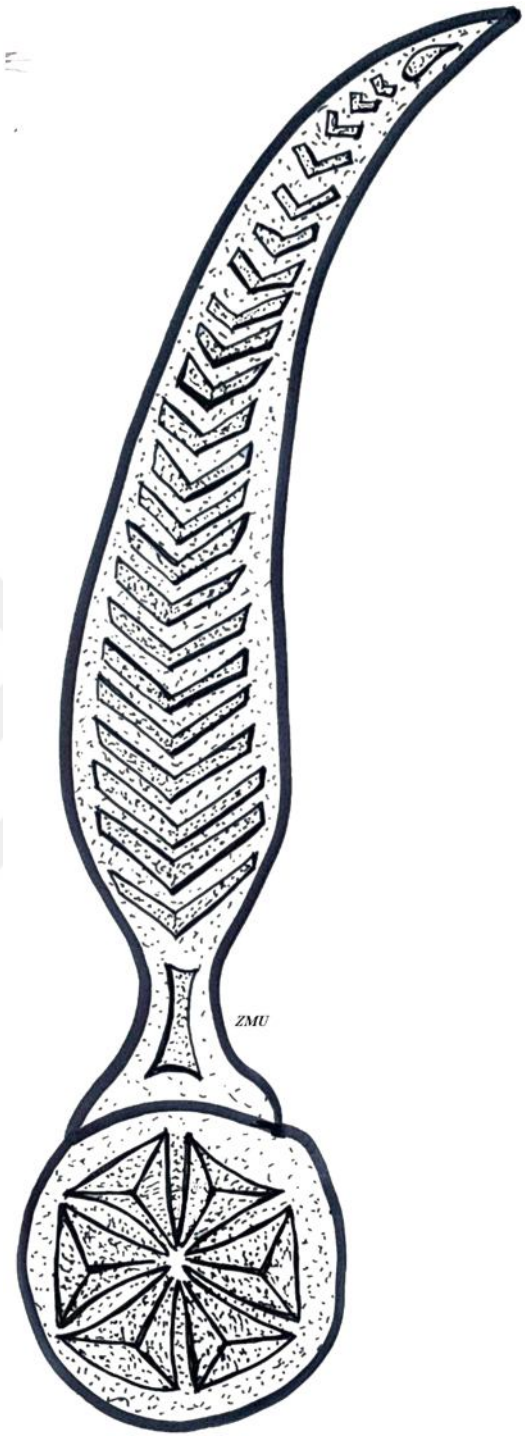
Çizim 111- Mustafa Şekip Efendi ayak taşı tepelik süslemesi.

(1.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.7.6. **İsmi** : Şükrü Efendi Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : H.1343-M.1924 **Bezenen Alan** : Orta Motif Güney-Kuzey **İnceleme Tarihi :** 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 21x42 cm. **Fotoğraf No** : 27-27/4-5 **Çizim No** : 112	  27/4 Güney 27/4 Kuzey

Çeşme bir konutun bahçe duvarında yer almaktadır. Tek cephelidir ve sütuncelerle sınırlandırılarak, dikdörtgen şekli verilmiştir.

Aynalama tekniği ile çeşmenin her iki tarafına birbirinden farklı motifler işlenmiştir. Bu kompozisyonda, orta bölümde yer alan motifin hem doğu hem batı tarafında birbiriyle aynı, kabartma tekniğinde tezyin edilen iki adet servi motifi bulunmaktadır. Motifin bazı detay çizgileri kazıma tekniği ile nakşedilmiştir.



Çizim 112- Şükrü Efendi Çeşmesi aynalık süslemesi (2).

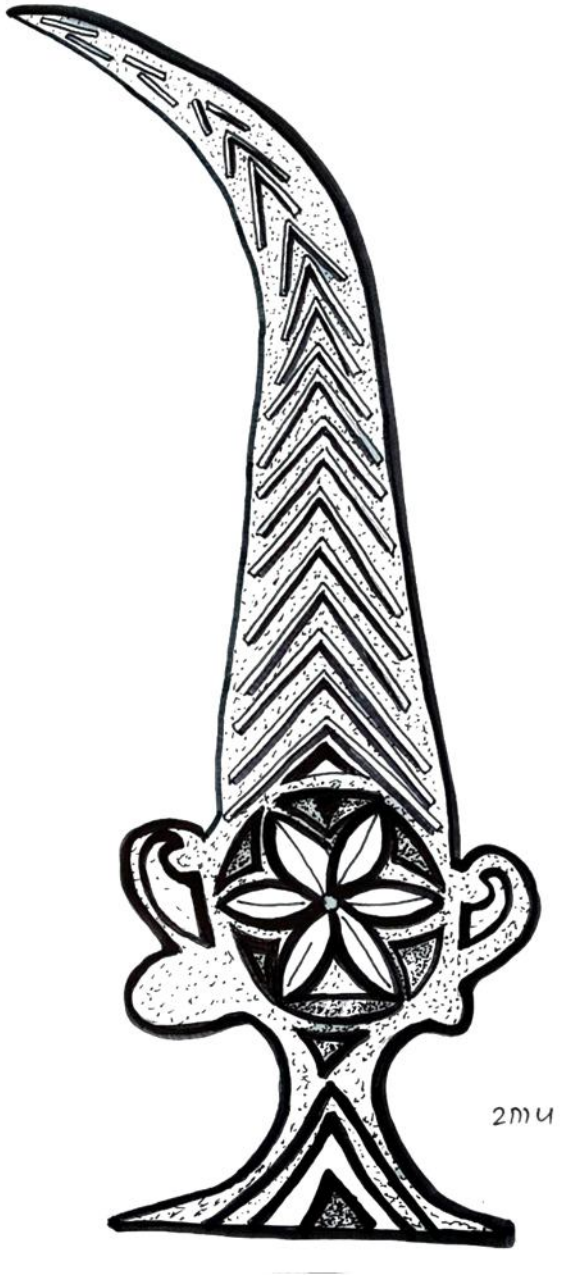
(1.5 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.7.7. **İsmi** : Ceviz Sadikası Çeşmesi **Bulunduğu Yer** **:** İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Kemer Üstü/ Doğu- Batı **İnceleme Tarihi** : 16.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x32 cm. **Fotoğraf No** : 44-44/1 **Çizim No** : 113	  **44/2 Doğu** **44/3 Batı**

Çeşme, bir konutun avlu duvarındadır. Tek cepheli ve sivri kemerli bir aynalığa sahiptir. Üzerinde servi motifinden kozmolojik bezemelere kadar birçok süsleme bulunmaktadır. Süslemeler kabartma tekniği ile tezyin edilmiştir. Yapının günümüze ulaşan kitabesi yoktur. Yazlı kaynaklarda banisi veya tarihine dair bilgi de bulunmamaktadır.

Kemer üzerine kabartma tekniğinde servi motifleri tasarlanmıştır. Bezeme bir kap motifinden sonra başlamıştır. Ancak kap bir vazo veya çanak formunda değildir. Servinin uç kısmına eğim verişmiştir. İç kısımları ise kazıma tekniğiyle belirginleştirilmiştir.

4



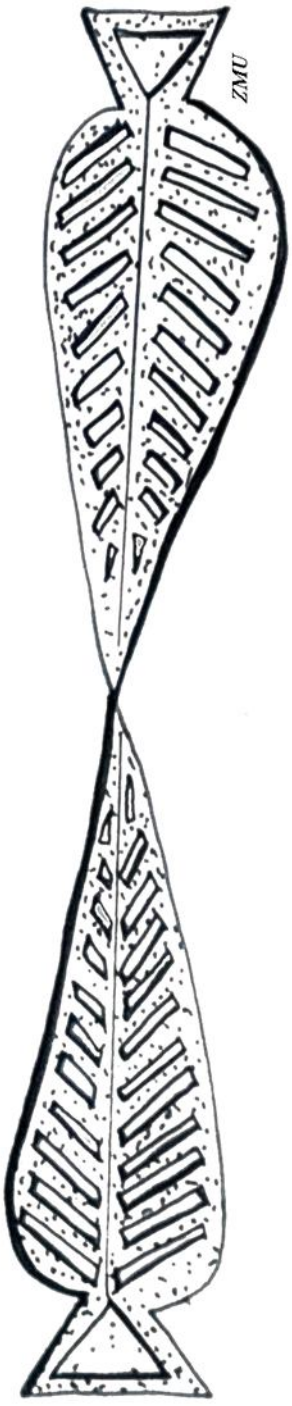
Çizim 113- Şükrü Efendi Çeşmesi kemer üstü süslemesi.

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.7.8. **İsmi** : Köprülü Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Kitabe Alınlığı **İnceleme Tarihi** : 12.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 6x2 cm. **Fotoğraf No** : 48-48/1 **Çizim No** : 114	 48/1

Çeşme, Köprülü Mehmet Paşa Camiinin kuzeyindeki avlu duvarındadır. Tek cepheli ve sivri kemerlidir. Beş satırlık kitabesinin süslemesinde kazıma tekniği ile dört adet servi motifi nakşedilmiştir.

Kitabenin orta noktasının her iki yanında da uçları birleşecek şekilde enlemesine düzenlenmiş ikişer servi bulunmaktadır. Uç kısımları dar, gövdeye doğru genişleyen yapıdadır. İçleri kazıma tekniği kullanılarak detaylandırılmıştır.



Çizim 114- Köprülü Çeşmesi kitabe alınlığı süslemesi.

(0.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

4.1.8. Çelenk Motifleri

No : 4.1.8.1. **İsim** : Çılbır Pınarı Çeşmesi **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : H.1307-M.1890 **Bezenen Alan** : Kitabe Çevresi **Motif Ölçüleri** : 46x43 cm. **İnceleme Tarihi** : 10.05.2017 **Fotoğraf No** : 34-34/3 **Çizim No** : 115	 **34/3**

Çeşme, bağımsız olarak inşa edilmiştir. Tek cephelidir. Dikdörtgen formlu yapı yuvarlak kemerlidir. Kitabesinde banisi Çılbırzade Hacı Ali, Mühendisi Amir Hocazade Mustafa Efendi olarak geçmektedir. Cephenin tamamı kabartma tekniğinde işlenmiş geometrik, meyve ve bitki motifleri ile bezelidir. Çeşmenin elips formundaki kitabesini çerçeve içine alan çelenk motifi bulunmaktadır.

Çelenk, ortadan bir düğümle bağlanmış iki dal ile üzerlerinde 23 güneyde, 22 kuzeyde olmak üzere toplamda 45 çift yapraktan oluşmaktadır. Yukarı doğru kıvrılarak yükselen dalların uçlarında sivri uçlu tek yaprak bulunmaktadır.



Çizim 115- Çılbır Pınarı Çeşmesi kitabe çerçevesi.

(3.22 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.8.2. /1-2 **İsim** : Kileci Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz ./Eski Çarşı **Tarih** : H.1321-M.1903 **Bezenen Alan** : Maşallah ve Tarih Çerçevesi **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 65x62 cm. **Fotoğraf No** : 36-36/4-5 **Çizim No** : 116-117	 **036/4**  **036/5**

Kileci çeşmesi iki cepheli olarak tasarlanmış anıtsal formda bir mimariye sahiptir. Her iki cephe bir bütün olarak ortadan ve yanlardan sütuncelerle sınırlandırılmış, aynalıklar kademeli yatay silmelerle ikişer bölüme ayrılmıştır. Üst aynalıklarda, üçer adet çelenk motifi bulunmaktadır.

Ortadaki çelenkler, "Maşallah" ve "yapım tarihini" içeren yazıları çerçevelemiştir. Her iki motif de karşılıklı iki dal ve yuvarlak uçlu yapraklardan oluşmaktadır. Birisinde dallar fiyonkla, diğeri düğümle bağlanmıştır. Bu çelenkler kompozisyonda yatay olarak tasarlanmıştır.



Çizim 116- Kileci Çeşmesi nazarlık çerçevesi.

(4.64 cm. oranında küçültülmüştür.)



Çizim 116- Kileci Çeşmesi tarih çerçevesi.

(4.64 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.8.2./3-4 **İsim** : Kileci Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz ./Eski Çarşı **Tarih** : H.1321-M.1903 **Bezenen Alan** : Orta Bölüm **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 37x36.5 cm. **Fotoğraf No** : 36-36/6-7 **Çizim No** : 118-119	 **036/6**  **036/7**

Kileci çeşmesi iki cepheli olarak tasarlanmış anıtsal formda bir mimariye sahiptir. Her iki cephe bir bütün olarak ortadan ve yanlardan sütuncelerle sınırlandırılmış, aynalıklar kademeli yatay silmelerle ikişer bölüme ayrılmıştır. Üst aynalıklarda, üçer adet çelenk motifi bulunmaktadır.

Yanlardaki çelenk motifleri, içlerindeki asma motiflerine çerçeve oluşturacak şekilde ikişerli olarak tasarlanmış, kompozisyona da dikey olarak işlenmişlerdir. Böylece iki çelenk motifinden birer çerçeve oluşturulmuştur. Çelenklerden birisinde dallar düğümle, diğerlerinde fiyonkla bağlanmıştır. Düğünlü dalların birisi altı; diğerleri beşer çift yaprakla donatılmıştır. Uçları birer sivri yaprakla sonuçlanmıştır.



Çizim 118- Kileci Çeşmesi aynalık süslemesi (5).

(2.64 cm. oranında küçültülmüştür.)



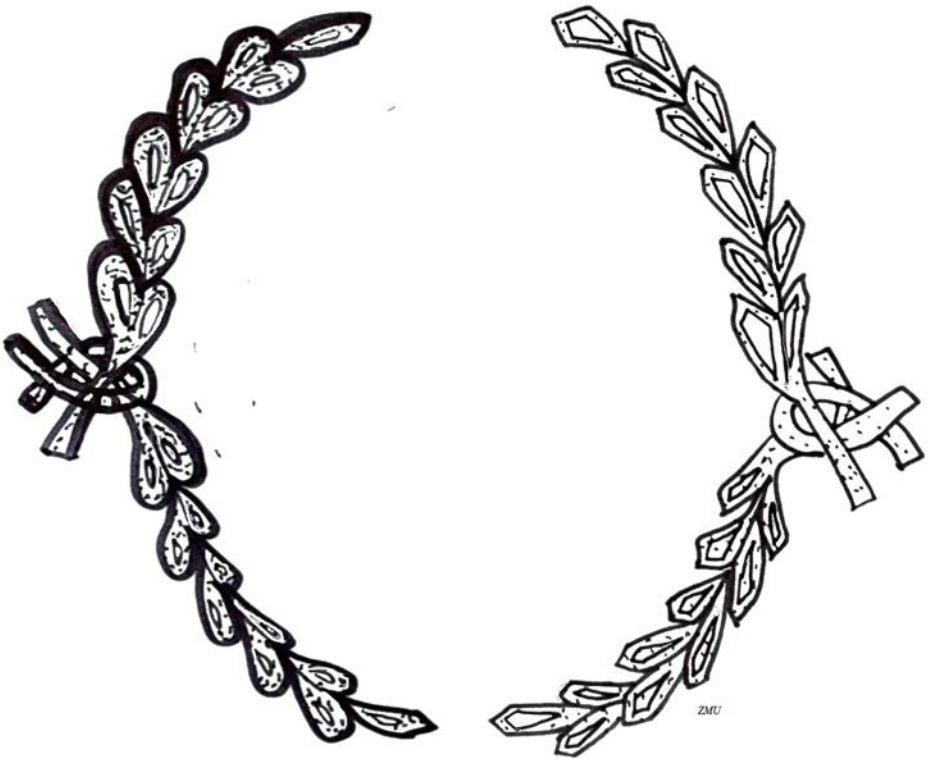
Çizim 119- Kileci Çeşmesi aynalık süslemesi (6).

(2.65 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.8.2./5-6 **İsim** : Kileci Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz ./Eski Çarşı **Tarih** : H.1321-M.1903 **Bezenen Alan** : Orta Bölüm **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 37x36.5 cm. **Fotoğraf No** : 36-36/8-9 **Çizim No** : 120-121	 **36/8**  **36/9**

Kileci çeşmesi iki cepheli olarak tasarlanmış anıtsal formda bir mimariye sahiptir. Her iki cephe bir bütün olarak ortadan ve yanlardan sütuncelerle sınırlandırılmış, aynalıklar kademeli yatay silmelerle ikişer bölüme ayrılmıştır. Üst aynalıklarda, üçer adet çelenk motifi bulunmaktadır.

Yanlardaki çelenk motifleri, içlerindeki asma motiflerine çerçeve oluşturacak şekilde ikişerli olarak tasarlanmış, kompozisyona da dikey olarak işlenmişlerdir. Böylece iki çelenk motifinden birer çerçeve oluşturulmuştur. Çelenklerden birisinde dallar düğümle, diğerlerinde fiyonkla bağlanmıştır. Düğünlü dalların birisi altı; diğerleri beşer çift yaprakla donatılmıştır. Uçları birer sivri yaprakla sonlandırılmıştır.



Çizim 120- Kileci Çeşmesi aynalık süslemesi (7).

(2.65 cm. oranında küçültülmüştür.)



Çizim 121- Kileci Çeşmesi aynalık süslemesi (8).

(2.65 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.8.3. **İsim** : Fatma Hanım -I- Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1324-M.1906 **Bezenen Alan** : Sanduka **İnceleme Tarihi** : 04.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 39x38cm. Çiçek 8x10cm. **Fotoğraf No** : 123(2)-123(2)/3 **Çizim No** : 122	 123 (2)/3

Sandukalı mezarın baş ve ayak taşında, yapının genelinde olduğu gibi kabartma tekniği kullanılarak işlenmiş bitki bezemeleri bulunmaktadır. Sandukanın orta kısmında ise altı yapraklı çiçeği saran çelenk bulunmaktadır.

Çelenk, saplarından fiyonkla bağlanmış karşılıklı iki dal ve yapraklardan oluşmaktadır. Yaprakların hepsi yuvarlak uçludur. Yukarı doğru kıvrılarak yükselen dallar 13 cm. çapında açık uçlu bir daire oluştururlar. Doğu tarafta 15, batı tarafta ise 16 adet yaprak bulunmaktadır.



Çizim 122- Fatma Hanım -I- Mezarı sanduka süslemesi.

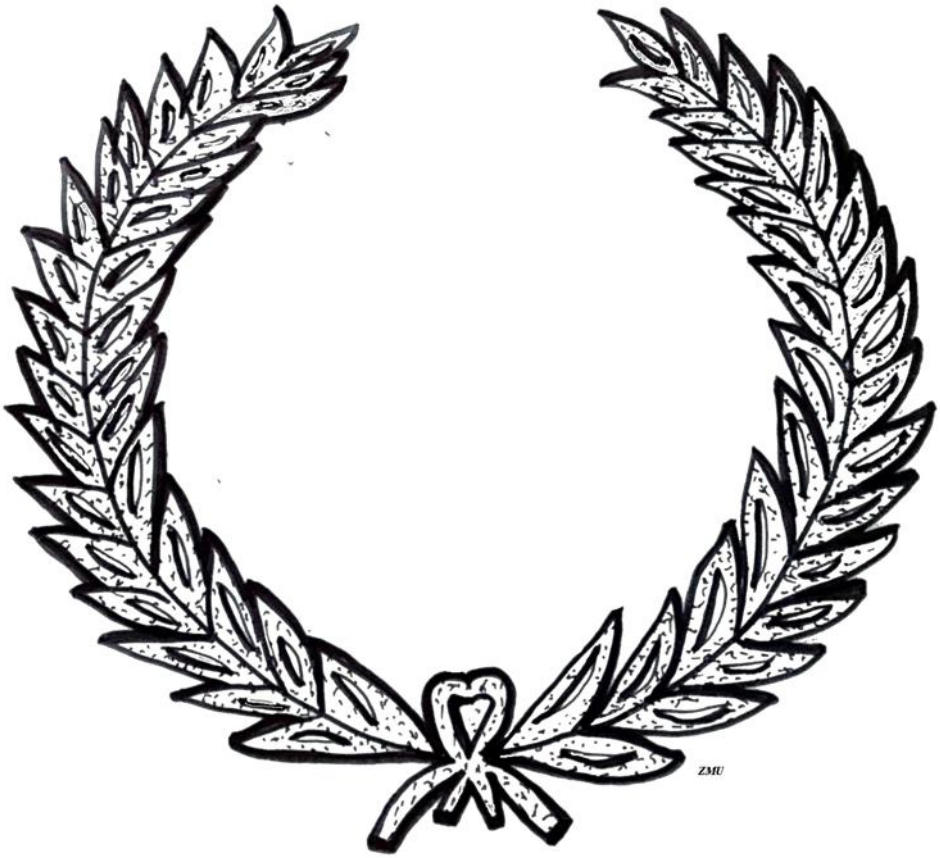
(2.78 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.8.4. **İsim** : Şükrü Efendi Çeşmesi **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1343-M.1924 **Bezenen Alan** : Üst Bölüm **İnceleme Tarihi :** 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 35x35 cm. **Fotoğraf No** : 27-27/4 **Çizim No** : 123	 **27/6**

Çeşme bir konutun bahçe duvarında yer almaktadır. Tek cephelidir ve sütunlar ile sınırlandırılarak, dikdörtgen şekli verilmiştir. Çeşmenin banisi Hacı Bekirzade Şükrü Efendi'dir. Yapıyı ilçedeki diğer çeşmelerden farklı kılan süsleme tasarımı için oluşturulan kompozisyonudur. Birbirinden farklı motifler, aynalama tekniği ile çeşmenin her iki tarafına da tezyin edilmiştir.

Aynalığın üst kısmına, ortada çelenk içinde iki hilal ve bir yıldız ile iki yanda birer servi ve şükûfe motifleri işlenmiştir. Ortada şemse oluşturan bitki motifi çerçeveli "Maşallah"; lülelerin üstlerinde ise ibrik ve palmet-lotus motifleri yer almaktadır. Tüm tezyinatta kabartma tekniği uygulanmıştır.

Çelengi oluşturan dallardaki yapraklar sivri uçludur. Batıda 11, doğuda ise 14 çift yaprak vardır. Dallar birbirine fiyonkla bağlanmıştır.



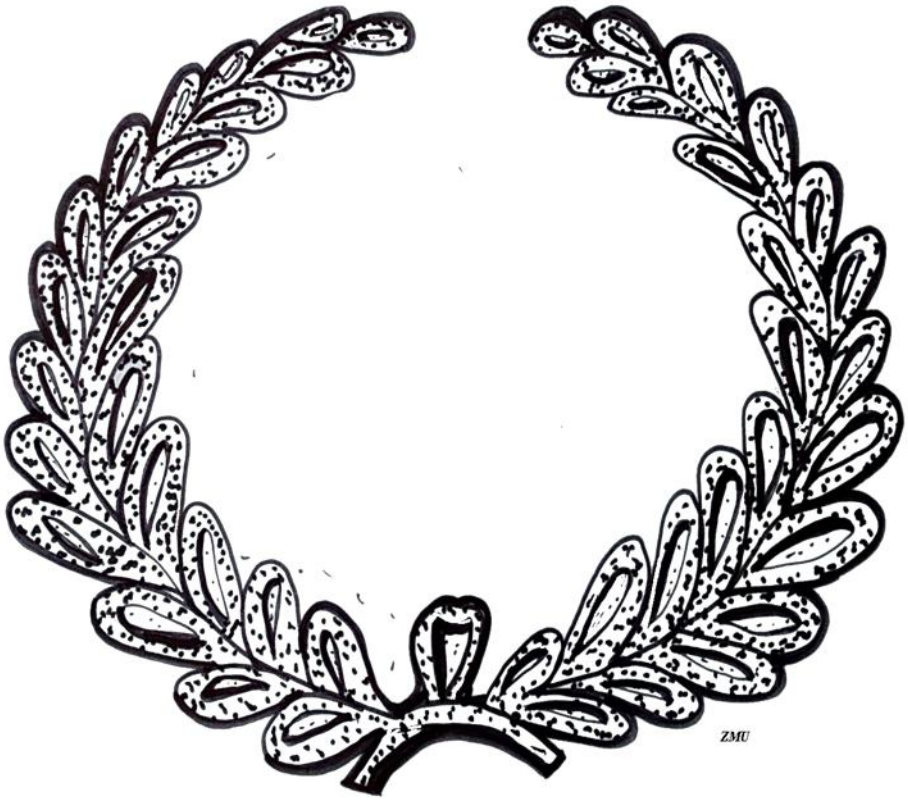
Çizim 123- Şükrü Efendi Çeşmesi üst bölüm süslemesi (1).

(2.50 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.1.8.5. **İsim** : İsimsiz Çeşme -V- **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz./Sağlık Sk. **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Alınlık **İnceleme Tarihi :** 13.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 66x69 cm. **Fotoğraf No** : 22-22/2 **Çizim No** : 124	 22/2

Yapı, sütuncelerle sınırlandırışmış dikdörtgen şekilde çift cephelidir. Her iki cephede de aynalıklarda bezemeler yer almaktadır. İkişer bölümlü aynalıkların üstte olanlarında çelenk motifleri bulunmaktadır.

Çelengin iki dalında da çifter olmak üzere uçları yuvarlak onar yaprak bulunmaktadır. İki dalın birbirlerine olan orta mesafesi 49 cm. dir. Dallar birbirine fiyonkla bağlanmıştır.



Çizim 124- İsimsiz Çeşme -V- alınlık süslemesi.

(4.71 cm. oranında küçültülmüştür.)

No :4.1.8.6. **İsim** : İsimsiz Mezar -V- **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Sanduka **İnceleme Tarihi :** 12.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 71x69 cm. **Fotoğraf No** : 63-63/1 **Çizim No** : 125	 **63/2**

Mezarın sandukasının görünen yan yüzüne kabartma tekniği ile çelenk ve geometrik motifler işlenmiştir.

Çelenk motifi, saplarından fiyonkla bağlanmış karşılıklı iki dal ve yapraklardan oluşmaktadır. Dalların üzerlerinde doğuda sekiz, batı tarafında ise dokuz çift yuvarlak uçlu yaprak bulunmaktadır. Motifin orta kısmı, 33 cm. ile kompozisyonun en geniş alanını oluşturur. Yukarı doğru kıvrılarak devam eden dalların ucu üçgen formlu sembolik birer tomurcukla sonuçlanmıştır. Ortasında ay-yıldız motifi bulunmaktadır.



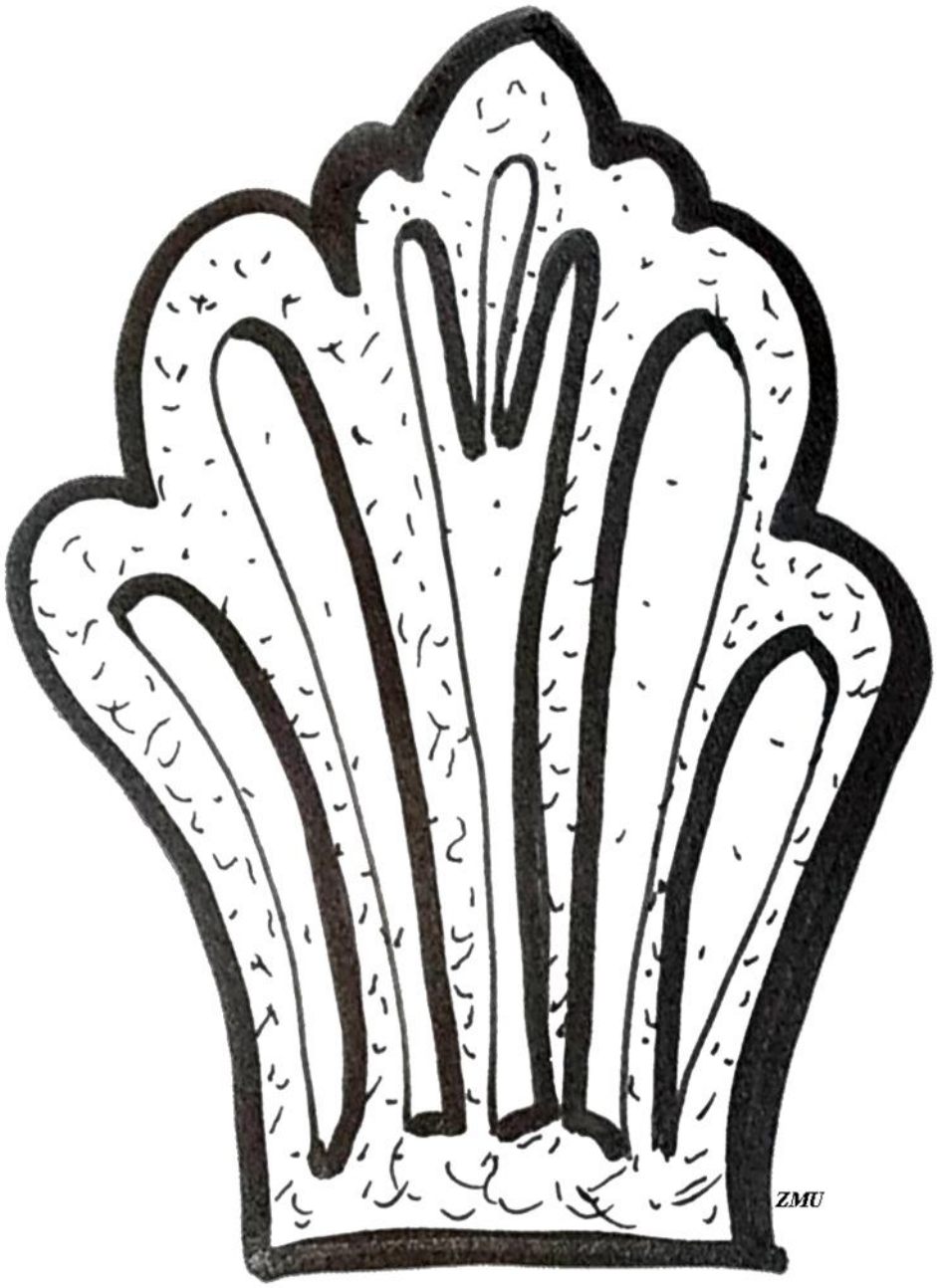
Çizim 125- İsimsiz Mezar -V- sanduka süslemesi.

(19.35 cm. oranında küçültülmüştür.)

4.1.9. Akantus Yaprakları

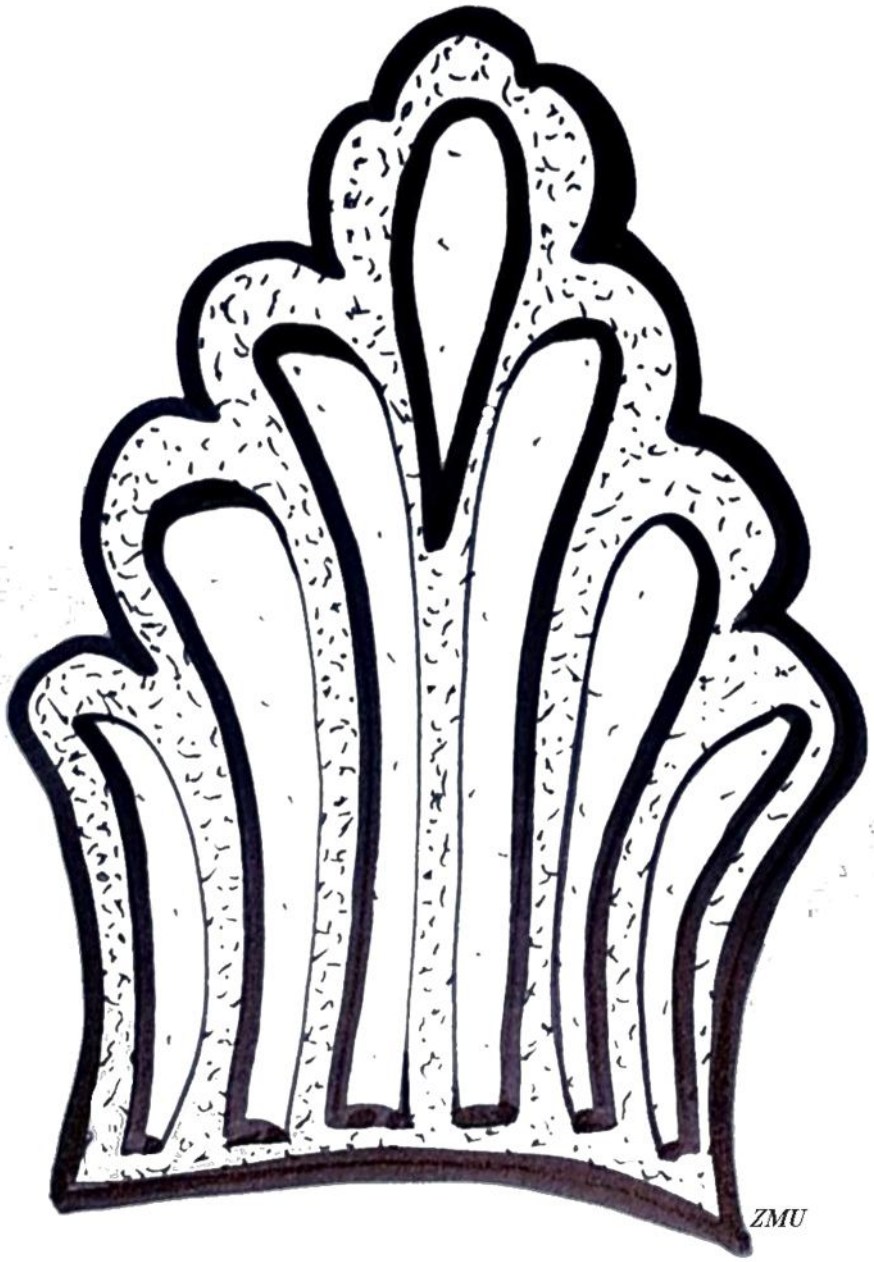
No : 4.1.9.1./1 **İsim** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Son Cemaat Yeri/ Sütun Başlıkları **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 5x8 cm. 10x17 cm. **Fotoğraf No** : 126-126/1-2 **Çizim No** : 126-127	 , **126/1**  **126/2**

İzzet Mehmet Paşa Camii'nin son cemaat yeri örtü sistemini tutan sütunların başlıkları akantus yapraklarıyla bezenmiştir. Sütun başlıklarında iki farklı tarzda yaprak tasarlanmıştır.



Çizim 126- İzzet Mehmet Pasşa Camii son cemaat yeri sütun başlıkları süslemesi (1).

(0.35 cm. oranında büyütülmüştür.)

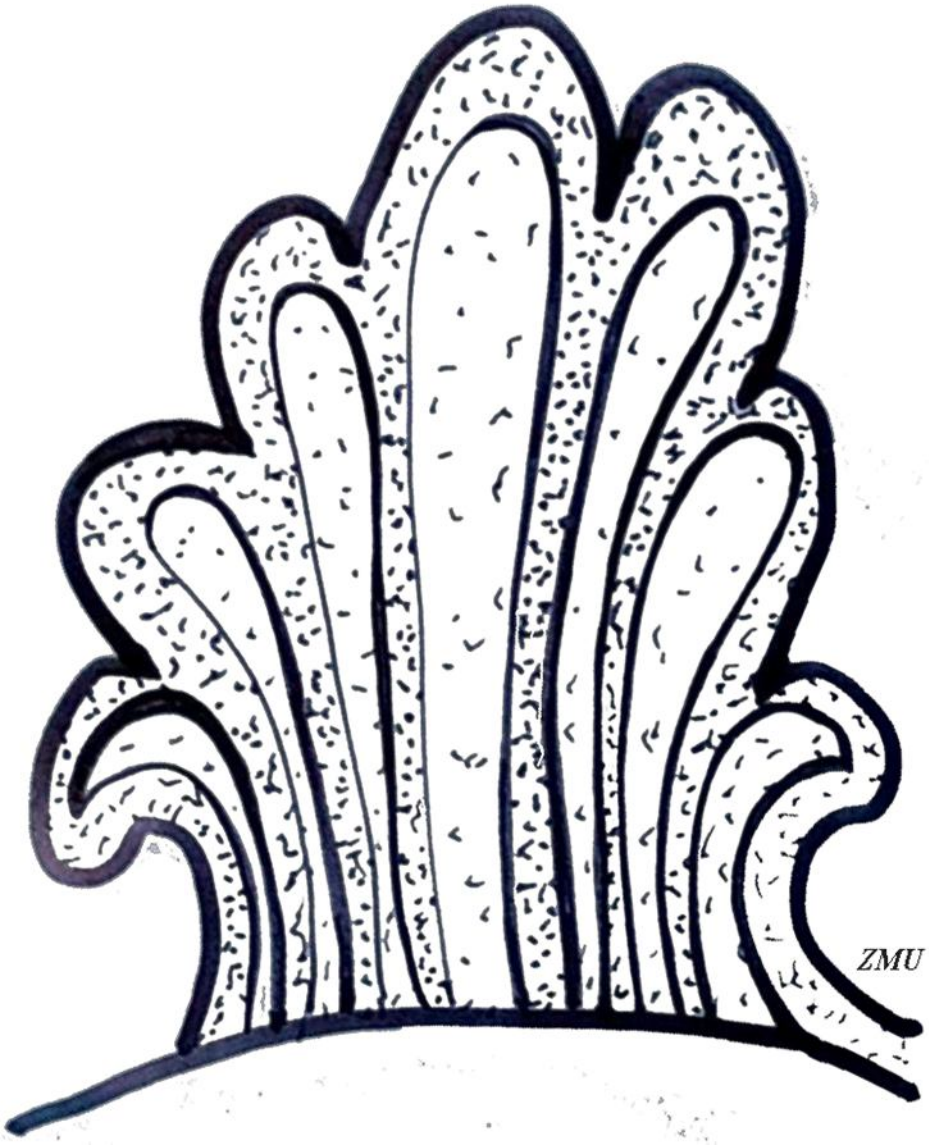


Çizim 127- İzzet Mehmet Passa Camii son cemaat yeri sütun başlıkları süslemesi (2).

(0.35 cm. oranında büyütülmüştür.)

No : 4.1.9.2. **İsim** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Cami Sütun Başlıkları **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü Alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 127-127/1 **Çizim No** : 128	 **127/1**

Cami hariminde, örtü sistemini taşıyan taş sütunların başlıkları köşelere gelecek şekilde akantus yapraklarıyla bezenmiştir.



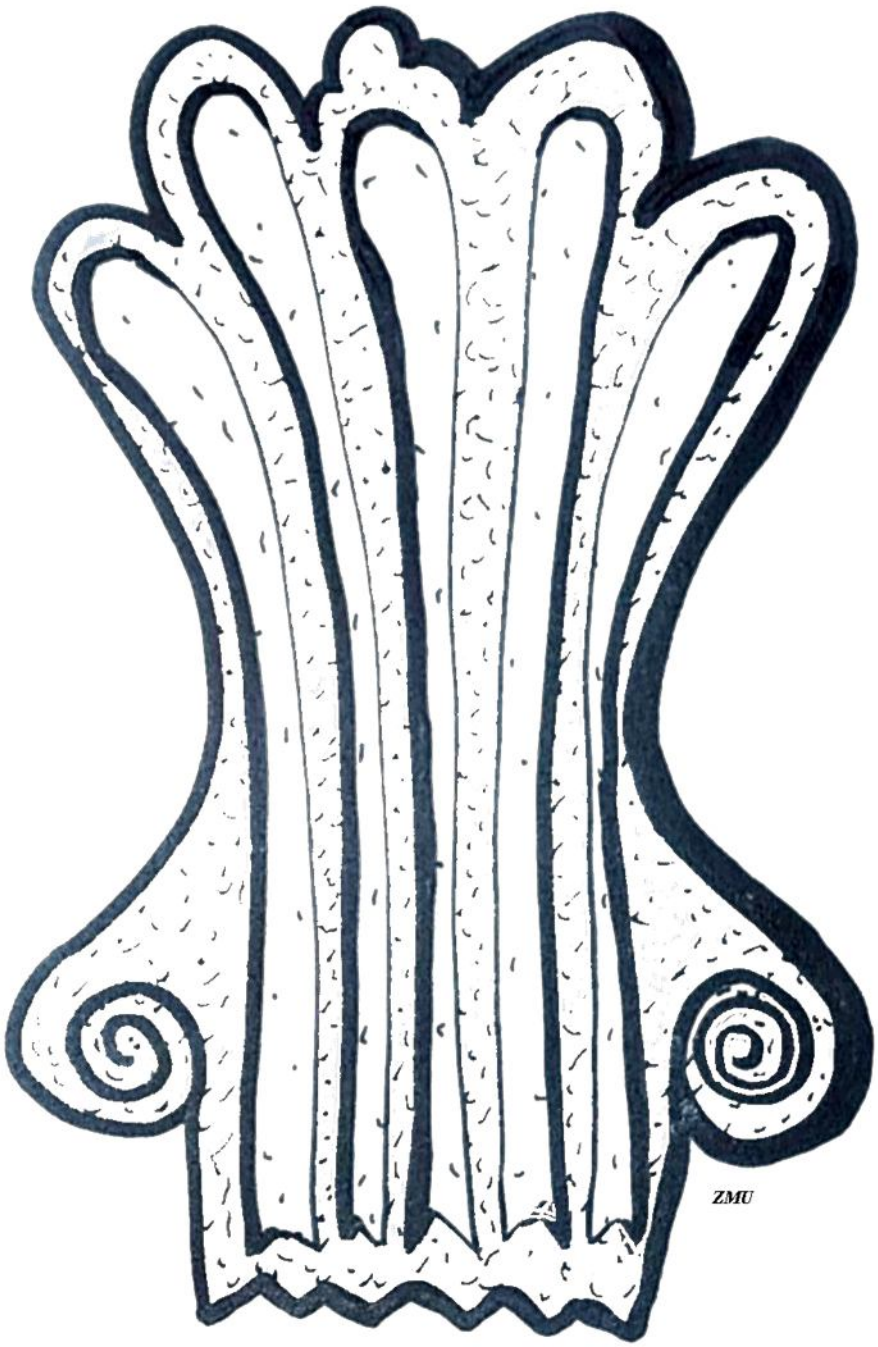
Çizim 128- İzzet Mehmet Passa Camii sütun başlıkları süslemesi.

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.1.9.3. **İsim** : Çılbır Pınarı Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : H.1307-M.1890 **Bezenen Alan** : Kilit Taşı **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **İnceleme Tarihi** : 10.05.2017 **Fotoğraf No** : 34-34/4 **Çizim No** : 129	 34/4

Çeşme, bağımsız olarak, anıtsal formda tasarlanmıştır. İki yandan kademeli silmeli sütunceler ve yuvarlak kemerle bir niş oluşturulmuştur. Tüm cephe lüle seviyesine kadar baştan sona geometrik, bitki ve meyve motifleriyle tezyin edilmiştir. Kitabesinde banisi Cılbırzade Hacı Ali, Mühendisi Amir Hocazade Mustafa Efendi olarak belirtilmiştir.

Kemer kısmının üzeri dahil olmak üzere tüm yüzey kabartma tekniği kullanılarak işlenmiş, geometrik, meyve ve bitki motifleri ile bezenmiştir. Çeşmenin kemer kilit taşına akantus yaprağı işlenmiştir. Motif beş yapraktan oluşmaktadır.



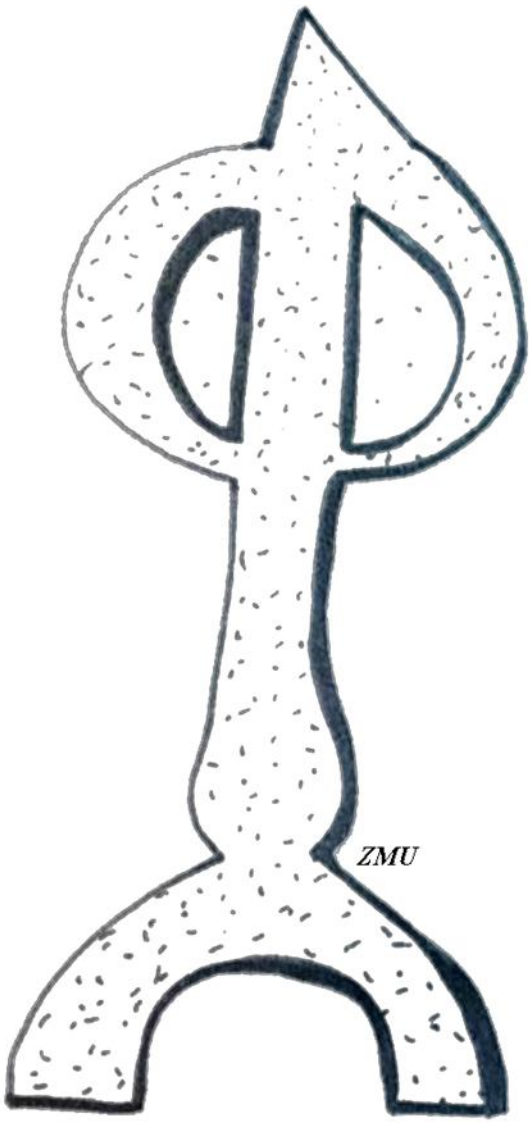
Çizim 129- Çılbır Pınarı Çeşmesi kilit taşı.

(Ölçü alınamamıştır.)

4.2. Geometrik Motifler

No : 4.2.1.1. **İsmi** : Mektepçiler Konağı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. / Eski Çarşı **Tarih** : M.1786/1787 **Bezenen Alan** : Ön Cephe **İnceleme Tarihi :** 14.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 45-45/2 **Çizim No** : 130	 **45/2**

Konağın dış cephesi kabartma ve kalem işi tekniğinde farklı motiflerle süslenmiştir. Duvar üzerine kabartma tekniği ile pencerelerin etrafında bordür oluşturacak şekilde birbirini tekrar eden geometrik motifler tasarlanmıştır.

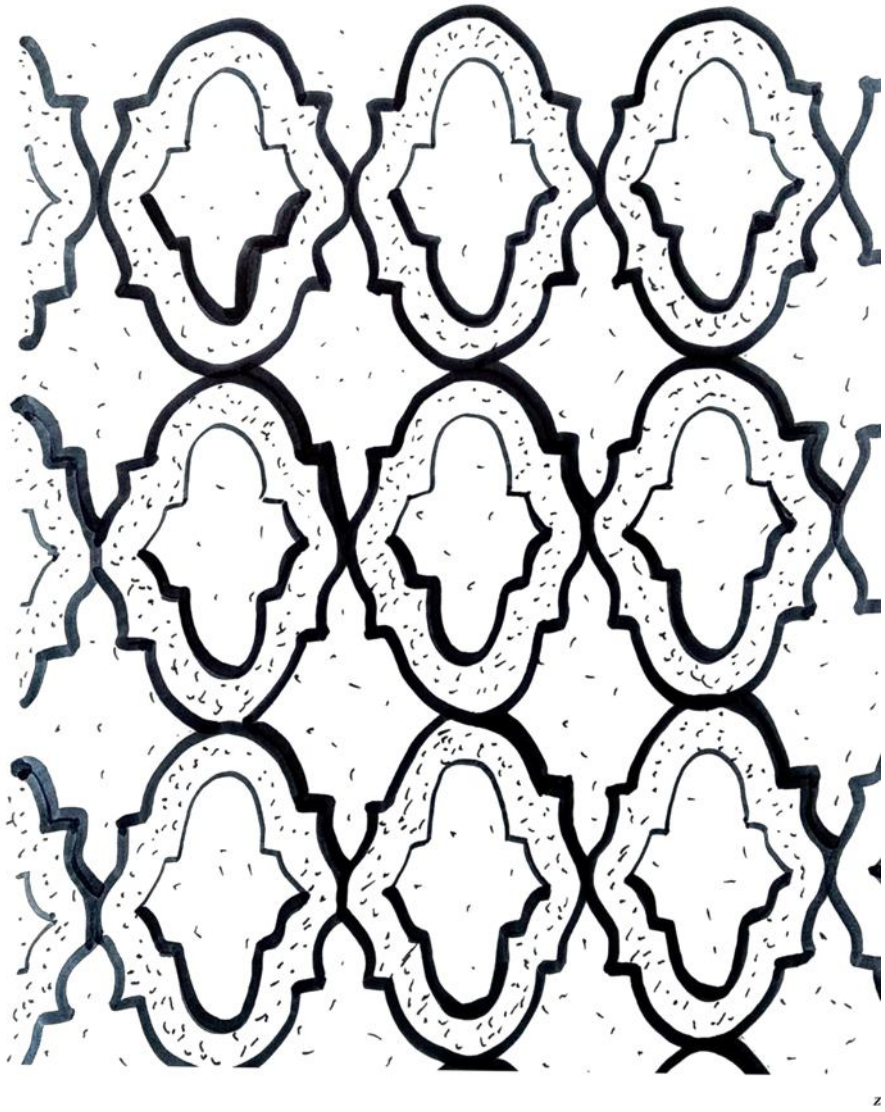


Çizim 130- Mektepçiler Konağı dış cephe süslemesi (2).

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.2.1.2. **İsim** : Çılbır Pınarı Çeşmesi **Bulunduğu Yeri** : İlçe Mrkz. / Eski Çarşı **Tarih** : H.1307-M.1890 **Bezenen Alan** : Çeşme Yüzeyi **İnceleme Tarihi** : 10.05.2017 **Motif Ölçüleri** : 4x3 cm. **Fotoğraf No** : 34-34/5 **Çizim No** : 131	 **34/5**

İlçenin süsleme açısından en zengin çeşmelerinden biridir. Dikdörtgen formlu yapının tüm yüzeyi kabartma tekniğinde işlenmiş geometrik, meyve ve bitki motifleri ile bezelidir. Aynı zamanda geometrik motiflerinin tekrarı ile oluşan süsleme kompozisyonları yer almaktadır. Mühendisi Amir Hocazade Mustafa Efendi, banisi Çılbırzade Hacı Ali'dir.



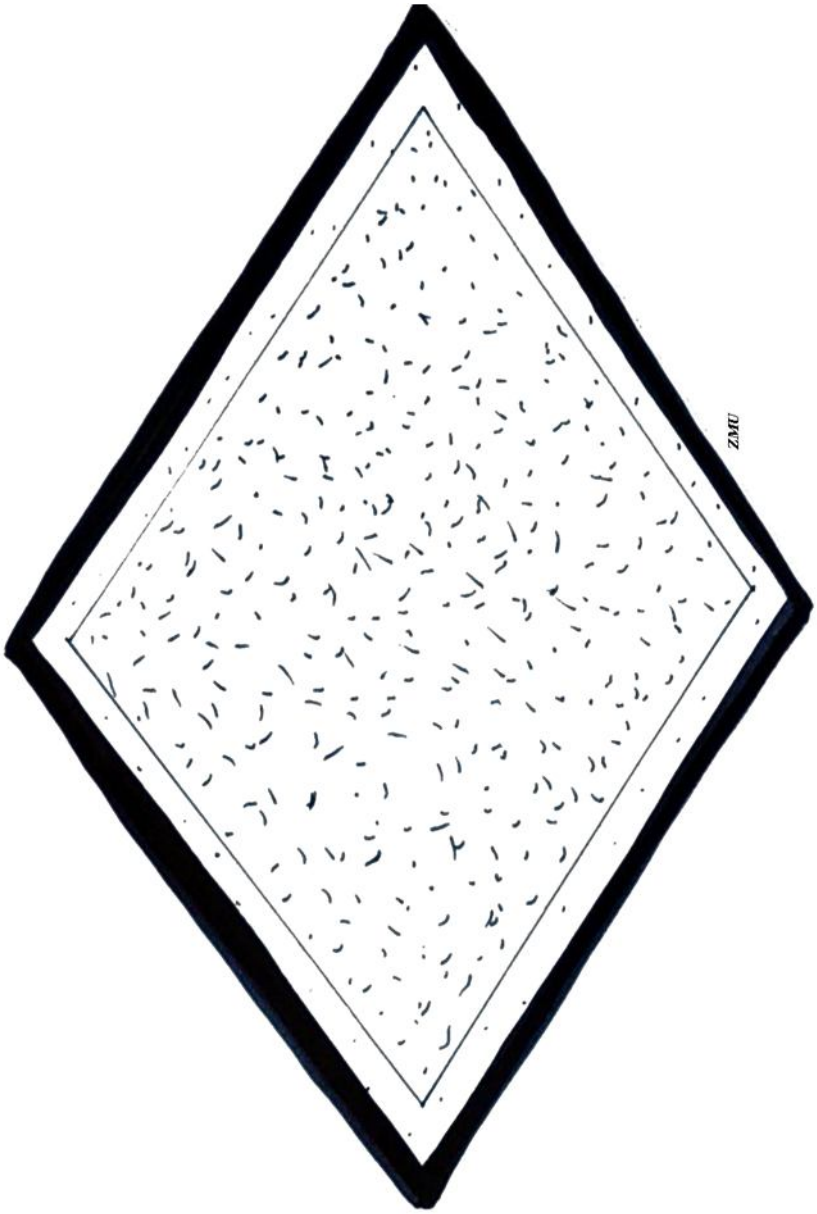
Çizim 131- Çılbır Pınarı Çeşmesi yüzey süslemesi.

(0.92 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.2.1.3. **İsim** : Ayşe Hanım –III- Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1321- M.1903 **Bezenen Alan** : Sanduka / Güney-Kuzey **İnceleme Tarihi** : 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 45x34 cm. **Fotoğraf No** : 78-78/2-3 **Çizim No** : 132	 **78/2 Kuzey**  **78/3 Güney**

Ayşe Hanım III'e ait sandukalı mezarın sadece baş taşı bulunmaktadır. Baş taşının tepelik kısmında kabartma tekniği ile tezyin edilmiş bitki motifi vardır.

Sandukanın görünen uzun yüzünün iki yanına kazıma tekniğinde eşkenar dikdörtgen motifi çizilmiştir. Ortalarında düz çizgilerden oluşan elips bir güneş kursu bulunmaktadır.



Çizim 121- Ayşe Hanım -I- Mezarı sanduka süslemesi.

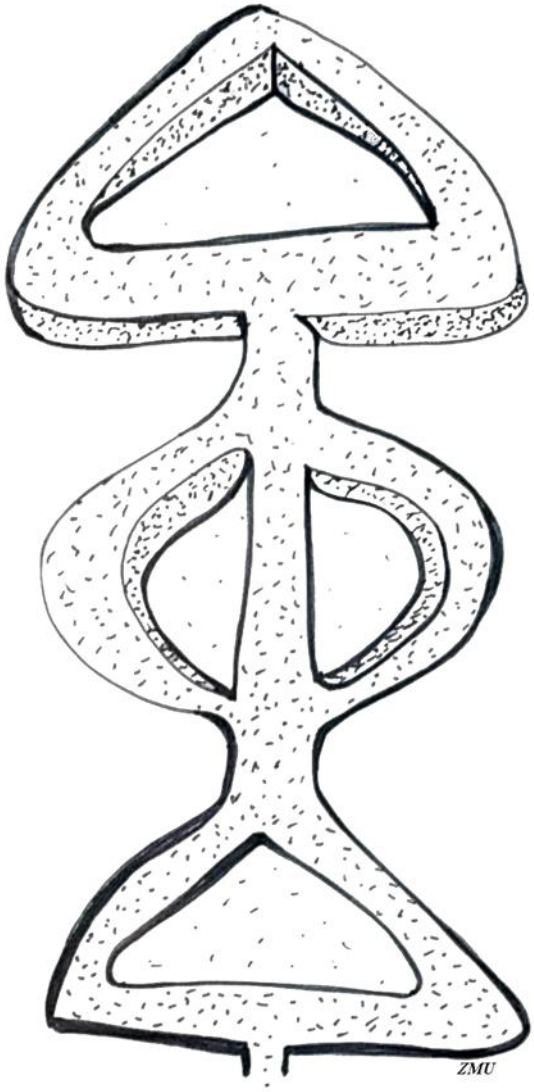
(3.27 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.2.1.4. **İsim** : Dimici Çeşmesi (Serkâtip Çeşmesi) **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : H.1328-M.1910 **Bezenen Alan** : Çeşme Çerçevesi **İnceleme Tarihi** : 05.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 3x7 cm. **Fotoğraf No** : 64-64/1 **Çizim No** : 133	 64/1

Çeşme sütuncelerle ikiye bölünmüş tek cepheye sahiptir. Her iki tarafı da sivri kemerlidir. Yapının etrafı bordürle çerçeveye alınmıştır. Bu çerçeve içerisindeki geometrik motifler kabartma tekniğiyle işlenmiştir. Kitabesinden anlaşıldığı üzere çeşme, Kırımlızade Hüseyin Ağa tarafından onarılmıştır.

Bordürdeki bezemede, ardışık olarak dizilmiş "eli belinde" motifleri yer almaktadır[23].

[23] Eli belinde motifi; dişi, mutluluk gibi birçok kavramı sembolize etmektedir. Detaylı bilgi için bkz.: Erbek, Mine. (2002). Çatalhöyükten Günümüze Anadolu Motifleri, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.



Çizim 133- Dimici Çeşmesi çerçeve süslemesi.

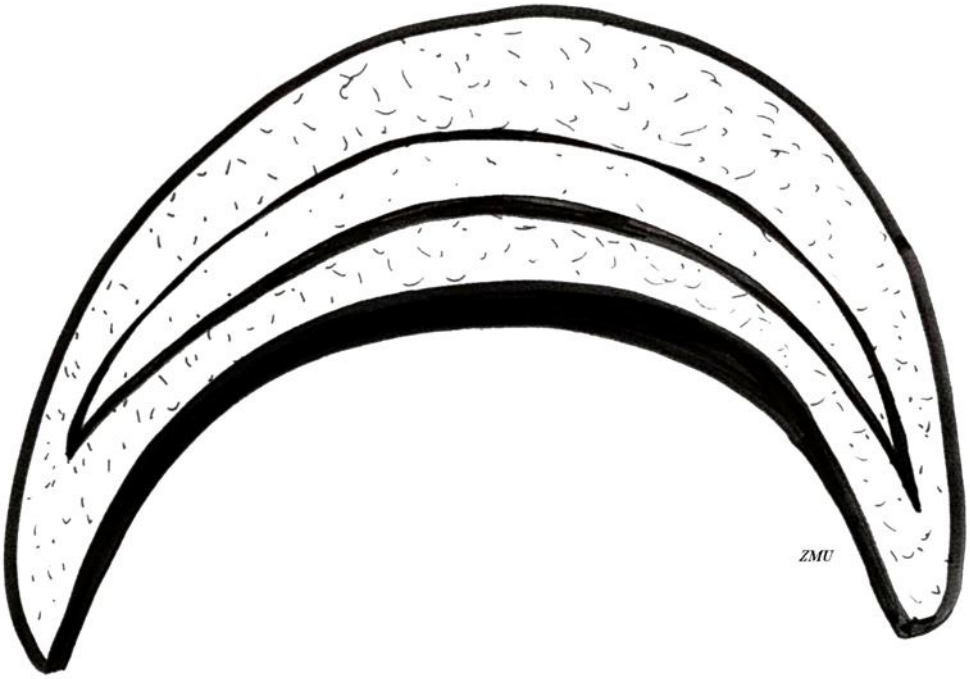
(0.21 cm. oranında büyültülmüştür.)

4.2.1. Kozmolojik Motifler

No : 4.2.2.1. **İsmi** : Fatma Hanım -I- Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1324-M.1906 **Bezenen Alan** : Sanduka **İnceleme Tarihi** : 04.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 75x4 cm. **Fotoğraf No** : 123(2)-123(2)/3 **Çizim No** : 134	 123(2)/3

Sandukalı mezarın sanduka, baş ve ayak taşlarında bitkisel ve geometrik motifler vardır. Bu bezemelerden biri de hilal motifidir.

Hilal yatay şekilde nakşedilmiştir. Oyma tekniğiyle ortası çıkarılarak motife boyut kazandırılmıştır.



Çizim 134- Fatma Hanım -I- Mezarı sanduka süslemesi.

(5.35 cm. oranında küçültülmüştür.)

No	**:** 4.2.2.2.
İsmi	**:** Zeynep Hanım Mezarı
Bulunduğu Yer	**:** İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı
Tarih	**:** H.1324-M.1906
Bezenen Alan	**:** Baş Taşı
İnceleme Tarihi	**:** 03.05.2017
Motif Ölçüleri	**:** 6x6 cm.
Fotoğraf No	**:** 50-50/2
Çizim No	**:** 135



050/2

Sandukalı mezarın hem baş hem ayak taşı bulunmaktadır. Dikdörtgen formlu baş taşındaki tepelik kırılıp yok olmuştur. Şahidenin üst kısmında kabartma tekniğiyle "ay-yıldız" motifi nakşedilmiştir.

Hilal, hiyerarşik düzende tasarlanmışken, beş kollu yıldız hilalin içine oturtulmuştur.



Çizim 135- Zeynep Hanım -I- Mezarı sanduka süslemesi.

(0.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.2.2.3. **İsmi** : Şükrü Efendi Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1343-M.1924 **Bezenen Alan** : Musluk üstü **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x16 cm. **Fotoğraf No** : 27-27/7 **Çizim No** : 136	 **27/7**

Çeşme, bir konutun avlu duvarındadır. Tek cepheli ve sivri kemerli bir aynalığa sahiptir. Üzerinde servi motifinden kozmolojik bezemelere kadar birçok süsleme bulunmaktadır. Süslemeler kabartma tekniği ile tezyin edilmiştir. Yapının günümüze ulaşan kitabesi yoktur. Yazlı kaynaklarda banisi veya tarihine dair bilgide bulunmamaktadır.

Bu kompozisyon içerisinde çeşmenin musluğu üstüne kabartma tekniğiyle kozmolojik motifler işlenmiştir.

Beş kollu yıldız motifini iki yandan çevreleyen iki hilal motifi nakşedilmiştir. Motiflerin içleri oyularak tasarıma boyut kazandırılmıştır.



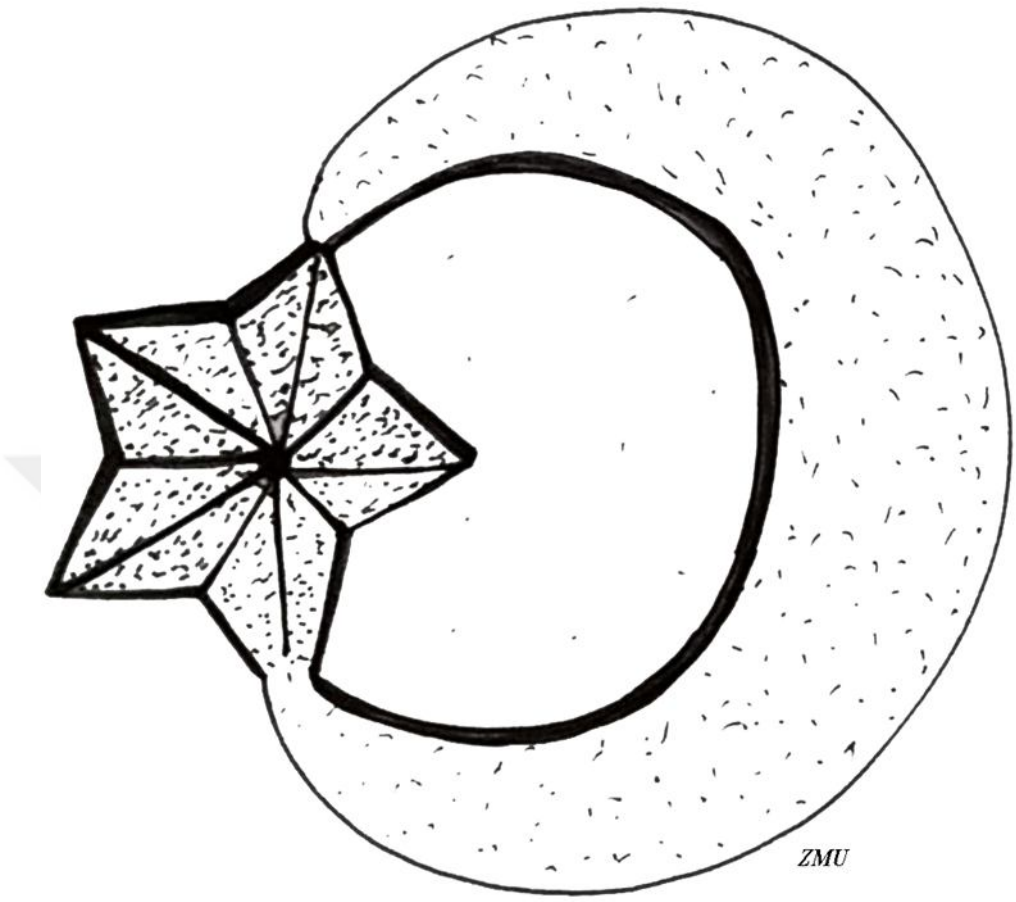
Çizim 136- Şükrü Efendi Çeşmesi üst bölüm süslemesi (2).

(29.71 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.2.2.4. **İsmi** : Mehmet Ondur Mezarı **Bulunduğu Yer** : Çerçen Köyü Yukarı Mahalle Mezarlığı **Tarih** : M.1952 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 06.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 17x8 cm. **Fotoğraf No** : 28-28/3 **Çizim No** : 137	 **28/3**

Mehmet Ondur'a ait mezar baş ve ayak taşları, dikdörtgen formludur. Hem baş hem ayak taşında motifler bulunmaktadır. Sandukalı mezarın baş taşında kabartma tekniğiyle nakşedilmiş "ay-yıldız" motifi vardır.

Beş kollu yıldız, hilalin solunda yer almaktadır. Hilalin uçları yıldızla birleşmiş durumdadır.



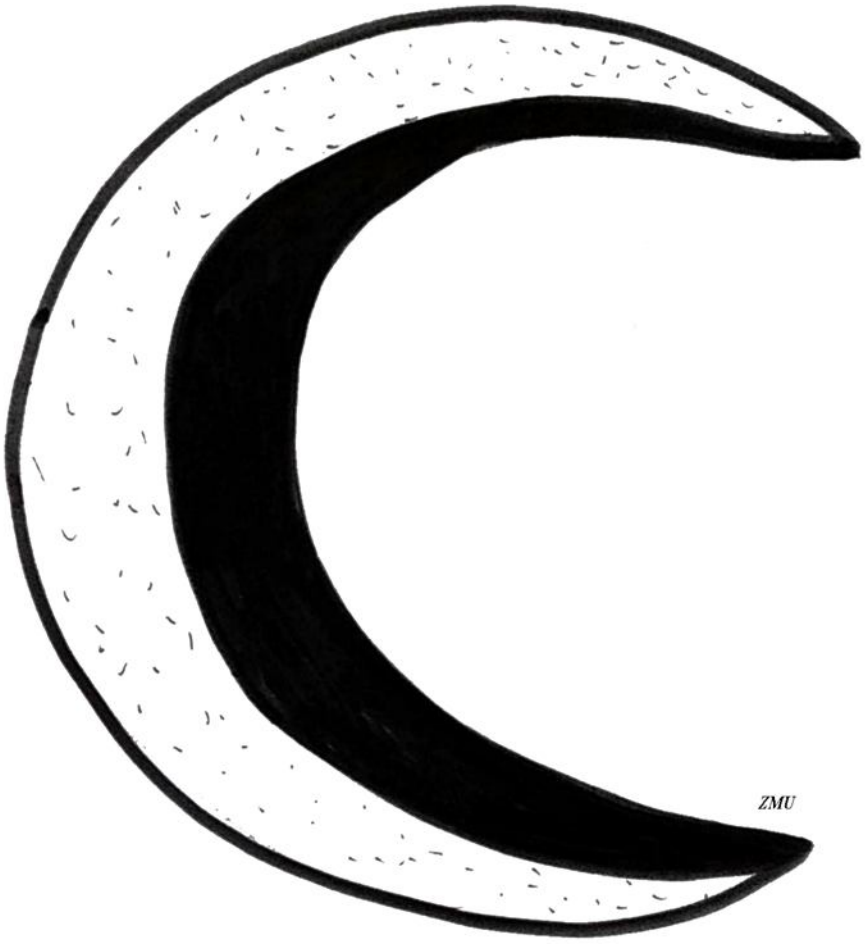
Çizim 137- Mehmet Ondur Mezarı baş taşı süslemesi.

(1.21 cm. oranında büyütülmüştür.)

No : 4.2.2.5. **İsmi** : Eskici Mehmet Usta Mezarı **Bulunduğu Yer** : Çerçen Köyü Yukarı Mahalle Mezarlığı **Tarih** : M. 1993 **Bezenen Alan** : Sanduka/Doğu-Batı **Motif Ölçüleri** : 4x12 cm. **Fotoğraf No** : 51-51/1-2 **Çizim No** : 138	 **51/1 Doğu**  **51/2 Batı**

Sandukalı mezarın baş ve ayak taşı bulunmaktadır. Sandukasına kabartma tekniğiyle iki hilal motifi işlenmiştir.

Hilaller, altıgen şeklindeki altlıkların tam ortasında kalacak şekilde nakşedilmiştir.



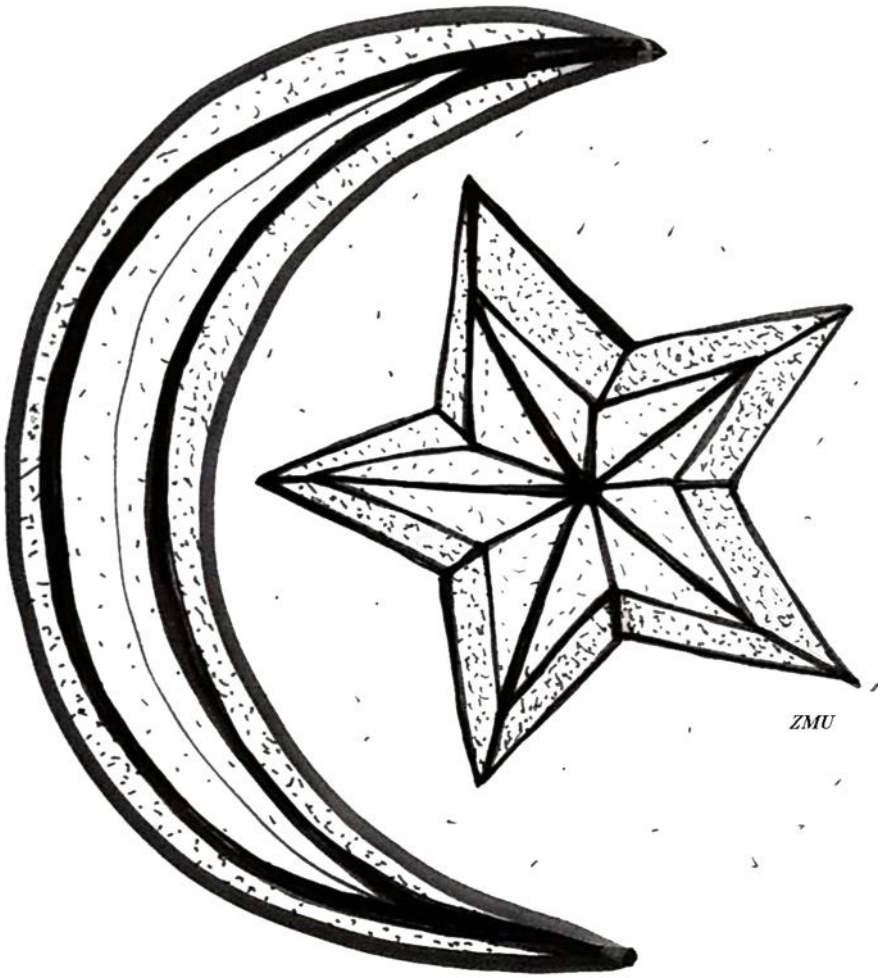
Çizim 138- Eskici Mehmet Usta Mezarı sanduka süslemesi.

(0.28 cm. oranında büyütülmüştür.)

No : 4.2.2.6. **İsmi** : İsimsiz Mezar -V- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Sanduka **Motif Ölçüleri** : 30x14 cm. **İnceleme Tarihi** : 12.04.2017 **Fotoğraf No** : 63-63/2 **Çizim No** : 139	 63/2

Sandukalı mezarda sadece baş taşı bulunmaktadır. Sandukanın yola bakan uzun dikdörtgen yüzünde farklı bezemeler yer almaktadır. Bu motiflerle birlikte kabartma tekniği ile nakşedilmiş "ay-yıldız" motifi vardır.

Ay, hilal formlu, yıldız beş kolludur. Tasarıma derinlik katmak amacıyla motiflerin ortaları oyularak işlenmiştir.



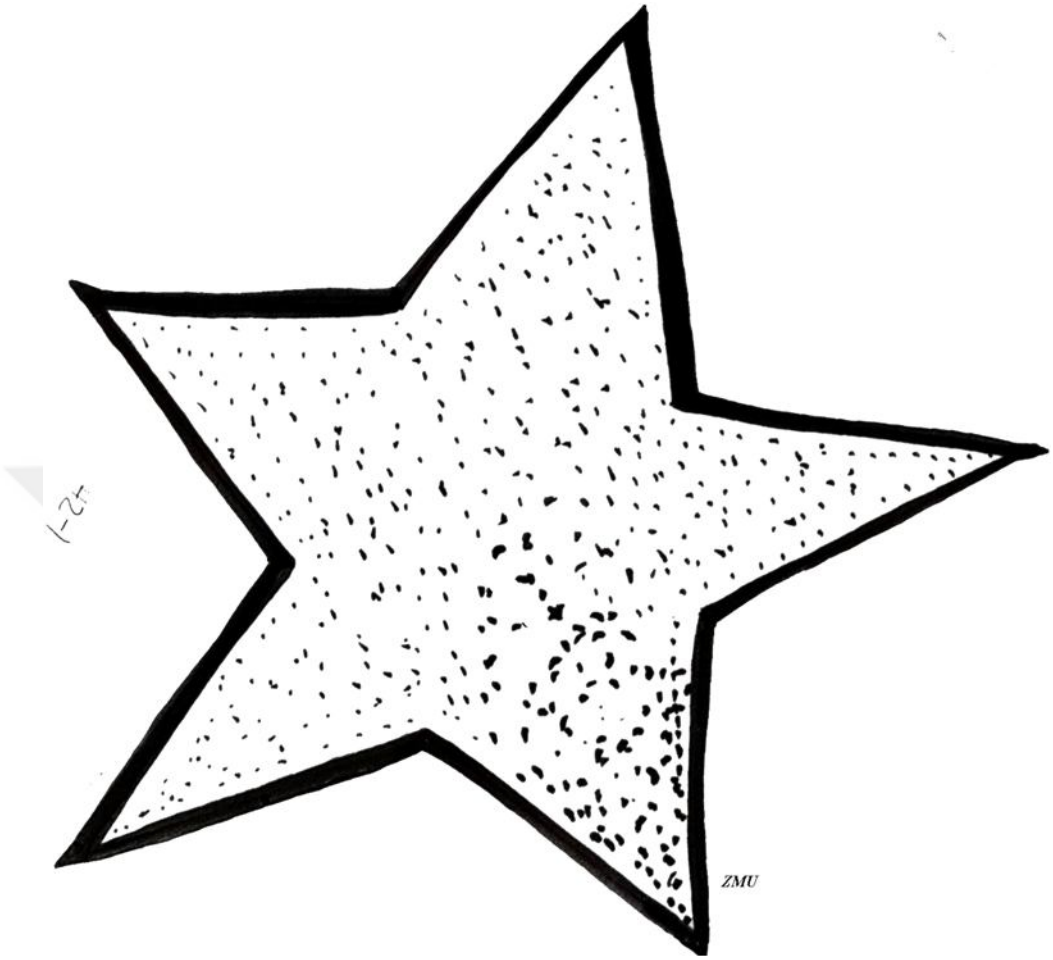
Çizim 139- İsimsiz Mezar -V- sanduka süslemesi.

(2.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.2.2.7.1./2. **İsmi** : İsimsiz Mezar -I- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Baş taşı / Güney-Kuzey **İnceleme Tarihi** : 07.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 4x4 cm. **Fotoğraf No** : 39-39/2-3 **Çizim No** : 140/141	 **39/2 Güney**  **39/3 Kuzey**

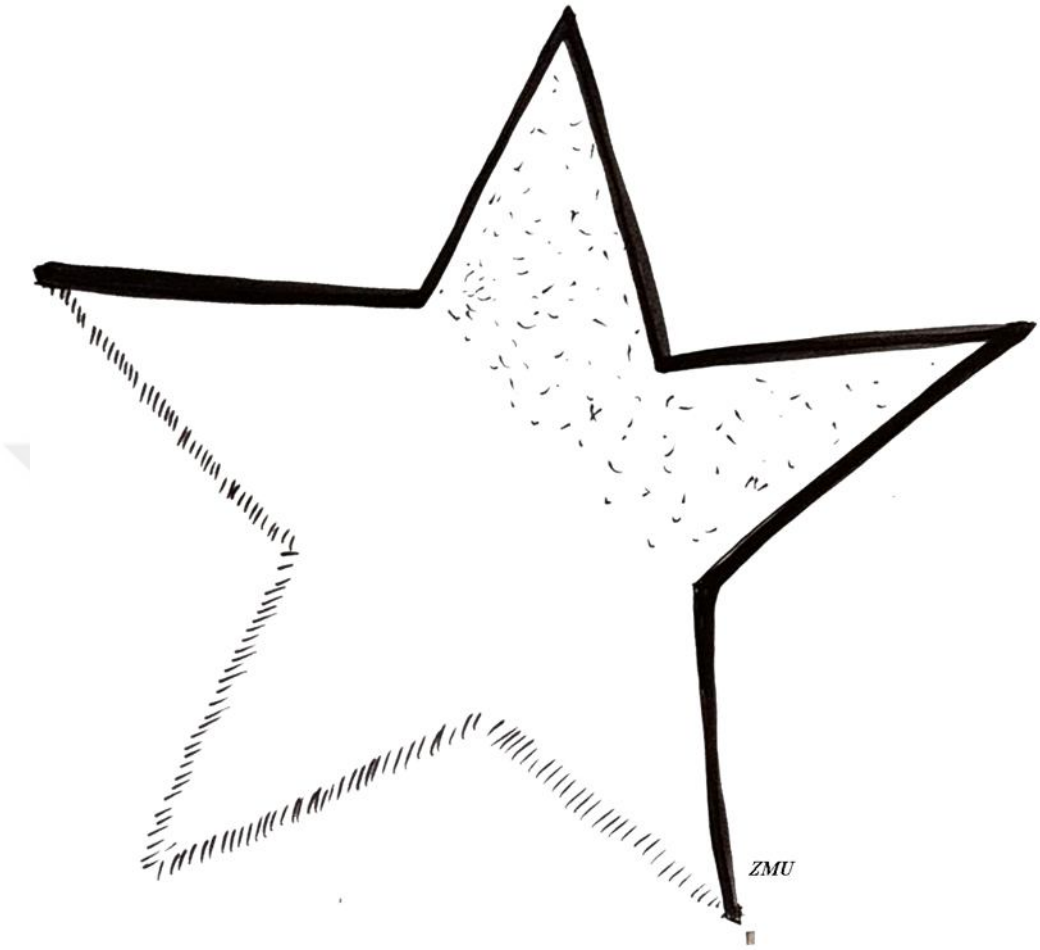
Baş taşı hariç, mezarlığa ait başka herhangi bir yapı kalıntısı bulunmaktadır. Dikdörtgen formlu Yuvarlak kemerli tepelikte iki tarafında kozmolojik motif bulunan stilize lotus, kabartma tekniğiyle taşa nakşedilmiştir.

Yıldızlar beş kolludur. Kuzey yönünde olan motifin yarısı deforme olmuştur.



Çizim 140- İsimsiz Mezar -I- baş taşı süslemesi (Güney).

(2.14 cm. oranında küçültülmüştür.)



Çizim 141- İsimsiz Mezar -I- baş taşı süslemesi (Kuzey).

(2.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No	**:** 4.2.2.8.
İsmi	**:** İsimsiz Çeşme -VI-
Bulunduğu Yer	**:** Yazı Köy
Tarih	**:** Yok
Bezenen Alan	**:** Köşe / Doğu- Batı
İnceleme Tarihi	**:** 04.06.2017
Motif Ölçüleri	**:** Doğu 9x20 cm. Batı 9x20 cm.
Fotoğraf No	**:** 52-52/2-3
Çizim No	**:** 142



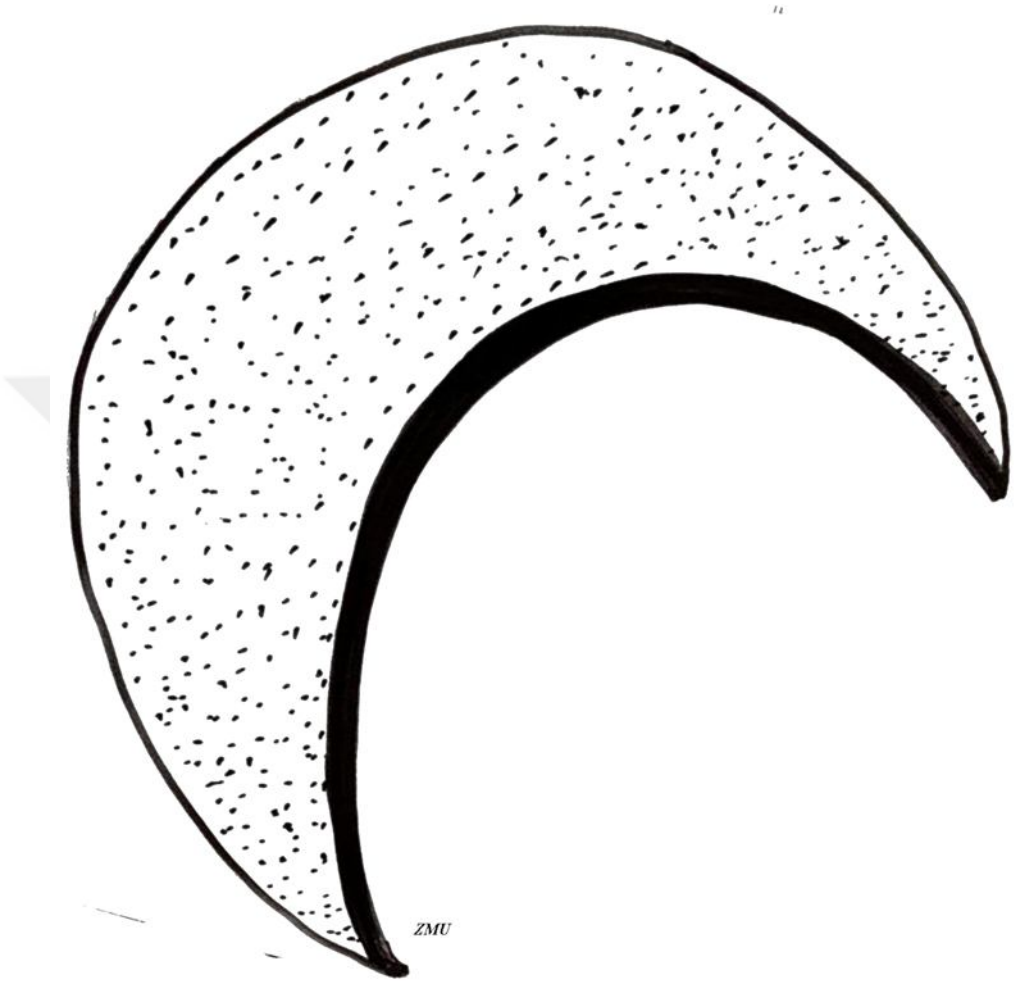
052/2 Doğu



052/3 Batı

Çeşme bir konutun duvarında yer alır. Üzerinde yer alan bezemeler, yapı malzemesinden farklı bir taşa işlenmiştir. Süslemeli taşın her iki ucunda da kabartma tekniği ile nakşedilmiş hilal motifleri bulunmaktadır.

Hilaller, orta kısımları taşın yuvarlak kesilmiş alt köşelerine denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir.



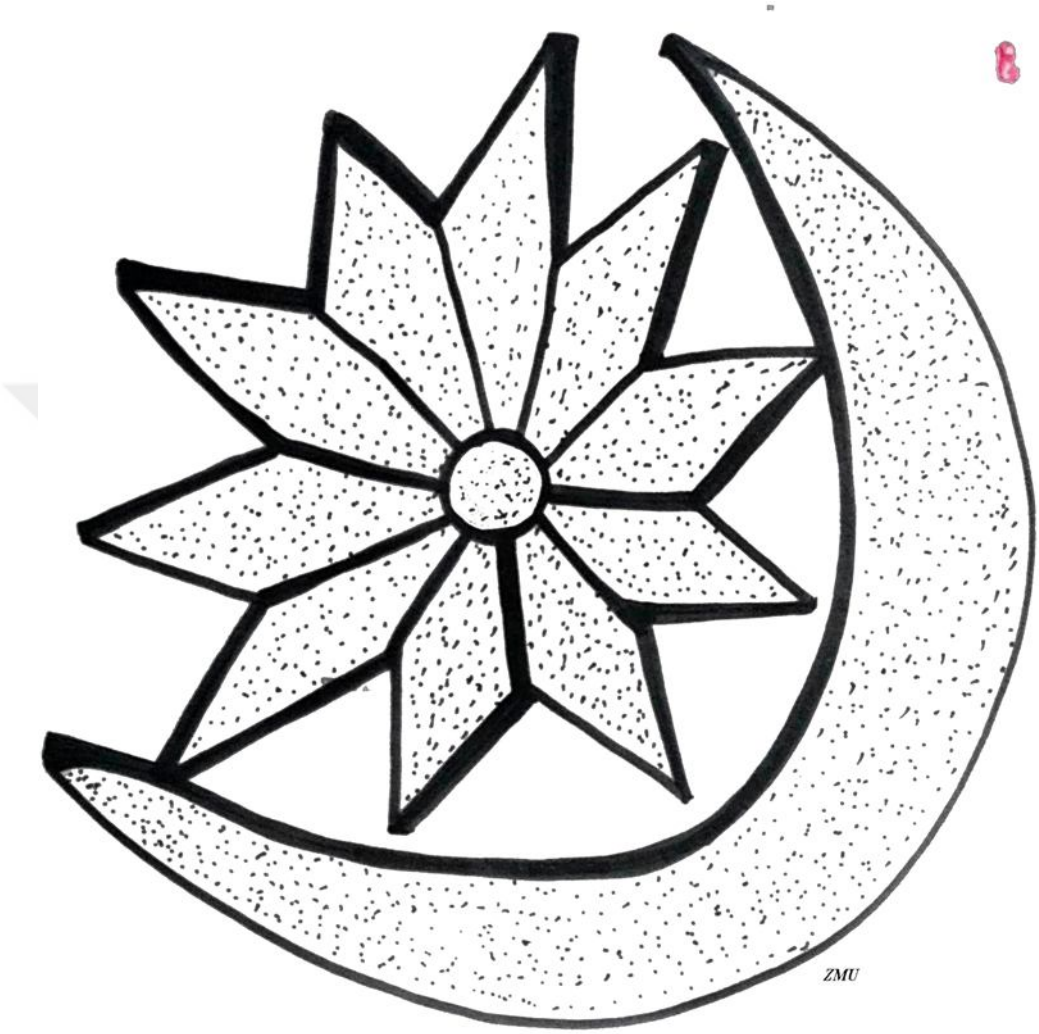
Çizim 142- İsimsiz Çeşme -VI- süslemesi (2).

(0.64 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.2.2.9. **İsmi** : Ceviz Sadikası Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Kemer Üzeri/ Doğu-Batı **İnceleme Tarihi** : 16.03.2018 **Motif Ölçüleri** : 20x20 cm. **Fotoğraf No** : 44-44/4-5 **Çizim No** : 143	 **044/4 Doğu**  **044/5 Batı**

Çeşme, bir konutun avlu duvarında yer almaktadır. Tek cepheli ve sivri kemerli bir aynalığa sahiptir. Üzerinde servi motifinden kozmolojik bezemelere kadar birçok süsleme bulunmaktadır. Süslemeler kabartma tekniği ile tezyin edilmiştir. Yapının günümüze ulaşan kitabesi yoktur. Yazlı kaynaklarda banisi veya tarihine dair bilgi de bulunmamaktadır.

Kozmolojik motif olarak hilal tasarlanmışken yıldız yerine sivri uçlu 10 yapraktan oluşan çiçek motifi tercih edilmiştir. Batı yönünde kalan bezemenin hiyerarşik düzeni doğru iken, doğu yönünde kalan motifler ters yerleştirilmiştir.



Çizim 143- Ceviz Sadikası Çeşmesi kemer üstü süslemesi (Doğu).

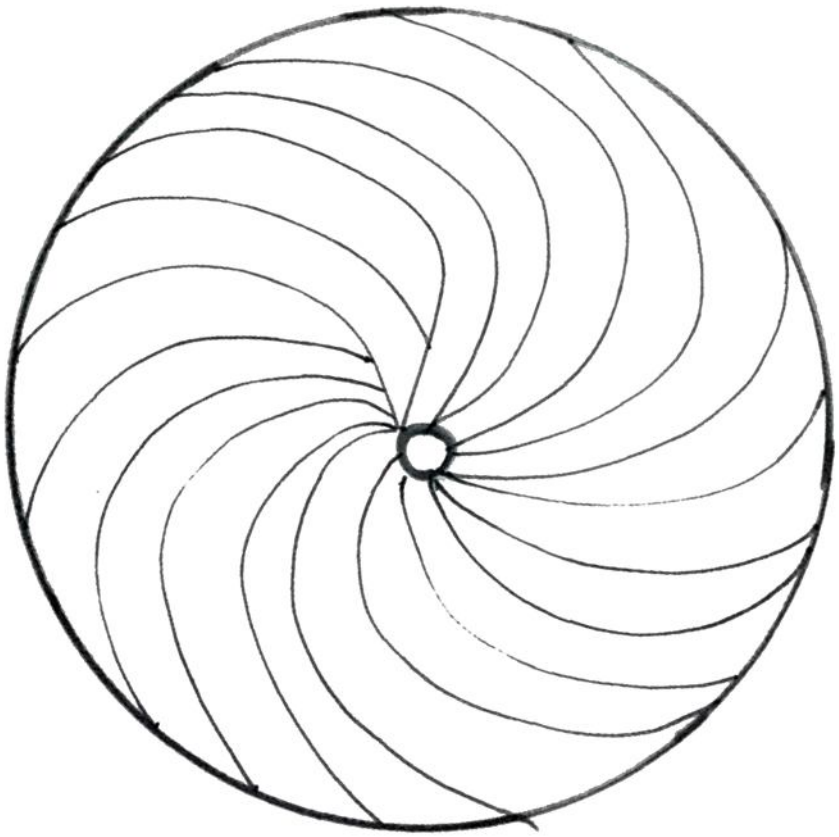
(1.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

4.2.2. Madalyon (Çarkıfelek ve Rozet) Motifleri

No : 4.2.3.1-1. **İsmi** : Mektepçiler Konağı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. / Eski Çarşı **Tarih** : M.1786/1787 **Bezenen Alan** : Ön Cephe **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **İnceleme Tarihi :** 14.03.2017 **Fotoğraf No** : 45-45/3 **Çizim No** : 144	 **45/3**

İki katlı konak beyaz boyalıdır. Dış cephe doğu yönü saçak altı kalem işi ve kabartma tekniği kullanılarak birbirinden farklı motiflerle süslenmiştir. Kalem işi tekniğiyle yapılan motiflerden biri de çarkıfelek bezemesidir.

Tasarım, bordo ve yeşil renkler kullanılarak işlenmiştir. Motif, silinmek üzeredir.



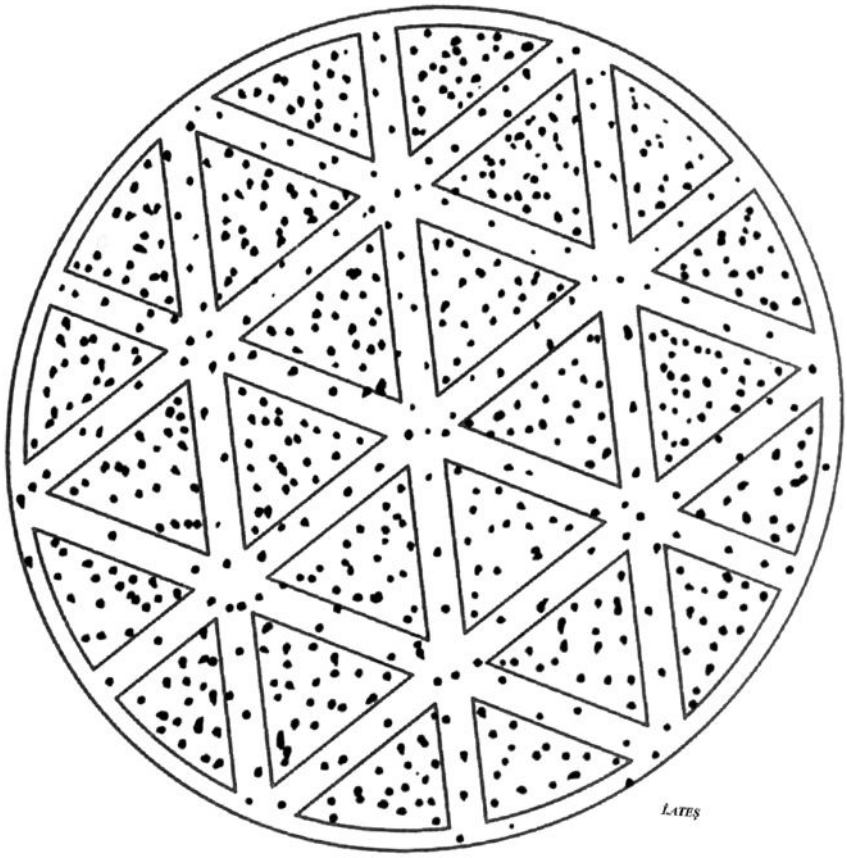
Çizim 144- Mektepçiler Konağı dış cephe süslemesi (3).

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.2.3.1-2. **İsmi** : Mektepçiler Konağı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. / Eski Çarşı **Tarih** : M.1786/1787 **Bezenen Alan** : Ön Cephe **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **İnceleme Tarihi** : 14.03.2017 **Fotoğraf No** : 45-45/4 **Çizim No** : 145	 **045/4**

İki katlı konak beyaz boyalıdır. Dış cephe doğu yönü saçak altı kalem işi ve kabartma tekniği kullanılarak birbirinden farklı motiflerle süslenmiştir. Kalem işi tekniğiyle yapılan motiflerden biri de madalyon bezemesidir.

Madalyon eşkenar dörtgen ve üçgenlerden oluşan geometrik bir kompozisyonda tezyin edilmiştir.



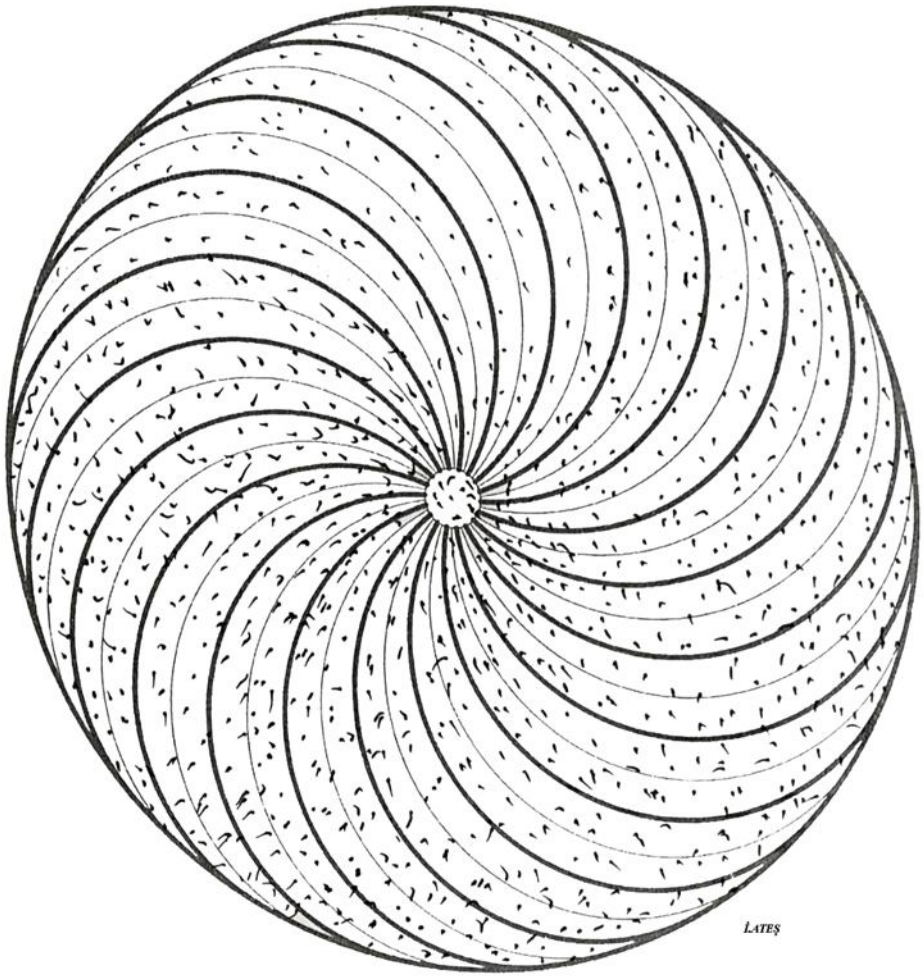
Çizim 145- Mektepçiler Konağı dış cephe süslemesi (4).

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.2.3.2.-1. **İsmi** : Tuzcu Pınar Çeşmesi **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz./Akçasu Mah. **Tarih** : H.1229-M.1814 **Bezenen Alan** : Lüle Üstü / Güney- Kuzey **İnceleme Tarihi** : 12.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x16 cm. **Fotoğraf No** : 47-47/7-8 **Çizim No** : 146	 **47/7 Güney**  **47/8 Kuzey**

Bir konutun duvarına inşa edilen çeşme, tek cepheli sivri kemerlidir. Ayna kısmında altı satırdan oluşan dikdörtgen kitabesi bulunur. Burada yazılana göre yapının banisi Emeksiz Zade Seyyit Mehmet Ağa'dır.

Çeşme aynalığının tam ortasına gelecek şekilde, alttaki üçlü kompozisyonu oluşturan motiflerin her iki tarafında madalyon ve çarkıfelek olmak üzere toplamda altı motif bulunmaktadır. Aynalığı çeviren kemere yakın iki motifte merkezden dışa doğru radyal olarak kıvrılan kabartma çarkıfelek motifleri yer almaktadır.



Çizim 146- Tuzcu Pınar Çeşmesi lüle üstü süslemesi (1).

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür)

.

No : 4.2.3.2-2. **İsmi** : Tuzcu Pınar Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Akçasu Mah. **Tarih** : H.1229-M.1814 **Bezenen Alan** : Lüle Üstü **İnceleme Tarihi** : 13.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x16 cm. **Fotoğraf No** : 47-47/9-10 **Çizim No** : 147	 **47/9**  **47/10**

Bir konutun duvarına inşa edilen çeşme, tek cepheli sivri kemerlidir. Ayna kısmında altı satırdan oluşan dikdörtgen kitabesi bulunur. Burada yazılana göre yapının banisi Emeksiz Zade Seyyit Mehmet Ağa'dır.

Çeşme aynalığının tam ortasına gelecek şekilde, alttaki üçlü kompozisyonu oluşturan motiflerin her iki tarafında madalyon ve çarkıfelek olmak üzere toplamda altı motif bulunmaktadır. Çarkı feleklerin yanındaki madalyonlar kabartma tekniğinde ortada altı kollu yıldız motifleri, dış halkada zikzaklı birer geometrik zincirle dolguludur.



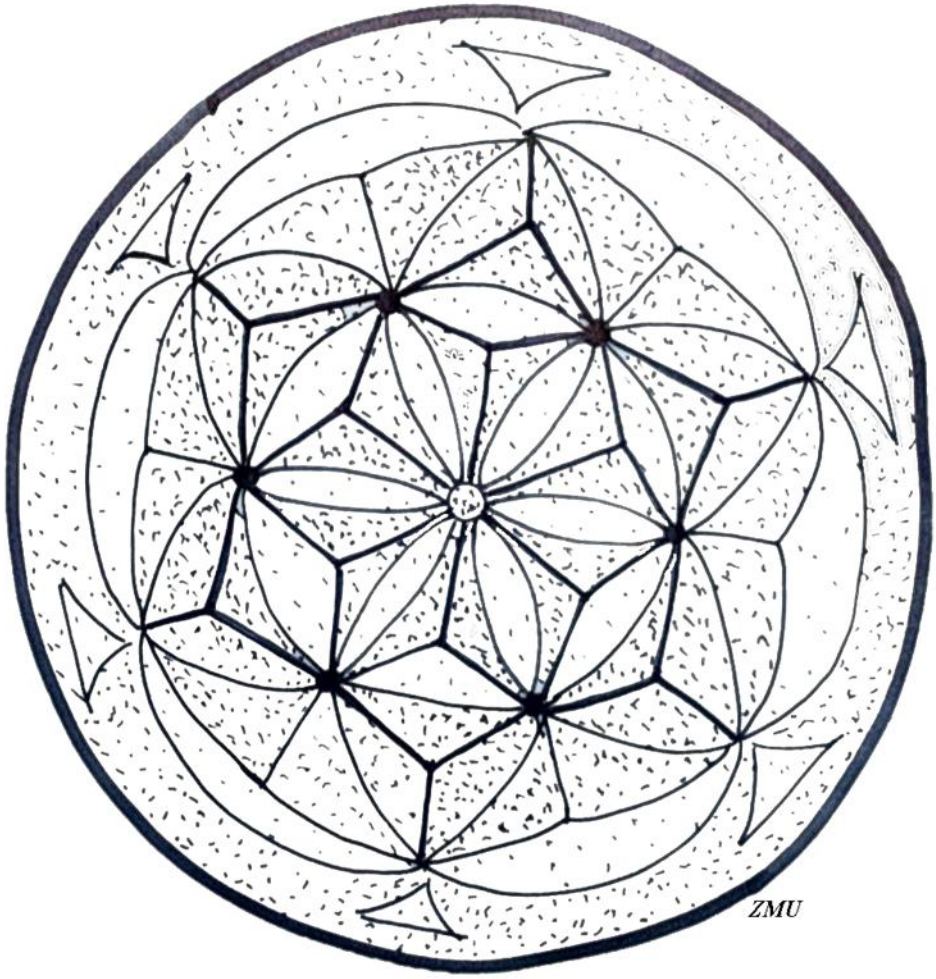
Çizim 147- Tuzcu Pınar Çeşmesi lüle üstü süslemesi (2).

(1.42 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.2.3.2-3. **İsmi** : Tuzcu Pınar Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Akçasu Mah. **Tarih** : H.1229-M.1814 **Bezenen Alan** : Lüle Üstü **İnceleme Tarihi** : 13.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x16 cm. **Fotoğraf No** : 47-47/11-12 **Çizim No** : 148	 **47/11**  **47/12**

Bir konutun duvarına inşa edilen çeşme, tek cepheli sivri kemerlidir. Ayna kısmında altı satırdan oluşan dikdörtgen kitabesi bulunur. Burada yazılana göre yapının banisi Emeksiz Zade Seyyit Mehmet Ağa'dır.

Çeşme aynalığının tam ortasına gelecek şekilde, alttaki üçlü kompozisyonu oluşturan motiflerin her iki tarafında madalyon ve çarkıfelek olmak üzere toplamda altı motif bulunmaktadır. En içteki iki madalyon kabartma tekniğinde ortada altı kollu çiçek motifleri ile Kompoze edilmiştir.



Çizim 148- Tuzcu Pınar Çeşmesi lüle üstü süslemesi (3).

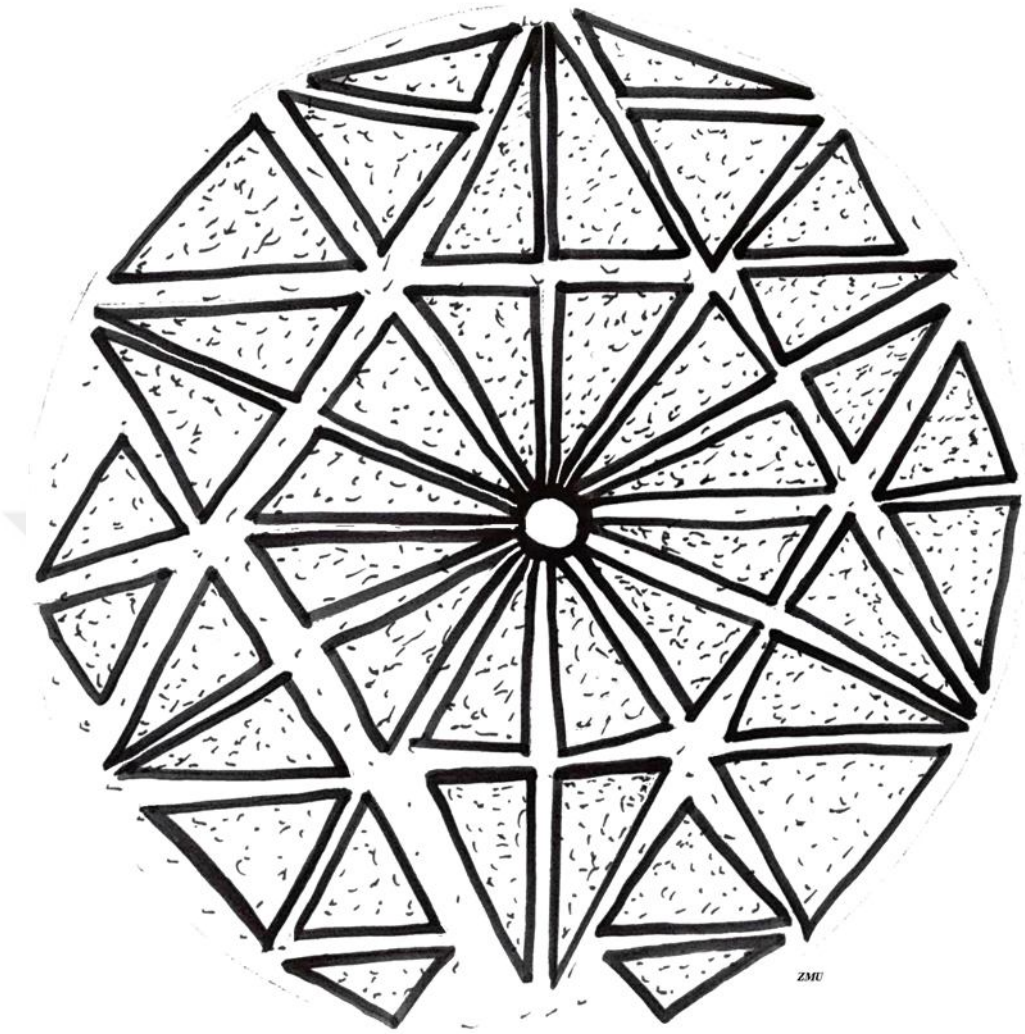
(1.14 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.2.3.3/1-2 **İsmi** : Çatal Pınarı Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1249-M.1833* **Bezenen Alan** **:** Kemer Üstü **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Güney 15x15 cm. Doğu 17x14 cm. **Fotoğraf No** : 56-56/1-2 **Çizim No** : 149-150	 **56/1**  **56/2**

Bir evin bahçe duvarında yer alan çeşme çift cephelidir. Yapıda sadece inşa tarihi olan kitabe vardır. İki cephesi de sivri kemerli olup kemer kilit taşlarında kabartma tekniğiyle nakşedilmiş farklı madalyon motifleri bulunmaktadır.

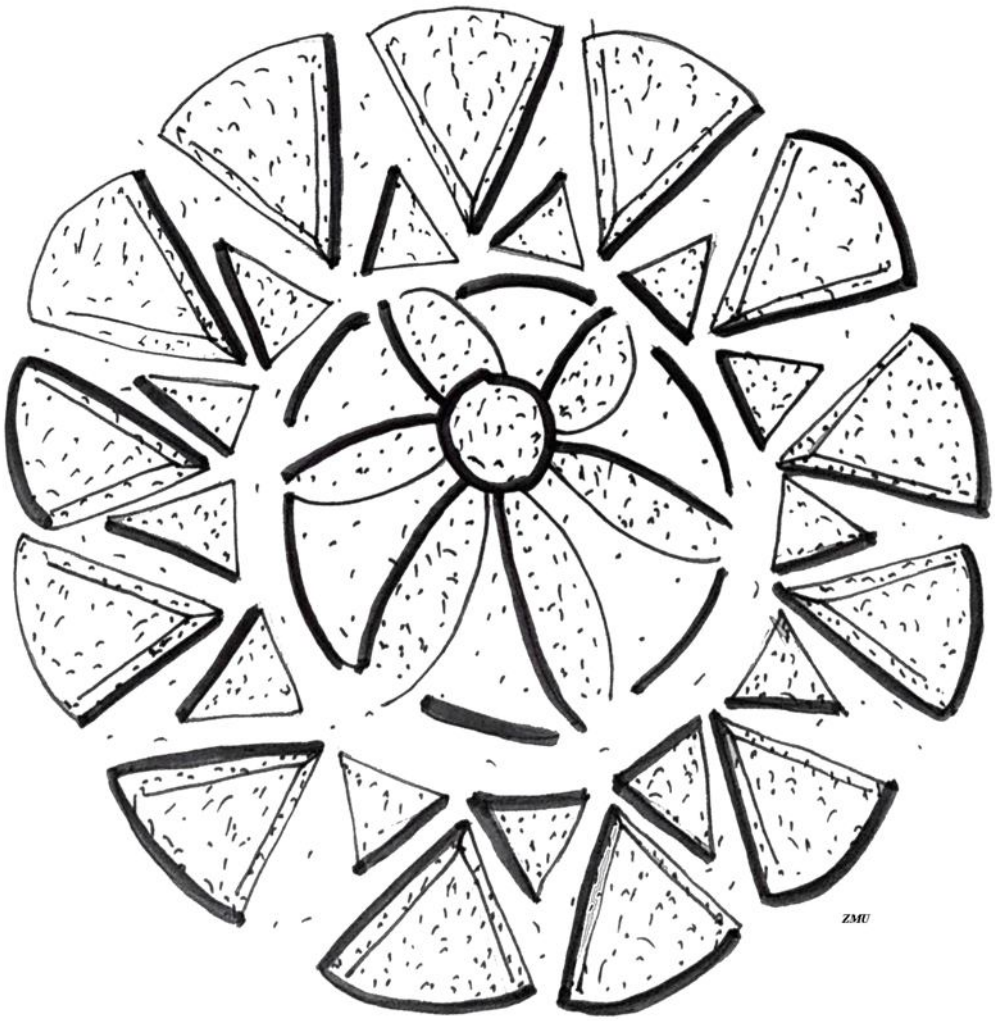
Güney cephedeki süsleme geometrik tasarımlı, doğu yönündeki bezeme hem geometrik hem bitkisel kompozisyonla oluşturulmuştur. Doğudaki madalyonun içinde altı köşeli yıldız oluştura iki üçgenin içinde bir rozet-çiçek ile aralardaki boşluklara kabartma üçgenler yerleştirilmiştir. Güneydeki kabartma silme çerçeveli madalyonda ise ortada bir çiçek motifi ile etrafında sivri uçlu yapraklar ve üçgenler yer almaktadır.

*Yapım tarihinin madalyon motiflerinin üzerinde yer alan sayılar olduğu tahmin edilmektedir (Karacakaya vd.2013:208).



Çizim 149- Çatal Pınar Çeşmesi kemer üstü süslemesi (Güney).

(1.07 cm. oranında küçültülmüştür)



Çizim 150- Çatal Pınar Çeşmesi kemer üstü süslemesi (Doğu).

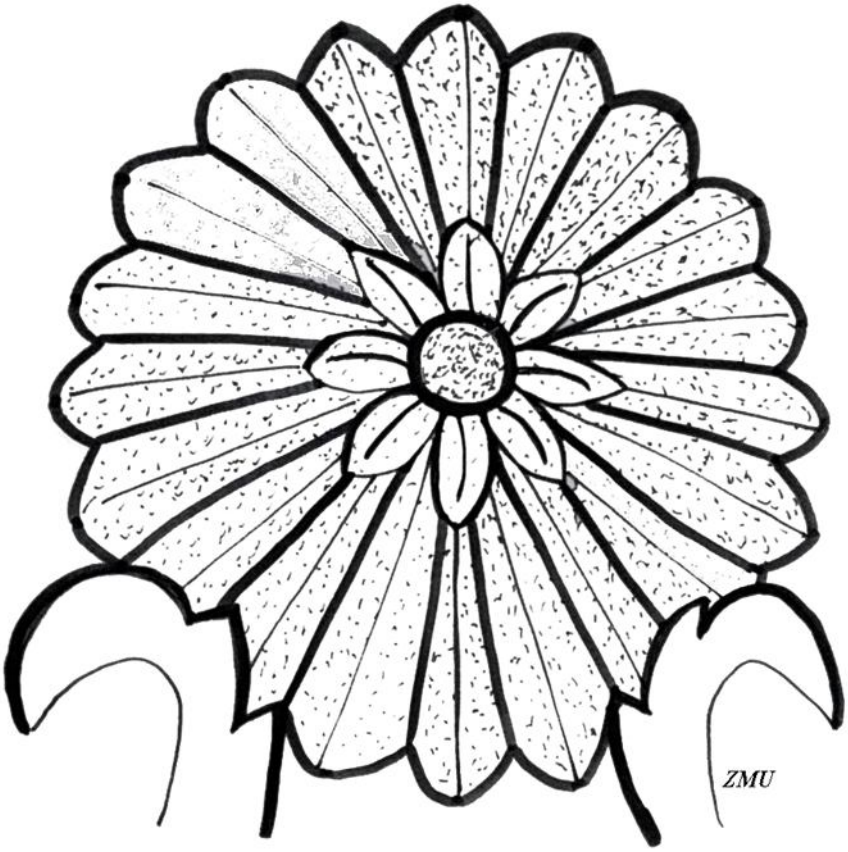
(1.21 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.2.3.4. *	
İsmi : Düriye Hanım Mezarı	
Bulunduğu Yer : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı	
Tarih : H.1310 – M.1892	
Bezenen Alan : Baş Taşı /Tepelik	
İnceleme Tarihi : 11.04.2017	
Motif Ölçüleri : 22x22 cm.	
Fotoğraf No : 61-61/1	
Çizim No : 151	**61/1**

Sandukalı mezarın ayak taşı yoktur. Baş taşı ise tepeliği rozet motifinden oluşan dikdörtgen formlu bir yapıya sahiptir.

Rozetin ortasında kabartma tekniğiyle nakşedilen uçları sivri sekiz yapraklı bir çiçek bulunmaktadır.

* Eserde SMM 217 Örnek Numarasıyla kayıt altına alınmıştır (Kaya, 2013:159).



Çizim 151- Düriye Hanım Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

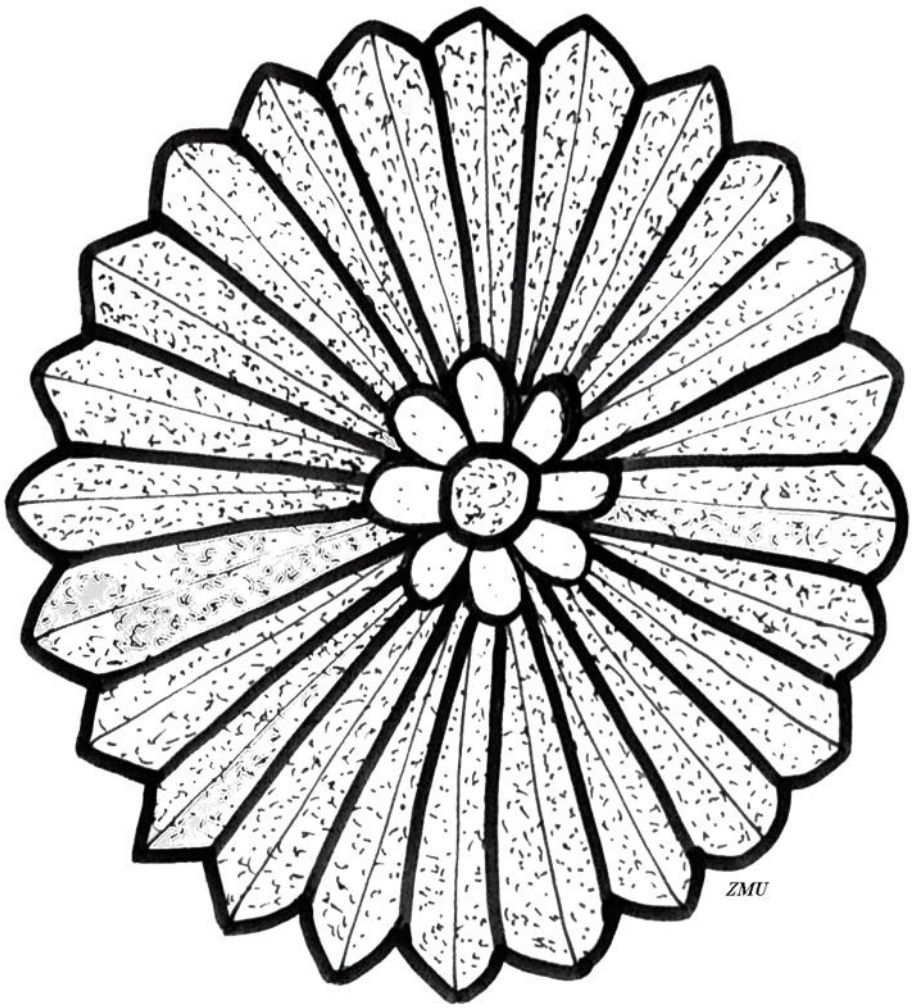
(1.57 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.2.3.5. *	
İsmi : Fadime Hatun Mezarı	
Bulunduğu Yer : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı	
Tarih : H. 1320-M.1902	
Bezenen Alan : Baş Taşı	
Motif Ölçüleri : 20x20 cm.	
İnceleme Tarihi : 12.04.2018	
Fotoğraf No : 57-57/2	**57/2**
Çizim No : 152	

Sandukalı mezarın sadece baş taşı bulunmaktadır. Şahidedeki tepelik büyük bir rozet motifinden oluşmaktadır.

Geometrik kurgulu dilimli rozetin ortasında sekiz yapraklı bir çiçek yer almaktadır.

* Eserde SMM 214 Örnek Numarasıyla kayıt altına alınmıştır (Kaya, 2013:148).



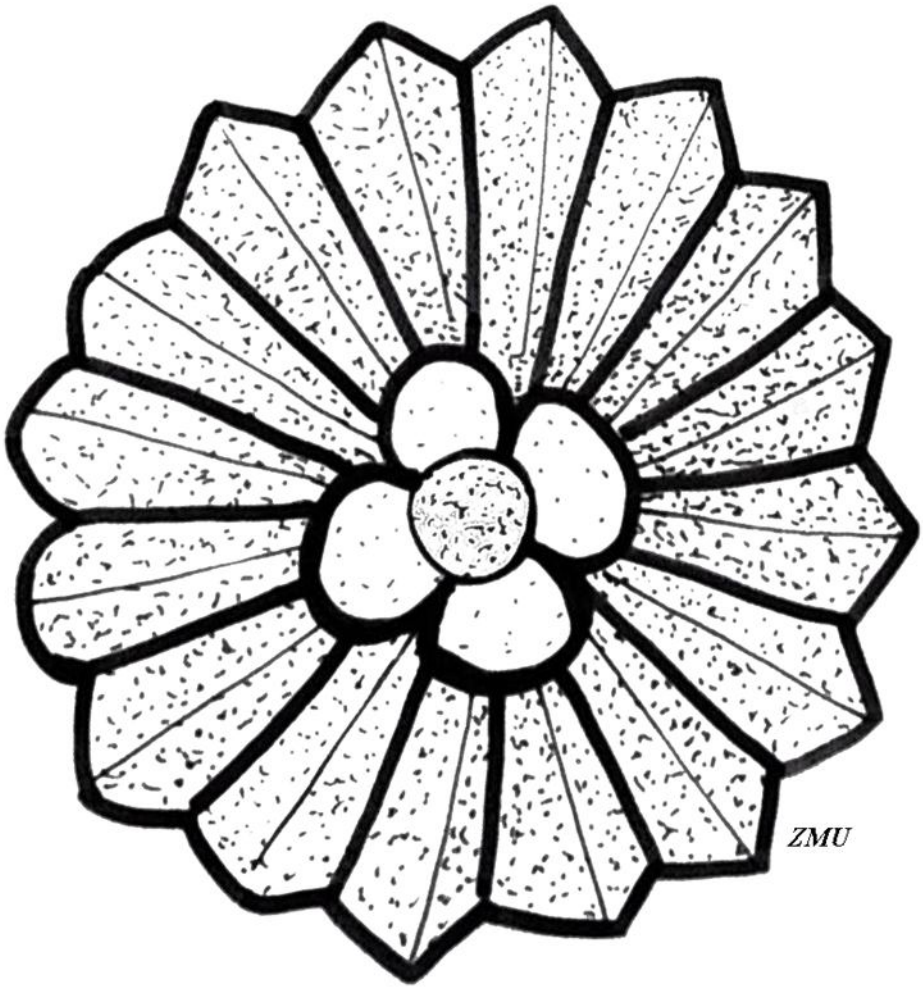
Çizim 152- Fatma Hanım Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(8.75 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.2.3.6. **İsmi** : Lütfiye Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H. 1325- M.1907 **Bezenen Alan** : Baş Taşı /Tepelik **İnceleme Tarihi** : 05.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 25x25 cm. **Fotoğraf No** : 58-58/1 **Çizim No** : 153	 **58/1**

Sandukalı mezarın hem baş hem ayak taşı günümüze ulaşabilmiştir. Ancak süsleme tasarımı sadece baş taşına kabartma tekniğiyle uygulanmıştır.

Tepeliği oluşturan geometrik kurgulu dilimli rozetin ortasında dört yapraklı bir çiçek yer almaktadır. Rozet, baş taşının tepelik şeklinde oyulmasıyla elde edilmiştir.



Çizim 153- Lütfiye Hanım Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

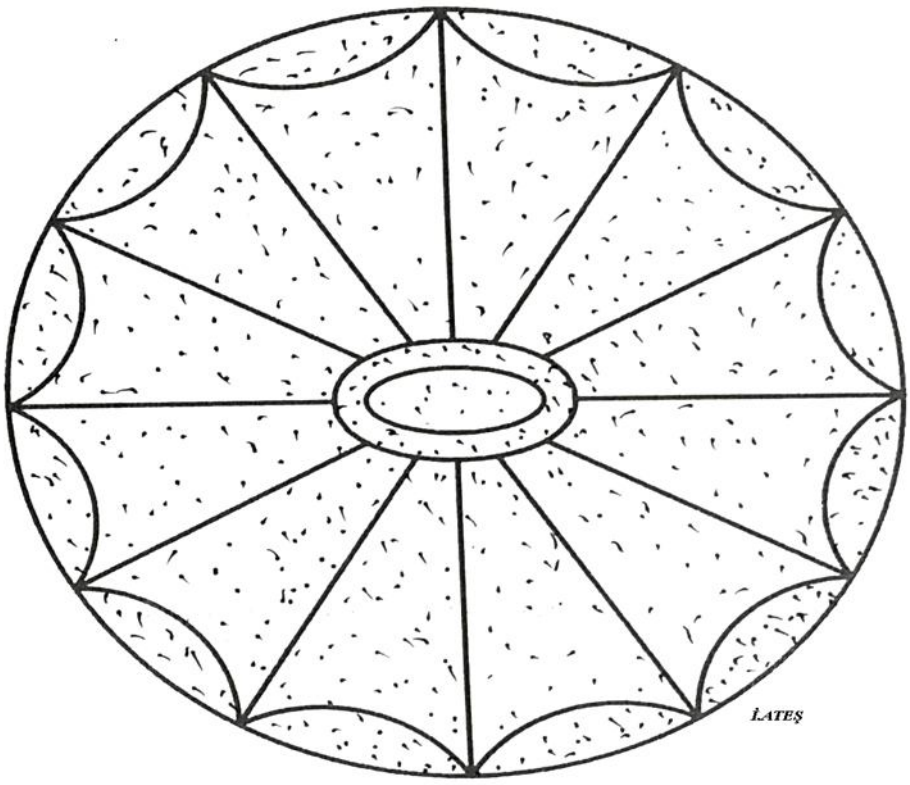
(1.78 cm. oranında küçültülmüştür)

.

No : 4.2.3.7. **İsmi** : Ayşe Hanım -I- Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : M.1935 **Bezenen Alan** : Sanduka **İnceleme Zamanı :** 04.04.2017 **Motif Ölçüleri** : 14x14 cm. **Fotoğraf No** : 54-54/1 **Çizim No** : 154	 **54/1**

Ayşe Hanım I'e ait sandukalı mezarın yalnızca dikdörtgen formlu baş taşı bulunmaktadır. Tezyinat da sadece sandukanın ayak ucuna gelen yüzüne nakşedilmiş madalyondan ibarettir.

Kabartma tekniğinde işlenmiş madalyonun orta noktasında elips şekli vardır. Kenarlara doğru uzayan üç üçgen dilime ayrılmış geometrik desenlerle tamamlanan ve Güneş Kursu'nu hatırlatan motifin, içinde yatan kişinin kabrinin aydınlık olmasını dileyen sembolik bir anlamı olmalıdır.



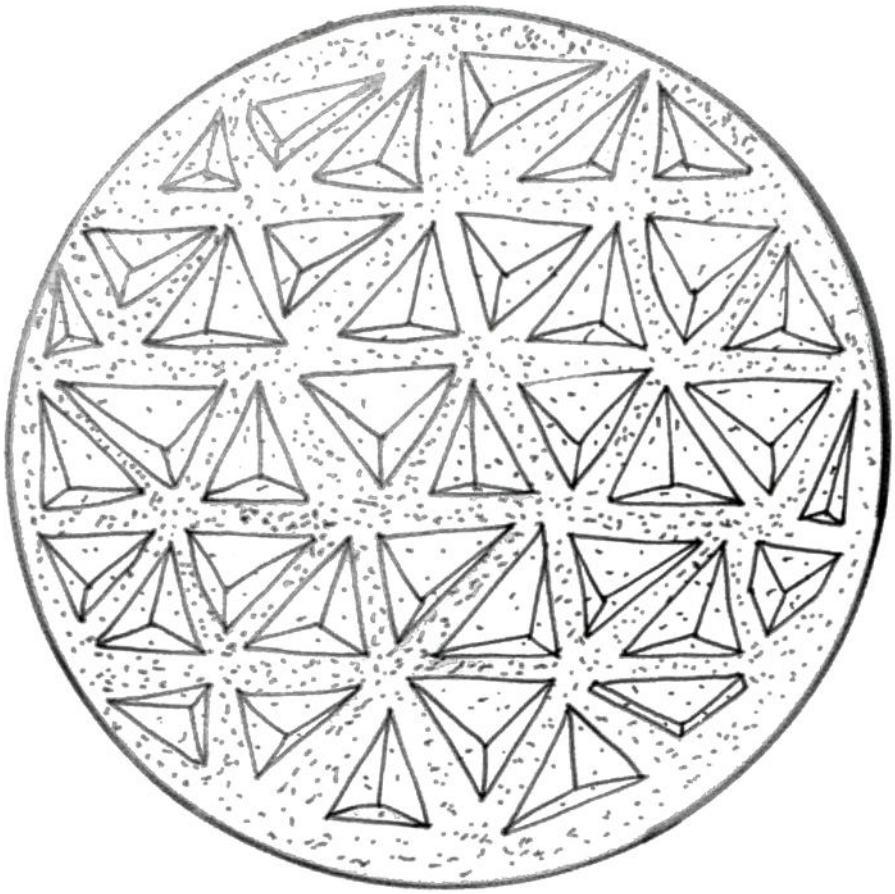
Çizim 154- Ayşe Hanım -I- Mezarı sanduka süslemesi.

(1.00 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.2.3.8. **İsmi** : Kuzkaya Hacılar Camii **Bulunduğu Yer** : Kuzkaya Hacılar Köyü **Tarih** : 7 Mayıs 1967 **Bezenen Alan** : Kemer Üstü / Orta **İnceleme Tarihi** : 04.05.2017 **Motif Ölçüleri** : 15x15 cm. **Fotoğraf No** : 55-55/1 **Çizim No** : 155	 55/1

Cami 1967 yılında hayırsever vatandaşlar tarafından yaptırılmıştır. Yuvarlak kemerli bir giriş kapısı vardır. Kemerin kilit taşında ve yan alınlıklarda ikisi birbiri ile aynı olmak üzere üç madalyon motifi bulunmaktadır.

Kilit taşı üzerindeki madalyon, kabartma üçgenlerden oluşan geometrik bir tasarımla tezyin edilmiştir.



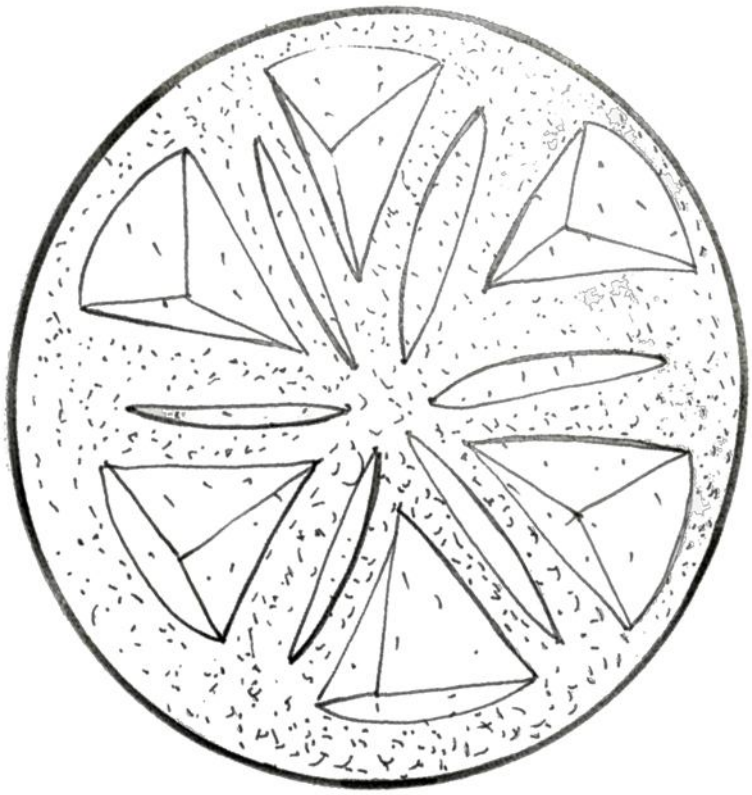
Çizim 155- Kuzkaya Hacılar Camii giriş kapısı kemer süslemesi (Orta).

(1.07 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.2.3.8/1-2 **İsmi** : Kuzkaya Hacılar Camii **Bulunduğu Yer** : Kuzkaya Hacılar Köyü **Tarih** : 7 Mayıs 1967 **Bezenen Alan** : Kemer Üstü / Kuzey -Güney **İnceleme Tarihi** : 04.05.2017 **Motif Ölçüleri** : 15x15 cm. **Fotoğraf No** : 55-55/1 **Çizim No** : 156	 **055/2 Kuzey**  **055/3 Güney**

Cami 1967 yılında hayırsever vatandaşlar tarafından yaptırılmıştır. Yuvarlak kemerli bir giriş kapısı vardır. Kemerin kilit taşında ve yan alınlıklarda ikisi birbiri ile aynı olmak üzere üç madalyon motifi bulunmaktadır.

Alınlıktaki madalyonlar altı kollu yıldız, ya da altıgen formda stilize edilmiş altı yapraklı bir çiçek motifi ile kompoze edilmiştir.



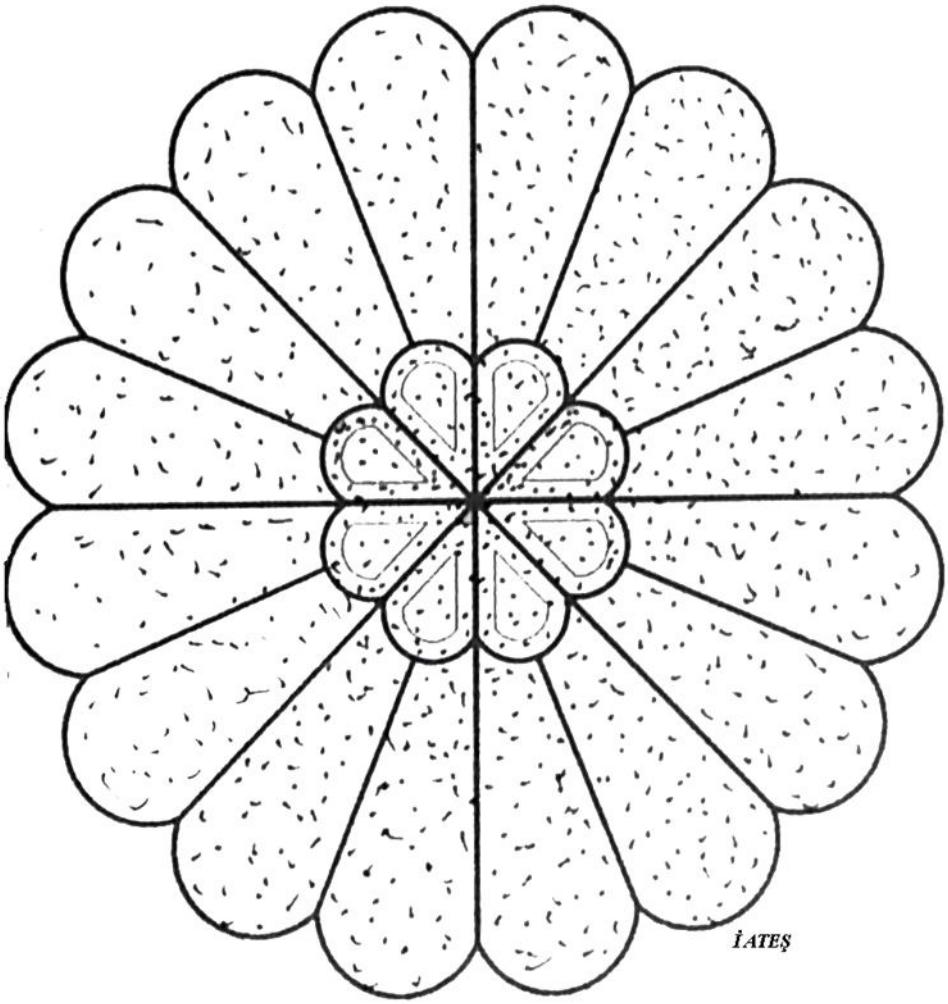
Çizim 156- Kuzkaya Hacılar Camii giriş kapısı kemer süslemesi (Güney).

(1.07 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.2.3.9.	
İsmi : İsimsiz Mezar -VIII-	
Bulunduğu Yer :İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı	
Tarih : Yok	
Bezenen Alan : Baş Taşı/Tepelik	
İnceleme Zamanı : 12.04.2017	
Motif Ölçüleri : 24x24 cm.	**60/1**
Fotoğraf No : 60-60/1	
Çizim No : 157	

Mezarın sandukası toprağa gömülerek günümüzde şahide başlangıcının çok altında kalmıştır. Ayak taşı bulunmayan mezarın sadece baş taşında süsleme vardır.

Geometrik kurgulu yuvarlak uçlu dilimli rozetin ortasında sekiz yapraklı bir çiçek yer almaktadır. Rozet, baş taşının tepelik şeklinde kesilmesiyle elde edilmiştir.



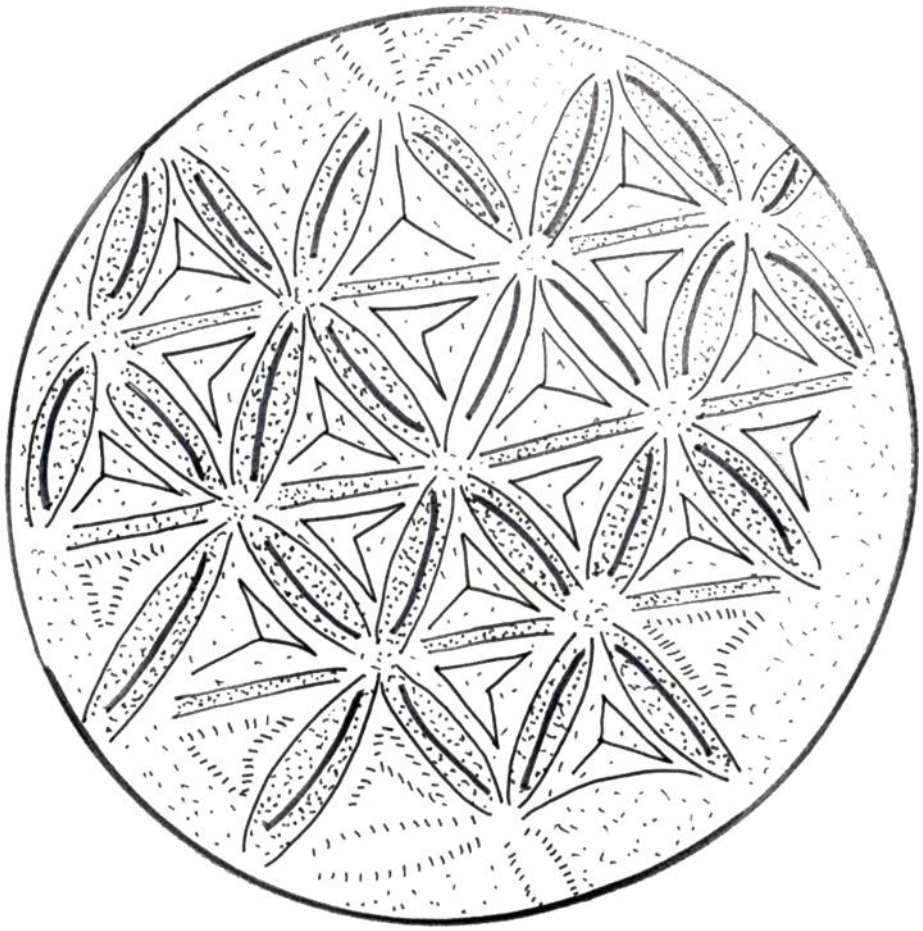
Çizim 157- İsimsiz Mezar -VIII- baş taşı tepelik süslemesi.

(1.71 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.2.3.10/1-2 **İsmi** : Ceviz Sadikası Çeşmesi **Bulunduğu Yer** **:** İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Kemer Üstü Doğu- Batı **İnceleme Tarihi** : 16.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 14x14 cm. **Fotoğraf No** : 44-44/6-7 **Çizim No** : 158	 

Bir konut avlusunun köşe duvarına inşa edilmiştir. Çeşme dikdörtgen formlu ve sivri kemerlidir. Çeşmede bitki ve geometrik motifli süslemeler bulunmaktadır.

Kemer alınlığında her iki yönde de kazıma tekniği ile işlenmiş altı kollu yıldızlardan oluşan bir süsleme kompozisyonu yer almaktadır.



Çizim 158- Ceviz Sadikası Çeşmesi kemer üstü süslemesi (Batı).

(1.00 cm. oranında küçültülmüştür)

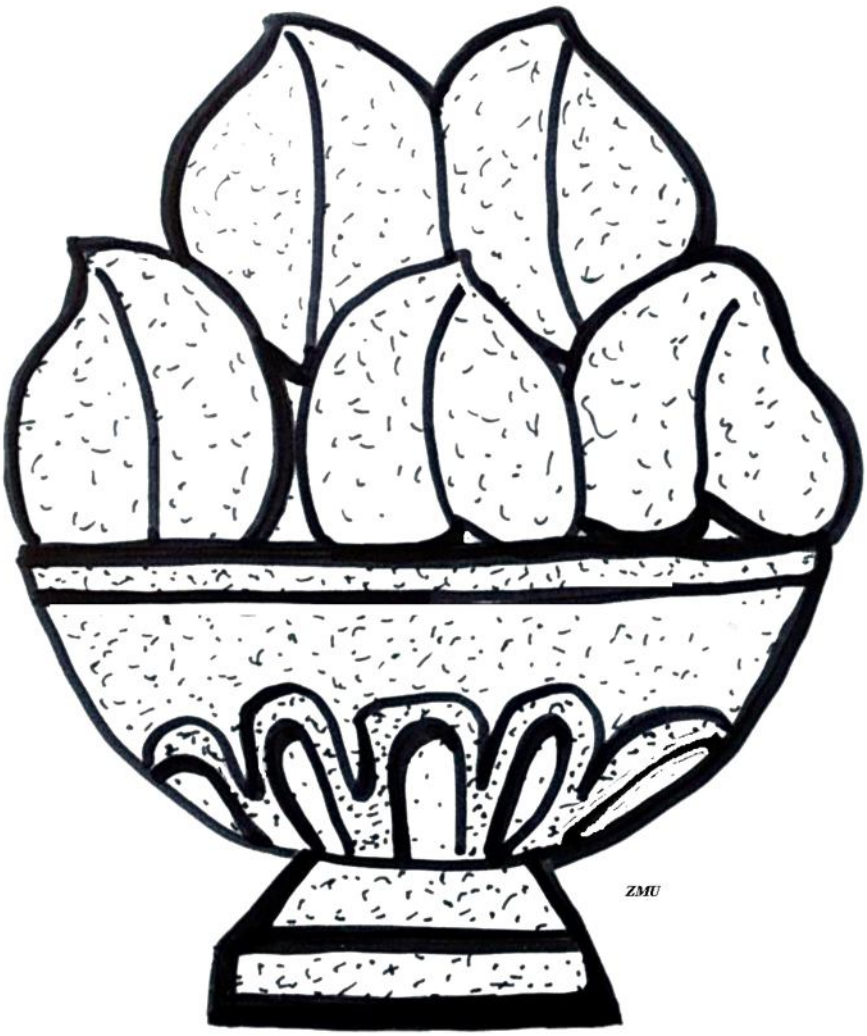
4.3. Meyve Motifleri

No : 4.3.1. *	
İsim : İsimsiz Mezar -XIII-	
Bulunduğu Yer : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı	
Tarih : H.1193-M.1779	
Bezenen Alan : Ayak Taşı	
İnceleme Tarihi : 10.04.2017	
Motif Ölçüleri : Toplam 10x13 cm. Meyveler 6x7 cm.	
Fotoğraf No : 82-82/1	
Çizim No : 159	**82/1**

Kap içerisinde bulunan meyve motifi mezarın ayak taşında yer almaktadır.

Natürmort formundaki bu motifte beş adet meyve bulunmaktadır. Kap ise dilimli bir altlık ile çanak şeklinde gövde ve ayaktan oluşmaktadır.

* Eserde SMM 209 Örnek Numarasıyla kayıt altına alınmıştır. Ayrıca günümüzde okunamasa da kaynakta "..merhume Ayşe Hatun" olarak geçmektedir (Kaya, 2013:153).



Çizim 159- İsimsiz Mezar -XIII- ayak taşı süslemesi.

(0.71 cm. oranında küçültülmüştür)

.

No : 4.3.2. **İsim** : İzzet Mehmet Paşa Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : H.1227 –M.1812 **Bezenen Alan** : Ayak Taşı **İnceleme Tarihi** : 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 34x91 cm. Salkımlar 9x8 cm. Hurma Taneleri 2x3 cm. **Fotoğraf No** : 37-37/2 **Çizim No** : 160	 **37/2**

İzzet Mehmet Paşa'ya ait mezar, kendi ismini taşıyan caminin avlusunda yer almaktadır. Mezarın sandukasında, baş ve ayak taşında kabartma tekniği kullanılarak işlenmiş birçok bitkisel motif bulunmaktadır. Bunlardan biri de hurma ağacıdır.

Bir saksıdan çıkan hurma ağacının gövdesi düz olarak uzanmakta, altta iki kesik dal, yukarıda ise iki taraftan sarkan iki hurma salkımı ile yapraklar yer almaktadır.



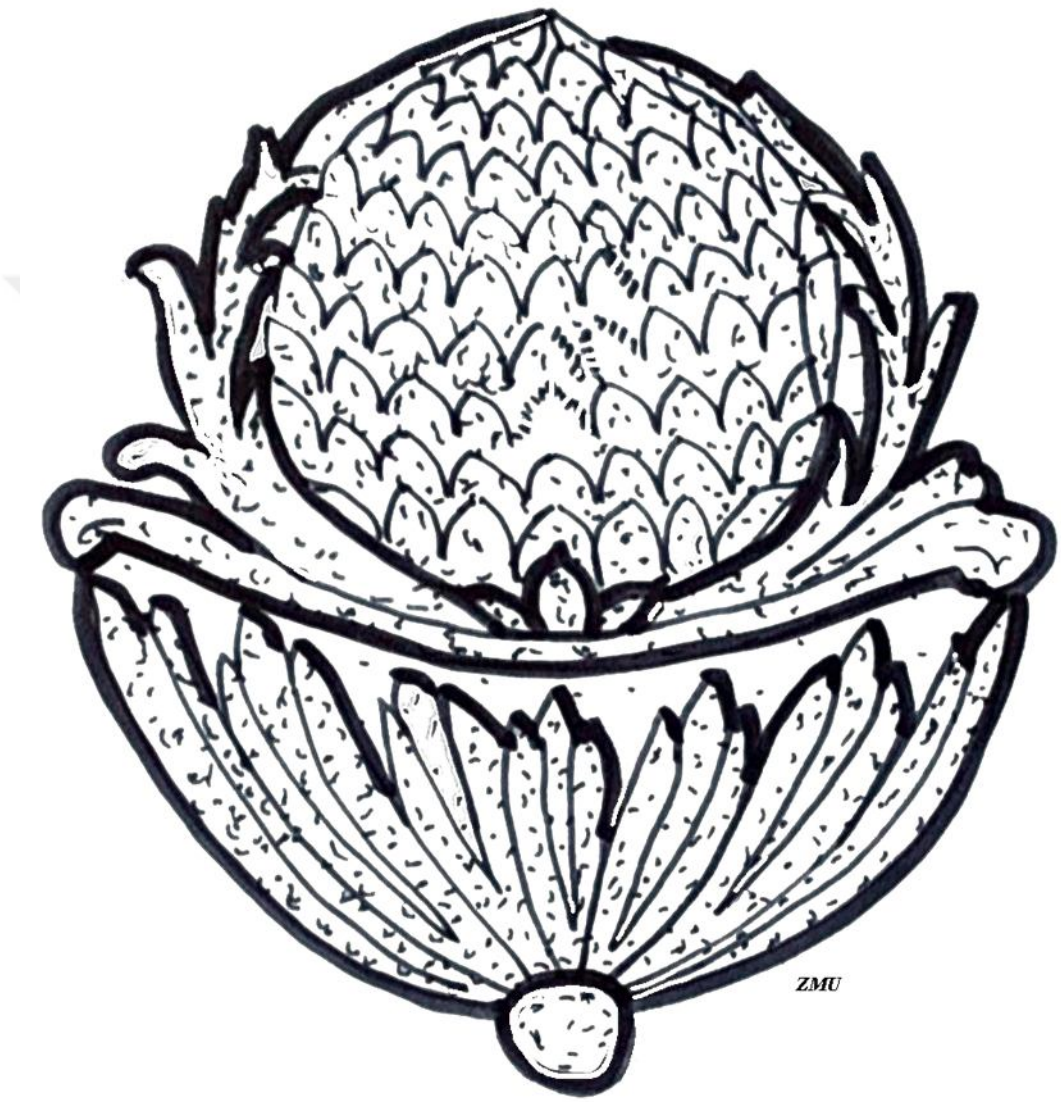
Çizim 160- İzzet Mehmet Paşa Mezarı ayak taşı süslemesi (Ön yüzü-2).

(2.42 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.3.3. **İsim** : İzzet Mehmet Paşa Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : H.1227 –M.1812 **Bezenen Alan** : Sanduka **İnceleme Tarihi** : 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 45x46 cm. **Fotoğraf No** : 37-37/3 **Çizim No** : 161	 **37/3**

İzzet Mehmet Paşa'ya ait mezar, kendi İsmini taşıyan caminin avlusunda yer almaktadır. Mezarın sandukasında, baş ve ayak taşında kabartma tekniği kullanılarak işlenmiş birçok motif bulunmaktadır.

Bunlardan birisi ayak taşına nakşedilmiş sepet içinde enginar motifidir. Tek saplı sepetin gövdesi süslemelidir.



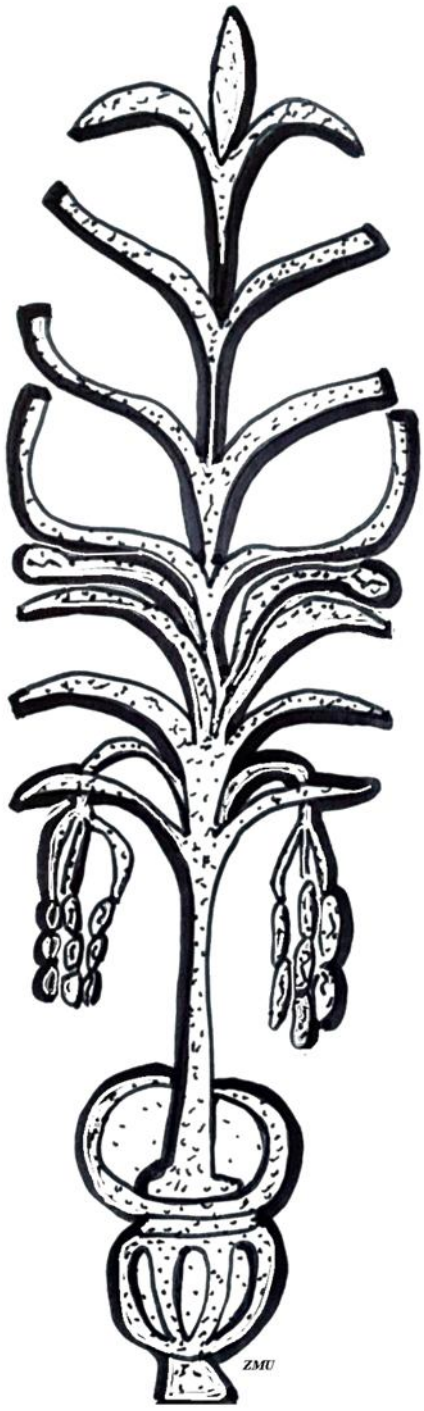
Çizim 161- İzzet Mehmet Paşa Mezarı sanduka süslemesi.

(3.21 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.3.4. **İsim** : Şerife Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1263-M.1846 **Bezenen Alan** : Ayak Taşı **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 25x89 cm. Hurma Dalları 5x17 cm. Hurma Taneleri 2x4 cm. **Fotoğraf No** : 81-81/1 **Çizim No** : 162	 **81/1**

Sandukalı mezarın hem baş hem ayak taşı bulunmaktadır. Sivri tepelikli dikdörtgen formlu taşa kabartma tekniğiyle hurma ağacı işlenmiştir.

Ağaç, kendi gövdesine göre oldukça küçük bir kabın içine yerleştirilmiş vaziyette tasvir edilmiştir. Üzerindeki meyvesiz altı dalın üçü yukarı, üçü aşağıya doğru kıvrılmıştır. Gövdenin alt kısmında, hurma salkımlarının yer aldığı iki dal daha bulunmaktadır. Meyvelerin çoğu deforme olmuş ve silinmiştir.



Çizim 162- Şerife Hanım Mezarı ayak taşı süslemesi.

(1.78 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.3.5. **İsim** : Habibe Kadın Mezarı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. Aile Mezarlığı **Tarih** : H.1264-M.1847 **Bezenen Alan** : Ayak Taşı **İnceleme Tarihi** : 11.04.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 24x99 cm. Hurma Dalları 5x18 cm. Hurma Taneleri 2x4 cm. **Fotoğraf No** : 70-701 **Çizim No** : 163	 **70/1**

Sandukalı mezarın hem baş hem ayak taşı bulunmaktadır. Ayak taşı sivri uçlu dikdörtgen formludur. Hurma ağacı bezemesi bu taşa nakşedilmiştir.

Ağacın gövdesindeki meyvesiz altı dalın üçü yukarı, üçü aşağı doğru kıvrılmıştır. Tepelik dal ve yapraklardan oluşan bir palmet motifi ile sonlandırılmıştır. Şahidenin alt kısmına doğru, hurma salkımlarının yer aldığı iki dal daha bulunmaktadır.



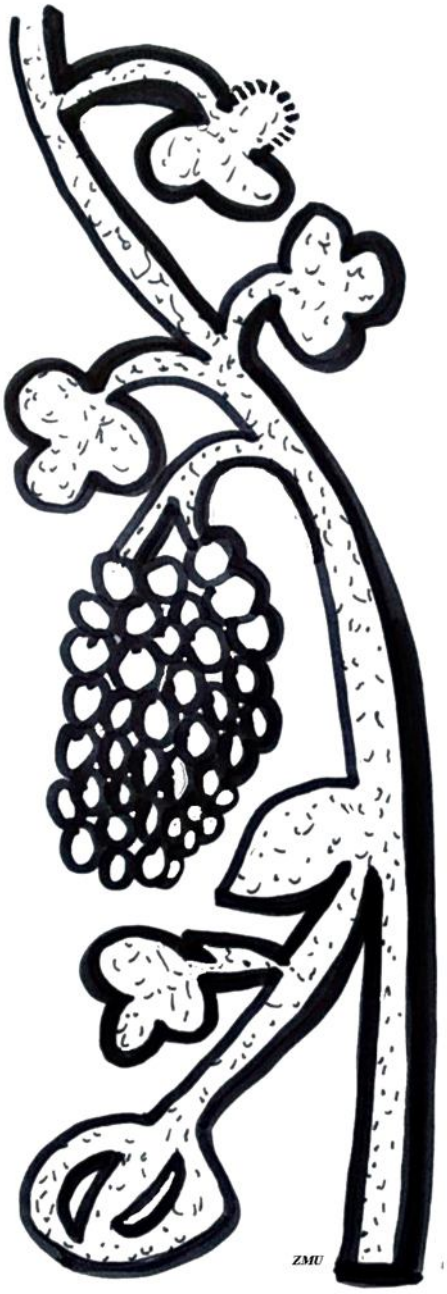
Çizim 163- Habibe Kadın Mezarı ayak taşı süslemesi.

(1.71 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.3.6. **İsim** : Çılbır Pınarı Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1307-M.1890 **Bezenen Alan** : Kemer Üstü **İnceleme Tarihi** : 10.05.2017 **Motif Ölçüleri** : Salkımlar 6x13 cm. Taneler 1x1 cm. **Fotoğraf No** : 34-34/6-7 **Çizim No** : 164	  **034/6** **034/7**

Tek cepheli çeşme bağımsız olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen formlu yapının aynalığı yuvarlak kemerle çevrilmiştir. Kitabesinde Cılbırzade Hacı Ali tarafından mühendis Amir Hocazade Mustafa Efendi'ye yaptırtıldığı yazılıdır. Cephenin tüm yüzeyi bitki motifleriyle tezyin edilmiştir. Çerçeve olarak kabartma tekniğiyle işlenmiş asma motifi tercih edilmiştir.

Üzüm salkımları ve asma yaprakları "S" kıvrımlı dallarla birleştirilmiş ve tasarım bu şekilde çeşme yüzeyine nakşedilmiştir.



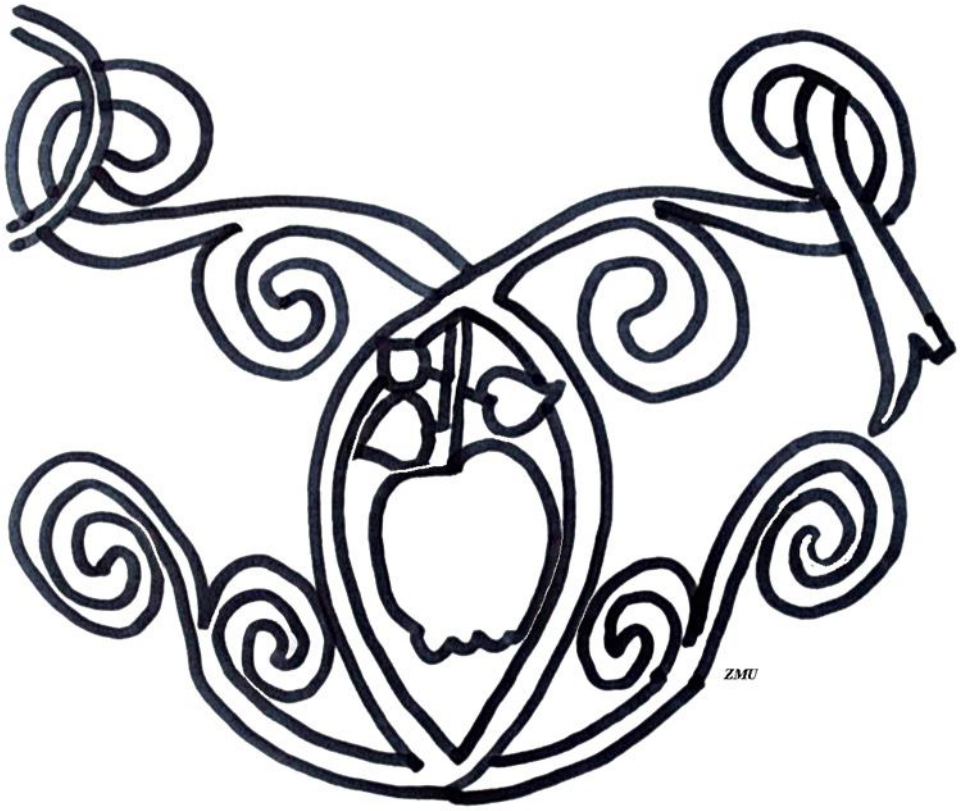
Çizim 164- Çılbır Pınarı Çeşmesi kemer üstü süslemesi (1).

(0.42 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.3.7. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Beden Duvarı Köşeler **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü Alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 83-03/1 **Çizim No** **:** 165	 **83/1**  **83/2**

Yörük Köyü'nde bulunan ve 150 yıllık geçmişi olduğu söylenen Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Odanın giriş kapısı karşısında kalan duvarın her iki köşesine birbirinin aynısı olan elmalar nakşedilmiştir.

Meyve motifleri kırmızı renkli kıvrık dalların birleşiminden oluşturulmuş elips şekilli çerçeve içine alınmıştır. Elmaların her ikisi de yeşil renkle boyanmış, üç yaprak ve sap eklenerek kompozisyon tamamlanmıştır.



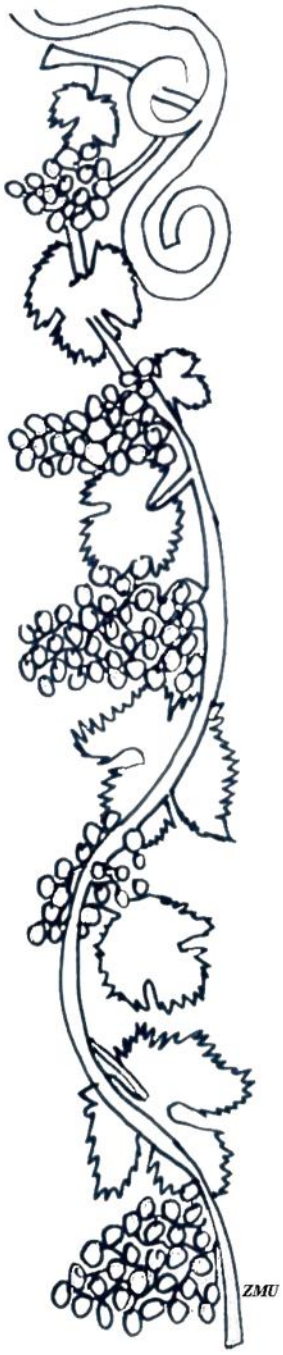
, **Çizim 165- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (13).**

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.3.8. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Tavan Geçişi **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü Alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 184-184/1 **Çizim No** **:** 166	 **184/1**

Yörük Köyü'nde bulunan ve 150 yıllık geçmişi olduğu söylenen Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu odanın kuzey cephedeki pencere üstünde asma dalları yer almaktadır.

Sarı renkli üzümün yaprakları yeşil, kıvrımlı dalları beyazdır. Bu dallardan çıkan sarı renkli helezonik ince çizgiler de çizime eklenerek kompozisyon tamamlanmıştır.



Çizim 166- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (14).

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.3.9. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Tavan Geçişi **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü Alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 79-79/6 **Çizim No** **:** 167	 **79/6**

Yörük Köyü'nde bulunan ve 150 yıllık geçmişi olduğu söylenen Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Pencere üstünde elma motifleri yer almaktadır.

Üç farklı dal ve 11 yeşil sivri uçlu yaprağın arasından sarkan elmalar sarı renklidir.



Çizim 167- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (15).

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.3.10. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Tavan Geçişi **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü Alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 79-79/7 **Çizim No** : 168	 **79/7**

Yörük Köyü'nde bulunan ve 150 yıllık geçmişi olduğu söylenen Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Bu kompozisyona uygun olarak pencere üstünde limon motifleri de yer alır.

Üç farklı dal ve sekiz yeşil sivri uçlu yaprağın arasından sarkan limonlar sarı renklidir.



Çizim 168- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (16).

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.3.11. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Tavan Geçişi **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü Alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 77-77/ 4 **Çizim No** **:** 169	 **77/4**

Yörük Köyü'nde bulunan ve 150 yıllık geçmişi olduğu söylenen Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Pencere üstünde limon motifleri bulunmaktadır.

Bezeme, iki kıvrımlı kahverengi dal arasında sarı renkte üç adet limon ve farklı boyutlarda sivri uçlu yedi yeşil yaprak ve aynı renkte nakşedilen saplardan oluşmaktadır.



Çizim 169- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (17).

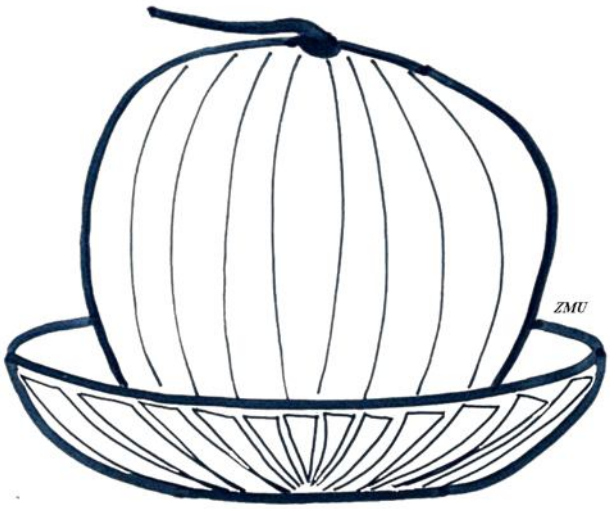
(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.3.12. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Tavan Geçişi **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü Alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 184-184/2 185-185/1 **Çizim No** **:** 170-171	 **184/2**  **185/1**

Yörük Köyü'nde bulunan ve 150 yıllık geçmişi olduğu söylenen Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. İki farklı cephede pencere üstünde biri bütün biri kesik olmak üzere iki kavun ve iki karpuz motifi yer almaktadır.

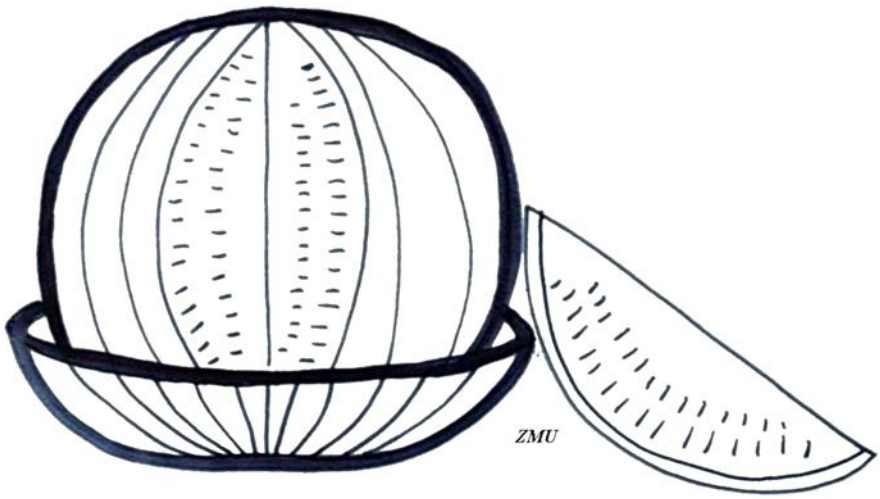
Doğu cephede olan karpuz motifi kesilmiş ve bir dilimi bütünden ayrılmış şekilde tasarlanmıştır. Dışı yeşil içi sarı ve kahverengi çekirdekli bu meyve, bir tabak içerisine oturtulmuştur.

Bütün kavun motifi ise kuzey cephede bulunmaktadır. Kap içerisine oturtulan meyve sarı renklidir. Üzerinde kahverengi tonlamalar ve sap eklenerek kompozisyon tamamlanmıştır.



Çizim 170- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (18).

(Ölçü alınamamıştır.)



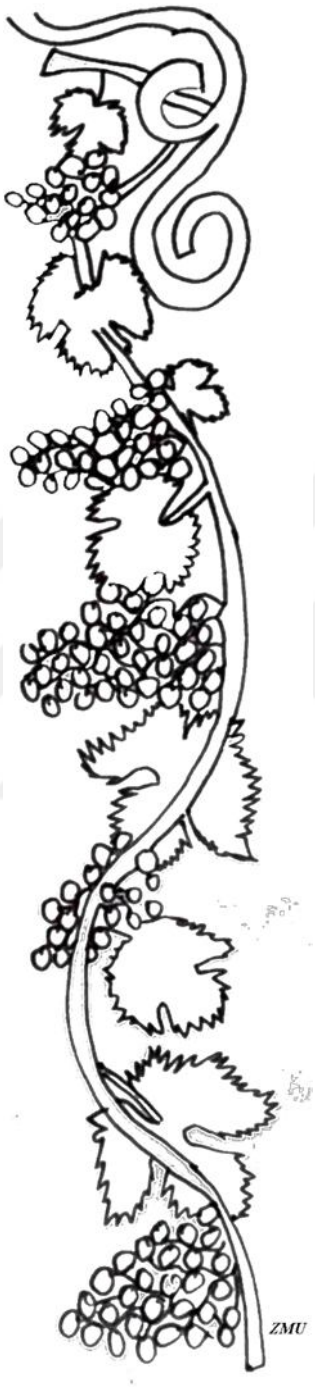
Çizim 171- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (19).

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.3.13. **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Tavan Geçişi **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü Alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 101-101/5 **Çizim No** : 172	 101/5

Yörük Köyü'nde bulunan ve 150 yıllık geçmişi olduğu söylenen Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Pencere üstünde asma bezemesi yer almaktadır.

Motif, "S" kıvrımlı beyaz dal, sekiz yeşil üzüm yaprağı ve mor renkte beş salkım birleştirilerek tamamlanmıştır. Yaprakların damar detayları ve salkımların arasından görünen saplar kahverengidir.



Çizim 172- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (20).

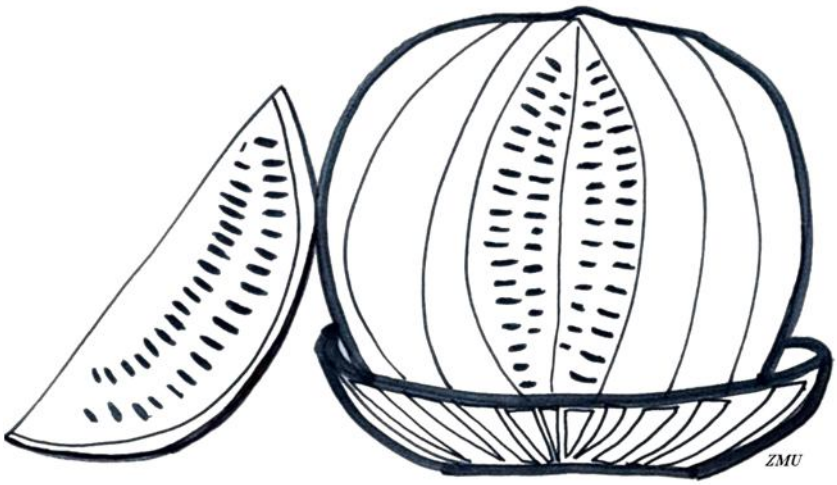
(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.3.14./1-2 **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Tavan Geçiş Pencere Üstü **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 101-101/6 102-102/1 **Çizim No** : 173-174	 **101/3**  **102/1**

Yörük Köyü'nde bulunan ve 150 yıllık geçmişi olduğu söylenen Sipahioğlu Konağı'nın odalarında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır. Hem baş odasında hem de diğer bezemeli odada dilimlenmiş karpuzlar yer alır.

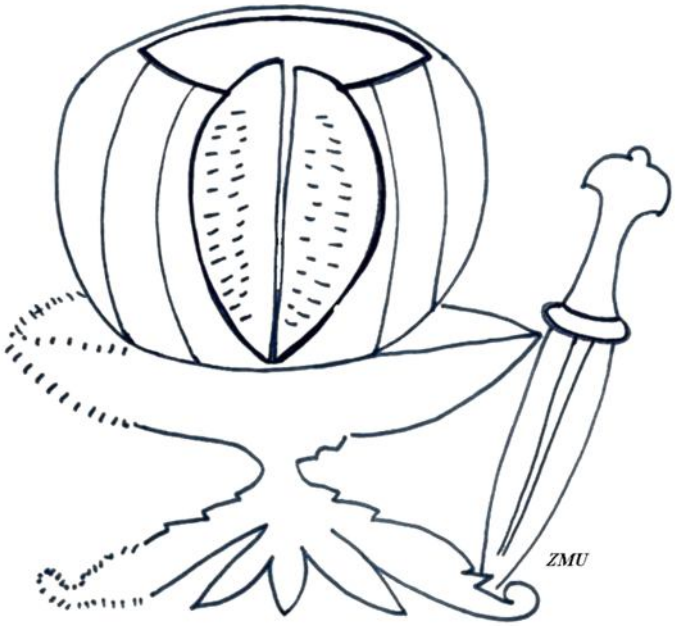
Baş odasındaki karpuz motifi beden duvarında çerçeve içine alınmış bir bölüme resmedilmiştir. Meyve kap içindedir ve kabın yanında duran bıçakla kompoze edilmiştir. Kabuğu yeşil içi kırmızı renge boyanmış, dışı kahverengi çizgilerle içi ise siyah çekirdeklerle detaylandırılarak gerçek karpuza benzetilmiştir.

Diğer odada bulunan karpuz motifi , güney cephe duvarındaki üçüncü bant üzerinde yer almıştır. Burada meyveden bir dilim kesilmiş kompozisyonla tasarım gerçekleştirilmiştir. Kap içindedir. Yeşil kabuk, kırmızı iç ve beyaz çekirdekler ile tasvir edilmiştir.



Çizim 173- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (21).

(Ölçü alınamamıştır.)



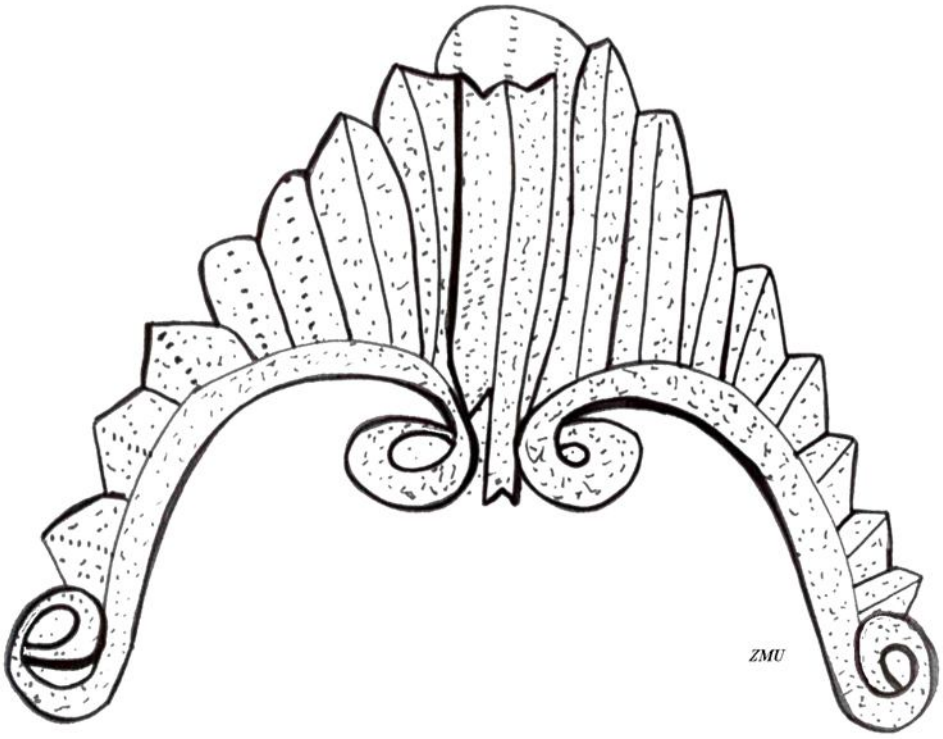
Çizim 174- Sipahioğlu Konağı duvar süslemesi (22).

(Ölçü alınamamıştır.)

4.4. İstiridye Motifleri

No : 4.4.1. **İsim** : İsimsiz Mezar –XVIII- **Bulunduğu Yer** : Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : H.123?-M.181? **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 04.06.2017 **Motif Ölçüleri** : İstiridye 28x26 cm. Rozet 7x7 cm. **Fotoğraf No** : 87-87/1 **Çizim No** : 175	 **87/1**

Yazıköy Mezarlığında bulunan isimsiz mezar XVIII'in baş taşı tepeliği bir istiridye motifiyle taçlandırılmıştır. Alttan kabartma iki S kıvrımına tutturulan istiridye yivleri, en dışta küçük kemercikler oluşturacak şekilde birbirlerine bağlanıp tepeliği şekillendiren sivri kemer formuyla tamamlanmıştır Kemerin iç kısmına, ortası kabartma tomurcuklu 20 yapraklı bir çiçek motifi işlenmiştir.

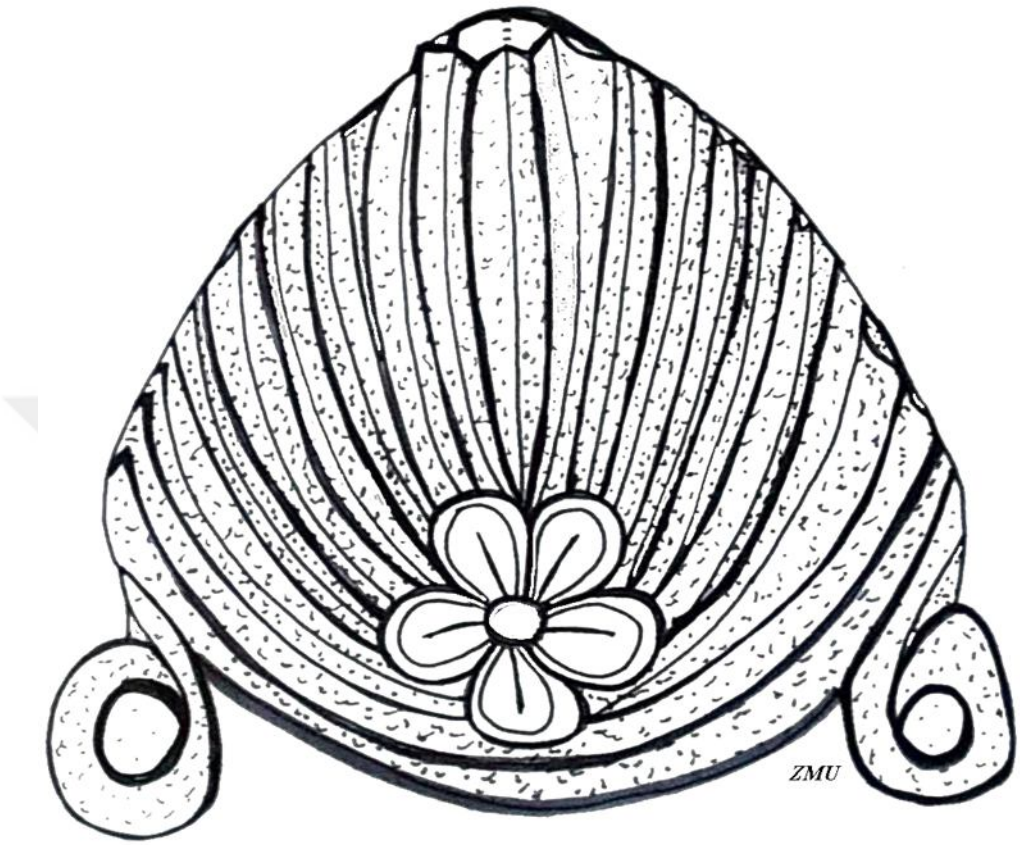


Çizim 175- İsimsiz Mezar -XVIII- baş taşı tepelik süslemesi.

(2.00 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.4.2. **İsim** : Hafize Hanım -II- Mezarı **Bulunduğu Yer** : Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : H.12??-M.18?? **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 04.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 18x21 cm. Çiçek 6x6 cm. **Fotoğraf No** : 85-85/1 **Çizim No** :176	 **85/1**

Yazıköy Mezarlığında bulunan Hafize Hanım'a ait mezarın baş taşı tepeliği bir istiridye motifinden oluşmaktadır. İki yana doğru kıvrılan yivler tepe noktasında sivri kemer formuyla tamamlanmaktadır. Motifin ortasına kabartma beş yapraklı bir çiçek işlenmiştir.



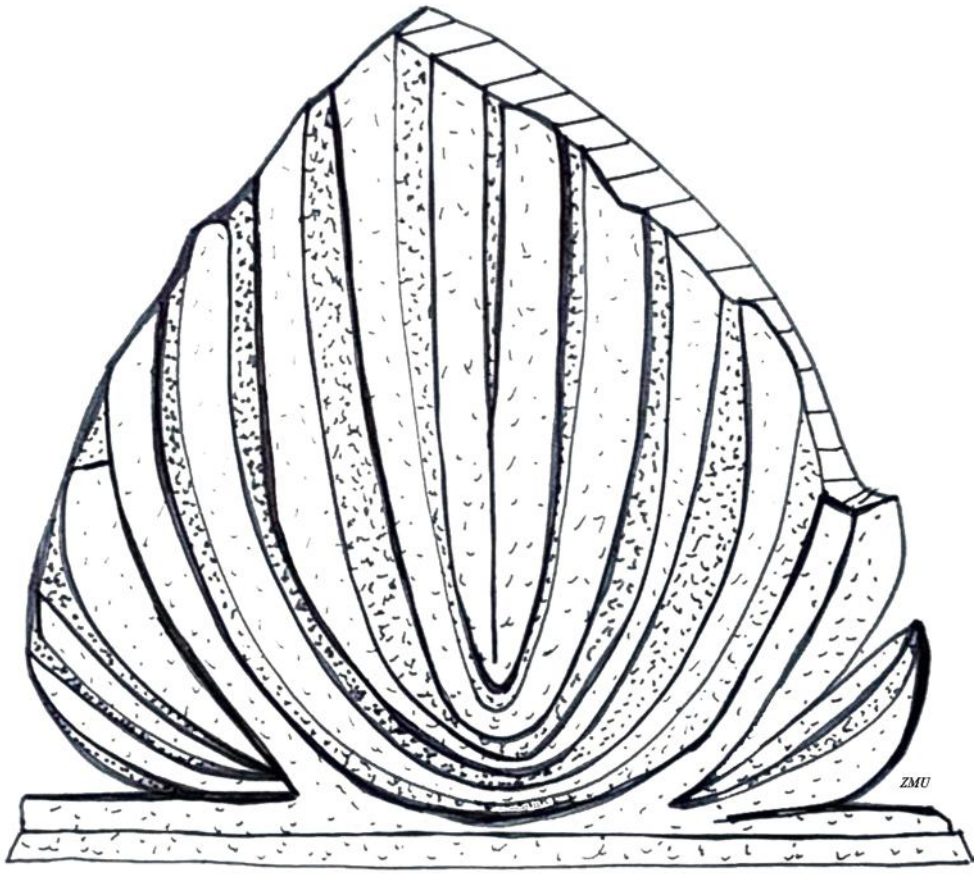
Çizim 176- Hafize Hanım -II-- Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(1.28 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.4.3. **İsim** : Mülazım Muhammed Efendinin Zevcesi [24]…lide Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : H.1318-M.1900 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 04.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 28x26 cm. **Fotoğraf No** : 93-93/1 **Çizim No** : 177	 **93/1**

Yazıköy Mezarlığında bulunan bir Hanım'a ait baş taşı tepeliği bir istiridye motifi halinde şekillendirilmiştir. Şahidenin iki kenarından başlayıp tepe noktasına kadar kademeler halinde yükselen kabartma C kıvrımlı istiridye yivleri, en dışta bir sivri kemer biçiminde sonuçlandırılmıştır.

[24] Baş taşının güney köşesinde yer alan ismin yazılı olduğu yer kırılmıştır. Bu yüzden defnedilen kişinin ismi okunamamaktadır.

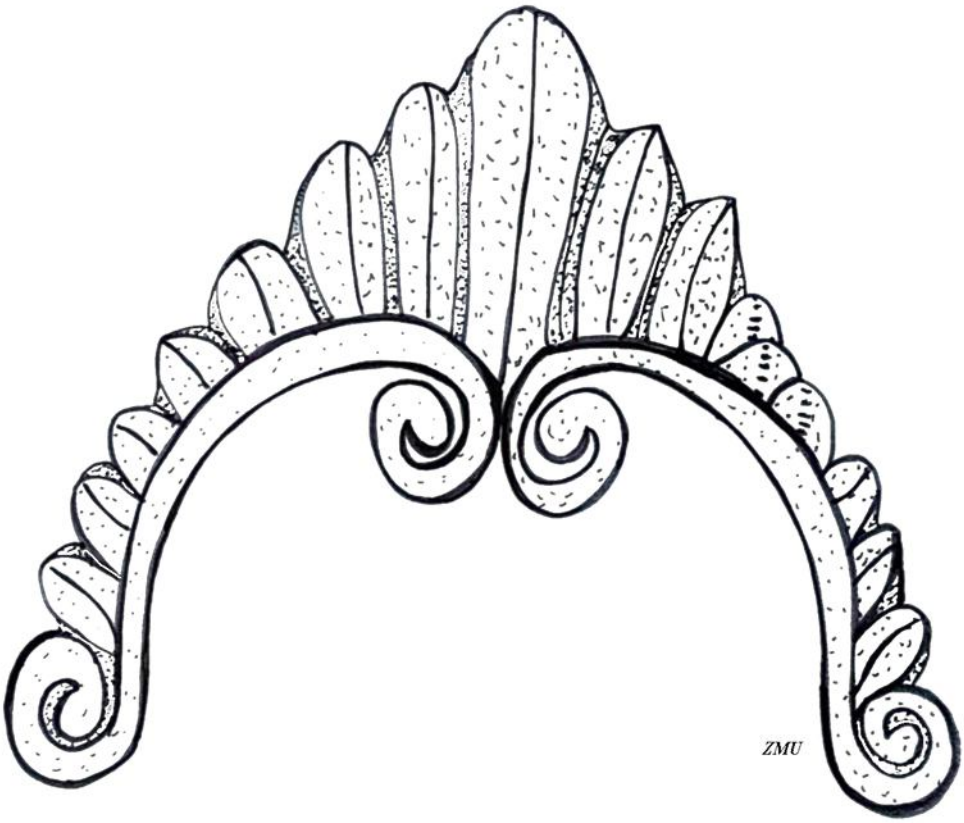


Çizim 177- Muhammed Efendi Zevcesi ….lide Hanım Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(2.00 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.4.4. **İsim** : Osman Bey Mezarı **Bulunduğu Yer** : Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : H.1325-M.1907 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 04.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 25x23 cm. **Fotoğraf No** : 95-95/1 **Çizim No** : 178	 **95/1**

Yazıköy Mezarlığında bulunan Osman Bey'e ait baş taşı tepeliği bir istiridye motifiyle taçlandırılmıştır. Alttan kabartma iki S kıvrımına tutturulan istiridye yivleri, en dışta küçük kemercikler oluşturacak şekilde birbirlerine bağlanıp sonuçta tepeliği şekillendiren sivri kemer formuyla tamamlanmıştır.

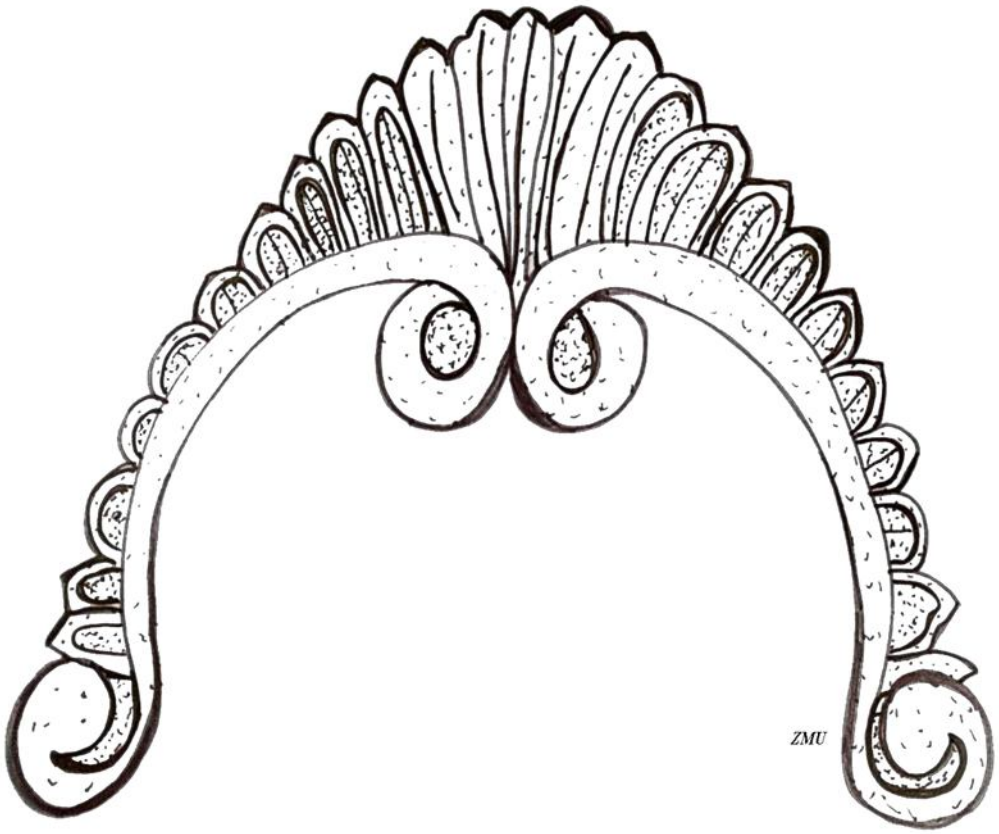


Çizim 178- Osman Bey Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(1.78 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.4.5. **İsim** : Hatice Hanım -III- Mezarı **Bulunduğu Yer** **:** Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : H.1327-M.1909 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 04.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 23x21 cm. **Fotoğraf No** : 92-92/1 **Çizim No** : 179	 **92/1**

Yazıköy Mezarlığında bulunan Hatice Hanım'a ait baş taşı tepeliği bir istiridye motifi ile taçlandırılmıştır. Alttan, kabartma iki S kıvrımına tutturulan istiridye yivleri, en dışta küçük kemercikler oluşturacak şekilde birbirlerine bağlanıp sonuçta tepeliği şekillendiren sivri kemer formuyla tamamlanmıştır. Kemerin iç kısmı süslemesiz bırakılmıştır.



Çizim 179- Hatice Hanım -III-- Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

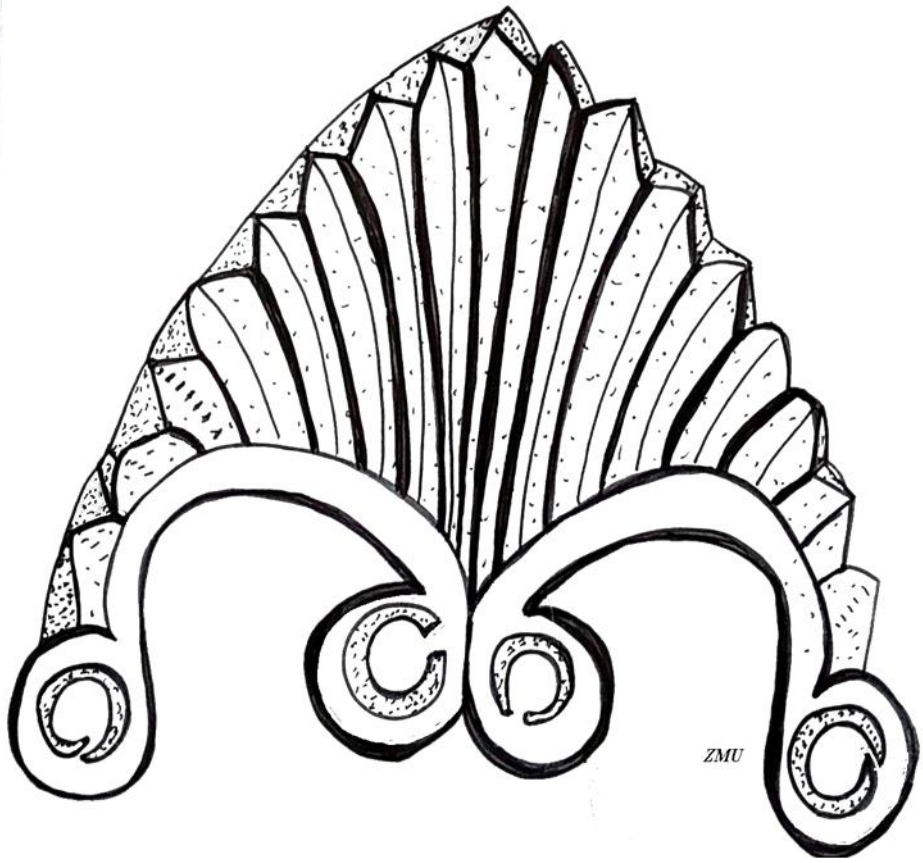
(1.64 cm. oranında küçültülmüştür.)

.

No : 4.4.6. **İsim** : Salih Oğlu Mezarı **Bulunduğu Yer** : Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : H.1343-M.1924 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 04.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 24x22 cm. **Fotoğraf No** : 80-80/1 **Çizim No** : 180	 **80/1**

Mezar baş taşı dikdörtgen formludur. Tepelik kısmı, uca doğru kademeli olarak boyları kısalan oyma tekniğinde istiridye motifi işlenerek oluşturulmuştur.

Motif, şahide kısmına C kıvrımlı iki kabartma silme ile bağlanmıştır.



Çizim 180- Salih Oğlu Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

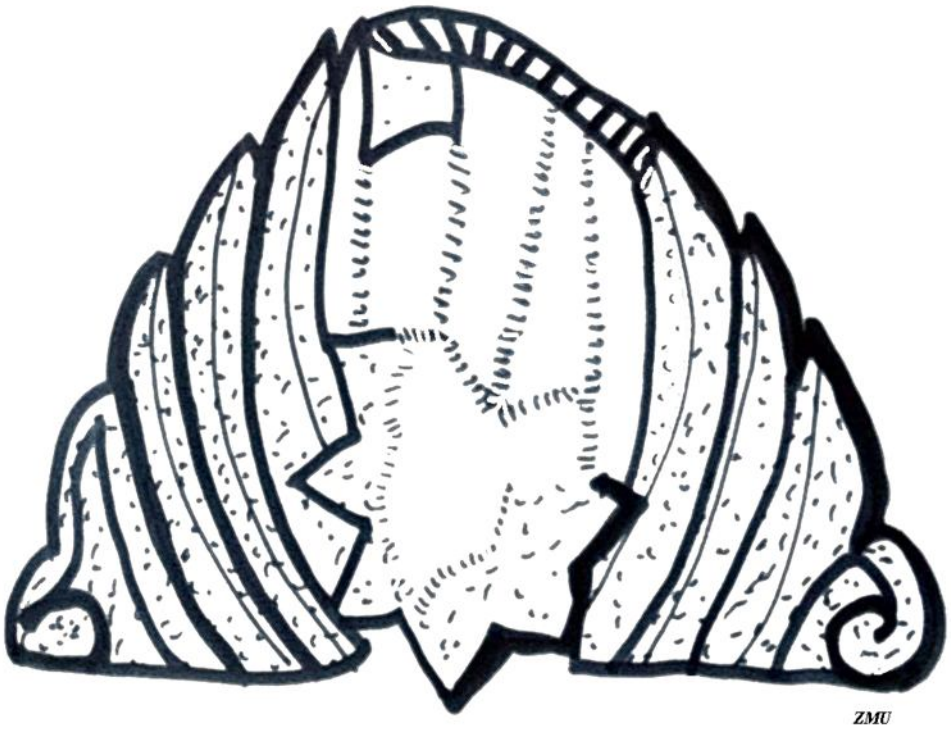
(2.00 cm. oranında küçültülmüştür.)

.

No : 4.4.7. **İsim** : Ayşe Hanım -V- Mezarı **Bulunduğu Yer** : Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : H.1353-M.1934 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **Motif Ölçüleri** : Toplam 24x21 cm. Rozet 7x7 cm. **Fotoğraf No** : 96-96/1 **Çizim No** : 181	 **96/1**

Yazıköy Mezarlığında bulunan Ayşe Hanım'a ait baş taşı tepeliği bir istiridye motifi halinde şekillendirilmiştir. Şahidenin iki kenarından başlayıp tepe noktasına kadar kademeler halinde yükselen kabartma C kıvrımlı istiridye yivleri, sivri kemer biçiminde sonuçlandırılmıştır.

Motifin ortasına işlenen çiçek formu, taşın bu kısmının dökülmesi sonucu tahrip olmuştur.



Çizim 181- Ayşe Hanım -V- Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

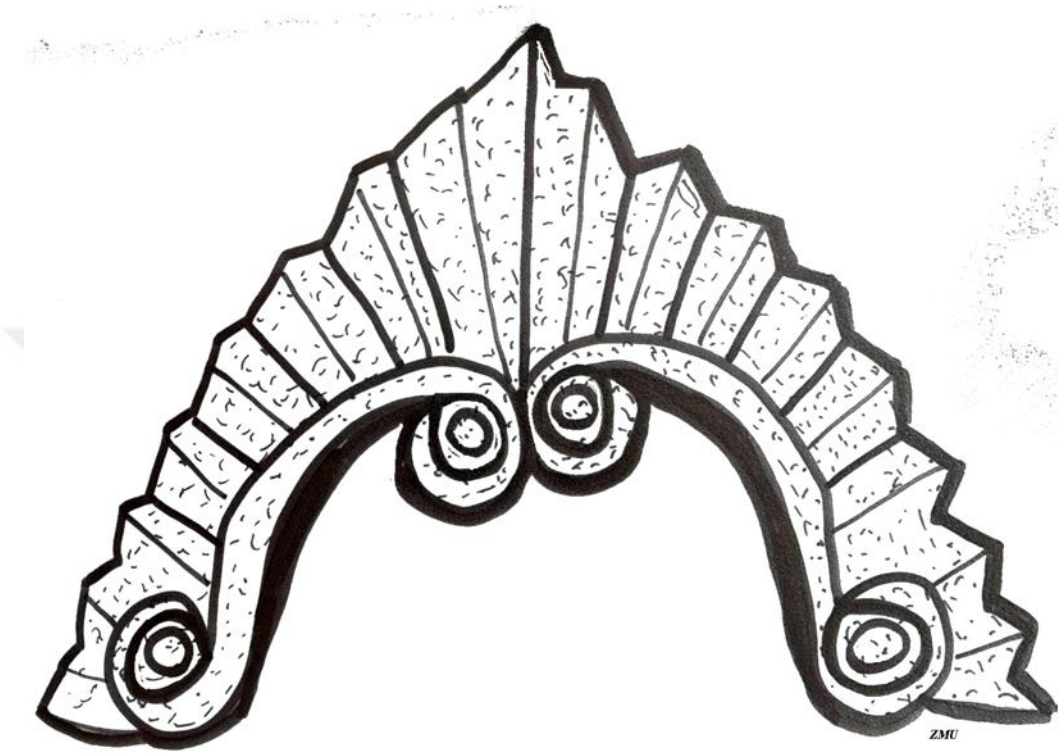
(2.00 cm. oranında küçültülmüştür.)

.

No : 4.4.8. **İsim** : Makbule Sarı Mezarı **Bulunduğu Yer** : Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : M.1935 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 04.06.2017 **Motif Ölçüler** : Toplam 24x8 cm. Çiçek 6x6 cm. **Fotoğraf No** : 86-86/1 **Çizim No** : 182	 **86/1**

Yazıköy Mezarlığında bulunan Makbule Sarı'ya ait mezarın baş taşı tepeliği bir istiridye motifiyle taçlandırılmıştır. Alttan kabartma iki S kıvrımına tutturulan istiridye yivleri, en dışta küçük kemercikler oluşturacak şekilde birbirlerine bağlanıp sonuçta tepeliği şekillendiren sivri kemer formuyla tamamlanmıştır.

Kemerin iç kısmına, ortası kabartma tomurcuklu 10 yapraklı bir çiçek motifi işlenmiştir.

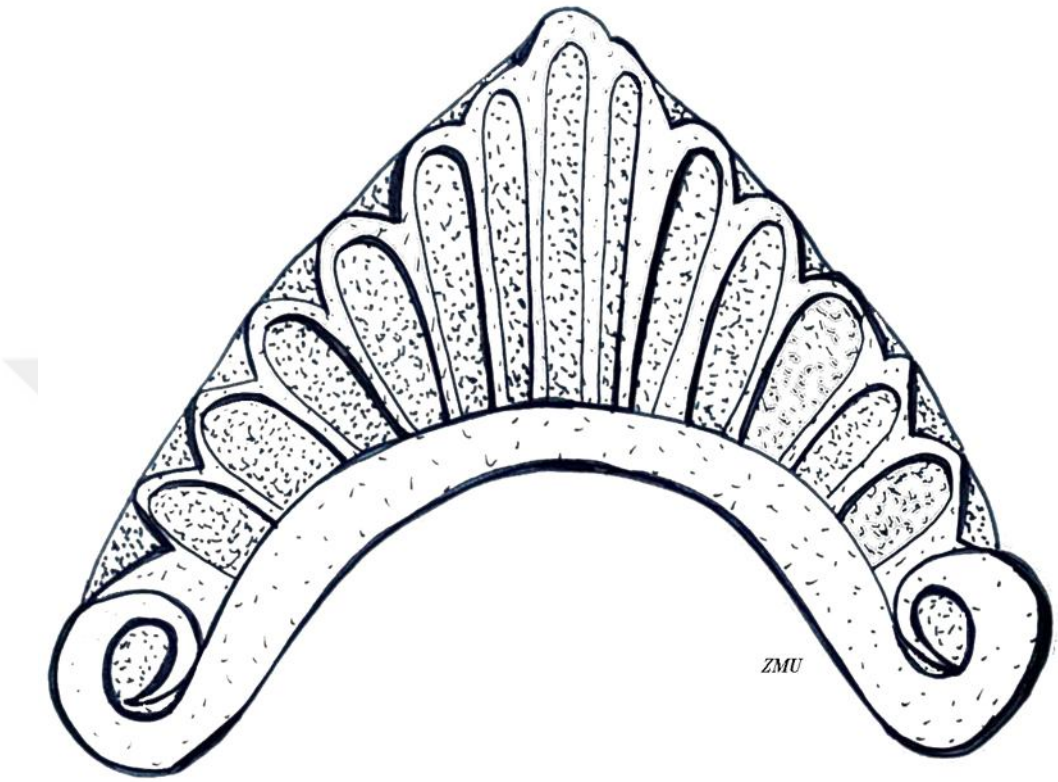


Çizim 182- Makbule Sarı Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(2.00 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.4.9. **İsim** : Zehra Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : M.1945 **Bezenen Alan** : Baş Taşı/ Tepelik **İnceleme Tarihi** : 04.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 24x22 cm. **Fotoğraf No** : 94-94/1 **Çizim No** : 183	 **94/1**

Yazıköy Mezarlığında bulunan Zehra Hanım'a ait mezarın baş taşı tepeliği bir istiridye motifiyle taçlandırılmıştır. Alttan kabartma C kıvrımına tutturulan istiridye yivleri, en dışta küçük kemercikler oluşturacak şekilde birbirlerine bağlanıp sonuçta tepeliği şekillendiren sivri kemer formuyla tamamlanmıştır.



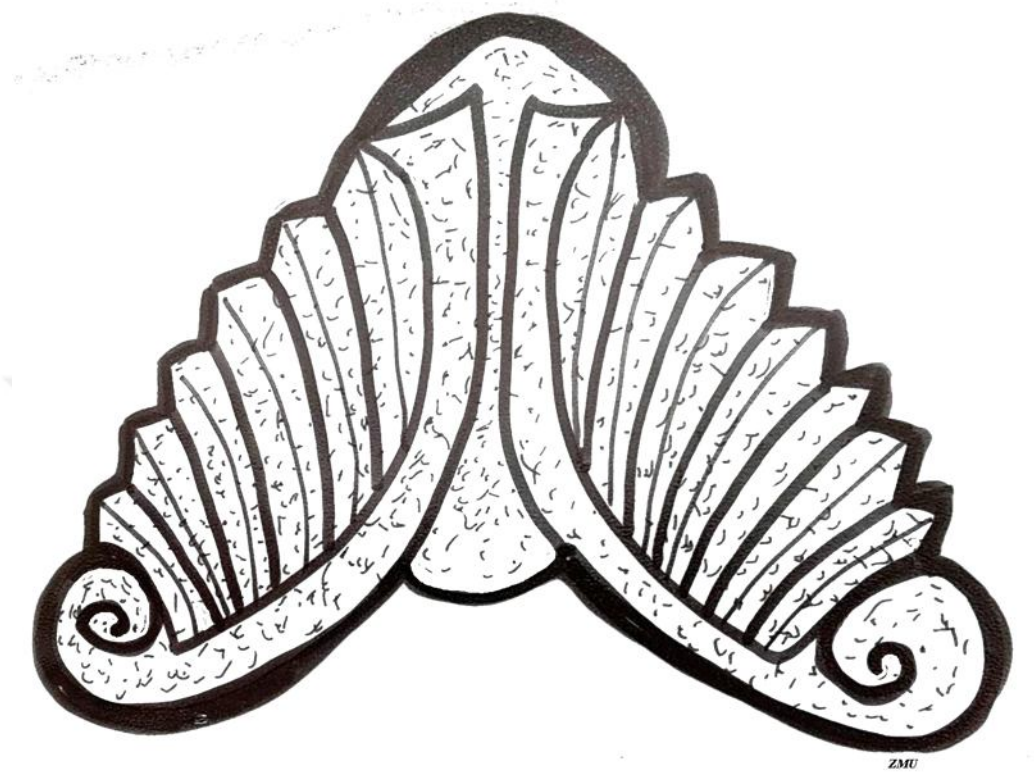
Çizim 183- Zehra Hanım Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

(1.71 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.4.10. **İsim** : Ayşehan Hanım Mezarı **Bulunduğu Yer** : Yazıköy Mezarlığı **Tarih** : M.1967 **Bezenen Alan** : Baş Taşı **İnceleme Tarihi** : 04.06.2017 **Motif Ölçüleri** : 23x22 cm. **Fotoğraf No** : 88-88/1 **Çizim No** : 184	 **88/1**

Yazıköy Mezarlığında bulunan Ayşehan Hanım'a ait baş taşı tepeliği bir istiridye motifiyle taçlandırılmıştır. Şahidenin iki kenarından başlayıp tepe noktasına kadar yükselen kabartma iki C kıvrımına tutturulan istiridye yivleri, en dışta küçük kemercikler oluşturacak şekilde birbirlerine bağlanıp sonuçta tepeliği şekillendiren sivri kemer formuyla tamamlanmıştır.

Kemerin ortası boş bırakılmıştır.



Çizim 184- Ayşehan Hanım Mezarı baş taşı tepelik süslemesi.

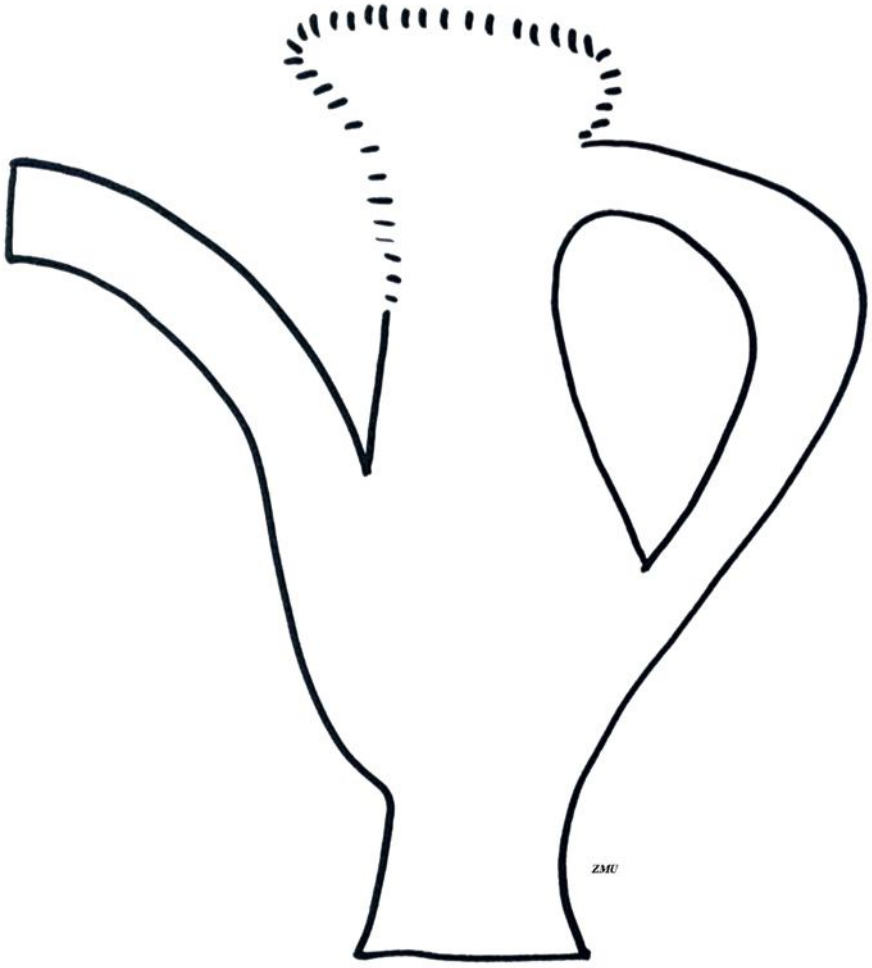
(1.64 cm. oranında küçültülmüştür.)

4.5. İbrik Motifleri

No : 4.5.1. **İsmi** : Mektepçiler Konağı **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. / Eski Çarşı **Tarih** : M.1786/1787 **Bezenen Alan** : Ön Cephe **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **İnceleme Tarihi :** 14.03.2017 **Fotoğraf No** : 45-45/5 **Çizim No** : 185	 **45/5**

İki katlı konak beyaz boyalıdır. Dış cephenin doğu yönündeki saçak altına kalem işi ve kabartma tekniği kullanılarak birbirinden farklı motifler tezyin edilmiştir.

Cephedeki pencerelerden birinin üstünde, maşrapayı doldurur vaziyette bir ibrik motifi yer almaktadır. İbrik beyaz zemin üzerine siyah renkle kontör geçilerek tasarlanmış, iç kısmı yeşil renge boyanmıştır.



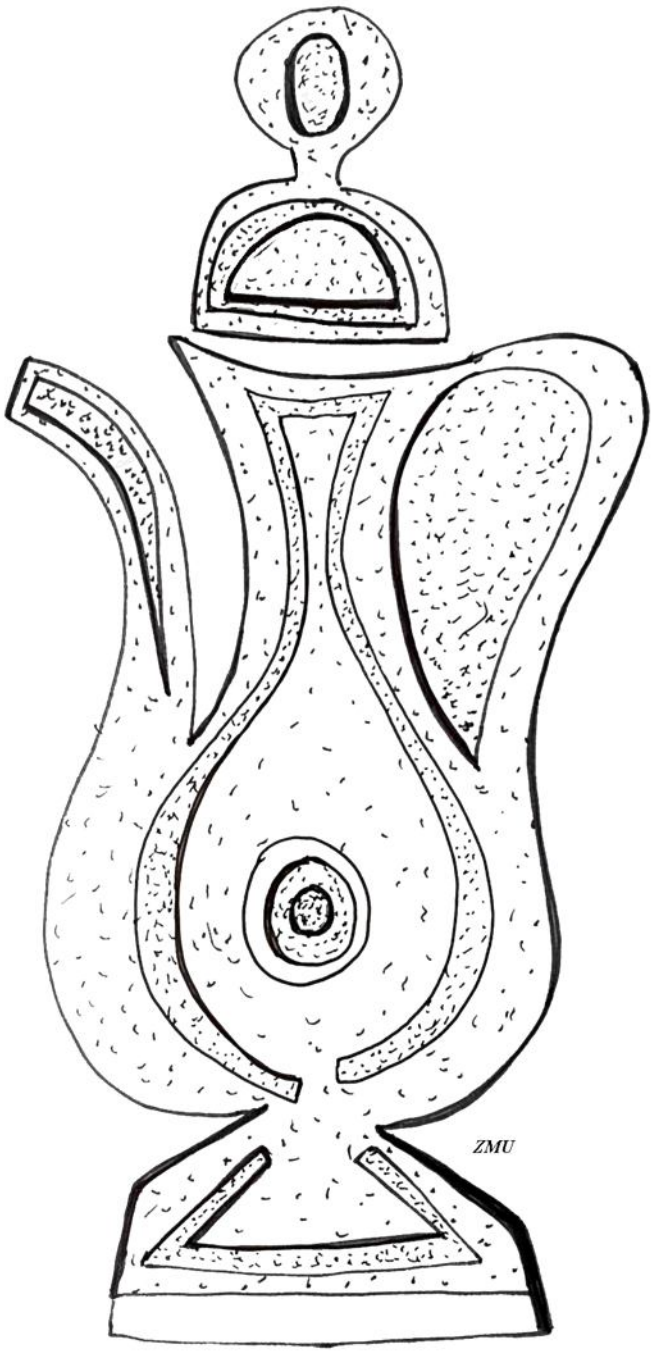
Çizim 185- Mektepçiler Konağı dış cephe süslemesi (5).

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.5.2. **İsmi** : Paşa Pınarı Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Emek Mah. **Tarih** : H.1209 – M.1794 **Bezenen Alan** : Kemer Alınlığı **İnceleme Tarihi :** 08.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 10x24 cm. **Fotoğraf No** : 124-124/3 **Çizim No** : 186	 **124/3**

Ragıp ve Salih Beylerin yaptırdığı Paşapınarı Çeşmesi günümüzde Emek Mahallesinde kaldırım üzerinde yer almaktadır. Sivri kemerli ve tek cephelidir. Aynalıkta birbirinden farklı bezemeler bulunmaktadır. Bu motiflerin arasına bir de ibrik motifi işlenmiştir.

İbrik kapaklı, tek kulplu ve ülüklüdür. Gövde kısmı geometrik motifle doldurulmuştur.



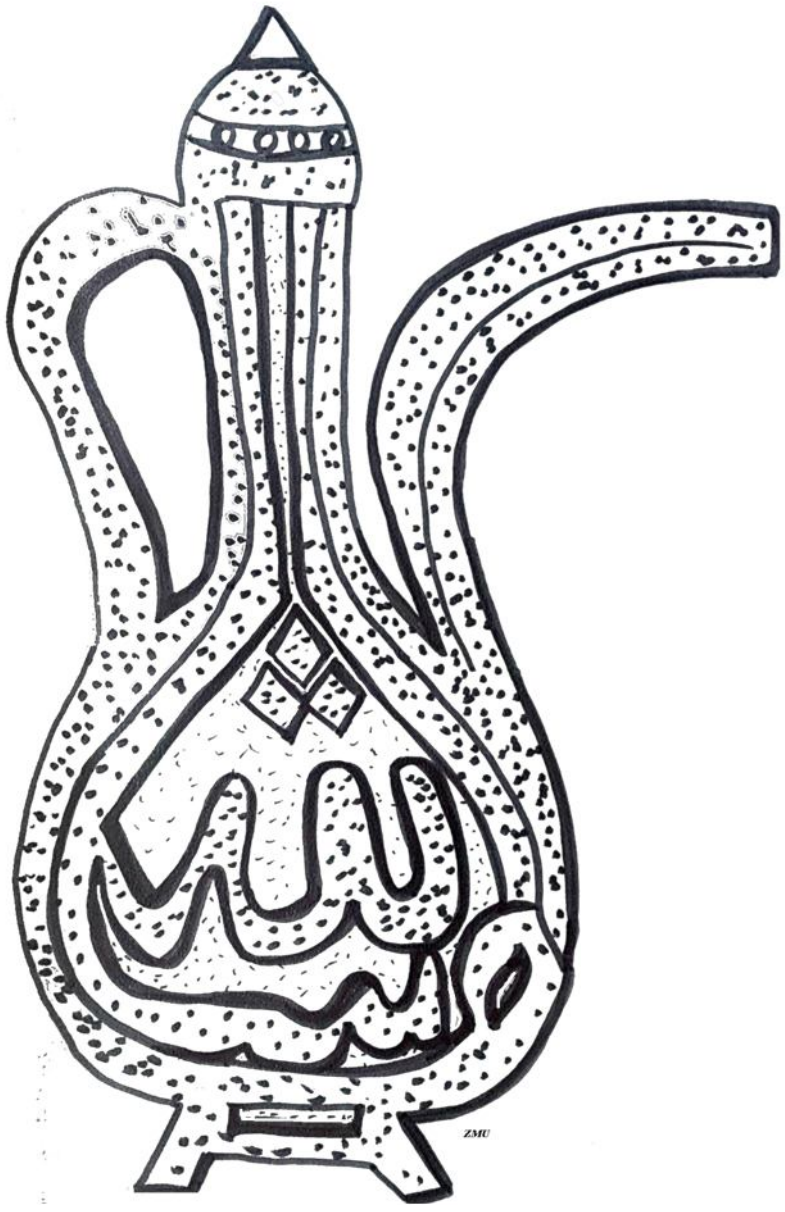
Çizim 186- Paşa Pınarı Çeşmesi kemer alınlığı süslemesi.

(0.71 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.5.3. **İsmi** : Çılbır Pınarı Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrz./Eski Çarşı **Tarih** : H.1307-M.1890 **Bezenen Alan** : Silme Dikdörtgen Üst Köşeler/ Kuzey-Güney **İnceleme Tarihi** : 10.05.2017 **Motif Ölçüleri** : 8x26 cm. **Fotoğraf No** : 34-34/8-9 **Çizim No** : 187	 **34/8 Kuzey**  **34/9 Güney**

Çeşme, bağımsız olarak, anıtsal formda tasarlanmıştır. İki yandan kademeli silmeli sütunceler ve yuvarlak kemerle bir niş oluşturulmuştur. Tüm cephe lüle seviyesine kadar baştan sona geometrik, bitki ve meyve motifleriyle tezyin edilmiştir. Kitabesinde banisi Cılbırzade Hacı Ali, Mühendisi Amir Hocazade Mustafa Efendi olarak belirtilmiştir.

Kemerin her iki üst köşesine yönleri çeşme aynalığına dönük olarak birer ibrik motifi tezyin edilmiştir. İbriklerin içi "Maşallah" yazısı ile doldurulmuştur.



Çizim 187- Çılbır Pınarı Çeşmesi kemer üstü süslemesi (2).

(0.57 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.5.4. **İsmi** : İsmail Avcı Evi **Bulunduğu Yer** : Eski Çarşı/ Çılbır Sokak **Tarih** : H.1311- M.1893 **Bezenen Alan** : Saçak Altı **İnceleme Tarihi** : 14.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 125-125/1 **Çizim No** : 188	 125/1

Konutun saçak altına kalem işi tekniğiyle kıvrık dallardan oluşan çerçeveli bir ibrik motifi işlenmiştir. Motifin içine Arap harfleri ile "Maşallah" yazılmıştır.

İbrik, kapaklı, tek kulplu ve tek ülüklüdür. Ayak kısmının içi ise bir merkezden açılan dikey çizgilerle doldurulmuştur.



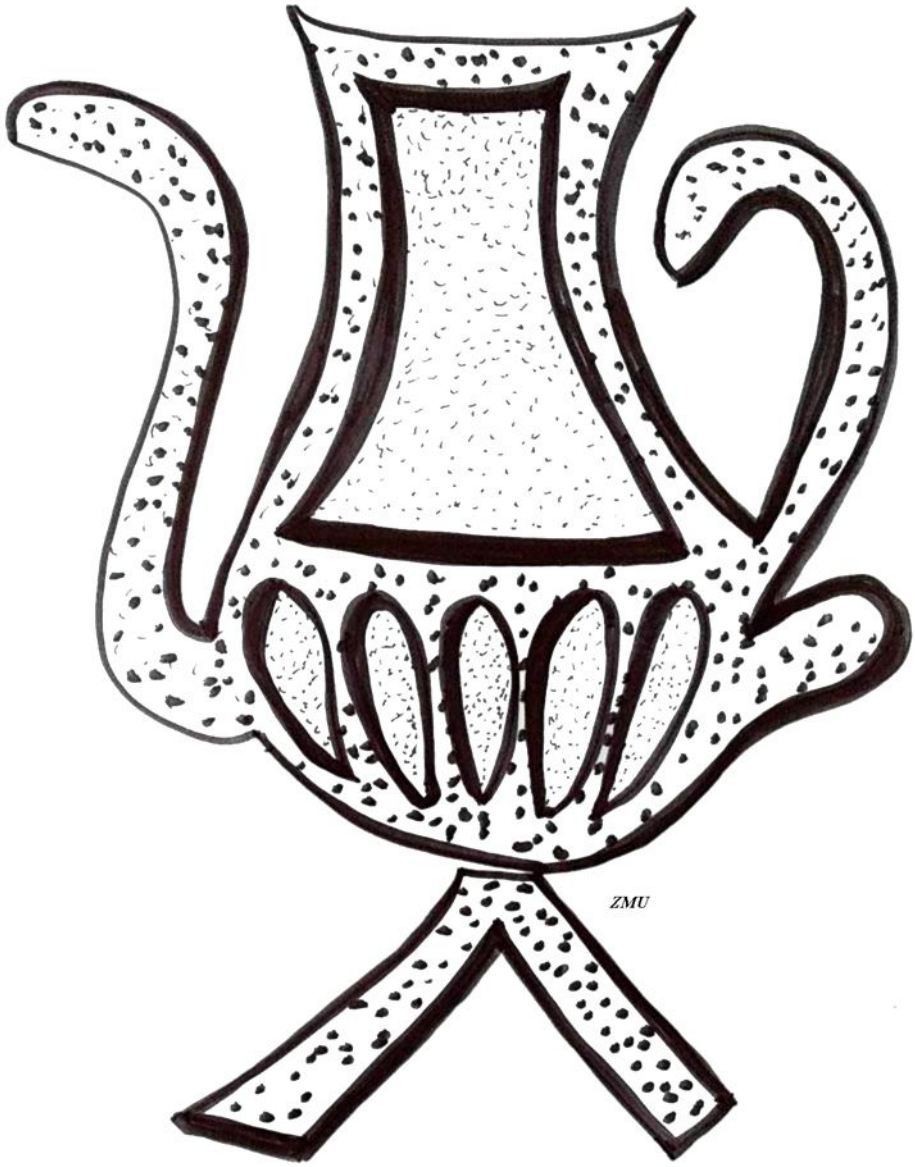
Çizim 188- İsmail Avcı evi saçak altı süslemesi.

(Ölçü alınamamıştır.)

No : 4.5.5./1-2 **İsmi** : İsimsiz Çeşme -V- **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz/Sağlık Sokak **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Doğu Cephesi Üst Köşeler / Kuzey-Güney **İnceleme Tarihi** : 13.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 16x24 cm. **Fotoğraf No** : 62-62/1-2 **Çizim No** : 189-190	 **62/1 Kuzey**  **62/2 Güney**

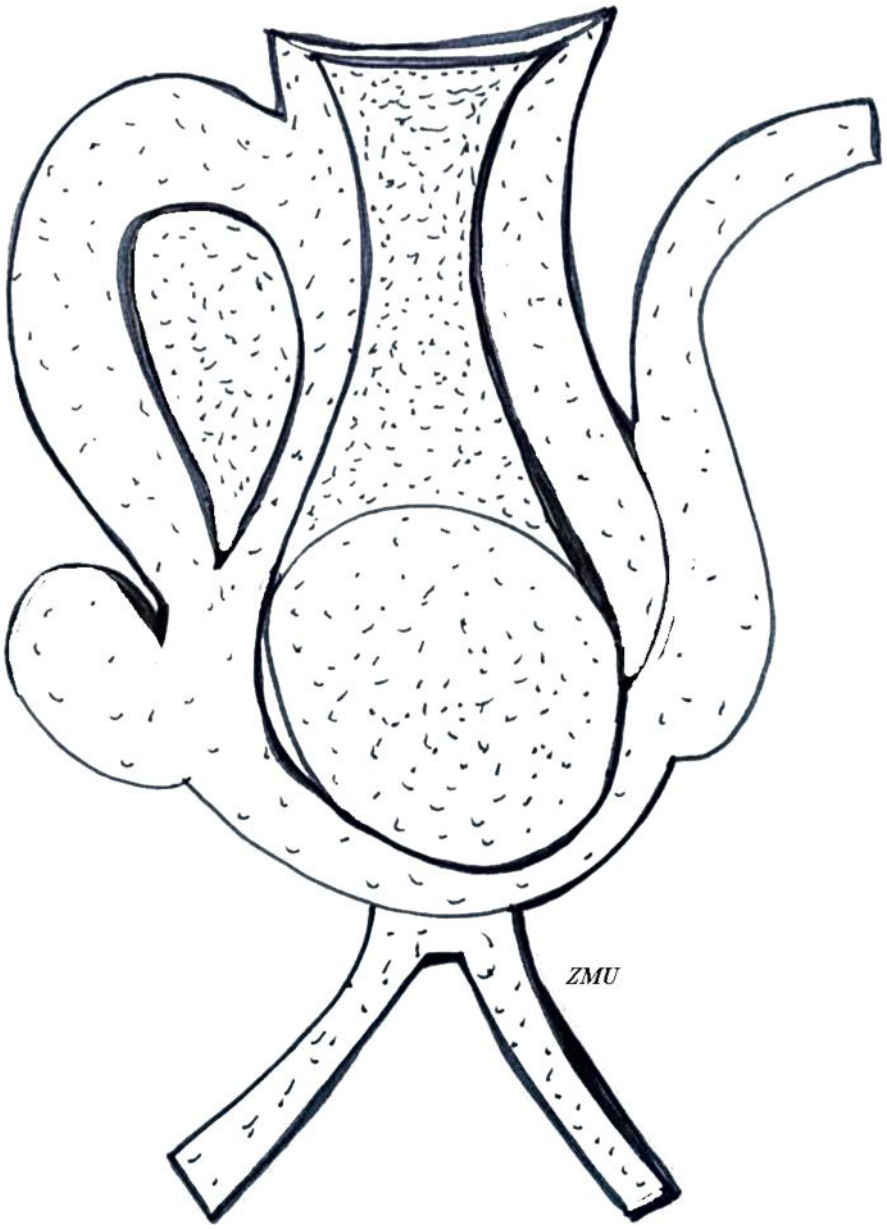
Yapı, çift cephelidir. Her iki cephede de birçok bezeme yer alır. Batı cephenin üst kısmında kabartma tekniğiyle işlenmiş ibrik motifleri bulunmaktadır.

Tek kulp ve ülüklü ibrikler gövde ve ayak kısımlarından oluşmaktadır. Her ikisi de aynı formda tasarlanmıştır.



Çizim 189- İsimsiz Çeşme -V- doğu cephesi köşe süslemeleri süslemesi (Kuzey).

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür.)



Çizim 189- İsimsiz Çeşme -V- doğu cephesi köşe süslemeleri süslemesi (Güney).

(1.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

4.6. Testi Motifleri

No	: 4.6.1.
İsmi	: Tuzcu Pınar Çeşmesi
Bulunduğu Yer	: İlçe Mrkz./Akçasu Mah.
Tarih	: H.1229-M.1814
Bezenen Alan	: Lüle Üstü
İnceleme Tarihi	: 13.03.2017
Motif Ölçüleri	: 22x37 cm.
Fotoğraf No	: 47-47/8-9
Çizim No	: 191



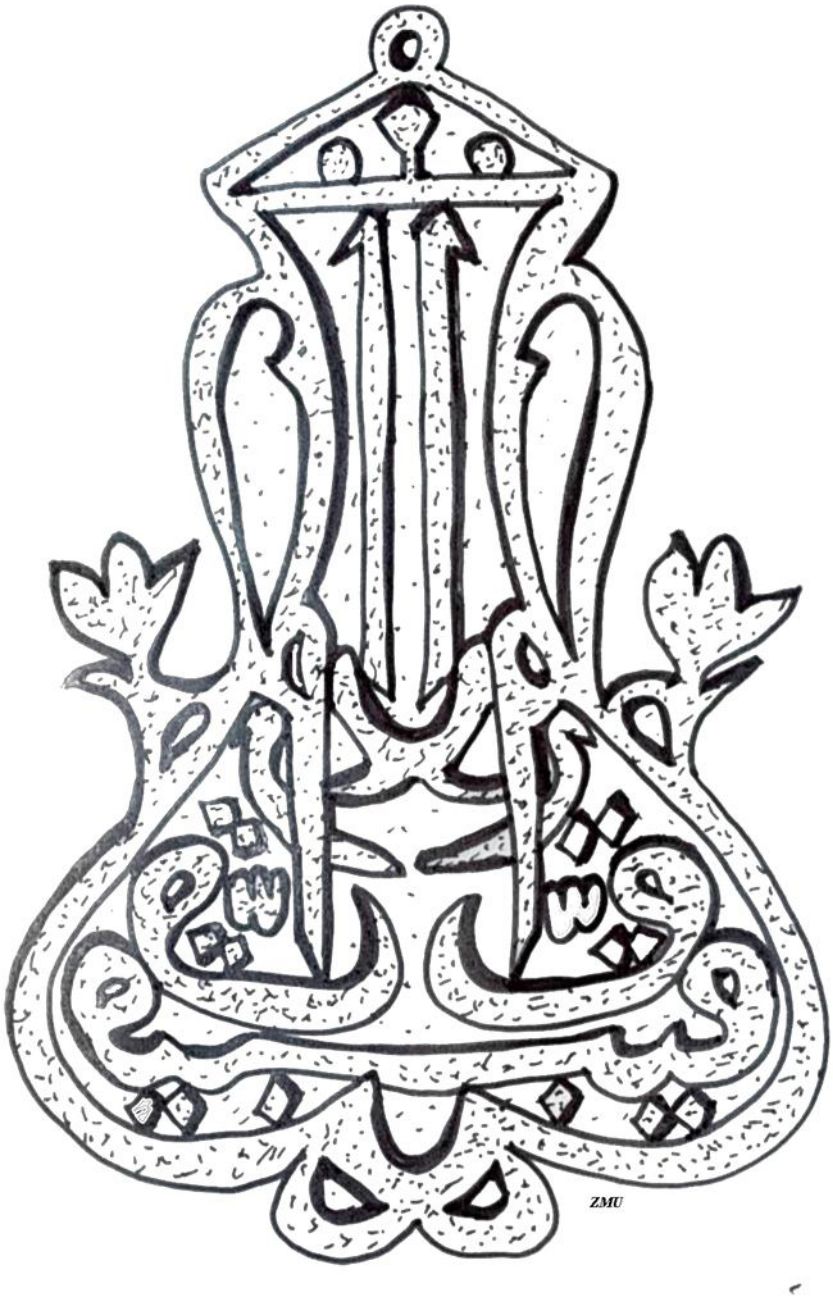
47/8



47/9

Bir konutun duvarına inşa edilen çeşme tek cephelidir. Sivri kemerli bir aynalığa sahiptir. Ayna kısmında altı satırdan oluşan dikdörtgen kitabesi bulunmaktadır. Kitabeye göre banisi, Emeksizoğlu Seyit Mehmet Ağa'dır. Çeşme Safranbolu'nun en zengin tezyinatına sahip tek örnek durumundadır. Lülenin kuzey ve güney üst tarafında ise yapının genelinde olduğu gibi kabartma tekniği kullanılarak tezyin edilmiş testi motifleri bulunmaktadır.

En üstünde alemi olan sivri kemerli çerçeve içindedir. Ayrıca içi, Arap harfleri ile "Errezzak" ve "Er-rakib" yazılmıştır. "Rızık veren"/"Görüp Gözeten" (Mutçalı, 2012: 357,371) anlamlarına gelmektedir.



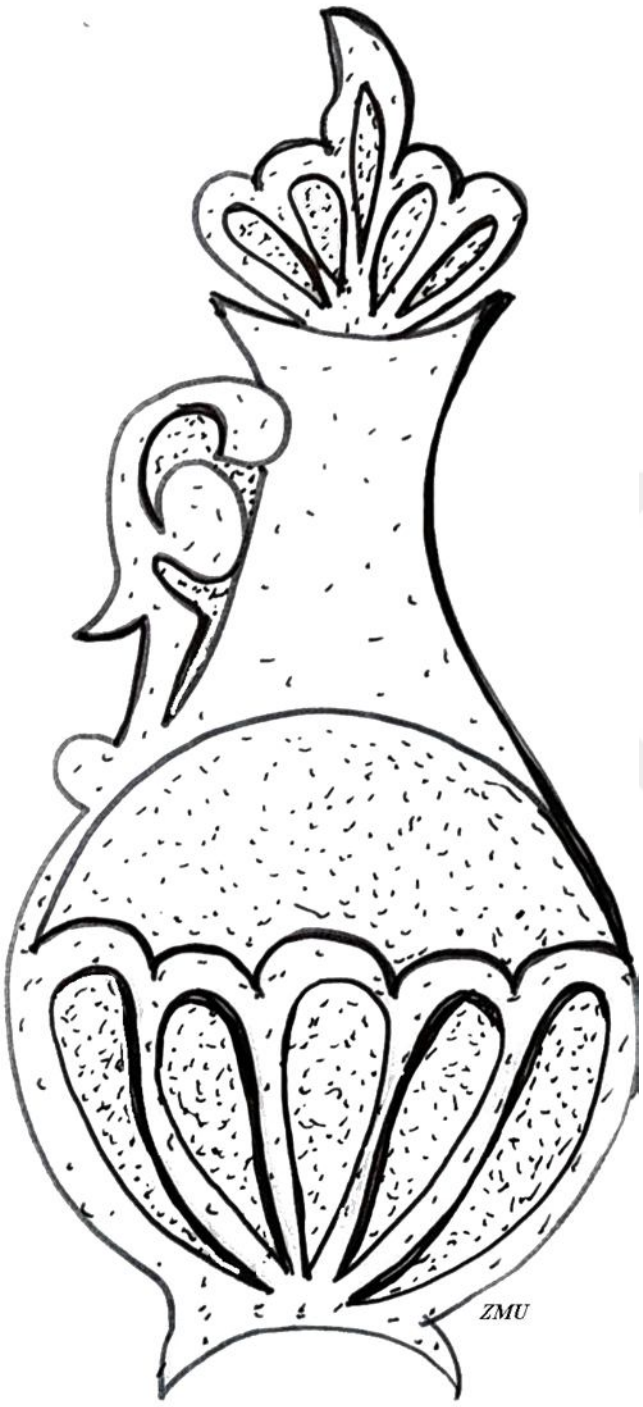
Çizim 191- Tuzcu Pınar Çeşmesi lüle üstü süslemesi (4).

(1.57 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.6.2. **İsmi** : Şükrü Efendi Çeşmesi **Bulunduğu Yer** **:** İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : H.1343-M.1924 **Bezenen Alan** : Lüle Üstü / Kuzey/Güney **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 19x38 cm. **Fotoğraf No** : 27-27/9-10 **Çizim No** : 192	 **27/9 Kuzey**  **27/10 Güney**

Çeşme bir konutun bahçe duvarında yer almaktadır. Tek cephelidir ve sütunlar ile sınırlandırılarak, dikdörtgen şekli verilmiştir. Çeşmenin banisi Hacı Bekirzade Şükrü Efendi'dir. Yapıyı ilçedeki diğer çeşmelerden farklı kılan süsleme tasarımı için oluşturulan kompozisyonudur. Birbirinden farklı motifler, aynalama tekniği ile çeşmenin her iki tarafına da tezyin edilmiştir.

Birisi musluklu üç lülesi olan çeşmenin, musluğu üstüne rozet, yanlardaki iki lüle üstüne de kabartma tekniği ile testi motifleri tezyin edilmiştir. Testileri kulp, kapak ve gövde altı kısımları stilize bitki dal ve yapraklarıyla süslenmiştir.



Çizim 192- Şükrü Efendi Çeşmesi lüle üstü süslemesi (2).

(1.35 cm. oranında küçültülmüştür.)

4.7. Şemse Motifleri

No : 4.7.1. **İsim** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer :** İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Merkez Kubbe **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü Alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 114-114/4	 114/4

Caminin merkez kubbesi de, yapının tümünde olduğu gibi kalem işi tekniğiyle bezenmiştir. Kubbe eteğinde Barok karakterli bitki dal ve yapraklarından oluşan yarım şemse ve salbek motifleri bulunmaktadır.

No : 4.7.2. **İsim** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Kadınlar Mahfili Balkon Altı **İnceleme Tarihi :** 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü Alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 106-106/2	 **106/2**

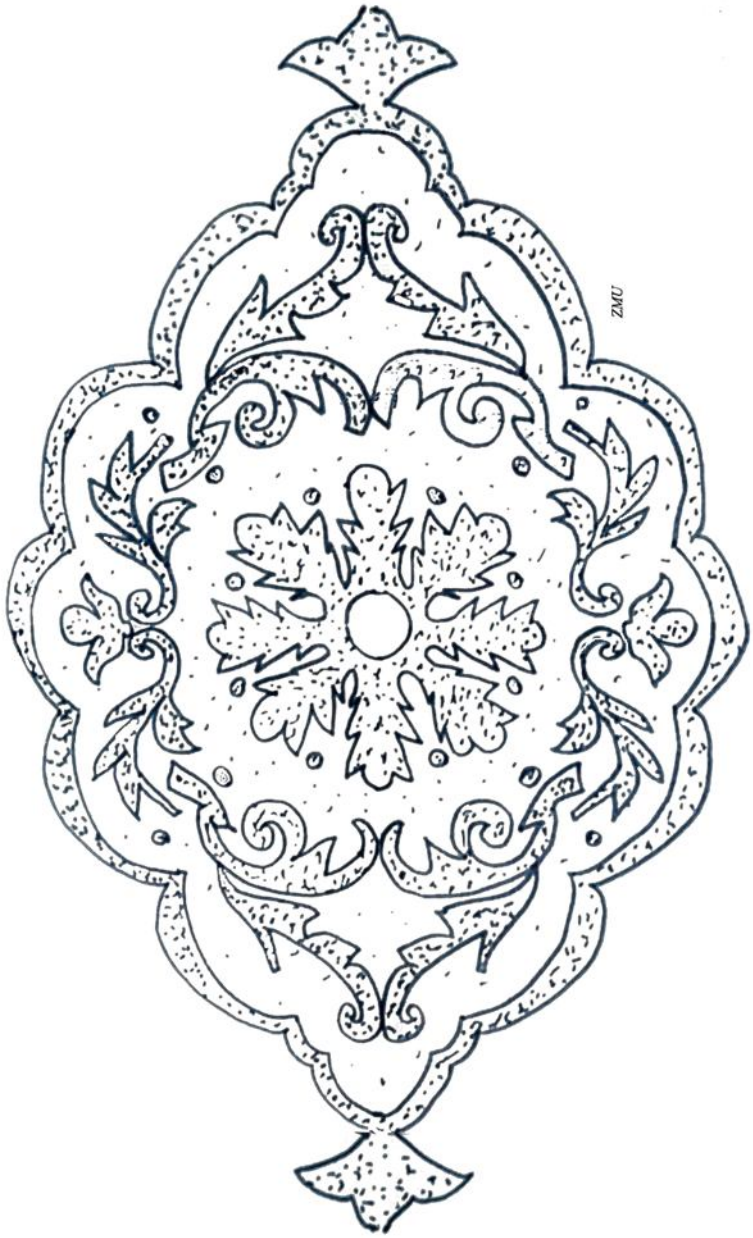
Caminin tamamında olduğu gibi kadınlar mahfilinin her iki yanında bulunan balkonların altları da kalem işi tekniğinde barok karakterli bitki motiflerinden oluşan şemseler ile bezenmiştir.

Motifin ortasında zostova tekniği kullanılarak tamamlanmış farklı renklerde üç gül motifli ve bir madalyon bulunmaktadır.

No : 4.7.3. **İsmi** : Hamidiye Çeşmesi (Mescit Çeşmesi) **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Çeşme Mah. **Tarih** : M. 1905 **Bezenen Alan** : Musluk Üstü **İnceleme Tarihi** : 14.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 90x45 cm. **Fotoğraf No** : 59-59/3 **Çizim No** : 193	 **59/3**

Çeşme, Hacı Emin Camii önündedir. Bağımsız ve üç cepheli olarak tasarlanmıştır. Çeşme musluklarından itibaren aynalık üzerine kabartma tekniği ile çeşitli bezemeler yapılmıştır.

Orta bölümde kabartma tekniğiyle işlenen dilimli bir silme ve bununla konturlanan şemse motifi vardır. Ortasında sekiz yapraklı bir rozeti taşıyan madalyon yer almaktadır.



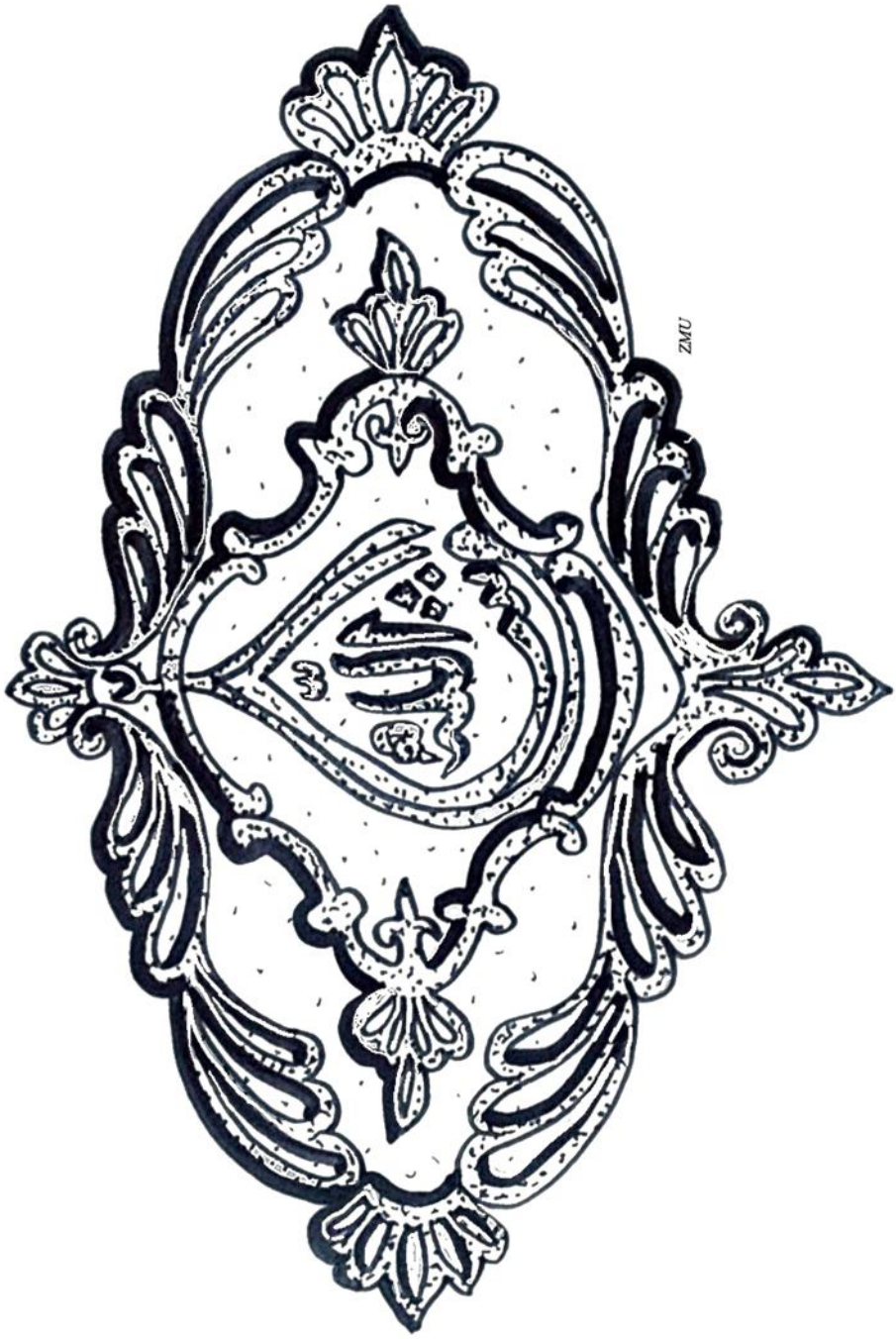
Çizim 193- Hamidiye Çeşmesi musluk üstü süslemesi.

(6.42 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.7.4. **İsmi** : Şükrü Efendi Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./ Eski Çarşı **Tarih** : H.1343-M.1924 **Bezenen Alan** : Lüle Üstü **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 90x85 cm. **Fotoğraf No** : 27-27/11 **Çizim No** : 194	 **27/11**

Çeşme bir konutun bahçe duvarında yer almaktadır. Tek cephelidir ve sütunlar ile sınırlandırılarak, dikdörtgen şekli verilmiştir. Çeşmenin banisi Hacı Bekirzade Şükrü Efendi'dir. Yapıyı ilçedeki diğer çeşmelerden farklı kılan, süsleme tasarımı için oluşturulan kompozisyonudur. Birbirinden farklı motifler, aynalama tekniği ile çeşmenin her iki tarafına da tezyin edilmiştir.

Bu kompozisyon içerisinde, yapının orta bölümüne kıvrık dallardan oluşan şemse motifi işlenmiştir. Tezyinat kabartma tekniği kullanılarak işlenmiştir. Motifin ortasında kartuş içerisinde "Maşallah" yazısı bulunmaktadır.

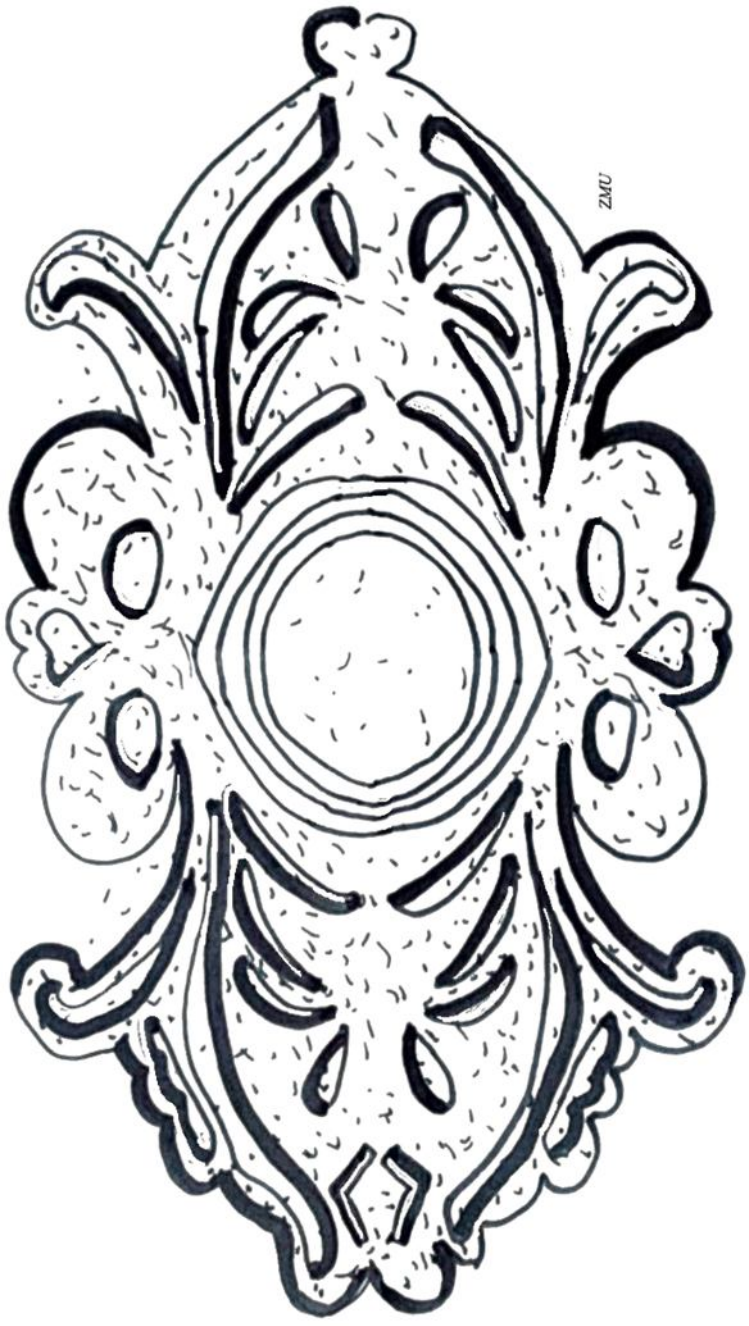


Çizim 194- Şükrü Efendi Çeşmesi lüle üstü süslemesi (3).

(6.45 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.7.5. **İsmi** : İsmail Bostancı Mezarı **Bulunduğu Yer :** Navsaklar Köyü Mezarlığı **Tarih** : M.1975 **Bezenen Alan** : Sanduka **İnceleme Tarihi :** 20.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Toplam 65x30 cm. **Fotoğraf No** : 113-113/1 **Çizim No** : 195	 **113/1**

İsmail Bostancı'ya ait sandukalı mezarın yalnızca baş taşı vardır. Bir şemse motifi oluşturan süsleme tasarımı sandukanın görünen uzun yüzüne işlenmiştir. Şemse, ortada çiçekli bir madalyon ile yanlarda barok karakterli kabartma bitki motifleriyle tezyin edilmiştir. Ayrıca salbekler, şemse motifiyle aynı karakterde kompozisyona eklenerek süsleme tamamlanmıştır.



Çizim 195- İsmail Bostancı Mezarı sanduka süslemesi.

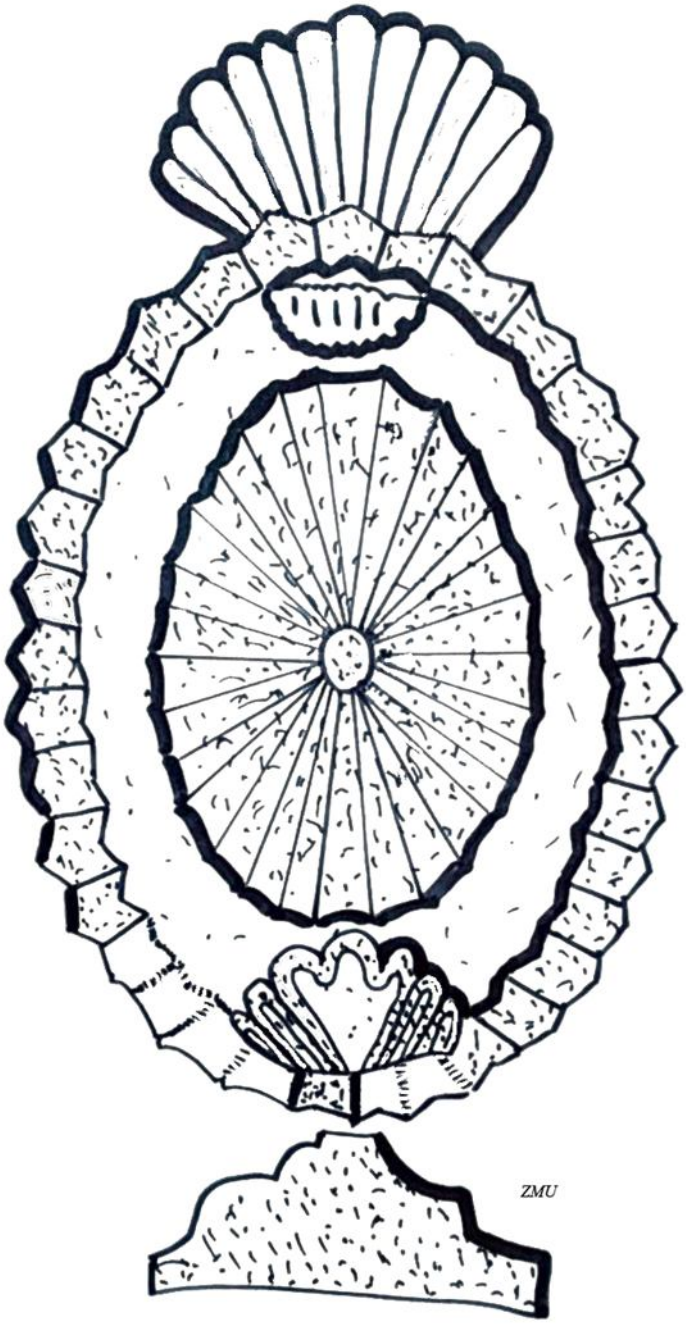
(6.64 cm. oranında küçültülmüştür.)

.

No : 4.7.6. **İsmi** : Ceviz Sadikası Çeşmesi **Bulunduğu Yer** **:** İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Lüle Üstü **İnceleme Tarihi** : 16.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 45x51 cm. **Fotoğraf No** : 44-44/9 **Çizim No** : 196	 **44/9**

Çeşme, bir konutun avlu duvarındadır. Tek cepheli ve sivri kemerli bir aynalığa sahiptir. Üzerinde servi motifinden kozmolojik bezemelere kadar birçok süsleme yer alır. Süslemeler kabartma tekniği ile tezyin edilmiştir. Yapının günümüze ulaşan kitabesi yoktur. Yazlı kaynaklarda banisi veya yapım tarihine dair bilgi de bulunmamaktadır.

Çeşmenin lüle üstüne kabartma tekniği ile stilize şemse motifi işlenmiştir. Dikine oval dilimli bir çerçeve içinde tasarlanan motifin iç kısmı, güneş kursu formunda tezyin edilmiştir. Birer istiridye motifi ile bağlanan salbeklerden alttakine lüle yerleştirilmiştir.



Çizim 196- Ceviz Sadikası Çeşmesi lüle üstü süslemesi.

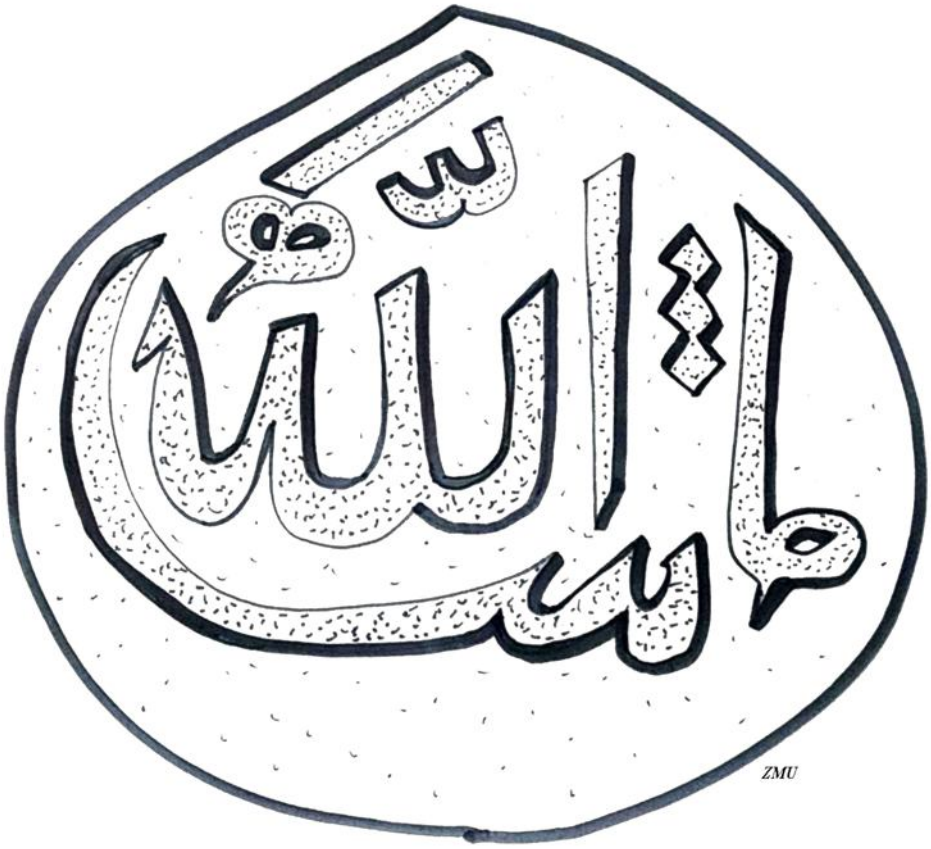
(3.21 cm. oranında küçültülmüştür)

4.8. Yazı Örnekleri

No : 4.8.1. **İsmi** : Tuzcu Pınar Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Akçasu Mah. **Tarih** : H.1229-M.1814 **Bezenen Alan** : Kemer Gözü **İnceleme Tarihi** : 13.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 12x12 cm. **Fotoğraf No** : 47-47/9 **Çizim No** : 197	 **47/9**

Bir konutun duvarına inşa edilen çeşme tek cephelidir. Sivri kemerli aynalığa sahiptir. Ayna kısmında altı satırdan oluşan dikdörtgen kitabesi bulunmaktadır. Kitabeye göre banisi, Emeksizoğlu Seyit Mehmet Ağa'dır. Çeşme Safranbolu'nunen zengin tezyinatına sahip tek örnek durumundadır.

Kemer içinde "Maşallah" yazısı bulunmaktadır. Damla motifini oluşturan ve sülüs hatla istiflenen yazının nazarlık olarak işlendiği bilinmektedir.



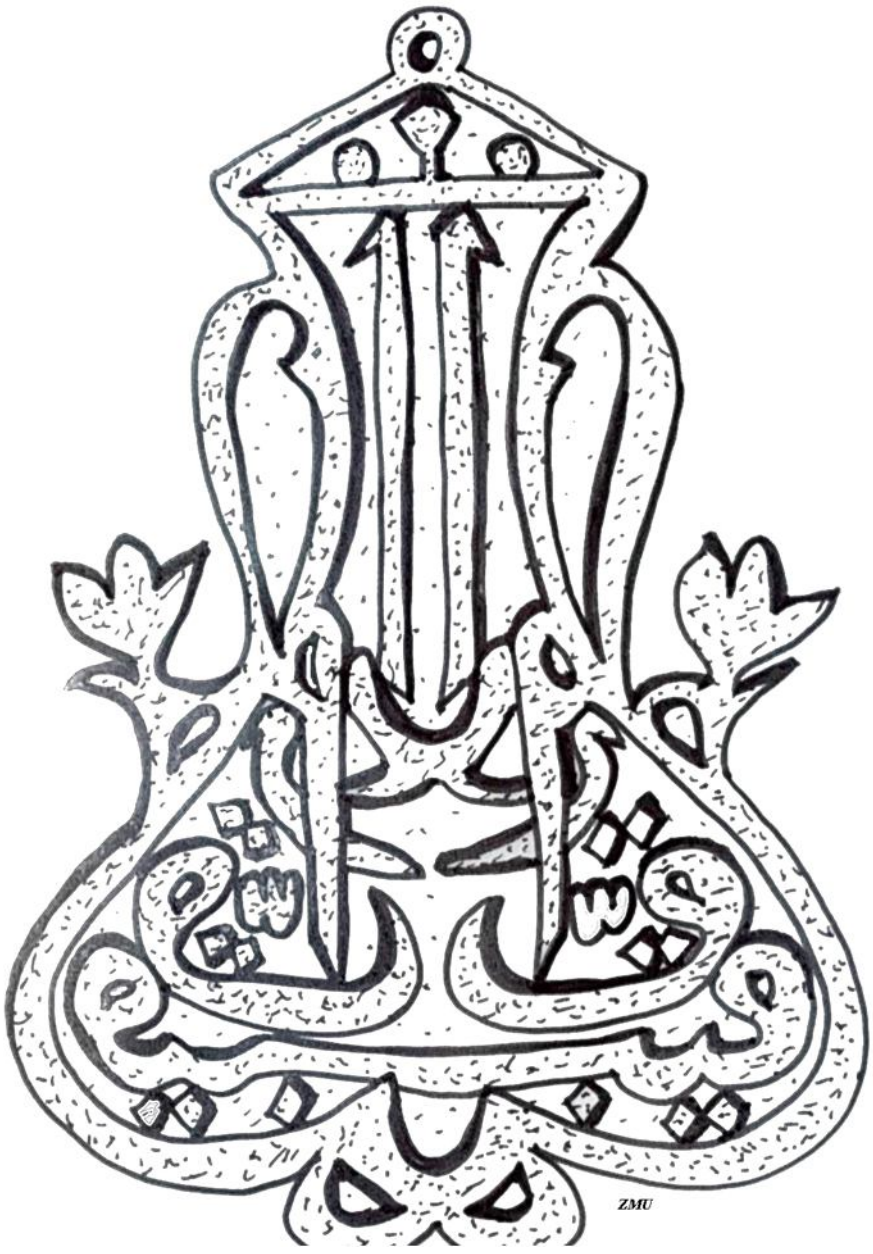
Çizim 197- Tuzcu Pınar Çeşmesi kemer gözü süslemesi.

(0.85 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.8.1-2. **İsmi** : Tuzcu Pınar Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz./Akçasu Mah. **Tarih** : H.1229-M.1814 **Bezenen Alan** : Testi İçi **İnceleme Tarihi** : 13.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 22x37 cm. **Fotoğraf No** : 47-47/10-11 **Çizim No** : 198	 **47/10 Güney**  **47/11 Kuzey**

Bir konutun duvarına inşa edilen çeşme tek cephelidir. Sivri kemerli bir aynalığa sahiptir. Ayna kısmında altı satırdan oluşan dikdörtgen kitabesi bulunmaktadır. Kitabeye göre banisi, Emeksizoğlu Seyit Mehmet Ağa'dır. Çeşme Safranbolu'nun en zengin tezyinatına sahip tek örnek durumundadır.

Lüle üstünde bulunan testi motiflerinin de içinde yazılar vardır. Kelimeler, karşılıklı olarak, iki testi içini dolduracak biçimde yazılmıştır. Arap harfleri ile "Errezzak" ve "Er-rakib" yazılmıştır. "Rızık veren"/"Görüp Gözeten" (Mutçalı, 2012: 357,371) anlamlarına gelmektedir.

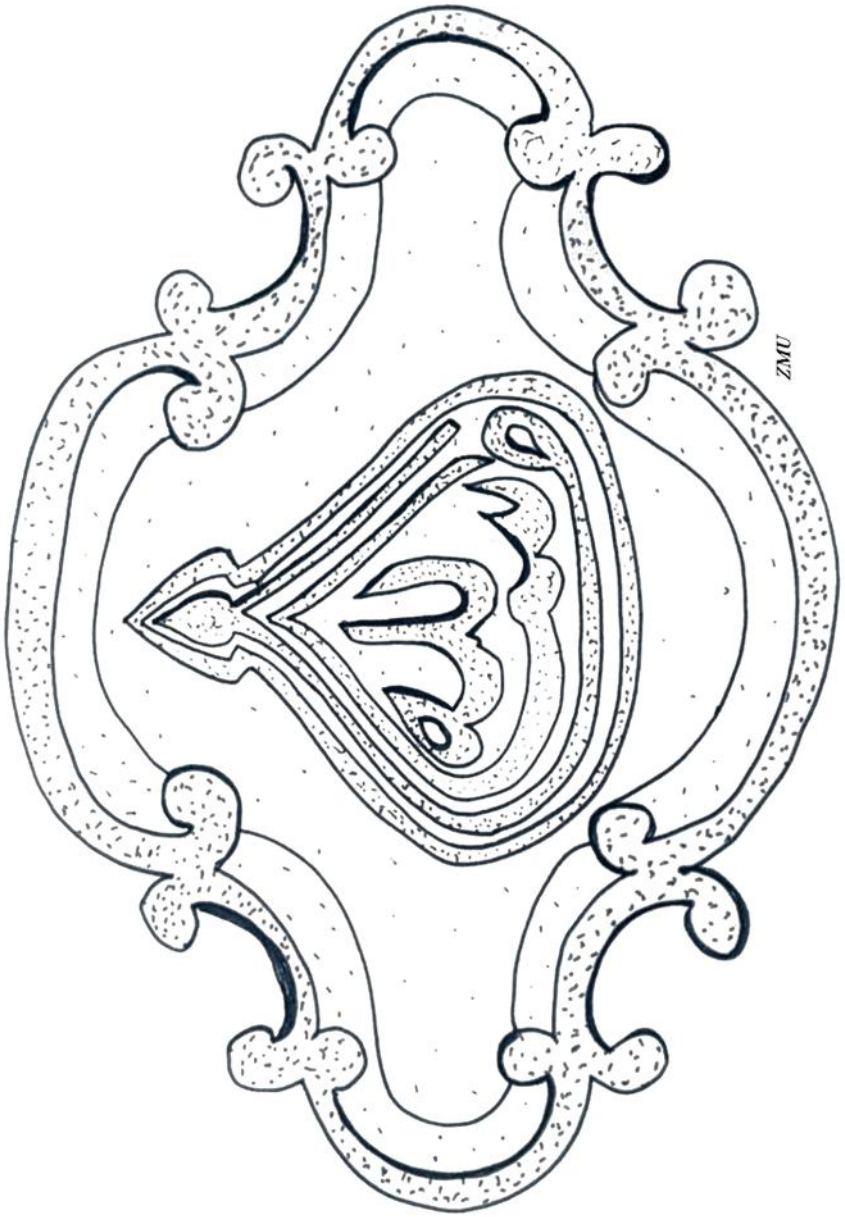


Çizim 198- Tuzcu Pınar Çeşmesi lüle üstü süslemesi (4).

(1.57 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.8.2. **İsim** : İzzet Mehmet Paşa Camii **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : H.1211/ M. 1796 **Bezenen Alan** : Kilit Taşı **İnceleme Tarihi** : 11.03.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 129-129/1 **Çizim No** : 199	 **129/1**

İzzet Mehmet Paşa Camii'nin avlu giriş kapısı kemeri kilit taşı üzerinde, kartuş içine bezenmiş "Maşallah" yazısı bulunmaktadır. Damla motifini oluşturan ve sülüs hatla istiflenen yazının nazarlık olarak işlendiği bilinmektedir.



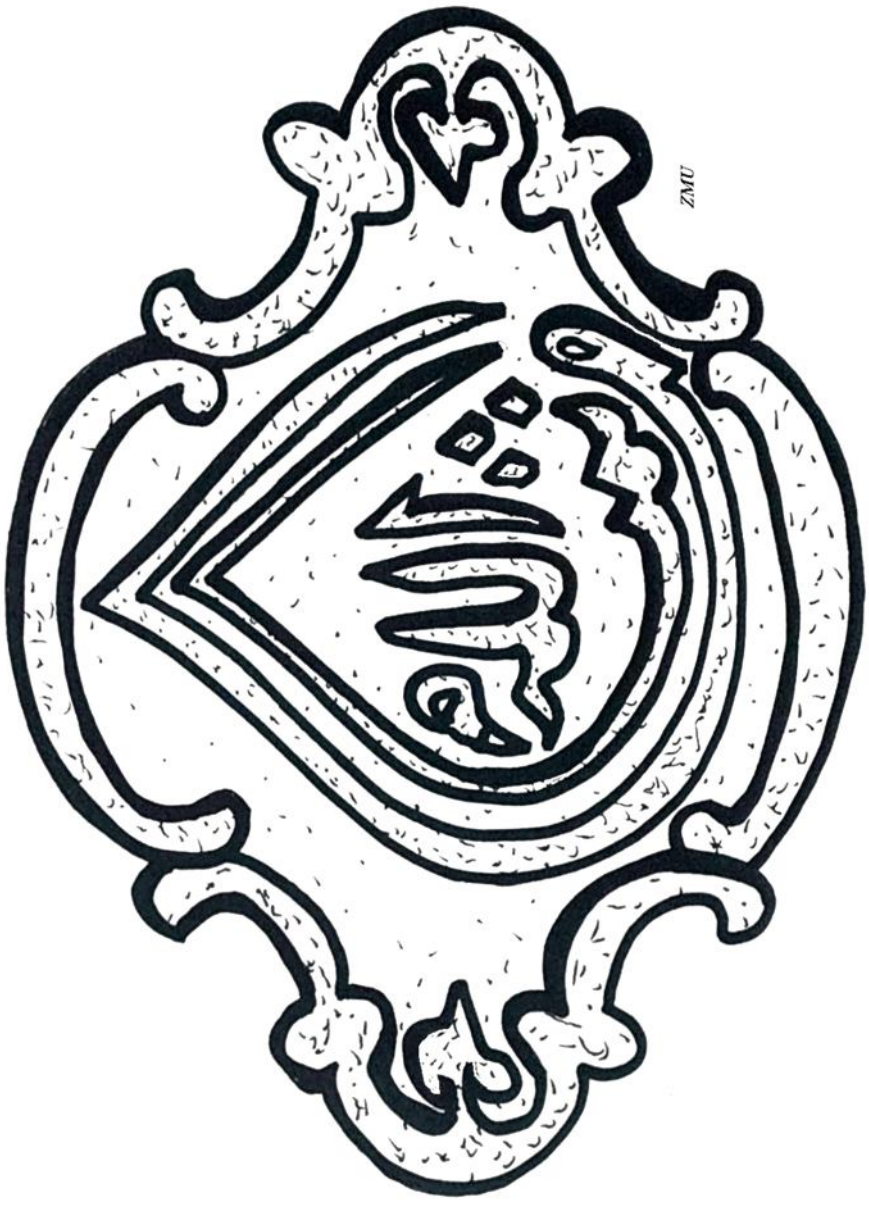
Çizim 199- İzzet Mehmet Paşa Camii avlu giriş kapı süslemesi.

(Ölçü alınamamıştır)

No : 4.8.3. **Isim** : Şükrü Efendi Çeşmesi **Bulunduğu Yer:** Ilçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : H.1343/M.1924 **Bezenen Alan :** Aynalık **İnceleme Tarihi :** 12.03.2017 **Motif Ölçüleri:** Nazarlık 30x46 cm. **Fotoğraf No** : 27-27/8 **Çizim No** : 200	 **27/8**

Çeşme, bir konutun avlu duvarında yer alır. Tek cepheli ve sivri kemerli aynalığa sahiptir. Üzerinde servi motifinden kozmolojik bezemelere kadar birçok süsleme bulunmaktadır. Süslemeler kabartma tekniği ile tezyin edilmiştir. Yapının günümüze ulaşan kitabesi yoktur. Yazlı kaynaklarda banisi veya tarihine dair bilgide bulunmamaktadır.

Yapının orta bölümde kartuş içerisinde "Maşallah" yazısı yer almaktadır. Damla motifini oluşturan ve sülüs hatla istiflenen yazının nazarlık olarak işlendiği bilinmektedir.



Çizim 200- Şükrü Efendi Çeşmesi aynalık süslemesi (3).

(2.14 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.8.4. **İsmi** : Ceviz Sadikası Çeşmesi **Bulunduğu Yer** **:** İlçe Mrkz./Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Kemer Gözü **İnceleme Tarihi** : 16.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 15x15 cm. **Fotoğraf No** : 44-44/8 **Çizim No** : 201	 44/8

Çeşme, bir konutun avlu duvarındadır. Tek cepheli ve sivri kemerli aynalığa sahiptir. Üzerinde servi motifinden kozmolojik bezemelere kadar birçok süsleme bulunmaktadır. Süslemeler kabartma tekniği ile tezyin edilmiştir. Yapının günümüze ulaşan kitabesi yoktur. Yazlı kaynaklarda banisi veya tarihine dair bilgi de bulunmamaktadır.

Niş kemerin iç kısmında, kabartma tekniğiyle yazılmış "Maşallah" motifi yer almaktadır. Damla motifini oluşturan ve sülüs hatla istiflenen yazının nazarlık olarak işlendiği bilinmektedir.



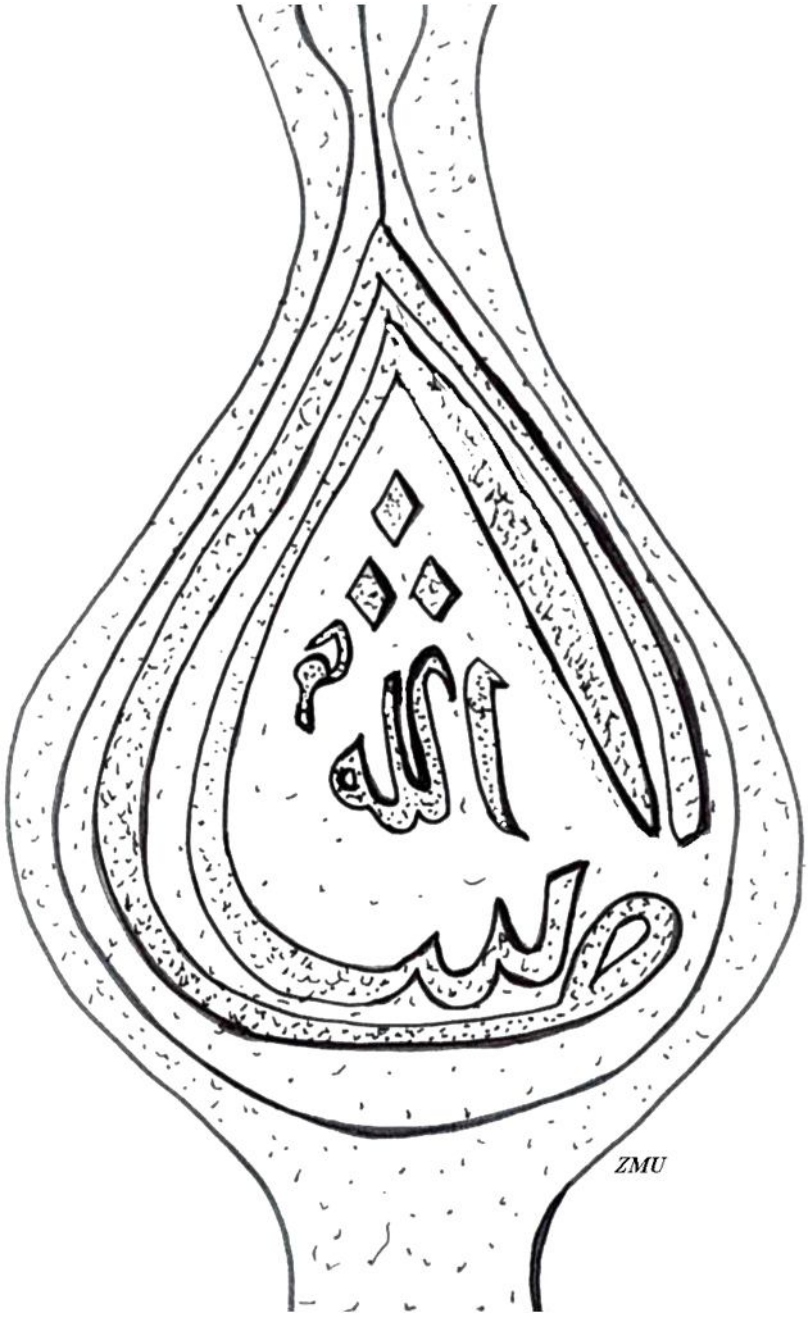
Çizim 201- Ceviz Sadikası Çeşmesi kemer gözü süslemesi.

(1.07 cm. oranında küçültülmüştür)

No : 4.8.5. **İsim** : Kâhya Sarıaltın Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. /Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Lüle Üstü **İnceleme Tarihi** : 10.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 24x28 cm. **Fotoğraf No** : 24-24/2 **Çizim No** : 202	 **012/2**

Çeşme Demirciler Çarşısının arkasında yer almaktadır. Tek cepheli, sütuncelerle sınırlandırılmış dikdörtgen formludur. Bahçe avlu duvarında bulunan çeşme yolun eğimi dikkate alınarak inşa edilmiştir. Yapıda kitabe bulunmamaktadır. Kaynaklarda ise çeşmenin sadece ismine rastlanmıştır (Karacakaya vd., 2013:300).

Şükûfe motifinin içinde kabartma tekniğiyle yazılan "Maşallah" bezemesi yer almaktadır. Damla motifini oluşturan ve sülüs hatla istiflenen yazının nazarlık olarak işlendiği bilinmektedir.



Çizim 202- Kâhya Sarıaltın Çeşmesi lüle üstü süslemesi (2).

(2.00 cm. oranında küçültülmüştür.)

No : 4.8.6. **İsmi** : Köprülü Çeşmesi **Bulunduğu Yer** : İlçe Mrkz. / Eski Çarşı **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : Kemer Gözü **İnceleme Tarihi :** 12.03.2017 **Motif Ölçüleri** : 10x10 cm. **Fotoğraf No** : 48048/2 **Çizim No** :203	 **48/2**

Çeşme, Köprülü Mehmet Paşa Camii'nin avlu duvarı dış cephesinde (doğu) yer almaktadır. Yapı, Muhammed ağa ve Sertopi Ali Ağa tarafından tamir edilmiştir. Banisinin Köprülü Mehmet Paşa olduğu düşünülmektedir (Aktaran: Karacakaya vd., 2013:175).

Sivri kemerin altında, nesih yazı ile istiflenmeden oluşturulmuş "Maşallah" yazısı bulunmaktadır. Bu motif, "Maşallah" yazısı içindeki "Allah" lafzının "h" harfi, eliften uzatılan çizginin sonuna lale motifi eklenerek tezyin edilmiştir. Böylece yuvarlak çerçeve içerisine "Maşallah" yazısı sığdırılabilmiştir.



Çizim 203- Köprülü Çeşmesi kemer gözü süslemesi.

(0.71 cm. oranında büyütülmüştür.)

No : 4.8.7./1-2 **İsim** : Sipahioğlu Konağı **Bulunduğu Yer** : Yörük Köy **Tarih** : Yok **Bezenen Alan** : İki pencere arası Kapı Üstü **İnceleme Tarihi** : 28.06.2017 **Motif Ölçüleri** : Ölçü Alınamamıştır. **Fotoğraf No** : 101-101/2 103-103/1 **Çizim No** : 204	 **101/2**  **103/1**

Yörük Köyü'nde bulunan ve 150 yıllık geçmişi olduğu söylenen Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kalem işi tekniği ile nakşedilmiş, meyve, bitki ve ünik özelliklere sahip çeşitli motifler bulunmaktadır.

Birisi baş odası giriş kapısı üzerine ve farklı bir odanın giriş kapısı karşı duvarına nakşedilmiş iki yazı bulunmaktadır. "Maşallah" kelimeleri istifli sülüs hatla "aynalı yazı" (müsenna) tekniğinde siyah boya ile yazılmıştır. Her ikisinin altında da H.1294 tarihi vardır.



Çizim 204- Sipahioğlu Konağı baş odası kapı üstü süslemesi.

(Ölçü alınamamıştır.)

5. DEĞERLENDİRME ve KARŞILAŞTIRMA

5.1. Safranbolu'daki Motif Tezyinat Yöntemleri

Sanat ve tasarım denince ilk olarak "motif" ve "tezyinat" terimleri akla gelmektedir. Sanat yapıtlarında, ayrı ayrı birer varlık oluşturan öğelere "Motif"; süsleme, bezeme; yerleştirme işlemine de "Tezyinat" denilmektedir (Züber,1971:19; Birol,2012:14-30).

Söz konusu tanımlar ve saha araştırmalarında elde edilen görsel bilgiler ışığında denilebilir ki motif, tek başına ya da birleşerek oluşturduğu kompozisyonla sembolik olarak, anlatılmak istenenin herhangi bir teknikle herhangi bir yüzeyde can bulmasıdır. Tezyinat ise herhangi bir yüzeye herhangi bir motifin bir teknik kullanılarak işlenmesidir.

Araştırma sınırlılığı içinde kalan Safranbolu'nun tarihi yapılarındaki motif-tezyinat tasarımları, yazılı kaynaklarda yer alan bu tanımlara göre tespit edilmiş ve araştırmaya konu olmuştur.

Bir motif tezyininin kültürel birikimlerle ortaya çıktığı, o motife bir veya daha çok anlam yüklenebileceği; motifin bu doğrultuda gelişerek uygulanacağı aşikârdır. Bu bağlamda Türk motif tezyinatı, ulaştığı her toprakta olduğu gibi, Anadolu'da da dönemsel farklılıklar göstererek bezeli olduğu yüzeyi anlamlandıracak tasarımlarla günümüze kadar gelmiştir. Safranbolu'daki yapılar üzerine de çeşitli süsleme tasarımları uygulanmış, ancak bu tasarımlar dönemin Batıya açılan koridorunda oluşan motifler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar, ilçedeki yapılarda üç yöntemle varlığını sürdürmüştür: kazıma, kabartma ve kalem işi.

Kazıma Tekniği[25] İtalyanca "sgraffito" kelimesi ile sanat terimleri arasına girmiş, Türk motif tezyinatında "Kazıma Tekniği" olarak karşılık bulmuştur. Kavram

[25] "Kazıma Tekniği" ile ilgili detaylı bilgi için bkz.: Ayta,Tülin (1976) *Toprak Sanatlarında Dekoratif Uygulama Yöntemler*, İstanbul, s. 10-11.

olarak "bir yüzeyin istenen ölçülerde ve biçimde kazınarak altta kalan yüzeyin ortaya çıkması ile motiflerin tezyin edilmesi" anlamındadır (Seçkinöz vd., 1986: 90; Avşar ve Avşar, 2014: 32;). Safranbolu mimari tezyinatında kazıma tekniğinin en çok XX. yüzyıla ait mezar şahidelerinde (baş taşı) uygulandığı görülür. Hatice Saygın'a ait mezar taşı buna örnek oluşturur (Fotoğraf 98). Ayrıca çeşme cephelerinde yer alan bazı motiflerin de ince detayları için kullanıldığını söylemek mümkündür. Şükrü Efendi Çeşmesine işlenen servi motifinin iç detay çalışması kazımadır ve bu konuya örnek teşkil etmektedir (Çizim 107). Safranbolu'da araştırmaya konu olan eserlerdeki kazıma teknikleri taş malzemelere uygulanmıştır.

Kalem işi tekniği[26] çoğunlukla duvar yüzeylerindeki süsleme tasarımlarında görülse de herhangi bir yüzeye fırça ve kalemle boya ile yapılan bezemeler için uygulanmaktadır (Baysal, 2018;23; Züber,1971;101). Safranbolu'da kalem işi tekniğinde bezenmiş en zengin örnekler İzzet Mehmet Paşa Camii'nde bulunmaktadır (Fotoğraf 9). Konutların iç mekânlarında da farklı motif ve kompozisyonla tezyin edilmiş örnekler yer almaktadır. Bazı konutların dış cephelerinde nazarlık olarak konulan "Maşallah" motifleri de kalem işi olarak işlenmiştir (Fotoğraf 129). Safranbolu'da araştırmaya konu olan eserlerdeki kalem işi teknikleri sıva üzerine uygulanmıştır.

Kabartma tekniği [27] **,** motifin vurgulanacağı kadar, zeminin bir düzlem oluşturacak şekilde oyulmasıyla yapılan tasarımlarda görülür (Kahraman, 2004: 96,). İlçede bulunan çeşmelerin hepsinde kabartma tekniği ile uygulanan süsleme tasarımları mevcuttur. Ayrıca aynı teknik, mezar taşları ve sandukalar için hazırlanan tasarımların uygulamasında da kullanılmıştır (Fotoğraf 123-1). Safranbolu'da araştırmaya konu olan eserlerdeki kazıma teknikleri taş malzemelere uygulanmıştır.

---

[26] "Kalem İşi Tekniği" ile ilgili detaylı bilgi için bkz.: Keskiner, Cahide (1986). *Tezhip, Minyatür, Kalem İşi ve Hat,* İstanbul, s.1.

[27] "Kabartma Tekniği" ile ilgili detaylı bilgi için bkz.; Ayta,Tülin (1976).age. s. 22-25. Kabartma tekniği tarihi gelişimi için bkz.; Aslanapa, Oktay. (1984). *Türk Sanatı,* İstanbul, s.306-316.

5.2. Motif Tasarımları

İnsanoğlu var oluşundan beri, hayalinde veya belleğinde ürettiği tasarımları çeşitli sembol ve çizgilerle yüzeylere aktarmaya çalışmıştır. Tarihi süreç içerisinde gelişen bu tasarımlar desenlere, desenlerin birleşmesiyle de motiflere dönüşmüştür. Motifler bazen tek başlarına, bazen de başka motiflerle birleşerek, teknik ve işlendikleri yüzeye bakılmaksızın soyuttan somuta aktarılarak birçok kompozisyonu oluşturmuştur. Bulunduğu yeri süsleme ihtiyacı, özellikle mimaride, motifleri belirli düzen içinde tasarlamayı gerektirmiştir (Boran,2017:288). Böylece, motifler tasarım ilkeleri ile birleşerek süslemelerdeki yerini almıştır.

Türk motif tasarımları ise Orta Asya'dan taşıdığı kültürel özelliklerle Anadolu topraklarında var olmuş, Beylikler, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde bazen farklı biçimlerde başkalaşarak mimari yüzeyleri süslemek için tasarlanmaya devam etmiştir.

Safranbolu'da bulunan ve bu araştırma sınırlılığı içinde kalan motif tasarımları sekiz ayrı ana başlık altında değerlendirilmiştir:

1) Bitkisel Motifler (Çiçek, Gül, Şükûfe, Diğer Bitki Motifleri, Lotus ve Palmet, Girland, Servi, Çelenk, Akantus)

2) Geometrik Motifler (Kozmolojik, Madalyon)

3) Meyve Motifleri

4) İstiridye Motifleri

5) İbrik motifleri

6) Testi Motifleri

7) Şemse Motifleri

8) Yazı Örnekleri

5.2.1. Bitki Motifleri

Farklı tekniklerde tasarlanan değişik türden bitki motifleri süsleme yapılabilecek her yüzeyde uygulama alanı bulmuştur. Tarihi yüzyıllar öncesine uzanan motifin Türk tezyinatındaki yeri yadsınamayacak ölçüdedir. Özellikle Selçuklu Dönemi'nde geometrik motiflerle birlikte kullanılan kıvrık dal, rûmi[28], palmet ve lotus gibi soyut bitki motifleri, süsleme tasarımlarında "Türk motifi" [29] (Arabesk) terimleriyle tanınmaktadır. Belki de bu motifler, kompozisyon ögeleri arasında rahat bağlantı kurulabildiği için sarmal veya girift hâle gelebilen yapılarıyla sıkça kullanılmıştır (Fotoğraf 130). Erken Osmanlı Döneminde de devam eden Selçuklu geleneği, Klasik dönemde bahar dalları, servi, gül, karanfil, sümbül, şakayık, hançer yaprağı gibi natüralist (somut) bitki motifleriyle birlikte süslemelerde yer bulmuştur (Fotoğraf 131). Bu üslûp ise "Osmanlı" bezeme tasarımının simgesi durumundadır. Batılılaşma Döneminde ise bitki motifleri, dönemin akımlarından etkilenerek daha abartılı dal ve yapraklarla, çiçeklerin çoğu vazo türünde kaplara oturtularaknatürmort görüntülere dönüşmüştür. Bitki bezemeleri sadece güller, papatyalar, stilize çiçekler veya yaprak formları değil, "S" ve "C" kıvrımları ile bütünleşerek tezyinatta "Türk Baroku"nun sembolü haline gelmiştir (Kılıçkan, 2015:24).

Safranbolu'da görülen tezyinatın çoğu natüralist çiçekler ve yaprak motifli bitkisel bezemelerden oluşmaktadır. Bu tasarım örneklerinin yüzeylere kabartma, kazıma ve kalem işi tekniklerinin her üçü ile de uygulandığı görülmektedir.

Safranbolu ve köylerinde kullanılan bitkisel bezemeler, mezar taşlarının (şahidelerin) tepeliğinde, sandukalarda; mimari yapıların iç cephe süslemelerinde ve çeşmelerde yer almaktadır.

---

[28] Rûmi motifinin formundan dolayı, bitkisel motiflerden ayrı tutulması gerekliliği kaleme alınmıştır. (Mülayim,1999:168-171)

[29] Bitki motiflerinin Türk motifi olarak adlandırılması detayı için bkz.: Mülayim, Selçuk. (1983). Türk Sanatında Arabesk Problemi. 2. *Sanat Tarihi Dergisi*:62-85.

5.2.1.1. Çiçek Motifleri

Türk süsleme sanatında çiçek motifleri, Osmanlı klasik döneminden itibaren natüralist üslûpla işlenmeye başlanmıştır. Ustaların özgün tarzlarını yansıttıkları stilize çiçeklerden daha gerçekçi çizimlere doğru bir yoğunlaşma söz konusudur (Duran, 2018:179).

Safranbolu'da, mezarların baş taşları ile sandukaları; çeşmelerin de kemer ve lüle üstleri bezeme amacıyla en çok tercih edilen alanlar olmuştur. Bunların yanı sıra Sipahioğlu Konağı misafir odası pencere üstünde kalan boşluklar da çeşitli çiçek kompozisyonları kullanılarak doldurulmuştur (Fotoğraf 77-79).

Çiçek bezemeleri çeşmelerde, oluşturulan kompozisyonların birer unsuru olarak tasarlanmış ve her zaman dal-yapraklarla birlikte kompoze edilmiştir. Ancak lüle üstü çiçek tezyinatı bağımsız birer motif olarak tasarlanmıştır. İlçede bulunan üç örnekten biri katmerli penç [30] (Örnek 4.1.1.9.); ikisi tamamen stilize edilmiş çiçektir (Örnek 4.1.1.1., Örnek 4.1.1.5.). Örnek 4.1.1.7-8'de olduğu gibi, mezar baş taşlarının tezyininde de çiçeklerin birbirinden bağımsız kullanıldığına şahit olunmuştur.

Motiflerin tekrar ilkesine uygunluğu yaprak ve çiçeklerle sağlanırken, Örnek 4.1.1.3-4'de kompozisyon iki motifin tekrarından oluşmaktadır.

Çiçek tezyininin doğal yapısından mütevelli olan odaksal koramın yanı sıra Örnek 4.1.1.2, Örnek 4.1.1.6. ve Örnek 4.1.1.10'da eksensel koram da görülmektedir.

Tek çiçekli tasarımlarda (Örnek 4.1.1.9.; Örnek 4.1.1.1.5; Örnek 4.1.1.5.; Örnek 4.1.1.7-8.) zıtlık, doğal olarak yaprakların yönleriyle sağlanırken, kalan kompozisyonlarda dal ve çiçeklerle oluşturulmuştur.

Egemenliğin, Örnek 4.1.1.1-2/1; Örnek 4.1.1.9. ve Örnek 4.1.1.12'de görülmemesine rağmen, geri kalan çiçeklerde sağlandığı yorumunu yapmak -

---

[30] Penç: Stilize edilerek çizilen bir çiçeğin kuşbakışı görüntüsüne denmektedir. Detaylı bilgi için bknz: MEGEP (2007), *Seramik ve Cam Teknolojisi,* Ankara, s. 8.

mümkündür. Dengenin ise sadece Örnek 4.1.1.2, Örnek 4.1.1.11.-12'de bulunmadığı gözlemlenir. Birlik ve uygunluk açısından çiçek motifleri değerlendirildiğinde de sadece kompozisyon içerisinde kullanılanlarda görüldüğü söylenebilir.

Kalem işi tekniğiyle nakşedilen Örnek 4.1.1.13-15'de kompoze edilen birden farklı ögenin bir arada bulunuşu tasarım ilkeleri açısından tezyinatı değerlendirmeyi zorlaştırmış olsa da, yaprakların ve küçük çiçeklerin tekrarından ve oluşturdukları zıtlıktan bahsetmek mümkündür. Aynı zamanda tasarım ögelerine göre renk kullanımının sıcak-soğuk karşıt olduğu ve diğer unsurlara uyduğunu söylemek mümkündür.

Safranbolu'da bulunan çiçek motiflerinin benzerlerine Konya Karataş ve Eşrefoğlu Camii'nde rastlanır (Fotoğraf 132-133). Ayrıca araştırmaya konu olan çiçek motiflerinin, aynı yüzyıl içerisinde bindallı süslemesi için yine Safranbolu'da kullanıldığı bilinmektedir (Fotoğraf 176).

5.2.1.2. Gül Motifleri

İslamiyet'in kabulüyle birlikte gül motifi Türk tezyinatında yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. Safranbolu'da çoğunlukla kadın mezar baş/ayak taşlarında süsleme tasarımı olarak karşılaşılan bu motifin, tasavvufta çeşitli anlamlar yüklenen bir sembol[31] halini aldığı bilinmektedir. Klasik dönemle birlikte "Kara Memi" isimli nakkaşın önderlik ettiği natüralizmden payını da alarak, doğadaki varlığına benzer veya bunu andıracak detaylarla işlenmiştir (Duran, 2018:179).

Safranbolu'da, süsleme tasarımlarında kullanılan güller, kabartma ve kalem işi tekniğiyle yüzeylere nakşedilmiştir. Mezarların baş-ayak taşlarında; İzzet Mehmet Paşa Camii'nin tüm örtü sisteminde, beden duvarları, vaaz kürsüsü ve mihrabiyelerinde, ayrıca Sipahioğlu Konağı pencere arasında gül motifi yoğun olarak kullanılmıştır.

---

[31] "Gül" ün tasavvuftaki anlamı için bkz. Çap, Sabri. (2018), *Tasavvufta Gül Sembolü ve Gül İle İlgili Telakkinin Oluşmasında Uydurma Hadislerin Rolü,* 17, Bilimname:455-498.

Mezar taşlarına kabartma tekniğiyle nakşedilen gül motifleri, aynı zamanda baş/ayak taşlarının tepelik kısmını oluşturmaktadır (Örnek 4.1.2.8. - 4.1.2.17.). İzzet Mehmet Paşa Camii'nde ise aynı teknikle işlenmiş tezyinat, sadece son cemaat yeri mihrabiyelerinde (Örnek 4.1.2.6./1-2) ve vaaz kürsüsü üzerinde bulunmaktadır (Örnek 4.1.2.5.). Bunların dışında kalan gül bezemelerinin tamamı, kalem işi tekniğiyle, caminin kubbe-tavan örtü sisteminde ve beden duvarlarında yer almaktadır (Örnek 4.1.2.1-4.1.2.4.).

Sipahioğlu Konağında bulunan pencerelerin arasını süslemek amacıyla renk ve türleri değişen tekrarlı çiçekler arasında dallarıyla birlikte kompoze edilen gül de bulunmaktadır (Örnek 4.1.2.18.). Kalem işi tekniği kullanılan bu bezeme, doğal görünümünden farklı olarak baş aşağı gelecek şekilde tasarlanmıştır.

Mezar taşlarında yer alan güller, bir veya daha fazla olacak şekilde kompoze edilirken zemindeki yapraklarla birlikte nakşedilmiştir. İstisnai bir tasarım olarak Örnek 4.1.2.13.'ü vermek mümkündür (Fotoğraf 66). Örnek 4.1.2.14 dışında kalan mezar taşlarında ya birden fazla gül; gül ve goncalar ya da gül ve çiçeklerle kompoze edilmiş tasarımlar söz konusudur.

İzzet Mehmet Paşa Camii'nde mihrabiyelerin niş ile kavsara arasını süslemek için kullanılan güller, bir kuşağın ortasında yer alan tek motiften oluşur (Fotoğraf 110-111). Vaaz kürsüsündeki bezeme ise biri açmış diğeri gonca halinde iki gülden meydana gelir. Dal ve yapraklar altın yaldız, güller kırmızı renktedir. Vaaz kürsüsü bezenirken vurgu yapılan şükûfe motifi ile bir birlik oluşturulmak istenmiş, olacak gül motifinde de aynı renkler kullanılarak süsleme tasarımı tamamlanmıştır (Fotoğraf 35).

Araştırmaya konu olan gül motiflerinde, bitkinin yapısal özelliği nedeniyle doğal olarak oluşan "odaksal koram" söz konusudur. Ancak Örnek 4.1.2.18. iki sarmal dal üzerine yerleştirilen yaprak, gonca ve güllerden oluştuğu için koramın, dalların boyutundan kaynaklı, eksensel olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda "zıtlık ve tekrar" da kabartma tekniğiyle tasarlanmış mezar taşı bezemelerindeki taşa biçimini veren yapraklarla doğal bir biçimde oluşmuştur. Örnek 4.1.2.10, Örnek 4.1.2.12. ve

Örnek 4.1.2.17.'de olduğu gibi tekrarın gül motifleriyle de ortaya çıktığı gözlemlenmiştir.

Kompozisyonlarda egemenlik, genel olarak orta noktada bulunan güllerde yoğunlaşmaktadır. Örnek 4.1.2.12.'de ise, kuzey tarafta kalan gülün boyutunun kompozisyondaki diğer motiflerden büyük oluşu, vurgunun burada oluşmasına neden olduğu yorumunda bulunmak mümkündür. Ayrıca Örnek 4.1.2.13.'de iki gül arasında kalan üçgen şekline ve Örnek 4.1.2.18.'de dalın uç kısmında kalan tek güle vurgu yapıldığı söylenebilinir.

Tüm gül motifli süsleme tasarımlarında uygunluğun ve birliğin varlığından bahsetmek mümkün olsa da, denge ilkesi için aynı durum söz konusu değildir. Örnek 4.1.2.5., Örnek 4.1.2.12. ve Örnek 4.1.2.18.'de simetri veya asimetri dengelerin olmayışı dikkat çekmektedir.

Renk ise İzzet Mehmet Paşa Camii'nin iç süsleme tasarımlarında kullanılan biri kabartma tekniği, beşi serbest fırça tekniğiyle yapılan altı gül motifinde bulunmaktadır. Serbest fırça ile oluşturulan kompozisyonlardaki renklendirmeler soğuk-sıcak karşıt kullanılarak nakşedilmişken, grinin fazla kullanıldığı tezyinat da aldatıcı karşıt ile oluşturulmuştur (Örnek 4.1.2.1-4., Örnek 4.1.2.7.). Kabartma tekniğindeki gül ise tamamlayıcı karşıt renk ögesi kullanılarak tasarlanmıştır (Örnek 4.1.2.5.). Ayrıca Sipahioğlu Konağı'nda bulunan kalem işi gül motifinde de tamamlayıcı karşıt renkler kullanılmıştır (Örnek 4.1.2.18.).

Safranbolu'daki tarihi eserlerde yer alan gül motiflerinin diğer tasarım ögelerine uygun olarak tasarlanmış olduklarını söylemek mümkündür.

Safranbolu mezar taşları için tasarlanan gül motiflerinin aynı ve/veya benzerlerine İstanbul Eyüp Sultan Mezarlığı (Biçici,2000:490) başta olmak üzere Süleymaniye Haziresinde (Sedes ve Sal,2012:62-67) de rastlanır (Fotoğraf 134-135).

5.2.1.3. Şükûfe Kompozisyonları (Kap ve Buketler)

Şükûfe motifi, birden fazla dalın bir araya gelerek, herhangi bir cisim ile bağlanarak buket haline getirilmesi veya buketin bir kap içinde tasvir edilmesine

denmektedir (Banu, 2008:52 /Fotoğraf 136-137). Kitaplardan mimariye kadar birçok yüzeyi süsleme amacı ile tasarlanmaktadır.

Şükûfe Safranbolu ilçe merkez ve köylerinde kuşkusuz en fazla bulunan bezemelerden biridir. Kabartma, kazıma ve kalem işi tekniği kullanılarak yüzeylere işlenmiştir. Çeşmelerde lüle üstlerinin, konaklarda beden duvarlarının ve dış cephelerin [32] ; dini mimaride kubbe pandantiflerinin, mezar yapılarında ise ayak taşlarının tezyinatında tercih edilmiştir.

İlçedeki eserlerin süslemesi için kullanılan şükûfe motifleri tasarlanırken, uygulanan teknik fark etmeksizin, kap içine oturtulmuş buket şekli verilmiştir. Ancak bağ kullanılarak buket haline getirilmiş tek şükûfe tasarımı İzzet Mehmet Paşa Camii kadınlar mahfili balkon kenarında yer alır (Fotoğraf 115).

Şükûfe motifleri, kap-buket ilişkisi içerisinde incelendiğinde;

Kaplar[33]

- Vazo (28 adet)
- Çanak (8 adet)
- Stilize Kap (3 adet)

---

[32] Günümüzde "Canbulatlar Evi" olarak bilinen ve kaynakta "Mağacun Ağası İzzet Efendi Şehir Evi" (Günay, 1981:259) olarak zikredilen konutun dış cephesinde de birçok şükûfe motifli tasarım bulunmaktadır (Fotoğraf 138). Ancak motiflerin çatıya yakın oluşu, bahçe dışından net görüntü elde edilememesi ve evin bahçesinden motiflerin görülmemesi nedenleriyle kalem işi tekniğiyle yapılan bu tezyinatı değerlendirmek mümkün olmamıştır. Canbulatlar Evi haricinde de ilçe merkez veya köylerinde dış cephe süslemesi olarak şükûfe motifli kompozisyonlara da rastlanmamıştır.

[33] Fatma Hanım -I- Mezarı sandukasında (Örnek 4.1.3.16.) kabartma tekniği kullanılarak şükûfe motifi işlenmiş ancak deformasyon sonucu şükûfenin kabı günümüze ulaşamamış, sadece bezenen alanda bir kısım izler kalmıştır. Bu yüzden süslemenin şükûfe olduğu düşünülerek araştırmanın bu başlığı altında değerlendirilmeye alınmıştır (Fotoğraf 123-1).

Buketler

- Çiçek (16 adet)
- Gül (5 adet)
- Lale (8 adet)
- Yaprak (7 adet) şeklinde bir gruplamaya gidilebilmektedir.

İncelenen şükûfe motifli süsleme tasarım örnekleri birbirleriyle kıyaslandığında bazı benzerliklere sahip oldukları tespit edilmiştir. Kâhya Sarıaltın Çeşmesi (Fotoğraf 24) ve Şükrü Efendi Çeşmesi (Fotoğraf 27) buketlerinde yer alan yaprak tasarımlarının şekilsel özellikleri; Mehmet Ondur (Fotoğraf 28), Hacı Osman Efendi (Fotoğraf 32) ve İzzet Mehmet Paşa'nın (Fotoğraf 37) mezar taşlarında yer alan stilize kaplar; İsimsiz Çeşme -V- (Fotoğraf 22), Çavuşoğlu Çeşmesi (Fotoğraf 20) ve Çeşme Mahallesi Çeşmesi -I- (Fotoğraf 14) bezemelerinde yer alan kapların "kap-su ilişkisi" içerisinde lülelere denk gelecek şekilde işlenmesi, tasarımlar arasındaki benzerliklere örnek teşkil etmektedir.

Benzerlikler kadar ustaların öznel çalışmalarının motif tasarımları arasında farklılıklar oluşturduğunu da söylemek mümkündür. Bu duruma, Siviş Pınarı Çeşmesi'nde tomurcuk ve açmış lalelerin bir arada kullanılması (Fotoğraf 23) ve başka tasarımda böyle bir kompozisyonun olmayışı örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca, Şükrü Efendi Çeşmesi'ndeki kabın içerisinden adeta buketlerin kökleri gözükmektedir (Fotoğraf 27). Safranbolu'daki eserlerde, içini gösterdiği izlenimi veren başka bir kap tasarımına rastlanmamıştır. İzzet Mehmet Paşa ve yeğeni Ali Ragıp Bey'in mezartaşı süslemeleri, kişilerin yaşamlarında bulundukları konumlardan dolayı olsa gerek, diğer şükûfe motifli mezar taşlarından çok daha farklı ögeler bir araya getirilerek kompoze edilmiştir.

Şükûfe motiflerinde tekrarlar genel olarak buketlerdeki dal ve yaprakların bir düzene bağlı olmayarak yinelenmesiyle oluşmuştur. Ancak belirli düzendeki tekrarların olduğu bezemelere de rastlanmıştır (Örnek 4.1.3.6-7, Örnek 4.1.3.14, Örnek 4.1.3.18-25.). Buketlerin dışında kap düzenlemelerinde de geometrik şekiller

tekrar edilmiştir. (Örnek 4.1.3.10., Örnek 4.1.3.12, Örnek 4.1.3.18-20., Örnek 4.1.3.25, Örnek 4.1.3.27., Örnek 4.1.3.30-41.)

Uygunluk ilkesine göre değerlendirme yapıldığında, şükûfe tasarımlarının üslûp biçim gibi özelliklere göre nakşedildiğini söylemek mümkündür. Ancak Örnek 4.1.3.26.'da kap ve yaprakların oranında oluşan dengesizlikten dolayı parça bütün ilişkisi açısından uygunluktan söz etmek mümkün değildir.

Şükûfe motiflerinin doğal yapılarından kaynaklı, yaprak ve çiçeklerin yönleri kompozisyonda zıtlıklar oluşturmaktadır. Kapların üzerlerindeki süslemeler için de aynı yorumu yapmak mümkün iken, Örnek 4.1.3.12.'de bulunan iki kap, ilçede rastlanan tek örnektir. Ayrıca kapların farklı yönlere bakacak biçimde yerleştirilmesinin de zıtlık oluşturduğu aşikârdır.

Egemenlik ilkesinin şükûfe motiflerinde beş farklı biçimle uygulandığını söylemek mümkündür. Bunları, vurgu yapılan ögenin aynı motif içerisindeki diğer ögelerden; boyutunun büyük tutulması (Örnek 4.1.3.26.), bağımsız olması (Örnek 4.1.3.6.), düz ve dik biçimde durması (4.1.2.3.14, Örnek 4.1.3.10-1, Örnek 4.1.3.17, Örnek 4.1.3.29-31.), tekrarın dışında tutulması (Örnek 4.1.3.14, Örnek 4.1.3.19, Örnek 4.1.3.24) yöntemleri şeklinde sıralamak mümkündür. Bazı şükûfe motiflerinde ise vurgunun herhangi bir ögeye yapılmadığını düşündürecek tasarımlarla karşılaşılmıştır (Örnek 4.1.3.12, Örnek 4.1.3.15, Örnek 4.1.3.20, Örnek 4.1.3.25, Örnek 4.1.3.32-36, Örnek 4.1.3.38-41.).

Stilize kapların kullanıldığı bezemelerde simetri veya asimetriden bahsetmek zor olsa da, geri kalan kaplar için denge ilkesine uygun olduğu söylenebilir. Buketlerle birlikte değerlendirildiğinde ise, Örnek 3.1.9./1-2, Örnek 4.1.3.13, Örnek 4.1.3.17, Örnek 4.1.3.21, Örnek 4.1.3.32-33, Örnek 4.1.3.35-41.'de de dengenin olmadığı gözlemlenir.

Örnek 4.1.3.18. dışında kalan tüm şükûfe motiflerinde birliğin varlığından söz etmek mümkündür.

Çoğunluğunda eksensel koramın oluşturulduğu şükûfelerden Örnek 4.1.3.2, Örnek 4.1.3.11, Örnek 4.1.3.15 ve Örnek 4.1.3.17-18 için aynı yorumu yapmak doğru olmayacaktır.

Oranları alışılagelen şükûfe motiflerinden farklı olan tasarımlar ise Örnek 4.1.3.13, Örnek 4.1.3.16, Örnek 4.1.3.18 ve Örnek 4.1.3.26.dır.

İzzet Mehmet Paşa Camii vaaz kürsüsü (Fotoğraf 35) dışında kalan kabartma tekniğiyle işlenmiş şükûfe bezemelerinin hiçbiri renkli değildir. Kazıma tekniği ile işlenmiş tek boyalı motif ise Bekir Türkyılmaz'a ait mezar ayak taşında yer alır (Fotoğraf 29). Sipahioğlu Konağı ve İzzet Mehmet Paşa Camii süslemelerinde kullanılan kalem işlerinde renkler, soğuk-sıcak karşıt ve/veya gri renginin kullanımıyla aldatıcı karşıt şeklinde tasarlanmıştır. Bunların dışında kalan tasarım ve süsleme ögelerine motiflerin uygun olduğu yorumunu yapmak mümkündür.

Safranbolu'da bulunan tarihi eserler için tasarlanan süslemelerdeki şükûfe motiflerinin aynı ve/veya benzerlerine Bitlis'te İsmail Kalkan'ın evinde, Yunanistan Narince Mezarlığı'nda ve İstanbul Tophane Çeşmesi'nde de bulunmaktadır (Fotoğraf 139-141).

Araştırmaya konu olan şükûfelerin aynı yüzyıl içerisinde farklı nesnelerin süslemesi için (Kılınç,2008:47) hem Safranbolu'da hem de diğer şehirlerde kullanıldığı bilinmektedir (Fotoğraf 177-178). Aynı zamanda Safranbolu'da bulunan tarihi eserlerdeki tezyinat, yeni tasarımlar oluşturulmadan değişik objelerin süslemelerinde de yer alır (Fotoğraf 179-180).

5.2.1.4. Diğer Bitki Motifleri

Safranbolu'da bulunan tarihi yapılarda, araştırmada tasniflenen bitki motifleriyle benzerlik göstermeyen bezemeler de bulunmaktadır. Bunların çoğu stilize edilmiş laleler ve yapraklardan oluşmaktadır.

Kabartma, kazıma ve serbest fırça tekniği kullanılarak yüzeylere işlenmişlerdir. Mezar baş taşlarını, camilerin beden duvarlarını ve camlarını süslemek amacıyla tercih edilmişlerdir.

Aynalama tekniğiyle çalışılan tüm motiflerde doğal olarak tekrar, zıtlık ve dengeden bahsetmek mümkündür. Safranbolu tezyinatındaki diğer bitki motifleri oluşumunun düzenli tekrarla sağlandığı motifler ise Örnek 4.1.4.23; Örnek 4.1.4.2528.'dir. Ayrıca Örnek 4.1.4.19. ve Örnek 4.1.4.24. iki motifin aynalama tekniği kullanılarak kompoze edilmesi için de tekrardan bahsetmek mümkün olacaktır. Simetri tasarlanmayan motiflerde zıtlık, çiçek ve dalların yönleriyle oluşturulmuşken dengeden bahsedilemeyecek motifler Örnek 4.1.4.15., Örnek 4.1.4.21./1-2-3-, Örnek 4.1.4.25-26.'dır.

Motifler, koram ilkesiyle değerlendirildiği zaman genel olarak eksensel koramdan bahsedilebilirken odaksal koram ile tasarlanmış, bu tasniflemede rastlanan tek motif Örnek 4.1.4.26.'dır.

Egemenliğin beş farklı biçimle uygulandığını söylemek mümkündür. Bunların, vurgu yapılan ögenin aynı motif içerisindeki diğer ögelerden; boyut (Örnek 4.1.4.10.), tekrarın dışında kalanlar (Örnek 4.1.4.11, Örnek 4.1.4.13, Örnek 4.1.4.17, Örnek 4.1.4.21-1, Örnek 4.1.4.26, ve Örnek 4.1.4.27.), biçimsel (Örnek 4.1.4.23.), bağımsız (Örnek 4.1.4.22.) ve eğim durumu (Örnek 4.1.4.21/2-3) şeklindeki farklılıklarla oluştuğunu söylemek mümkündür.

Araştırmaya konu olan diğer bitki motiflerinin uygunluk ve birlik içerisinde tasarlandığı yorumunda bulunmak mümkündür. Aynı zamanda Kileci Çeşmesi cephesindeki üç farklı bitki motifi de birbirleriyle uyum göstermektedir (Fotoğraf 36).

Renklendirmeler serbest fırça tekniğiyle tezyin edilmiş motiflerde görülür. Soğuk-sıcak karşıt ve/veya grinin kullanıldığı motiflerde aldatıcı karşıt renk ögelerinden faydalanılmıştır (Örnek 4.1.4.1-10).

Örnek 4.1.4.15.'de yapraklarda, Örnek 4.1.4.26.'da ise düzenli tekrarlanan geometrik şekillerde oranla ilgili sorunların olduğu gözlemlenmiştir. Bunların dışında kalan diğer bitki motiflerinde tasarım ve süsleme ögelerine uygun süslemelerin gerçekleştiğini düşündürecek örneklere rastlanmıştır.

Araştırmaya konu olan İzzet Mehmet Paşa Camii'ndeki bitki motiflerinin benzerlerine İstanbul Nusretiye Camii'nin sofa geçiş kapısı (Arslan, 2018:53-85) süslemesinde de rastlanır (Fotoğraf 154-182).

5.2.1.5. Lotus ve Palmet Motifleri

Türk süsleme sanatlarında kullanılan "lotus" motifi, menşeinin Mısır olduğuna inanılan, sularda yetişen bir çiçeğin tamamen stilize edilmiş şeklidir (Canatay,2008:34). Çiçeğin kutsal sayılması ve çiçeğe temizlik, saflık anlamlarının yüklenmesi gerçekte çiçeğin doğasından gelen bir özellikle ilişkilendirilir (Özçalık,2017:22-28). Çiçek, yapraklarına toz kondurmamakta, böylece kir tutmamaktadır. Mitolojiye konu olan bu çiçek [34] , süsleme amacıyla birçok teknik kullanılarak farklı yüzeylere nakşedilmektedir.

En eskiye tarihlendirilen "palmet" motifleri ise I. Pazırık kurganından çıkarılan M.Ö. VI. ve V. yy. lara ait maden parçalarının üzerinde rastlandığı kaynaklarda yer alırken bezeme, Mısır'daki palmet ağaçlarının biçimsel özelliklerine dayandırılmaktadır. Roma devri[35]eserlerinin yüzey süslemelerinde farklı motiflerle kompoze edilerek kullanılırken, Türk Sanatına Hunlardan geçtiği kabul edilmektedir (Gündoğdu,1993:198-199).

Anadolu'daki çoğu yapıda olduğu gibi, Safranbolu'da bulunan mimari yapıların cephe süslemelerinde de lotus ve palmet motifleri kullanılmıştır.

Safranbolu'daki çeşmelerin köşe veya lüle üstlerini ve mezar baş taşı tepelik kısımlarındaki boş alanları doldurmak için tercih edilmiştir. Sadece kabartma tekniği kullanılarak yüzeylere işlenmiştir.

---

[34] Clare Gibson'ın (2017:211) *How To Read Symbols* isimli kitabında, stilize zambak türlerinden olduğunu belirttiği bu motifin adı "Fleur-de-lis" olarak geçmektedir. Ayrıca aynı yazının devamında İtalya'nın Floransa Şehri amblemi olarak kullanıldığına da değinmektedir.

[35] Roma devrinde kullanılan palmet motifi tipleri için bkz.: Başaran, Cevdet (1989), Anadolu Roma Çağı Palmet-Lotus Örgesinde Tip Gelişimi, XXVIIII, *Türk Arkeoloji Dergisi:* 53-73.

Safranbolu'da karşılaşılan Lotus-Palmet motifleri arasında diğerlerine biçimsel özelliğiyle benzemeyen tek palmet motifi Salih Paşa Çeşmesi'nin ön cephesinde yer alır (Örnek 4.1.5.7.). Orta yaprağının kılıcı tasvir etmesi ve yapının yüzeyinde başka bezeme bulunmayışı, bani ve çeşme süslemesi arasında bir ilişki olduğunu düşündürmektedir (Fotoğraf 42).

Lotus motiflerinin doğal yapılarından dolayı yapraklarda tekrar gözlemlenirken, yine doğal yapılarından ötürü, araştırmaya konu olan tüm lotus ve palmet motiflerinde zıtlık, egemenlik ve simetrinin var olduğunu söylemek mümkündür. Tezyinatın yapıldığı alanlarda uygunlukları ve yaprakların birliklerinden de bahsedilebilir.

Araştırma konusuna dahil edilen lotus-palmet örneklerinin hiçbirinde renklendirme yoktur. Bu yüzden tasarım ögelerinden "renk"ten bahsederek yorumda bulunmak mümkün değildir. Fakat motiflerin, çizgi, biçim, oran ve doku ögelerine uygun şekilde tasarlandığı yorumunu yapmak mümkündür.

Safranbolu'da bulunan lotus ve palmet motiflerinin benzerleri Bursa II. Murad Cami süslemesinde de görülür (Fotoğraf 143).

5.2.1.6. Girland Motifleri

Tarihi tespit edilen en erken girland motifi, Demeter Tapınağı'ndadır[36]. Ancak Türk tezyinatında yerini alması, Batılılaşma dönemine denk gelmektedir (Aktaran:Anabolu,1983:1). Girlandlar başka kültürlerde çiçek veya yapraklarla, süslü askı motifi olarak birçok farklı kompozisyonda, değişik tasarımlarla dizayn edilmektedir.

Girland motifi Safranbolu'da kadın veya erkek olması fark etmeksizin, bazı mezarların baş taşı süslemelerinde kullanılmıştır. Adeta gerdanlığı andıran şekli ile

---

[36] Farklı yönleri ile girland motifleri detaylı bilgi için bkz. Mükereem (Usman) Anabolu. (1998). Batı Anadolu'da Bulunan Helenistik Çağ Ve Roma İmparatorluk Çağı Girland (Askı)lı Sunakları. 4. *Sanat Tarihi Dergisi*: 1-3.

şahide, başlık veya tepelik arasında estetik bir çizgi oluşturmaktadır. Hepsi kabartma tekniği kullanılarak işlenmiştir.

Genel olarak defnedilen kişinin cinsiyetine göre süslemelerin yapıldığı bilgisinin aksine (Kurtiş,2018:42), Yukarı Çerçen Köyü Mezarlığı'nda yer alan Mehmet Ondur'a ait mezarın (Örnek 4.1.6.4.) baş taşı, çiçekler eklenerek tasarlanmış girland motifiyle bezelidir (Fotoğraf 28).

İlçe Merkez Aile Mezarlığı'nda bulunan Şevkiye ve Zeynep Hanım'ın mezarlarındaki girland motifi dikkate alındığında, Örnek 4.1.6.2. de kadın mezarı olduğu tahmininde bulunmak mümkündür.

Mezar yapılarında, Örnek 4.1.6.5. hariç, tüm girland bezemelerinin başlangıcında-bitişinde, tam ortasında veya her iki kısmında da bitkisel motiflerle kompozisyonlar oluşturulmuştur.

Girlandın doğal yapısı motiflerde tekrar, zıtlık ve denge oluşmasına neden olmaktadır. Araştırmaya konu olan bu bezemelerde var olan çiçek ve gül motiflerinin kendi aralarında birlik oluşturduğu, aynı zamanda alan kullanımı açısından da uygun olduğu yorumunu yapabilmek mümkündür. Egemenliğin tekrardan farklı olan çiçek ve güllerde olduğu söylenebilirken, Örnek 4.1.6.5.'de bu söz konusu değildir.

Motifi oluşturan yaprakların sıralanışı büyükten küçüğe doğrudur. Bu durumun koram ilkesine uygunluk gösterdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca güller ve çiçeklerin olduğu kompozisyonlarda da odaksal koramdan doğal olarak bahsedilebilir.

Safranbolu'da bulunan ve araştırmaya konu olan girland motiflerinde, tasarımın süsleme ögelerine göre işlendiğini söylemek mümkündür. Bu motiflerin aynı/benzerlerine Eyüp Mezarlığı'nda (Kutlu, 2000:335) ve Bursa Muradiye Külliyesi ve Konya mezarlarında rastlanır (Fotoğraf 144-147).

5.2.1.7. Servi Motifleri

Servi motifi kaynaklarda, "servi ağacı motifi" veya "hayat ağacı motifi" olarak da geçmektedir. Serviyle tezyin edilen en erken tarihli eser, Asurlara dayandırılmaktadır.

Çok farklı kültür ve toplumlar tarafından kullanılmıştır. Tezyinatta "sürekli yaşam" anlamını sembolize ettiği düşünülmektedir (Ağaç ve Sakarya, 2015:4; Arslan, 2014:66; Sultan ve Nurhan,2008:1449-14450; Çetindağ,2002:80).

Türk mimari eserlerinde de sık rastlanan bir motiftir. Selçuklularda gelişim gösteren servi motifinden Osmanlı'nın son döneme kadar vazgeçilmediği görülmektedir (Ağaç ve Sakarya, 215:1-14; Aslan:2014:68; Kulaz ve İgit,2018:299).

Servi motifi Safranbolu'da su mimarisi, mezar yapıları ve konut süslemelerinde kullanılmıştır. Çeşmelerde yer alan servi bezemelerinin her birinden ikişer adet bulunmaktadır. Kabartma tekniği haricinde bir teknikle yüzeylere işlenen başka servi motifleri araştırmaya konu olmamıştır. Ayrıca kompozisyon dışında, Mektepçiler Konağı (Fotoğraf 45) yüzey süslemesi hariç, tek başına servi motifi kullanılmamıştır. Ayrıca bu motif, form olarak alışagelen servi tasvirlerinden uzak, yaprağa benzetilerek işlenmiştir (Örnek 4.1.7.1.). Örnek 4.1.7.2.-2 ve Örnek 4.1.7.4.'de tasarımlar stilize lale motifiyle; Örnek 4.1.7.2.-1'de ise hilal şekliyle sonlandırılmıştır. Örnek 4.1.7.6.-7. 'de ise servinin uçları yere doğru eğimlidir.

Örnek 4.1.7.8., servi motifinin kendisi tekrar ederek oluşturulan kompozisyon örneğidir. Örnek 4.1.7.3. ise lale motiflerinin tekrarıyla oluşan bir servi bezemesidir. Örnek 4.1.7.4.-5.'de tekrar bulunmazken, geri kalan servilerin içleri geometrik şekillerin tekrarıyla doldurulmuştur. Bu motiflerin içerisinde Örnek 4.1.7.2.-2.'de kozmolojik motif (altı kollu yıldız) bulunurken diğerleri büyükten küçüğe doğru motifin biçimsel özelliğine uygun çizgilerle doldurulmuştur. Geometrik motiflerin dizilimi eksensel koram oluşturur. Ayrıca Örnek 4.1.7.3.'de lalelerin art arda dizilişinde koram gözlemlenir. Ayrıca bu durum zıtlık da oluşturmaktadır.

Uygunluk ve birliğin araştırmaya konu olan tüm servi motiflerinde olduğu yorumunu yapabilirken, Örnek 4.1.7.6-7.'ler hariç geri kalan bezemelerde dengenin olduğunu da söylemek mümkündür.

Servi motifinin kökleri Örnek 4.1.7.2 ve Örnek 4.1.7. de madalyon motifiyle, Örnek 4.1.7.7.'de ise tamamen farklı bir geometrik motif kullanılarak bitirilmiştir. Bu durumda, servilerle birlikte kullanılan motifler farklılık oluşturduğu için bezemelerde egemenlikten bahsedilebilir. Ancak bunların dışında kalan serviler, kompoze edildikleri diğer ögelerden ayrıldığında vurgudan söz etmek mümkün değildir.

Araştırmaya konu olan servi motifleri renklendirme yapılmadan tasarım ve süsleme ögelerine uygun olarak düzenlenmiştir. Bu motiflerin aynı ve/veya benzerleri Manisa'nın Gördes ilçesinde (Biçici,2018), İstanbul Ayrılık Çeşme Mezarlığı'nda (Gül, 2017:69-103) ve Aydın Bozdoğan Mezarlığı'nda (Daş, 2010:109-127) da görülür (Fotoğraf 148-150,185).

5.2.1.8. Çelenk Motifleri

Çelenk, Mısır, Roma, Yunan gibi birçok farklı medeniyetin değişik amaçlarla kullandığı; bezemede de sembol haline gelen bir motiftir (AnaBritannica:369). XVIII. yüzyıl sonrasında Türk tezyinatı arasında yerini almıştır (Kara Pilehvarian 2000: 73).

Safranbolu'daki tüm çelenk yaprak motifleri çerçeve görevindedir. İkisi mezar sandukasında, dokuzu çeşme yüzeyinde olmak üzere toplamda on bir adet çelenk yaprak motifi vardır.

Kileci Çeşmesi bezeme kompozisyonunda bulunan dört çelenk motifi, iki adet çelenkten çerçeve oluşacak şekilde tasarlanmıştır (Fotoğraf 36). Çelenk bezemelerinin orta kısımlarında kozmolojik, bitkisel veya yazı olmak üzere farklı motifler bulunmaktadır.

Araştırmaya konu olan çelenk motifleri sadece kabartma tekniği kullanılarak işlenmiştir ve hiçbiri renklendirilmemiştir. Bu yüzden tasarım ögelerinden rengin uygunluğunu değerlendirmek mümkün değildir. Ancak bu motiflerin çizgi, biçim, doku ve oran ögelerine uygun olduğu söylenebilir.

Yaprakların art arda dizilmesiyle oluşan çelenk motifinde doğal olarak tekrardan bahsedilebilir. Ayrıca bezemenin biçimsel özelliğinin denge (simetri) oluşturduğu da bir gerçektir. Uygunluk ve birlik ilkesine de uyularak tasarımların gerçekleştiği görülür.

Çerçeve içine aldıkları ögelerde vurgu olmasının yanı sıra motiflerin kendilerinde egemenlik, tekrarın dışında kaldığı için düğüm kısımlarındadır. Ayrıca Örnek 4.1.8.6.'da yer alan tasarımda en uçta kalan yaprakların teke düşmesi koram ilkesini akıllara getirmektedir. Örnek 4.1.8.4.'de yaprakların giderek küçülmesi daha belirgindir.

Araştırmaya konu olan çelenk motiflerinin aynısı ve/veya benzeri Kocaeli İbrahim Paşa Çeşmesi'nde (Gökler,2018: 2097-2127) ve Bursa Ahmet Emin Paşa Çeşmesi'nde bulunmaktadır (Fotoğraf 151-152).

5.2.1.9. Akantus Yapraklı Motifler

"Acanthus" kelime olarak sözlüklerde "kenger yaprağı, ayı yoncası biçiminde süsleme" karşılığında geçmektedir. "Akantus" olarak araştırıldığında da aynı sonuçlar elde edilir. Ancak sanat tarihi terminolojisine yanlış isimle girdiğine dair yazılı kaynaktan [37] elde edilen bilgilerle, kenger otuyla ilgili olmayan akantus isimli bir bitkinin süsleme tasarımlarında kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Bu bitki, çoğunlukla sütun başlıklarını süslemek amacıyla, özellikle Roma Döneminde sıkça kullanılmıştır (Fotoğraf 153). Ancak diğer bitki motiflerinde olduğu gibi, akantus yaprağını da farklı yüzeylere farklı tekniklerle işlenmiş olarak görmek mümkündür.

---

[37] Detaylı bilgi için bkz.: Demiriz, Yıldız, (1984), Achantus: Türkiye'nin Arkeoloji ve Sanat Tarihi Terminolojisine Yanlış Adla Girmiş Bir Bitki Motifi. V. *Arkeoloji Sanat Tarihi Dergisi:* 19-25.

Safranbolu'da araştırmaya konu olan akantus yaprak motifleri, sütun başlıklarını ve çeşmeleri süslemek amacıyla kullanılmıştır. Tezyinat kabartma tekniği kullanılarak işlenmiştir.

Renklendirme yapılmayan motiflerde renk ögesi dikkate alınamamıştır. Ancak renk dışında kalan tasarım ve süsleme ögelerine uygun olarak motiflerin tasarlandığı söyleyebilir. Motifin biçimlenişi yaprakların boyutlarının değişerek yinelenmesiyle oluştuğundan, akantus yapraklarında tekrardan söz edilebilmektedir. Boyutların kademeli olarak küçülmesi ise eksensel koram ilkesinden bahsetmeyi mümkün kılmaktadır.

Akantus yapraklı süslemelerde uygunluk, denge ve birliğin var olduğu yorumu yapılabilir. Ayrıca egemenliğin orta yaprakta bulunan vurguyla sağlandığı gözlemlenmektedir.

Araştırmaya konu olan akantus motiflerinin benzerleri, Çanakkale Yeşilyurt Köyü Camii (Uysal,2005:309-329) sütun başlıklarında ve İstanbul Nusretiye Camii'nin (Arslan, 2018:53-85) sofa geçiş kapısının süslemelerinde kullanılmıştır (Fotoğraf 154-155).

5.2.2. Geometrik Motifler

Geometrik motifler, Orta Asya, İran ve sonrasında Azerbaycan'ın ustalarından etkilenerek Büyük Selçuklular döneminde, kompozisyonlarda net olarak ayırt edilebilen süsleme halini almıştır (Fotoğraf 156).

Karahanlılar'ın sekizgen geçme motif tasarımlarının Anadolu'da tuğla ile başlayan sonrasında farklı materyallerle devam eden tekrarlarının yanı sıra XIII. yüzyılda geometrik motiflerde Türk üslûbunun oluştuğunu birçok eser üzerinde yer alan tezyinattan anlamak mümkündür (Mülayim.1982:15-46).

Anadolu topraklarına kuzeyden geldiği düşünülen geometrik motifler, yoğun olarak Selçuklu Dönemindeki yapılarda görülür (Fotoğraf 157-158). Ancak bu devirden önce de tezyinatta sevilerek kullanılmıştır (Aslanapa,1984:307).

Safranbolu tezyinatında geometrik motifler mezar yapıları, çeşmeler ve konutların dış cephelerini süslemek amacıyla tercih edilmiştir. Genellikle mezar sandukalarının dış yüzeylerinde görülen eşkenar dörtgen motifleri kazıma tekniğiyle işlenirken, diğer örnek süsleme tasarımları kabartma tekniği kullanılarak uygulanmıştır.

Genel olarak geometrik motifli kompozisyonlar motiflerin aralıklı tekrarı ile oluşturmuştur. Ancak motiflerin tasarımlarında aynı özellik kullanılmamıştır. Örnek 4.2.1.2.'de motifin kendisi tekrarla çeşme yüzeyinde doku oluşturmuştur.

Koramdan bahsetmenin güç olduğu bu bezemelerde zıtlığa da rastlanmamaktadır. Tekrarlı geometrik motiflerde egemenliğin kompozisyondaki diğer ögelerinde olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmaya konu olan geometrik süsleme tasarımları, denge, uygunluk ve birlik ilkelerine göre şekillendirilmiştir.

Kabartma tekniğiyle işlenen bezemeler renklendirilmediği için tasarım ögelerinden renkle ilgili değerlendirme yapmak mümkün değildir. Ancaktasarımların çizgi, biçim, doku ve oran ögelerine uygun olduğu söylenebilir.

5.2.2.1. Kozmolojik Motifler

Kozmolojik motiflerle birlikte sıkça yer alan astrolojik bezemeler her ne kadar birbirlerinin yerine kullanılsa ve çoğunlukla karıştırılsa da, tanımlarından görüleceği üzere tamamen farklı ögeleri sembolize etmektedirler. Kozmolojik motifler, gök yüzünde yer alan nesneleri temsil ederken; astrolojik motifler, burç figürlerini tasvir etmek amacıyla kullanılmaktadır. Araştırmaya konu olan yüzey süslemelerinde sadece kozmolojik motiflere rastlanmış ve değerlendirilmeye alınmıştır.

Önceki yüzyıllarda gökyüzü, güneş, yıldızlar gibi doğada varlığını sürdüren ama ulaşılamayan cisimler kutsal görülmüş, hatta bazı topluluklar tarafından tanrılaştırılmıştır (Alp, 2009:66). Bu yüzden kozmik olan çoğu şeye mitolojik anlamlar yüklenmiş ve değişik alanlara nakşedilmiştir. Ancak İslam inancının Anadolu'da benimsenerek süslemelere yansıması motiflerin kullanım amaçlarında değişiklik göstermeye başlamıştır.

Özellikle birlikte kompoze edilen kozmolojik motifler eski Türk inanışlarıyla ilişkili olarak eserlerde yer almıştır (Salman,2011:161). İslam inancı sonrası, evrenin bir düzen içerisinde olduğunu, tefekkürü, sonsuzluğu, Allah'ı anmayı ve O'nun baki oluşunu ifade etmek için tasarlandığı düşünülmektedir (Kabakcı, 2013:32). Bağımsız ve üç boyutlu olarak tasarlanan veya nesnelerin üzerine işlenen hilal motifleri İslam'ı; XIX. yüzyıldan itibaren de ay (hilal) ve yıldız motifleri birlikte Türk ve İslam (Osmanlı) varlığını, hakimiyetini ve kültürünü temsil etmiştir.

Safranbolu'da ilçe merkezinin yanı sıra köylerindeki çeşme ve mezar süslemelerinde de kozmolojik motifler bulunmaktadır. Bu motifler, hilaller ve yıldızlardan oluşmaktadır. Süslendiği yüzeye göre ya tek tek ya da bir arada "ay yıldız" formunda kullanılmışlardır. Ancak, araştırmaya konu olan kozmolojik tezyinatta biçimsel olarak iki farklı tasarım vardır. Bunlardan ilki Mehmet Ondur'a ait mezar baş taşında yer alan ay yıldız motifidir. Bezeme, alışageldiği şekilde, hilal solda yıldız onun sağında kalacak düzene göre değil tam tersi bir biçimde yüzeye nakşedilmiştir (Fotoğraf 28). Bezeme, gözün objeleri soldan sağa, büyükten küçüğe doğal algısına göre ters sıralanmıştır.

İkinci farklı tasarım ise Ceviz Sadikası Çeşmesi'ndeki ay yıldız motifleridir (Fotoğraf 44). Bu motiflerde yıldız yerine asimetrik dengesi olan on sivri yapraklı stilize çiçek kullanılmıştır.

Tüm kozmolojik motif tasarımları kabartma tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Detaylar ve boyutlar ise motiflerin içlerini kazıyarak sağlanmıştır. Hiçbir bezemede renklendirilme yapılmamıştır.

Ayyıldız formla tasarlanan süslemelerde egemenlik, boyutundan dolayı hilallerdedir (Örnek 4.2.2.2., Örnek 4.2.2.3., Örnek 4.2.2.6 ve Örnek 4.2.2.9.). Ancak bu vurgu Şükrü Efendi Çeşmesi'ndeki kozmolojik motifte farklılık gösterir (Fotoğraf 27). İki hilal ve bir yıldızdan oluşan kompozisyonda egemenlik çerçeve içine alınan yıldızdadır (Örnek 4.2.2.3.).

Kompozisyonlarda öge olarak yer alan ikişer ay ve yıldız motiflerinin dışında kozmolojik bezemelerde tekrardan söz etmek mümkün değildir (Örnek 4.2.2.1., Örnek

4.2.2.2., Örnek 4.2.2.4., Örnek 4.2.2.6.). Bu hilal motifleri ayrıca işlendikleri yönlere göre zıtlık oluşturmaktadırlar (Fotoğraf 27, 51-52). Süslemelerde yer alan tüm yıldız tasarımlarında ise figürün doğal yapısından kaynaklı odaksal koramın oluştuğunu söylemek mümkündür.

Kullanılan kozmolojik motiflerde, uygunluk ve birlikten bahsedilebilir. Ancak sadece Örnek 4.2.2.7./1-2'de denge söz konusudur.

Tasarımlarda renk kullanılmamıştır. Kalan tasarım ve süsleme ögelerine uygunluk gösterdiklerini söylemek mümkündür.

Safranbolu'da bulunan tarihi eserlerdeki kozmolojik süslemelerin aynı ve/veya benzerleri Anadolu'daki birçok farklı yapıda yer almaktadır. Tunceli Mezarlığı'ndaki bezemeler (Kulaz,2018:199) ve İstanbul Çengelköy Hamam Çeşmesi buna örnek oluşturmaktadır (Fotoğraf 159-160).

5.2.2.2. Madalyon Motifleri (Çarkıfelek ve Rozet Motifleri)

Madalyon motifleri [38] kullanım amacı, tekniği ve süsleme çeşitlerine göre birbirinden farklılık gösterse de yuvarlak formda çerçeve oluşturan ve içi bezeli tezyinatın genel adı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Aynı zamanda sadece süsleme amacıyla değil, kitabe tasarımı olarak mimari yüzeylerde yerini alan bir motiftir[39].

Madalyonlardan çarkıfelek ile bezeli olanların "svastika" yani "gamalı haç" motifinden türediği görüşü kaynaklarda yer almaktadır (Çetin, 2017:354, Avşar, 2010:121). Stilize edilen şeklin "dönüş, dönme" anlamlarına geldiği de bilinmektedir.

---

[38] Madalyon motifleri çoğunlukla dairesel formludur. Ancak bu yuvarlak şekillerin içlerini dolduran bezeme türleri birbirinden farklılık gösterir. Oluşan farklılıklara göre de motifleri tasniflemek mümkün olsa da araştırmada sınıflandırmalar bezemelerin yapısal özelliklerine göre ayrıldığı için iç süslemeleri dikkate alınmadan tümü madalyon motifi başlığı altında değerlendirilmiştir.

[39] Memlûk mimari yapılarının en belirgin özelliği olan madalyon formlu kitabelere kale burçları, camiler ve mescitler gibi birçok eserde denk gelmek mümkündür (M. Uluçam: 2013:67).

Bununla birlikte ateş ve güneşi tasvir ettiği, evrensel hakimiyeti temsil ettiği düşüncesi de bulunmaktadır (Gümüştekin, 2011: 108, Aktaran: Avşar, 2010:122).

Rozet motifi ise form olarak çiçeğe benzeyen dairesel stilize motifler olarak tanımlanmaktadır (Sözen ve Tanyeli,1992:119). Birçok farklı yüzeyin bezemesinde kullanılsa da çoğunlukla mezar yapılarında baş taşı tepeliklerini oluşturdukları da bilinmektedir.

Safranbolu merkez ve köylerindeki çeşme, mezar, konut ve camilerin yüzey süslemelerinde madalyon motif tasarımlarına rastlamak mümkündür. Bu madalyonların içleri, stilize çiçek, çarkıfelek veya tamamen üçgenlerden oluşan geometrik motiflerle doldurulmuştur. Toplamda yirmi adet bezeme araştırmaya konu olmuştur.

Ceviz Sadikası Çeşmesi'nde iki rozet (Fotoğraf 44), Çatal Pınarı Çeşmesi'nde bir madalyon bir rozet (Fotoğraf 56) ve Tuzcu Pınar Çeşmesi'nde iki çarkıfelek, geometrik şekillerle doldurulmuş iki adet madalyon ve iki adet rozet (Fotoğraf 47) motifleri bulunmaktadır. Kuzkaya Hacılar Köyü'ndeki Kuzkaya Hacılar Camii'nde iki adet rozet, bir adet madalyon motifi bulunmaktadır (Fotoğraf 55). Ayşe Hanım -I- Mezarının sandukasına (Fotoğraf 54) madalyon motifi işlenmişken, Düriye Hanım (Fotoğraf 61), Fadime Hatun Mezarı (Fotoğraf 57), Lütfiye Hanım (Fotoğraf 58) ve İsimsiz Mezar -VIII-'in baş taşı tepelikleri rozet motifiyle oluşturulmuştur.

Mektepçiler Konağında ise bir çarkıfelek bezemesi kalem işi tekniğiyle nakşedilmiş, bir madalyon ise ilçedeki tüm madalyon motifleri gibi kabartma tekniği kullanılarak uygulanmıştır (Fotoğraf 45).

Araştırmaya konu olan madalyon motiflerinin içlerini dolduran tezyinat ve rozetleri oluşturan yapraklar doğal bir tekrar oluşturmaktadır. Orta noktadan çevresine doğru genişleyen bu bezemelerde odaksal koramdan söz etmek mümkündür. Ancak Örnek 4.2.3.8/1-2 ve Örnek 4.2.3.10/1-2'de koramdan bahsetmek mümkün değildir. Örnek 4.2.3.7'de olduğu gibi, madalyonları oluşturan ögeler zıtlık oluşturacak biçimde sıralanmıştır. Ayrıca denge motiflerde simetriyle sağlanırken Örnek 4.2.3.8'de dengenin bulunmadığını söylemek mümkündür.

Egemenliğin rozetlerin orta bölümlerinde yer alan çiçeklerde (Örnek 4.2.3.6., Örnek 4.2.3.9.) ve Örnek 4.2.3.7.'de olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmaya konu olan madalyon ve rozet motifleri için işlendikleri yüzeye uygun oldukları ve kompozisyonlarda birlik oluşturdukları yorumu yapılabilir.

Renk kullanılan tek çarkıfelek motifi Örnek 4.2.3.9.'da soğuk-sıcak karşıt renklerle tasarım gerçekleştirilmiştir. Çizgi, Biçim, Doku, Oran kullanımı ise tüm motiflerde mevcuttur.

Araştırmanın sınırlılığını belirleyen yüzyıllar içerisinde Anadolu'da birçok yapı yüzeyini süslemek amacıyla kullanılmıştır. Ağrı Mezarlığı'ndaki bezemeler (Yusuf,2015:87-105) ve Çanakkale Çamaşırhane Çeşmesi (Dündar,2015: 403-432) buna örnek teşkil etmektedir (Fotoğraf 161-162,183).

5.2.3. Meyve Motifleri

İslamiyet'in kabulü ile Türklerde motifler, bitkisel, geometrik, meyve gibi yüz-çehre içermeyen desenlere doğru gelişim göstermiştir[40]. Özellikle Geç Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde, batının etkisiyle, yüzey süslemelerinde Barok ve Rokoko tarzı natürmort motifleri tasarım çizgilerini etkilemiş, böylece bezemeler gerçeğe daha yakın, ancak canlı renkler kullanılarak abartılı çerçeveler içine alınmaya başlanmıştır. Bu gelişmelerle birlikte, özellikle statü ve zenginliği anlatmak amacıyla, konutlarıniç cepheleri başta olmak üzere (baş odalar) birçok alana meyve motifleri işlenmiştir.

Özellikle taneli ve çekirdekli meyvelerin "bereket" sembolü olduğu kaynaklarda zikredilmektedir (Gültekin, 2018:17, Ölmez, 2012:72, Cantay, 2008:39, Çağlıtütüncügil, 2013:78).

Safranbolu merkez ve köylerinde bulunan meyve motifleri, kabartma tekniğiyle uygulanarak, çeşme ve mezarları süsleme amacıyla kullanılmıştır. Yörük

---

[40] "…Osmanlıların son şeyhülislamlarından biri olan Mustafa Sabri Efendi gibi bazılarına göre heykel ve resimden başka fotoğraf bile haramdır." Konu hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Çam, Nusret. (1997). *İslamda Sanat Sanatta İslam.* Ankara, s. 18-77.

Köyü'nde bulunan Sipahioğlu Konağı haricinde mimari yapılarda kalem işi tekniğiyle nakşedilmiş meyve motifi araştırmaya konu olmamıştır.

Eser Gültekin'in meyve motifleri için "…Anadolu'da bölgesel veya tarihsel bir gelişim söz konusu değildir." yorumu, Safranbolu'da meyve motifi içeren süsleme kompozisyonlarının gelenek halini almayan bir tasarım oluşunu açıklar özelliktedir.

Hurma ağacı, üzüm salkımları, elma ve elma dalları, limon dalları, karpuz, kavun, enginar ve şeftali olmak üzere sekiz farklı çeşitte toplamda 16 adet meyve motifi süslemelerde kullanılmıştır. Bunların beşi kabartma tekniğiyle mezar taşı, biri ise çeşme cephesine bezeme amacıyla uygulanmıştır. Geriye kalan 10 motif, kalem işi tekniğiyle Sipahioğlu Konağının iki odasına, pencere ve tavan aralığındaki bantlara bitki bezemeleriyle kompoze edilerek nakşedilmiştir.

Hurma ağaçlarının ikisi Habibe Kadın ve Şerife Hanım'ın; biri de İzzet Mehmet Paşa'nın mezar baş taşı iç yüzey süslemesinde kullanılmıştır. Hurma salkımlarında ve gövdeyi oluşturan çizimlerde tekrar bulunmaktadır (Örnek 4.3.2., Örnek 4.3.4.-5.). Aynı zamanda salkım ve gövdeler koram ilkesine uygunluk göstermektedir. Yaprakların farklı yönlerde oluşu zıtlık ilkesiyle örtüşürken, hurma ağacı motiflerinde denge simetriyle sağlanmıştır. Egemenliğin boyut, renk veya doku farkı gibi özelliklerle oluşacağı dikkate alınırsa ağaçlarda vurgunun hurmalarda olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda kap içinde tasvir edilen hurma ağaçlarının (Örnek 4.3.2. ve Örnek 4.3.4.) kaplardan büyük boyutlu oluşu, egemenliğin ağaçlarda olmasını sağladığı yorumu yapılabilir. Ayrıca ağaç motifinde yer alan ögelerin üslûp, biçim ve fiziksel görünüşe uygun, birlik içinde tasarlandığı görülmektedir.

Üzüm motiflerinin biri Çılbır Pınarı Çeşmesi'nde (Fotoğraf 34) ikisi Sipahioğlu Konağı'nda yer alır (Fotoğraf 84, Fotoğraf 101). Asma üstünde tasvir edilen üzüm salkımlarında koram ve egemenliğin varlığından söz edilebilirken hem tanelerin hem de yaprakların tekrarıyla motifin oluştuğu görülmektedir. Salkım boyu devam eden yaprak ve üzüm motifleri zıtlık oluşturmaktadır. Bezemeler fikir ve üslûp açısından birlik içindedir. Denge, 4.3.6.'da simetriyle sağlanmışken diğer iki üzüm

motifi için denge ilkesinden bahsetmek güçtür. Kalem işi tekniğiyle nakşedilen Örnek 4.3.8. ve Örnek 4.3.13 'de soğuk-sıcak karşıt ve tamamlayıcı karşıt renklerle tasarımlar tamamlanmıştır.

Elma tasvirine iki farklı tasarımda rastlanır. Bunlardan ilki çerçeve içine alınmış bir elma (Fotoğraf 83) diğeri ağaç dalından sarktığı hayal edilerek çizilmiş üç elmadır (Fotoğraf 79). Örnek 4.3.7.'de elmanın tekrarı bulunmazken[41] Örnek 4.3.9.'da hem yaprak hem de meyvenin tekrarı bulunur. İki farklı bezeme de kompozisyon bütününe uygunluk sağlayarak birlik oluşturur. Ağaç dallarındaki yaprakların yönleri zıtlık ilkesine uyarken tek elma motifinde zıtlık çerçevede görülür. Her iki motifte de egemenlik meyvedeyken Örnek 4.3.9.'da dengeden söz etmek mümkün değildir. Elma tezyinatında renklendirme soğuk-sıcak karşıtlık kullanılarak sağlanmıştır.

Ağaç dallarıyla birlikte tasvir edilen limon motiflerindeki yaprak ve meyvelerin tekrar ederek tasarımı oluşturduğu söylenebilir (Örnek 4.3.10.-11.). Bezemeler hem kendi tasarımları çerçevesinde hem de bantta yer alan diğer ögelerle uygunluk içerisindedir. Örnek 4.3.11.'de eksensel koram ve denge gözlemlenirken Örnek 4.3.10.'da aynı ilkelere uygunluktan bahsetmek mümkün değildir. Her iki motifte de egemenlikler meyvelerdedir. Yaprakların yönleri zıtlık oluşturmaktadır. Meyvenin doğal renkleriyle tasarlanan kalem işi bezemeler, soğuk-sıcak karşıtlık kullanılarak yüzeye nakşedilmiştir.

Süslemelerde yer alan kavun ve karpuz tasvirleri (Fotoğraf 184, Fotoğraf 101-102) bütün ve dilim şeklinde tasarlanmıştır. Meyvelerin doğal formlarında yer alan çizgi ve çekirdekler aralıklı tekrarlar oluşturmuştur. Aynı tekrar biçimi, meyvelerin yerleştirildiği kaplarda da kullanılmıştır. Bütün ve dilimli meyvelerin uygulanışında denge bulunurken banttaki kompozisyona uygunluk göstererek birlik oluşturacak

[41] Tek başına elma motifi, bir beden duvarının iki köşesine de nakşedilmiştir. Bu durumda bant boyu devam eden süslemenin başında ve sonunda elma motifi vardır. Ancak bu iki benzer motif tasarım ilkelerinde yer alan "aralıklı" veya "değişken" tekrara uygunluk oluşturmamaktadır.

düzendedirler. Zıtlığın sadece meyvenin çizgilerinde söz konusu olduğu bezemelerde soğuk-sıcak karşıt renklendirmenin yapıldığı gözlemlenmiştir.

İzzet Mehmet Paşa Mezarı sandukasının ayak kısmını oluşturan dış yüzeyinde enginar tasviri bulunur (Örnek 4.3.3.). Doğal yapısındaki yaprak dizilimi tekrarı oluştururken koram, denge birlik ve kompozisyondaki uygunluğundan bahsetmek de mümkündür. Sadece mimari yapılarda değil tekstil alanında da enginar motifinin kullanıldığı görülmektedir (Alpat, 2010: 32-33,39).

İsimsiz Mezar- XIII- ise ayak taşı, ilçedeki farklı meyve süslemesine sahiptir. Bir kâse içinde bulunan beş meyvenin ters yerleştirilmiş şeftali tasviri olduğunu söylemek mümkündür. Defnedilen kişiye duyulan sevgi ve saygıyla ölümsüz olduğu anlatılmak istenirken, kişinin varlıklı olduğu da sembolize edilmek istenmiş olmalıdır. Motif meyvelerin tekrarıyla oluşturulmuştur. Koram ilkesine uygunluk gösterirken denge ve birlikten de bahsetmek mümkündür. Zıtlık ve egemenliğin olmadığı tasarımın bu ilkelere uygunluğu kompoze edildiği diğer motiflerle değerlendirilmelidir.

Safranbolu'daki tarihi eserlerin bezemelerinde kullanılan meyve motiflerine Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi İzmir Murat Köşkü (Gültekin,2008:9-31), Ankara Bünyamin Ayaşî Hazretleri Camii Haziresi'ndeki mezar (Tunçel,2005: 277-301) ve İstanbul Kasımpaşa-Hüseyin Paşa (Kaptan Hacı) Çeşmesi (Çalışır,2008: 65-86) bezemelerinde ve Çemberlitaş Atik Ali Camii Haziresi'nde (Okçuoğlu,2012: 89-114) görülür (Fotoğraf 163-167).

5.2.4. İstiridye Motifleri

Anadolu'da, Osmanlı bezemeleri arasına istiridye motifi, Neo-Klasik Dönemde eklenir (Fotoğraf 171). Doğurganlık, yeniden doğma gibi anlamlar betimlediği düşüncesi hakimdir (Kuru, 2008:113).

Safranbolu'da bulunan istiridye motifleri, Yazıköy mezar baş taşları tepelik kısımlarını oluşturmaktadır[42]. Farklı motiflerle birlikte veya sadece istiridye formu ile tasarlanmış olmasının yanı sıra, tamamen stilize şekliyle de süslemelerde kullanılmıştır.

Osman Bey'in Mezar baş taşı süslemesi hariç (Örnek 4.4.8.) tüm mezarlar kadınlara aittir. Örnek 4.4.1.'in isimsiz olması, defnedilen kişi hakkında yorumu engellemektedir.

İstiridye bezemelerinin alt kısımları geometrik motiflerle sınırlandırılırken, Örnek 4.4.2.'de çiçek ve Örnek 4.4.7.'de kozmolojik motifle kompoze edilmiştir. Bu tezyinatta egemenlik farklılığından dolayı çiçek ve yıldızdayken diğer istiridye motiflerinde vurgunun, motifi sınırlandıran geometrik şekillerde olduğu yorumu yapılabilir.

Tekrar etme motifin doğal yapısında varken; uygunluk, zıtlık, denge ve birlik ilkelerinin de aynı sebeple oluştuğu söylenebilir.

Safranbolu'da bulunan istiridye motiflerinin benzerine İstanbul Yusuf Ziya Paşa Çeşmesi ve Sakarya Erenler Mezarlığı'ndaki (Şeyban,2016: 519-529) mezartaşı süslemelerinde de görülür (Fotoğraf 171-172).

5.2.5. İbrik Motifleri

Dini inanışlara göre her zaman temizleyen, arındıran, günahlardan kurtulmaya yarayan bir araç olarak görülen suyu sembolize edebilmek için birçok farklı tasarım oluşturulmuştur. Bunların içerisinde kap motifleri de yerini almıştır. Özellikle İslam

---

[42] Safranbolu Aile Mezarlığı'nda da bulunan istiridye motifleriyle benzerlik gösterdiği için çizim tekrarı oluşmaması adına, adet olarak daha fazla bezemenin bulunduğu Yazıköy Mezarlığındakiler örnek olarak konu edilmiştir. Ayrıca yapılan literatür taramasında Yazıköy'de bulunan istiridye motifleriyle ilgili daha önce yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Safranbolu Aile Mezarlığında bulunan bu motiflerin tipolojik özellikler için bkz. : Göktaş, Kaya, Lütfiye. (2013). *Safranbolu Merkez Mezarlığı Mezar Taşları*. İstanbul.

inancının Türkler arasında yaygınlaşması, ibrik motifine farklı anlamlar katılmasına da sebep olmuştur (Öztürk, 2001:159).

Saflık temizlik ve abdesti temsil ederek yüzeylere tezyin edildiği düşünülmektedir (Alp, 2009: 66.). İbrik motifi, mezar taşlarından dokumalara[43] kadar birçok yüzeyi süslemek için tasarlanmıştır.

Safranbolu'da araştırmaya konu olan ibrik motifleri çeşme yüzeyleri ve konut duvarlarını bezeme amacıyla kullanılmıştır. Hem kabartma hem de kalem işi tekniğiyle süslemelerde yerini almıştır.

Mektepçiler Konağı cephe tezyinatı hariç (Fotoğraf 45) geri kalan tüm ibrik motiflerinin içleri çeşitli desenler veya "Maşallah" yazılarıyla doldurulmuştur.

İsimsiz Çeşme -V-'te yer alan Örnek 4.5.5./1.'de (Fotoğraf 62) desenler tekrarlanarak tasarım tamamlanmışken diğer motiflerde sadece ibriklerin kapak süslemelerindeki dairelerin yinelenmesi söz konusudur (Örnek 4.5.3.-4.).

Birlik ve uygunluk ilkelerinin tüm ibrik motiflerinde var olduğu gözlemlenirken, vurgunun ibriklerin göbek kısımlarındaki desen ve yazılara yapıldığı söylenebilir. Ancak üzerinde hiçbir desen olmayan Örnek 4.5.1.'de egemenlik söz konusu değildir.

Motiflerin gövde kısmında simetri, dengeyi oluşturmuşken, ibrik motifinin bir tarafında kulp diğer tarafında ülüğün bulunuşu simetriye eleştirel bir bakış getirmektedir.

Tasarım ögelerinden olan "renk", kalem işi tekniğiyle nakşedilmiş iki ibrik motifinde değerlendirilebilir. Mektepçiler Konağı'nda yer alan süsleme (Örnek 4.5.1.)

---

[43] Dokumalarda ibrik motifi detaylı bilgi için bkz.: Çoka, Önder, M. (2007). Seccâde Ve Saf Seccâdelerdeki Bazı Motiflerin İkonografik Değerlendirmeleri. 9. *İstem*:187-208; Karaçay, Çiğdem. (2018). Lâdik Seccade Halılarında Mihrap Özelliklerinin İncelenmesi.55. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*:111-116; Ateşok, Ebru. (2014). Karakeçili İlçesinde Dokunan Kilimlerin Geleneksel Motif Özellikleri. 3. *Kalemişi Dergisi:* 23-38.

aldatıcı karşıt renkle sağlanmıştır. İsmail Avcıya ait konuttaki ibrik ise (Örnek 4.5.4.) beyaz zemin üzerine siyahla çerçeveleri çizilerek başka renk kullanılmadan tasarım tamamlanmıştır.

Safranbolu'da araştırmaya konu olan ibrik motiflerinin benzerleri Anadolu'da birçok bölgede olduğu gibi Bayburt Gümüş Damla Köyü Camii (Özkan,2014: 25-38.) ve Tunceli'deki (Kulaz,2018:3299) mezar taşlarında da görülmektedir (Fotoğraf 173-174).

5.2.6. Testi Motifleri

Testiler de ibrikler gibi sıvı doldurulan (özellikle su) nesneler olsalar da biçimsel özellikleri ve kullanım alanlarının farklı olması sebebiyle araştırmaya konu olan bezemelerde farklı bir sınıflandırmada değerlendirilmiştir.

Testi: "…ağzı dar ve uzunca ve aşağıdaki kısmı karınlı muhtelif büyüklükte su kabı." (Arseven,1975:1978) olarak tanımlanmıştır.

Bu tanımlardan yola çıkarak mimari yapılar üzerine tasarlanmış testi motifleri tespit edilmiştir. Kabartma tekniğiyle nakşedilen motifler ikişer adet olup iki farklı çeşmede yer almıştır. İlk ikisi ise Tuzcu Pınar Çeşmesi'ndeki kompozisyonda kullanılmıştır (Fotoğraf 47). Diğer ikisi ise Şükrü Efendi Çeşmesi süsleme kompozisyonundadır (Fotoğraf 27).

Bezemelerde tekrar ve zıtlık ilkeleri göbek kısımlarında yer alan desenlerdedir. Uygunluk, egemenlik ve birlikten söz edilebilir bu motiflerde denge simetriyle sağlanırken testinin bir tarafında yer alan kulpların varlığı denge ilkesinin bahsi için göz ardı edilmemelidir.

Renk kullanılmayan testi motiflerinin çizgi, biçim, doku ve oran ögelerine uygun olarak tasarlandığını söylemek mümkündür.

5.2.7. Şemse Motifleri

Safranbolu'da araştırmaya konu olan şemse motifleri, ikisi kalem işi tekniği kullanılarak İzzet Mehmet Paşa Camii'nin iç bezemesinde yerini almıştır (Fotoğraf 114, Fotoğraf 106). Diğer motiflerden biri Navsaklar Köyü Mezarlığı'na defnedilen İsmail Bostancı' ya ait mezar sandukasında (Fotoğraf 113), üçü ise Hamidiye, Ceviz Sadikası ve Şükrü Efendi çeşmelerinde olmak üzere kabartma tekniğiyle işlenmiştir.

Şemse motifinin orta kısmı egemenliğin olduğu alanı oluşturmaktadır. Bu yüzden olsa gerek, orta bölümler geometrik (Örnek 4.7.4., Örnek 4.7.6) ve yazı (Örnek 4.7.5.) gibi diğer süsleme çeşitleriyle kompoze edilmiştir.

Motifin doğal biçimsel özelliğinden kaynaklı tekrarlar sadece Örnek 4.7.4'de görülürken geri kalan diğer şemselerde aynalama tekniği sonucunda oluşan tekrar söz konusudur. Ayrıca bu uygulama, motifi oluşturan çizgilerin karşıt yönlü duruşuyla zıtlık oluşturmaktadır.

Kompozisyon ve motifin kendisini oluşturan elemanların birbirleri ile uyumu ve birliği söz konusudur. Ayrıca simetriyle şemse motiflerinde dengenin sağlandığını söylemek mümkündür. Ancak göbek ve çerçeve olmak üzere iki bölümden oluşan şemse motiflerinde odaksal koramın varlığından söz edilip edilemeyeceği bir sorundur.

Safranbolu'da araştırmaya konu olan şemse motiflerinin benzerine Amasya Kızılkışlacık Köyü Cami (Koçyiğit, 2019: 1641-1658) tavanında da rastlanır (Fotoğraf 175).

5.2.8. Yazı Örnekleri

Yazı, kültürlerin aktarımını sağlayan önemli somut veriler arasındadır. Her toplumun tarihi gelişim sürecinde, süsleme amacıyla farklı istif teknikleri ve işleme özelliği kullanılarak yazılara yer verildiği bilinmektedir[44].

Geleneksel Türk sanatlarında "Hüsn-ü Hat" (kaligrafi) olarak bilinen süslü yazı; kûfi, nesih, sülüs, rik'a gibi birçok farklı çeşitle sağlanır ve kitap yazımlarından, tezhip sanatına eşlik edecek birer kelimelik tablolara kadar farklı alanlarda kullanılmaktadır (Yıldız, 2012:50). Yazının yapılarda var oluşu ise amacına göre değişiklik göstermektedir. Kimi zaman eser hakkında bilgi vermek veya bir ayet/hadis ile mesaj aktarmak amacıyla hiçbir süsleme yapılmaksızın "nesih" kitabe olarak kullanılırken (Fotoğraf 168) kimi zaman da sadece süsleme amacıyla "kûfi" veya "sülüs" hatlarla yüzeye nakşedilmiştir (Fotoğraf 169). Ancak mimari yüzeylere hem bir şeyler anlatmak hem de bezeme amacıyla uygulandığı görülmektedir.

Anadolu'da süsleme için yazı kullanımı Selçuklular öncesi başlamış ve neredeyse gelenek halini almıştır. Osmanlının çeşitli dönemlerinde hattatların yazıları özgün bir biçimde üslûplaştırması yazılara karakteristik özellik kazandırırken, bir yandan da bu sanatın İslam ülkeleri arasında hızla yayılmasına neden olmuştur (Can ve Gün, 2005:246-251).

Araştırmanın konusunu oluşturan Safranbolu tarihi eserlerinde süsleme tasarımı için sadece nazarlıklar kullanılmıştır[45]. Kalem işi olarak tasarlanan Örnek 4.8.7./1-2. haricinde tüm yazılar kabartma tekniğiyle nakşedilmiştir. Yazıların istif

---

[44] Yazı sanatının tarihsel gelişimi ve örnekleri için bkz. : Serin, Muhittin (1999). *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*.1.Baskı. Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul.

[45] Safranbolu'da bulunan "Maşallah" yazıları ve nazarlıklar hakkında detaylı bilgi için bkz.: Soykan, Nazlı ve Gür, Durmuş. (2013). Anadolu Kültüründe Nazar ve Nazarlıklar: Safranbolu Örneği.2. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*:115-158.; Karacakaya vd. (2013). *Safranbolu Kitabeleri*. Safranbolu Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul.

biçimleri ise motifleri oluşturmuştur. Çoğunluğu damla formundayken, Sipahioğlu Konağı ve Tuzcu Pınar Çeşmelerinde farklı biçimde tasarımlar gerçekleştirilmiştir.

Sipahioğlu Konağı baş oda giriş kapısı üstü (Fotoğraf 103) ve tavan geçişinde bantta (Fotoğraf 101) yer alan bezemelerin formları başlığa benzetilmiştir. Konağın asıl sahiplerinin mesleği ve günümüzde Sipahioğlu Konağı olarak bilinmesinden yola çıkılarak, bir "Sipahi Başlığı" nın [46] tasvir edilmeye çalışıldığı yorumunu yapmak mümkündür[47].

Tuzcu Pınar Çeşmesi'nde (Fotoğraf 47) ise damla motifinden farklı olarak, Esmaü'l Hüsna'dan " Er-Rezzak" ve "Er-Rakip" yazılarından oluşturulan iki testi motifi yüzey bezemesi olarak kullanılmıştır.

Yazıların oluşturduğu motifler değerlendirildiğinde [48] ; tekrar ilkesinin varlığından damla formunun oluşumunda (Örnek 4.8.1.-6.) ve aynalama tekniğiyle tasarlanan (Örnek 4.8.7./1-2.) tezyinatta söz edilebilir.

Uygunluk, koram, denge ve birlik ilkesinin hemen her yazının oluşturduğu motifte olduğu gözlemlenirken zıtlık ilkesinin yine aynalama tekniğiyle tekrar eden motiflerde olduğu görüşü savunulabilir (Örnek 4.8.6.-4.8.7.).

Rengin kullanıldığı iki bezeme vardır. Birincisi Sipahioğlu Konağı'nda yer alan Örnek 4.8.7./1-2, diğeri ise İzzet Mehmet Paşa Camii avlu kapısı kilit taşı üzerine nakşedilen Örnek 4.8.2.'dir. Avlu kapısı üstündeki yazının zemin rengi ve kullanılan

---

[46] Osmanlı ordu teşkilatı detaylı bilgi için bkz. : Aybet, Ücel, Gülgûn (2010). *Osmanlı Ordusu (15301699)*. 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayıncılık. 173,209-250., Üçok, Coşkun (1944), Osmanlı Devleti Teşkilatında Tımarlar. 1. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi:*73-95

[47] Sipahi Başlık Örneği için bkz.: Sertoğlu,Mithat. (1966). II. Kosova Savaşı. 4. *Hayat Tarih Mecmuası*.

[48] Yazıların her birinin "nisbet" (yazım ölçeği) başta olmak üzere kendilerine ait uzmanlık gerektirecek yöntemlerle yazılması ve araştırmanın konusunu "motifler"in oluşturmasından dolayı, yazıların yazım formlarını değil oluşturdukları bezemelerin tasarım ilke ve ögelerine uygunluğu değerlendirilmiştir.

renkler aldatıcı karşıtlık oluştururken, Örnek 4.8.7./1-2.'de soğuk-sıcak karşıtlık kullanılmıştır.

Safranbolu'da bezeme amacıyla tasarlanan yazı motiflerinin aynı ve/veya benzerlerine Anadolu'nun birçok yerinde rastlanır. İzmir'de ve Erzurum'da bulunan evler (Çınar,2012: 367-390) buna örnek teşkil etmektedir (Fotoğraf 170-171).

MOTİFLİ ÇEŞMELER TABLOSU																							
						BİTKİSEL									GEOMETRİK			MEYVE	YAZI	İSTİRİDYE	İBRİK	TESTİ	ŞEMSE
NUMARA	İSİMİ	KİTABESİ	TARİHİ (Miladi)	BANİSİ	USTASI	Çiçek	Gül	Şükûfe	Lotus ve Palmet	Girland	Servi	Çelenk	Akantus	Diğer	Geometrik	Kozmolojik	Madalyon						
1	Akçasu Çeşmesi	-	**1683**	Hacı İbrahim	-			+															
2	Antepzade Çeşmesi	+	**1811**	Antepzade Hacı Mehmet Ağa	-			+															
3	Ceviz Sadikası Çeşmesi	-	-	-	-	+					+					+	+		+				+
4	Çatal Pınarı Çeşmesi	+	1833	-	-										+								
5	Çavuşoğlu Çeşmesi	+*	1852	Hacı Osman Efendinin Eşi/Zevcesi	-			+	+														

*Onarım Kitabesi.

MOTİFLİ ÇEŞMELER TABLOSU

						BİTKİSEL									GEOMETRİK			MEYVE	YAZI	İSTİRİDYE	İBRİK	TESTİ	ŞEMSE
NUMARA	İSİMİ	KİTABESİ	TARİHİ (Miladi)	BANİSİ	USTASI	Çiçek	Gül	Şükûfe	Lotus ve Palmet	Girland	Servi	Çelenk	Akantus	Diğer	Geometrik	Kozmolojik	Madalyon						
6	Çeşme Mahallesi Çeşmesi -I-	-	-	-	-			+															
7	Çeşme Mahallesi Çeşmesi -II-	-	-	-	-			+															
8	Çılbır Pınarı Çeşmesi	+	1890	Çılbırzade Hacı Ali Ağa	Amir Hocazade Mustafa Efendi			+	+						+						+		
9	Dimici (Sertkâtip) Çeşmesi	+*	1910	Kırımlızade Hüseyin Ağa	-										+								
10	Hamidiye (Mescit) Çeşmesi	+*	1924	Mir Ali	Emir Hocazade									+									+
11	Hidayetzade Çeşmesi	+	1803	Hidayetzade Hacı Mehmet Ağa**	-	+		+	+					+									

*Onarım Kitabesi.
***** Hacı Mir Mustafa Bey'in kızı Nazire Hanım çeşmeyi yenilemiştir.

MOTİFLİ ÇEŞMELER TABLOSU																							
						BİTKİSEL									GEOMETRİK			MEYVE	YAZI	İSTİRİDYE	İBRİK	TESTİ	ŞEMSE
NUMARA	İSİMİ	KİTABESİ	TARİHİ (Miladi)	BANİSİ	USTASI	Çiçek	Gül	Şükûfe	Lotus ve Palmet	Girland	Servi	Çelenk	Akantus	Diğer	Geometrik	Kozmolojik	Madalyon						
12	İsimsiz Çeşme -I-	-	-	-	-			+															
13	İsimsiz Çeşme -II-	-	-	-	-			+															
14	İsimsiz Çeşme -III-	-	-	-	-			+															
15	İsimsiz Çeşme -IV-	-	-	-	-				+														
16	İsimsiz Çeşme -VI-	-	-	-	-									+		+							
17	İsimsiz Çeşme -V-	-	-	-	-			+				+									+		
18	Kâhya Sarıaltın Çeşmesi	-	-	-	-			+											+				
19	Kileci Çeşmesi	-	1903	-	-			+				+		+									
20	Köprülü Çeşmesi	+	-	Köprülü Mehmet Paşa***							+								+				

***Kitabeden yapının Köprülü Mehmet Paşa tarafından yaptırılıp, Sertopi Ali Ağa tarafından tamir edildiği anlaşılmaktadır (Karacakaya vd.,2013:175).

MOTİFLİ ÇEŞMELER TABLOSU

						BİTKİSEL									GEOMETRİK			MEYVE	YAZI	İSTİRİDYE	İBRİK	TESTİ	ŞEMSE
NUMARA	**İSİMİ**	**KİTABESİ**	**TARİHİ (Miladi)**	**BANİSİ**	**USTASI**	Çiçek	Gül	Şükûfe	Lotus ve Palmet	Girland	Servi	Çelenk	Akantus	Diğer	Geometrik	Kozmolojik	Madalyon						
21	Meydan Çeşmesi -III-	-	-	-	-			+															
22	Paşa Pınarı Çeşmesi	+	1794	Ali Ragıp ve Salih Bey	-						+										+		
23	Sadullah Çeşmesi	+	1870	Hacı Abdullah Ağa	-			+															
24	Siviş Pınarı Çeşmesi	+	1938	Musaoğlu Muharrem Efendi	-			+															
25	Ali Bey Çeşmesi	-	1783	-	-				+														
26	Salih Paşa Çeşmesi	+	1819	Hacı Salih Paşa	-				+														
27	Şükrü Efendi Çeşmesi	+	1924	Hacı Bekirzade Şükrü Efendi	-	+		+			+	+				+			+			+	+
28	Tuzcu Pınarı Çeşmesi	+	1814	Emeksizzade Mehmet Ağa	-	+					+				+		+		+			+	
	TOPLAM	**28 Adet Motifli Çeşme İncelenmiştir.**																					

MOTİFLİ MEZAR YAPILARININ TABLOSU

				BİTKİSEL									GEOMETRİK			MEYVE	YAZI	İSTİRİDYE	İBRİK	TESTİ	ŞEMSE
NUMARA	**İSİMİ**	**TARİHİ (Miladi)**	**Bulunduğu Mezarlık**	Çiçek	Gül	Şükûfe	Lotus	Girland	Servi	Çelenk	Akantus	Diğer	Geometrik	Kozmolojik	Madalyon						
1	Ali Ragıp Bey	1802	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı			+		+													
2	Asmazzade Ayşe Hanım	1846	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı									+									
3	Aşehan Hanım	1967	Yazıköy Mezarlığı															+			
4	Atife Hanım	1913	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı	+								+									
5	Ayşe Hanım -I-	1935	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı												+						
6	Ayşe Hanım -II-	1930	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı	+	+																
7	Ayşe Hanım -III-	1903	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı		+								+								

MOTİFLİ MEZAR YAPILARININ TABLOSU

				BİTKİSEL									GEOMETRİK			MEYVE	YAZI	İSTİRİDYE	İBRİK	TESTİ	ŞEMSE
NUMARA	**İSİMİ**	**TARİHİ (Miladi)**	**Bulunduğu Mezarlık**	Çiçek	Gül	Şükûfe	Lotus	Girland	Servi	Çelenk	Akantus	Diğer	Geometrik	Kozmolojik	Madalyon						
8	Ayşe Hanım -IV-	1902	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı									+									
9	Ayşe Hanım -V-	1934	Yazıköy Mezarlığı															+			
10	Bekir TÜRKYILMAZ	1911	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı			+															
11	Çuhacı Osman Efendi	1844	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı			+															
12	Düriye Hanım	1892	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı												+						
13	Eskici Mehmet Usta	1993	Çerçen Köyü Yukarı Mahalle Mezarlığı											+							

MOTİFLİ MEZAR YAPILARININ TABLOSU

				BİTKİSEL									GEOMETRİK			MEYVE	YAZI	İSTİRİDYE	İBRİK	TESTİ	ŞEMSE
NUMARA	**İSİMİ**	**TARİHİ (Miladi)**	**Bulunduğu Mezarlık**	Çiçek	Gül	Şükûfe	Lotus	Girland	Servi	Çelenk	Akantus	Diğer	Geometrik	Kozmolojik	Madalyon						
14	Fatma Hanım -I-	1906	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı		+	+				+				+							
15	Fatma Hanım -III-	1909	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı		+																
16	Fatma Hanım -IV-	1889	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı		+																
17	Fatma Hanım -V-	1806	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı									+									
18	Fatma Hanım -VII-	1882	Yörükköy Mezarlığı									+									
19	Habibe Kadın	1847	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı													+					
20	Hacı Fatma Hanım	1860	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı		+																
21	Hacı Hüsnü Efendi	1916	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı			+															
22	Hafize Hanım -II-	18??	Yazıköy Mezarlığı															+			

MOTİFLİ MEZAR YAPILARININ TABLOSU

				BİTKİSEL									GEOMETRİK			MEYVE	YAZI	İSTİRİDYE	İBRİK	TESTİ	ŞEMSE
NUMARA	**İSİMİ**	**TARİHİ (Miladi)**	**Bulunduğu Mezarlık**	Çiçek	Gül	Şükûfe	Lotus	Girland	Servi	Çelenk	Akantus	Diğer	Geometrik	Kozmolojik	Madalyon						
23	Hatice Hanım -I-	1902	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı	+											+						
24	Hatice Hanım -II-	-	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı									+									
25	Hatice Hanım -III-	1909	Yazıköy Mezarlığı															+			
26	Hatice PEKŞEN	1976	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı									+									
27	Hatice SAYGININ	1969	Yazıkjöy Mezarlığı	+																	
28	İsimsiz Mezar -I-	-	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı				+							+							
29	İsimsiz Mezar -III-	1920	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı		+			+													
30	İsimsiz Mezar -V-	-	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı	+						+			+	+							

MOTİFLİ MEZAR YAPILARININ TABLOSU

				BİTKİSEL									GEOMETRİK			MEYVE	YAZI	İSTİRİDYE	İBRİK	TESTİ	ŞEMSE
NUMARA	**İSİMİ**	**TARİHİ (Miladi)**	**Bulunduğu Mezarlık**	Çiçek	Gül	Şükûfe	Lotus	Girland	Servi	Çelenk	Akantus	Diğer	Geometrik	Kozmolojik	Madalyon						
31	İsimsiz Mezar -VI-	-	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı					+													
32	İsimsiz Mezar -VII-	-	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı												+						
33	İsimsiz Mezar -XII-	-	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı									+									
34	İsimsiz Mezar -XIII-	1779	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı													+					
35	İsimsiz Mezar -XVIII-	181?	Yazıköy Mezarlığı															+			
36	İsmail BOSTANCI	1975	Navsaklar Köyü Mezarlığı										+								+
37	İzzet Mehmet Paşa Mezarı	1812	İzzet Mehmet Paşa Camii Avlusu			+			+							+					
38	Lütfiye Hanım	1907	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı												+						
39	Makbule SARI	1935	Yazıköy Mezarlığı															+			

MOTİFLİ MEZAR YAPILARININ TABLOSU

				BİTKİSEL									GEOMETRİK			MEYVE	YAZI	İSTİRİDYE	İBRİK	TESTİ	ŞEMSE
NUMARA	**İSİMİ**	**TARİHİ (Miladi)**	**Bulunduğu Mezarlık**	Çiçek	Gül	Şükûfe	Lotus	Girland	Servi	Çelenk	Akantus	Diğer	Geometrik	Kozmolojik	Madalyon						
40	Mehmet ONDUR	1952	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı			+		+						+							
41	Münevver Şerife	1845	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı			+															
42	Mustafa GÜMÜŞLER	1972	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı		+							+									
43	Mustafa Bey Validesi Hatice Hanım	1825	Yazıköy Mezarlığı									+									
44	Mustafa Şekip Efendi	1912	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı						+												
45	Mülazım Muhammed Efendi Zevcesi ? Hanım	1900	Yazıköy Mezarlığı															+			
46	Müzeyyen Hanım	1906	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı		+																
47	Osman Bey	1907	Yazıköy Mezarlığı															+			

MOTİFLİ MEZAR YAPILARININ TABLOSU

				BİTKİSEL									GEOMETRİK			MEYVE	YAZI	İSTİRİDYE	İBRİK	TESTİ	ŞEMSE
NUMARA	**İSİMİ**	**TARİHİ (Miladi)**	**Bulunduğu Mezarlık**	Çiçek	Gül	Şükûfe	Lotus	Girland	Servi	Çelenk	Akantus	Diğer	Geometrik	Kozmolojik	Madalyon						
48	Osman Zevcesi Ayşe Hanım	1902	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı				+														
49	Salih Oğlu	1924	Yazıköy Mezarlığı															+			
50	Şerife Hanım	1846	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı													+					
51	Şevkiye Hanım	1922	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı		+																
52	Üzeyir SÖNMEZ	1976	Yazıköy Mezarlığı	+																	
53	Zade Hanım	1912	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı		+																
54	Zehra Hanım	1945	Yazıköy Mezarlığı															+			
55	Zeynep Hanım -I-	-	Safranbolu Merkez Aile Mezarlığı					+						+							
	TOPLAM	**55 Adet Süslemeli Mezar İncelenmiştir.**																			

6. SONUÇ

UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesinde yer alan Safranbolu, gerek coğrafi konumu, gerek eşsiz doğal güzellikleri ve gerekse kültürel birikimi ile turizmin önemli merkezlerinden biridir.

Türkiye'deki ilk Demir Çelik Fabrikası'nın Karabük'te kurulması ilçe nüfusunu etkilemiş ayrıca Karabük Üniversitesinin açılması ilçeye hareket kazandırmıştır. Ancak tüm bu gelişimin yanında Safranbolu hâlâ Karabük İlinin beş ilçesi arasında sivil mimarisi ile en dikkat çekici olanıdır. Suyun bolluğunun bölgede yüzyıllardan beri yaşam alanı oluşturması, konut mimarisi başta olmak üzere, birçok tarihi eser araştırmalara konu oluşturmuştur.

"Safranbolu'da Bulunan Tarihi Esrelerdeki Süsleme Tasarım Örnekleri (XVI.-XX-. YY)" konulu doktora tez çalışması kapsamında bu tarihi eserlerde yer alan süslemeler belirlenmiş tekrar, uygunluk, koram, zıtlık, egemenlik, denge ve birlik ilkesi göz önünde tutularak değerlendirmeler yapılmıştır. Aynı zamanda tasarım ögelerinden çizginin, biçimin, dokunun, oranın ve rengin süslemelerdeki varlıkları incelenmiştir.

XVI.-XX. yüzyıllarda Safranbolu'da yapılan ve süsleme özelliklerinden dolayı bu tarih aralığında yapıldığı düşünülen 88 adet eser araştırmaya konu olmuştur. Bunlardan 28'i çeşme, 55'i mezar, iki adedi cami ve üç adedi konuttur.

Çeşmeler genel itibariyle dikdörtgen planlı inşa edilmiştir. Araştırmaya konu olan çeşmelerden sadece 13'ünün kitabesi günümüze ulaşmıştır. Buradan edinen bilgiye göre; Antapzade Çeşmesi'ni Antepzade Hacı Mehmet Ağa, Çılbır Pınarı Çeşmesi'ni Çılbırzade Hacı Ali Ağa, Hidayetzade Çeşmesi'ni Hidayetzade Hacı Mehmed Ağa, Köprülü Çeşmesi'ni Köprülü Mehmet Paşa, Paşa Pınarı Çeşmesi'ni Ali Ragıp ve Salih Bey, Sadullah Çeşmesi Hacı Abdullah Ağa, Siviş Pınarı Çeşmesi'ni Musaoğlu Muhammed Efendi, Salih Paşa Çeşmesi'ni Hacı Salih Paşa, Şükrü Efendi Çeşmesi'ni Hacı Bekirzade Şükrü Efendi ve Tuzcu Pınarı Çeşmesi'ni Emeksizzade Mehmet Ağa yaptırmıştır.

Onarım kitabesi olduğu anlaşılan metinlerde Çavuşoğlu Çeşmesi'ni Hacı Osman Efendi'nin Zevcesi'nin, Dimici (Serkâtip) Çeşmesi'ni Kırımlızade Hüseyin Ağa'nın, Hamidiye Çeşmesi'ni ise Mir Ali'nin tamir ettirdiği anlaşılmaktadır.

Banileri belli olan çeşmelerin sadece iki tanesinde usta ismi geçmektedir. Bunlar Çılbır Pınarı ve Hamidiye (Mescit) çeşmeleridir. "Amir Hocazade Mustafa Efendi" ve "Emir Hocazade" ibarelerinin benzerliğinden dolayı her iki çeşmenin ustasının aynı kişi olduğu kanaatine varmak mümkündür.

Safranbolu merkez ve köylerinde bulunan mezarlıklarda, araştırmaya konu olan sekiz adet mezar mermerdendir. Bu mezarlara defnedilen kişilerin birbirinden farklı ve birbirlerine yakın olmayan ölüm tarihleri, mezar taşlarında kullanılan malzeme geleneğinde mermerin yeri hakkında yorum yapmayı engellemektedir.

Araştırmaya konu olan tarihi eserlerin süslemesinde 41 farklı çeşitle kullanılan motif şükûfedir. Bu motiflerin 19'u çeşmelerde yer alır. Bu buketlerde çiçek, gül, lale ve karanfil görülmekle birlikte çiçeği olmayan ve sadece daldan/yapraktan oluşan yedi adet tasarım da bulunmaktadır (Çavuşoğlu, Şükrü Efendi, Meydan -III-, İsimsiz Çeşme -II- ve İsimsiz Çeşme -V- çeşmeleri). Dokuz farklı şükûfe motifi de mezar baş-ayak taşları veya sanduka süslemelerindedir. Bunlardan en farklı kap tasarımları ise İzzet Mehmet Paşa, Ali Ragıp Bey ve Hacı Osman Efendi mezar taşı süslemelerinde yer almaktadır. Osmanlı Dönemi gelenekleri göz önünde bulundurulduğunda, bir paşanın ve Paşanın yeğeni olan Ali Ragıp Beyi'n (mezar şahidesinden anlaşıldığı üzere) mezar taşı süslemelerinin ilçedeki diğer mezar yapılarına göre oldukça abartılı olması doğalken sarayla ilişkisi kesin bilinmeyen bir kişinin mezarında da aynı kaptasarımın olması dikkat çekicidir. Merhumların ölüm tarihleri dikkate alındığında en geç vefat eden Hacı Osman Efendi'dir (M.1844). Buna bağlı olarak, mezar taşı süsleme tasarım amaçlarının zamanla farklılık göstermeye başladığı ancak önemli kişileri sembolize eden süslemelerin mezar taşı tezyinatında gelenek halini almadığı yorumunu yapmak mümkündür.

Safranbolu'da araştırma sınırlılığında ulaşılan iç mekan tezyinatında, Sipahioğlu Konağı odasında bulunan 12 şükûfe motifinin ihtişam ve zenginliği

sembolize etmek amacıyla işlendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra meyvelerin ve çeşitli bitkisel bezemelerin de aynı oda içerisinde yer alması, şükûfe motiflerinin bütünlük sağlamak amacıyla bu ada için tasarlandığı düşünülebilir.

Safranbolu'da araştırma sınırlılığı içerisinde kalan ve bağ kullanılarak tasarlanmış tek buket örneği dini mimaride (İzzet Mehmet Paşa Camii) görülür. Bununla birlikte yapıda Safranbolu'da sıkça rastlanan şükûfe bezemelerine benzer motifler de vardır. Caminin iç mekan, kubbe, kadınlar ve imam mahfili, mihrap ve son cemaat yeri süslemeleri bir arada değerlendirildiğinde bezeme için uyum sağlayan renk ve motiflerin seçildiği görülmektedir. Şükûfe motiflerinin de bu kompozisyonlarla uyum sağlaması amacıyla tercih edildiği aşikardır. Ayrıca Sipahioğlu Konağı'nda olduğu gibi yinelenen şükûfe motiflerinin birbirinin aynısı olduğu düşünülmüş olsa da ağız, ayak ve gövde geçişleri tamamen farklı kap tasarımlarıyla kompozisyon tamamlanmıştır.

Araştırmaya konu olan çeşmelerden birinde iki adet olmak üzere su mimarisinde toplamda beş çiçek motifi işlenmiştir (Ceviz, Hidayetzade, Şükrü Efendi ve Tuzcu Pınarı çeşmeleri). Çiçek bezemeleri, oluk üstü ve köşebentleri süslemek için tasarlanmıştır. Mezar taşlarında ise Atife Hanım'ın ve Üzeyir Sönmez'in baş taşı tepeliklerini süslemek amacıyla çiçek motifleri kullanılmıştır. Ayrıca Ayşe Hanım -II- , Hatice Saygının ve İsimsiz Mezar -V- 'in bezemesi yine çiçeklerle oluşturulmuştur. Sipahioğlu Konak'ta yer alan beş çiçek motifi ise kalem işi tekniği kullanılarak işlenmiştir. Kullanılan sıcak-soğuk karşıt renkler kontrast oluştururken odanın geri kalan iç mekan bezemesine uygunluk göstermiştir.

Safranbolu'da bulunan tarihi eserlerdeki gül motiflerinden araştırmaya konu olan beşi, mezar taşı tepeliğidir. Bu tepelikler, gül motiflerinin tasarımıyla biçimlendirilmiştir. Bunun dışında Sipahioğlu Konağında ve İzzet Mehmet Paşa Camii'nde kalem işi tekniğiyle işlenmiş güller bulunmaktadır. Cami'nin son cemaat yerinde bulunan iki mihrabiyede iki farklı tasarlanmış gül motifi aynı formda olan yapıları birbirinden süslemeyle ayırmıştır.

Çeşmelerde toplamda dokuz Lotus ve Palmet motifi bulunmaktadır (Hidayetzade , Çılbır Pınarı, Çavuşoğlu, İsimsiz Çeşme -IV-, Salih Paşa , Ali Bey çeşmeleri). Bunların beşi lotus dördü palmettir. Lotuslar oluk üstlerini palmetler ise köşebentleri süslemek amacıyla kullanılmıştır. Bu istisnayı bozan ise Salih Paşa Çeşmesi'ndeki palmet motifidir.

Mezar taşlarının sadece ikisinde lotus motifi bulunmaktadır (Osman Zevcesi Ayşe Hanım ve İsimsiz Mezar -I-). Safranbolu'daki diğer bezemeler gibi bu motif de mezarların baş taşı tepelik kısmında yer almaktadır. Boş alanların doldurulması amacıyla tasarlanmış oldukları görülmektedir.

Servi motifleri, gelenek halini almış gibi çeşmelerde birbirinin aynı olmak kaydıyla hep ikişer adet kullanılmıştır (Paşa Pınarı, Tuzcu Pınar, Şükrü Efendi, Ceviz Sadikası ve Köprülü çeşmeleri). Çeşme süslemeleri için toplamda 13 adet servi motifinden sadece Paşa Pınarı çeşmesinde iki farklı tasarımla servi motifi oluşturulmuştur. İzzet Mehmet Paşa ve Mustafa Şekip Efendi mezar taşlarında da serviler işlenmiştir. İslam inancına göre, ahiret ve cennetin sembolü olan servi motifinin Safranbolu mezar taşlarında bu denli az kullanılması dikkat çekicidir.

Konu sınırlılığı içerisindeki tezyinatta çelenk motiflerinden üçü çeşmelerin süslemesinde kullanılmıştır (Kileci, Şükrü Efendi, İsimsiz Çeşme -V- çeşmeleri). İkisi ise mezar sandukalarında yer almıştır (Fatma Hanım ve İsimsiz Mezar -I- Mezarları). İlçedeki yapıların süslemeleri için tasarlanan çelenk motifleri, farklı bezeme, tarih, kitabe gibi ögeleri çerçevelemek amacıyla tercih edilmiştir.

Araştırmaya konu olan bitki motifleri başlığı altındaki sınıflandırmadaki bezemelerden hiçbirine benzemeyenlerden "Diğer Bitki Motifleri" olarak bahsedilmiştir. Bu gruba dahil olan beş süsleme tasarımı çeşmelerde yer almıştır (Çılbır Pınarı, Hamidiye, Hidayetzade, İsimsiz Çeşme -VI-, Kileci çeşmeleri). Hidayetzade Çeşmesi'nde kullanılan stilize laleler haricinde çeşme süslemelerindeki bu bitkiler doğada rastlanacağı düşünülmeyecek kadar özgün tasarlanmıştır. İzzet Mehmet Paşa Camii kubbe süslemelerinde tekrar eden birbirinden farklı kalem işi tekniğiyle işlenmiş sekiz bitki bezemesi de abartılı çizgilerden oluşturulmuştur. Ayrıca

dokuz mezar taşında da yaprak ve çiçeklerden oluşan motiflere yer verilmiştir. Kompozisyonda bir öge olarak değil sadece boş alanları doldurmak amacıyla işlenen bitki motiflerinden en farklı olanı Hatice Hanım -III- Mezarı baş taşında görülmüştür.

Akantus yaprağı motifi, farklı tasarımlarla İzzet Mehmet Paşa Camii sütun başlıklarında ve sadece Çılbır Pınarı Çeşmesi kilit taşında bulunmaktadır. Yaprağın Roma döneminden beri sütun başlıklarını süslemek amacıyla tasarlandığı bilinmektedir. Bu durum, Safranbolu'da bulunan tarihi eserlerin bezenmesinde kullanılan motiflerin Anadolu'nun birçok yerinde denk gelen süsleme tasarımlarıyla benzer olduğunu göstermektedir.

Safranbolu'da girland motifi araştırmaya konu olan beş mezar baş taşı süslemesinde vardır (Zeynep Hanım, İsimsiz Mezar -III-, Şevkiye Hanım, Mehmet Ondur ve İsimsiz -VI- mezar taşları). İlçedeki başka tarihi eserlerin bezemesinde bulunmamaktadır. Safranbolu'da bu motif, sadece mezar baş taşlarında tepelik ve şahide arasındaki geçişi sağlamak için tasarlanmıştır.

Geometrik motiflerden çeşmelerin süslenmesi için beş kozmolojik (Şükrü Efendi, İsimsiz -VI- ve Ceviz Sadikası Çeşmesi), 10 madalyon (Tuzcu Pınarı ve Ceviz Sadikası Çeşmesi) ve tekrarla yüzeyi kaplayan iki farklı geometrik bezeme (Çılbır Pınarı ve Dimici Çeşmesi) kullanılmıştır. Ay yıldız motifleri çeşmelerin tezyinatı için ikişerli tasarlanmıştır. Geometrik motifler ise çeşme yüzeylerinde sadece doku oluşturmuştur.

Safranbolu'daki tarihi eserlere işlenen bezemelerden yazı tasarımları, oluşturdukları şekil ile süsleme motifi olarak değerlendirilmektedir. Ancak araştırmaya konu olan yapılardaki "Maşallah" dışında (Tuzcu Pınar Çeşmesi'nde olduğu gibi motif içlerini doldurmak amacıyla yazılan yazılar hariç) tasarımlarıyla süsleme oluşturacak farklı yazılara rastlanmamıştır. Kâhya Sarıaltın, Ceviz Sadikası, Şükrü Efendi ve Tuzcu Pınar Çeşmelerinde toplamda altı adet yazı, süsleme amacıyla kullanılmıştır. Nazardan ve kem gözden koruduğuna inanılarak, yapıların dış cephede görülen bir yerine işlenen "Maşallah" yazısı, hem İslami inancın hem de bir geleneğin

sembolü olarak Safranbolu'daki konutların ve dini mimarinin süslemesinde kullanılmıştır.

Safranbolu'da araştırmaya konu olan beş ibrik motifinin üçü çeşmelerde bulunmaktadır (Paşa Pınarı, Çılbır Pınarı ve İsimsiz Çeşme -V- çeşmeleri). Kalan ikisi ise Mektepçiler Konağı ve İsmail Avcı evindedir. Mektepçiler Konağı'ndaki ibrik, diğer kap ve kuş motifleriyle bir kompozisyon oluşturmaktadır. Testi motifleri ise sadece çeşmeler üzerindedir (Tuzcu Pınarı ve Şükrü Efendi çeşmeleri). Özellikle ibrik motifinin temizliği, İslam inancına göre abdesti temsil ettiği düşünüldüğünde araştırma sınırlılığı içinde kalan 28 çeşmeden sadece üçünde bulunması, temsil ettiği değerlere rağmen motifin ilçedeki eserleri süslemek için gelenek halini almadığı görülmektedir.

Şemse Motifi üç çeşme süslemesinde kullanılmıştır (Ceviz Sadikası, Şükrü Efendi ve Hamidiye (Mescit) çeşmeleri). Bu motifler, üç çeşmenin de aynalık kısmında yer almıştır. Tasarım yapılırken alan kullanımının göz önünde bulundurulduğu ve süslemenin bu alanı dolduracak biçime sahip olduğu için tercih edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

İzzet Mehmet Paşa Camii kubbesi ve kadınlar mahfili balkon altını da süslemek için şemse motifleri kullanılmıştır. Kubbedeki şemseler, salbeklerle birlikte, kasnak ve kubbe ortasını birbirine bağlayarak süslemede bir bütünlük sağlamak için tasarlanmıştır.

Araştırmaya konu olan tarihi eserlerin süslemelerinde 15 meyve tasarımı kullanılmıştır. Bunlar; hurma, şeftali, üzüm, limon, elma, kavun ve karpuzdur. Ayrıca sadece İzzet Mehmet Paşa Mezar taşında bulunan enginar motifi de meyve motifleri başlığı altında değerlendirilmiştir. Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Safranbolu mezar taşı süslemelerinde de hurma ve şeftali kullanılmıştır. Üzüm, limon, elma, karpuz ve kavun ise dönemin natürmort anlayışı çerçevesinde Sipahioğlu Konağı'nın baş odasında kompozisyon oluşturmuştur. Bereket ve bolluğu simgeleyen meyve motifleri, konut iç mekan süslemesinde zenginliği/varlığı sembolize etmiştir. İlçedeki meyve motifli tek çeşme ise Çılbır Pınarı Çeşmesi'dir.

Araştırmada değerlendirilen istiridye motifleri mezar taşlarında bulunmaktadır. 10 motifin tamamı, mezarların baş taşı tepelik kısımlarını oluşturmak amacıyla tasarlanmıştır. Safranbolu'da araştırmanın sınırlılığı içerisinde mezar taşı dışında bu motife rastlanmamış olunması dönemin mezar yapılarındaki bezeme özelliğini göstermektedir.

Süsleme motiflerinin uygulanmasında kazıma tekniğinin en sık XX. yüzyılda gerçekleştiği ayrıca kabartma tekniğinin uygulandığı yüzeylerde ve kompozisyonlarda vurgunun bu teknikle yapılan motiflerde olduğu tespit edilmiştir.

Safranbolu'da bulunan tarihi eserlerdeki süsleme tasarım örneklerinde**Tekrar İlkesi,** bitkisel motiflerde yaprakların, dalların veya çiçeğin bütününün tekrarıyla sağlanmıştır. Geometrik motiflerde ise Mektepçiler Konağı veya DimiciÇeşmesi'nde olduğu gibi motifin kendisi yinelenerek tekrar gerçekleşmiştir. Ancak kozmolojik motiflerde İsimsiz Mezar -V- veya Mehmet Ondur'un mezarı gibi yapılarda tekrar görülmemektedir. İbrik ve testi motiflerinde, bezemenin aynalama tekniğiyle işlenmesi tekrarı oluşturmuştur. İstiridye motiflerinde ise bezemenin kendisi tekrardan oluşmaktadır. Meyve tezyinatında salkımlarla oluşturulmuş kompozisyonlarda meyveler tekrar ederken Sipahioğlu Konağı'nda duvar ve tavan arasında kalan bantların süslemelerindeki birçok meyve motifi, kompozisyon tekrarından oluşmaktadır. Yazı tasarımlarında ise "şe" harflerinin noktaları dışında tekrara rastlanmamıştır.

Araştırmaya konu olan motiflerde **Denge İlkesi**nin sadece simetri kullanarak gerçekleştirildiği görülmektedir.

İsimsiz Çeşme -II- 'deki şükûfe motifi dışında kalan motiflerde **Uygunluk İlkesi**nin varlığından bahsetmek mümkündür.

Egemenlik İlkesi çoğunlukla boyut ve farklılıkla sağlanmıştır. Bu, şükûfe ve mezar baş taşları tepelik kısımlarını oluşturan gül motiflerinde sıklıkla kullanılmıştır.

Safranbolu'da bulunan tarihi eserlerdeki süsleme tasarımlarında **Birlik İlkesi,** özellikle kompozisyon oluşturan motiflerde (Şükrü Efendi , Çılbır Pınarı, Tuzcu Pınar

Çeşmesi; İzzet Mehmet paşa Camii iç mekan süslemeleri; Mustafa Gümüşer ve Hatice Hanım Mezarları) fikir ve üslûp bakımından uygunlukla sağlanmıştır.

Motiflerde yönde (özellikle; çiçek, şükûfe ve aynalama tekniğiyletasarlanmış her motifte), ölçüde (özellikle gül motiflerinde) ve renkte (neredeyse kalem işi tekniğiyle nakşedilmiş her motifte) **Zıtlık İlkesi** kullanılmıştır.

Koram İlkesinin, özellikle çiçek ve gül gibi bitki motiflerinde, doğal yapılarından kaynaklı odaksal biçime sahip olduğu, servi motifleri gibi daha dik ve uzun formlu süslemelerde ise eksensel biçimle oluştuğu söylenebilir.

Her motif, tasarım ögelerinden **Çizgi**yi**, Biçim**i ve **Doku**yu oluşturmuştur.

Oranın ise bazı eserlerdeki süslemelerde var olamadığı ancak ölçü alımı ve el çizimleri esnasında (Çavuşoğlu ve İsimsiz Çeşme -II- çeşmeleri; Fatma Hanım -I- ve Hacı Hüsnü Efendi mezarları) tespit edilebilmiştir.

Renk Ögesi sadece kalem işi tekniğiyle yapılan süsleme tasarımlarında (Sipahioğlu Konağı ve İzzet Mehmet Paşa Camii) özellikle sıcak-soğuk karşıt renklendirmeyle sağlanmıştır.

Her ne kadar araştırmaya konu olan motifler, daha önce araştırmaları tamamlanmış başka motiflerle karşılaştırılabilmiş olsa da bu konunun alanındaki ilk çalışma olması nedeniyle Tasarım İlke ve Ögeleri tartışılamamıştır.

Safranbolu'da bulunan mimari yapılardaki bezeme tasarımları, XVIII. yüzyıl itibari ile geleneksel bir hâl almış ve yapılara estetik değer katmıştır. Özellikle bitki motifleri kullanılarak tamamlanan süslemelerde abartılı çiçekler ve kıvrık dallar barok etkisini hemen hissettirmektedir. Bunun yanı sıra değişik bölgelerde de görülen eli belinde (Dimici (Serkâtip) Çeşmesi) çarkıfelek (Tuzcu Pınar Çeşmesi ve Mektepçiler Konağı) ve madalyon (Kuzkaya Hacılar Köyü Camii, Tuzucu Pınar ve Çatal Pınarı çeşmeleri) gibi motiflerin Safranbolu'daki eserlerde kullanılmış olması, süslemelerin Anadolu'daki geleneğin tekrar etmesiyle oluşturulduğunu göstermektedir. Ayrıca Kaynaklarda Emir Hocazade Mustafa Efendi dışında başka bir usta ismine rastlanmaması ve abartılı örneklerden yola çıkılarak motiflerin oluşumuyla ilgili

yapılacak yorum: Safranbolulu Sadrazam İzzet Mehmet Paşa'nın saraydan yönlendirdiği ustalar eli ile süslemelerin tasarlandıklarıdır. Ancak bu yoruma rağmen, Safranbolu'nun kültürel birikiminin zenginleştirilmesi ve turizm girdilerinin arttırılması açısından ilçe ve çevresindeki motiflerin yine de süsleme tasarımlarına kazandırılması gerekmektedir.

Araştırmaya konu olan hiçbir süslemede Safranbolu'nun adını aldığı endemik bitkisi "Safran Çiçeği" ne rastlanmamıştır.

XVI.-XX. yüzyılda Safranbolu'da bulunan tarihi eserler Batı etkisiyle süslenirken, o dönemde tasarım ilkeleri ve ögelerinin dikkate alınıp alınmadığı bilinmese de, ilçedeki tezyinatta Tasarım İlke ve Ögelerine büyük ölçüde uyulduğu tespit edilmiştir.

"Safranbolu'da Bulunan Tarihi Esrelerdeki Süsleme Tasarım Örnekleri (XVI.-XX.YY)" konu başlıklı bu tez çalışmasının, çizilen süsleme motifleriyle ve ilk defa mimari bezemelerin Tasarım İlke ve Ögelerine uygunluğunun değerlendirilerek, tasarım alanında kaynak oluşturması temennisiyle...

KAYNAKLAR

Acun, Hakkı. .(.1999). *Erken Devir Osmanlı Mimarisi*, Osmanlı Ansiklopedisi, X. 137-148: Ankara.

Ağaç, Saliha ve Sakarya, Menekşe. (2015). *Hayat Ağacı Sembolizmi*. I .1.International Journal of Cultural and Social Studies, 1-14.

Akgün, Banu. (2008). *Türk Süsleme Sanatında Hatailer*, 38, *ICANAS*, 45.

Aktemur, Ali, Murat. (2012). *Çıldır Çevresinden Soyut İnsan Heykeli Biçimli Mezar Taşları*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3, 135-150.

Alp, Özlem. (2009). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş*, (1. Baskı). Ankara: Eflatun Yayın Evi

Alpat, Fatma, Engin (2010). *Osmanlı İmparatorluğunun 15. Ve 18. Yüzyıllar Arası Saray Kumaşlarında Kullanılan Bitkisel Üslup*, 4(1),*Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil ve Sosyal Bilimler Dergisi*:27-50

Anabrittanica. (1987). Çelenk. Anabrittanica Ansiklopedisi, 6, 369. İstanbul: Ana Yayıncılık A.Ş. ve Encyclopedia Britanica, Inc.

Anadolu, Mükerrem. (1983). *Batı Anadolu'da Bulunan Helenistik Çağ Ve Roma İmparatorluk Çağı Girland (Askı)lı Sunakları*, Sanat Tarihi Dergisi, 3, 1-13.

Arık, Oluş. (1999). *Osmanlı Mimarisinin Gelişimine Temel Bir Bakış*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, 102-114. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Arık, Rüçhan. (1976). *Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı.* Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Arık, Rüçhan. (1999). *Batılılaşma Dönemi Anadolu Türk Mimarisine Bir Bakış*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, 247-264, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Arseven, Celal, Esad. (1975). *Testi*. Sanat Ansiklopedisi, IV, 1978-1979. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Arslan, Dursun. (2018). *Tarihsel Konum ve Mimarisiyle Nusretiye Camii,* 13, Arış Dergisi, 53-85.

Arslan, Seher. (2014). *Türklerde Ağaç Kültü ve Hayat Ağacı*. 1. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 59-71.

Avşar, Ertuğ, Mezahir ve Avşar, Lale. (2014). *Kazımalı-Akıtmalı Ortaçağ İslam Seramikleri*. (1.Baskı). Konya: Atlas Akademi.

Avşar, Lale. (2010). *Antik Yunan Seramiklerdeki Haç Ve Çarkıfelek Simgeleri Ve Bunların Avrasya, Anadolu Ve Mezopotamya Kültürlerindeki Muhtemel Kaynakları*. 3. Mukaddime: 115-141.

Aybet, Ücel, Gülgûn (2010). *Osmanlı Ordusu (1530-1699).* (1. Baskı). İstanbul: İletişim Yayıncılık

Aydın, Tevhide. (2012). *Erzurum Çifte Minareli Medrese Taş Süsleme Örnekleri,* 14(25). KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 101-107.

Aytöre, Ayhan. (1962). *Türklerde Su Mimarisi*, I. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi-Kongreye Sunulan Tebliğler, 1959: Ankara.

Bakır, Betül. (1999). *XVIII. Yüzyılda Türk Baroku Camiler*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, 265-275, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

Balcı, Perihan. (1984*). Mimaride Türk Milli Üslubunda Geleneksel Türk Evi. Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri Kitabı*. Haziran 1984. İstanbul. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü :91-115.

Baldıran, Asuman. (2005). *Taşkent- Avşar Ostotekleri*. 2/22. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 67-86.

Baş, Gülsen. (2002). *Bitlis'teki Mimari Yapılarda Süsleme*. (1. Baskı). Bitlis: Bitlis Valiliği Kültür Yayınları

Başaran, Cevdet. (1989). *Anadolu Roma Çağı Palmet-Lotus Örgesinde Tip Gelişimi*, XXVIIII, Türk Arkeoloji Dergisi*,* 53-73.

Baysal, Ali Fuat. (2017). *Türk Tezyinat Sanatında Kalem İşleri*. (1. Baskı). Konya: Palet Yayınları.

Baysal, Ali Fuat. (2018). *Kalem İşi Sanatında Yeni Tasarımlar ve Teknikler*: *Ahmet Hamdi Akseki Camii Örneği*. 31. İstem, 21-33.

Beyazıt, Nigan. (2014). *Safranbolu Evleri Plan Tipolojisi ve Kullanıcı İhtiyaçları Hiyerarşisi*. 17. Kuram Dergisi, 1-15.

Biçici, Hür, Kamil. (2000). Eyüp Sultan Mehmet Vusuli Efendi Türbesi Haziresi, *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla IV. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler*, 28-30 Mayıs 1999, İstanbul:490.

Biçici, Hür, Kamil. (2013). *Tire Yalınayak Cami Şadırvanında Bulunan Bezemeler*. 6. International Journal of Social Science, 217-246.

Biçici, Hür, Kamil. *Gördes'te Bulunan Mimari Bezemeli Mezar Taşı İşçiliğinden Bazı Örnekler*. journals.manas.edu.kg. Erişim Tarihi: 20.12.2018

Boran, Ali. (2017). *Süsleme Sanatları*. Türk Dünyasında Ortak Kültürel Değerler Ortak Miras, 287-310.

Can, Yılmaz ve Gün, Recep (2005). *Ana Hatlarıyla Türk İslam Sanatıları ve Estetiği*. (5. Baskı). Samsun: Kayıhan Yayınları.

Canbolat, Tülay. (2017). *İç Mekan Tasarımında Renk Armonisi*. 3. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 287-301.

Canbulat, İbrahim. (2016). *City of Safranbolu*, *UNESCO* World Heritage in Turkey 2016, Ankara: 224-250.

Cantay, Gönül. (2008). *Türk Süsleme Sanatında Meyve*. 3. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 32-64.

Cinozoğlu, Hüseyin, Avni. (2010). *Safranbolu'da Eski Bir Güneş Saati*. (1. Baskı). Safranbolu'da eski bir güneş saati. İstanbul: Heyamola Yayınları.

Çağlıtütüncügil, Ersel (2013). *Türk Süsleme Sanatında Nar: "Form, Köken Ve İkonografik Anlamı"*. XXXIII. TÜBAR, 61-92.

Çalışır, Deniz. (2008). *Osmanlı Görsel Kültüründe Meyve Teması: Geleneksel Natürmort Resimler Bağlamında Bir Değerlendirme*. 3/5. International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 65-86.

Çam, Nusret. (1997). *İslam'da Sanat Sanatta İslam.* (1. Baskı). Ankara: 18-77.

Çap, Sabri. (2018), *Tasavvufta Gül Sembolü ve Gül İle İlgili Telakkinin Oluşmasında Uydurma Hadislerin Rolü,* 17, Bilimname:455-498.

Çetin, Yusuf. (2015). *Ağrı Mezar Taşlarında Form Ve Bezeme Unsurları,* 40, The Journal of Academic Social Science Studies, 87-105.

Çetin, Yusuf. (2017). *Türk-İslam Bezeme Sanatında Gamalı Haç (Svastika) İle Çarkıfelek Motiflerinin Köken Ve İkonografik Anlamları Üzerine Bir Değerlendirme*, 8, Social Sciences Studies Journal, 353-365.

Çetindağ, Yusuf. (2002). *Türk Kültüründe Hayvan ve Bitki Motifinin Seyri*. Türkler Ansiklopedisi, *4*(4), 171-182.

Çınar, Sahure. (2012). *Cephe Bezemeleri İle Öne Çıkan Bir Grup Erzurum Evi*. 5/22, The Journal of International Social Research, 367-390.

Çoka, Önder,M. (2007). Seccâde *Ve Saf Seccâdelerdeki Bazı Motiflerin İkonografik Değerlendirmeleri*.9. İstem, 187-208.

Danık, Ertuğrul. (1993). *Koç ve At Şeklindeki Tunceli Mezar Taşları*. (2. Baskı). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Daş, Ertan. (2010). *Bozdoğan Mezar Taşları*. XIX. Sanat Tarihi Dergisi,109-127.

Demirarslan, Deniz. (2016). *19. Yüzyıl Türk Sivil Mimarisinde Duvar Resmi Estetiği ve İstanbul Teması*. 1. Mimarlık ve Yaşam Dergisi, 105-125.

Demiriz, Yıldız. (1984). *ACANTHUS; Turkiye'nin Arkeoloji ve Sanat Tarihi Terminolojisine Yanlış Adla Girmis Bir Bitki Motifi*.3. Sanat Tarihi Dergisi,19-29.

Dökü, Eray; Dinç, Güven; Şimşek, Fatma. (2006). *Ahmet Gökoğlu Not Defterleri: Paphlagonia Bölgesi İlk Kültür Envanteri*. 30. Anadolu Dergisi: 65-82.

Duran, Gülnur. (2018). *Osmanlı Tezhip Sanatında Natüralist Üslûpta Çiçekler*, 31, SDÜ Sos. Bil. Dergisi, 177-1999.

Dündar, Mesut. (2015). *Gökçeada Türk Kültür Varlıkları.* International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 403-432.

Eldem, Sedad, Hakkı. (1984). *Türk Evi: Osmanlı Dönemi*. (1.Cilt). İstanbul: Türkiye Anıt, Çevre, Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.

Erbek, Mine. (2002). *Çatalhöyükten Günümüze Anadolu Motifleri*. (1. Baskı). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ertürk, Bölükbaşı, A. Esra. (2014). *Safranbolu Çeşmeleri Üzerine Tipolojik Bir Yaklaşım*. 9/10. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Ankara:233-251.

Evren, Ercan. (2012). *Antikite'den Günümüze Mimarlık.* (1. Baskı). Antalya: Mimarlar Odası Antalya Şubesi Yayınları.

Eyice, Semavi. (1999). *Osmanlı Devri Türk Mimarisi*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, 79-101. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

Fırat Nurcan İnci. (1999). *XX. Yüzyıl Başlarında Görülen Osmanlı Mimarisi*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, 287-297: Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Gibson, Clare. (2009). *How To Read Symbols.* (1st Edition). Brighton/İngiltere :Ivy Press

Göğebakan, Yüksel. (2015). *Dünya Üzerindeki Kültürel Varlıkların Turizme ve Ekonomiye Katkısı*. Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi, 48-70.

Gökler, Muhammet, Burak . (2018). Kocaeli Çeşmelerinde Batı Etkili Süslemeler, *Uluslararası Çoban Mustafa Paşa Ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri*, 2097-2127.

Gökoğlu, Ahmet. (1952). *Paphlagonia-Paflagonya.* (1. Baskı). Kastamonu: Doğrusöz Matbaası.

Göktaş, Kaya, Lütfiye. (2013). *Safranbolu Merkez Mezarlığı Mezar Taşları.* (1. Baskı). İstanbul: Safranbolu Araştırmaları Merkezi Yyayınları.

Gönül, Öney (2004). *Büyük Selçuklu Seramik Sanatında Resim Programı ve Gelişen Figür Üslubu*. 13. Sanat Tarihi Dergisi, 61-82.

Gül, Selma. (2017). *Ayrılık Çeşmesi Mezarlığı XVIII. Yüzyıl Kadın Mezar Taşlarında Görülen Bezemeler*, 26, Sanat Tarihi Yıllığı, 69-103.

Gültekin, Esrer. (2008). *Türklerde Bereket Sembolü Olarak Kullanılan Meyve Motifleri Ve Mimaride Değerlendirilmesi*. 5. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9-31.

Gümüşer, Tülay. (2014). 1/5. *Contemporary Usage Of Turkish Traditional Motifs In Product Designs*. İdildergisi, 218-230.

Günay, Reha. (1981). *Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu*. (1.baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Gündoğdu, Hamza. (1993). *İkonografik Açıdan Türk Sanatında Rumî ve Palmetler*, *Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar (Güner İnal'a Armağan)*, Ankara:197-211.

Güneştekin, Nuray. (2011). *Anadolu Ve Diğer Kültürlerde İşaret Ve Simgelerde Anlam*. 14/26. Balıkesir Üniversitesi Sos. Bil. Dergisi, 103-117.

Gürbüz, Ahmet. (2002). *Yerel Kalkınma Stratejisi İçinde Turizm ve Safranbolu*. 24. Bilig Dergisi, 29-48.

Haseki, Metin. (1976). *Plastik Açıdan Türk Mezar Taşları.* Sanat Kitapevi: İstanbul.

İbrahimgil, Mehmet. (1997). *Kalkandelen (Tetovo) Alaca-Paşa Camii*. http://acikerisim.fsm.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11352/515/%20brahimgil.pdf?sequence=1. Erişim Tarihi : 02.11.2018.

İnce, Kasım. (1999). *III. Selim-IV. Mustafa ve II. Mahmud Dönemi (1789-1839) Osmanlı Mimarisi Hakkında*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, 276-286: Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

İşler, Erhan ve Aras, Rahmi. (2013). *Kastamonu Merkez, Daday Ve Safranbolu Geleneksel Türk Evi Tavanları,* 6/11, Akdeniz Sanat Dergisi:169-173.

Kabakçı, Bekir. (2013). *Cami Tezyinatının Yapılış Amacı, Günümüzdeki uygulamaları, Beklentiler ve Çözüm Önerilerine İlişkin Bir Deneme*.1. Kalemişi Dergisi:31.

Kara Pilehvarian, Nuran (2000). *Osmanlı Çeşme Mimarîsinde XIX. Yüzyıl Değişimleri. Tarihi*. Kültürü ve Sanatıyla IV. Eyüb Sultan Sempozyumu, Tebliğler, 68-75.

Kara, Hacer ve Danışık, Şerife. (2005). *Konya Mezarlıkları ve Mezar Taşları.* (1. Baskı), Konya: Meram Belediyesi Kültür Yayınları.

Kara, Tuncay. (2005). *Yörük Köyü*. (1. Baskı). Ankara: Grafiker Ofset.

Karacakaya, Recep; Yücedağ, İsmail ve Kılavuz, B., Nuri. (2013). *Safranbolu Kitabeleri*. İstanbul: Safranbolu Araştırma Merkezi Yayınları.

Karaçay, Çiğdem. (2018). *Lâdik Seccade Halılarında Mihrap Özelliklerinin İncelenmesi*.55. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 111-116

Karamağaralı, Beyhan. (1972). *Ahlat Mezar Taşları*. (1. Baskı) . Güven Matbaası.

Karpuz, Haşim. (2001). *Arkeoloji - Sanat Tarihi Ve El Sanatlarında Bilimsel Araştırma Teknikleri*. (1. Baskı). Konya: Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları.

Kaştan,Yüksel. (2017). *Tarih Metodolojisinde Laboratuar Yöntemi ve Safranbolu Örneği*. 3. Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, 72-88.

Keskiner, Cahide. (1986). *Tezhip, Minyatür, Kalem İşi ve Hat,* İstanbul: Alarko Holding Kültür ve Sanat Hizmeti.

Kılıçkan, Hüseyin. (2015). *Türk Bezeme Sanatı*. (4. Baskı).İstanbul :İnklap Yayın Evi.

Kılınç, Nurgül. (2008), *Geleneksel Konya Giysileri,* Konya: Kültür Yayınları.

Koca, Emine. (2012). *Osmanlı'da Yapılan Kılık Kıyafete İlişkin Reformların Erkek Giysilerinin Biçimsel Özelliklerine Etkileri*. Conference: CIEPO -20 Comité International des Études Pré-Ottomanes et Ottomanes,

Koçyiğit, Fazilet. (2019). *Amasya'da Ahşap Tavanlı İki Cami Örneği: Şıhlar Ve Kızılkışlacık Köyü Camileri*, 8/2, MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1641-1658.

Kuban, Doğan. (1999). Sinan, Osmanlı Ansiklopedisi ,X.190-201, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

Kulaz, Mehmet ve İlgit, İlter. (2018). *Tunceli'deki Mezarlıklar ve Mezar Taşları*. (1.baskı). İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Kurtişoğlu, Apa, Gülay. (2018). *Sadelikten Gösterişe Edirne Osmanlı Dönemi Mezar Taşları*, 16, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 32-56.

Kuru, Çakmakoğlu, Alev (2008). *İkonografik Açıdan Ortaçağ Türk Mimarisinde Yer Alan İstiridye Motifi*. 52. Erdem., 111-124.

Küçükerman, Önder. (1995). *Anadolu Mirasında Türk Evleri* .117. Ankara: TC Kültür Bakanlığı, Yayımlar Dairesi Başakanlığı.

MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi). (2007). *Seramik ve Cam Teknolojisi,* Ankara: MEGEP.

Mutçalı, Serdar. (2012). *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayın, 3357.

Mülayim, Selçuk. (1982). *Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler*. (1. Baskı). Ankara. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Mülayim, Selçuk. (1983). *Türk Sanatında Arabesk Problemi*. 2. Sanat Tarihi Dergisi,62-85.

Mülayim, Selçuk. (1999). *Değişimin Tanıkları, Ortaçağ Türk Sanatında Süsleme ve İkonografi*. (1.Baskı). İstanbul. Kaknüs Yayınları.

Okçuoğlu, Tarkan. (2012). *Topkapı Sarayı, Hasekiler Dairesi'nde Yeni Bulunan Bir Çeşme*, 21, Sanat Tarihi Yıllığı/Journal of Art History, 89-114.

Ölmez, Nurhan, Filiz (2012). *Meyve ve Türk Sanatları Bağlamında Meyve*. 10. Süleyman Demirel Üniversitesi GSF Hakemli Dergisi, 77-102.

Önge, Yılmaz. (1968). *Konya-Beyşehir'de Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı*. 7. Vakıflar Dergisi, 139-144.

Önge, Yılmaz. (1997). *Türk Mimarisinde Selçuklu Ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*. (Vol. 48). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Özbek, Yıldıray. (2014). *Kapadokya'da Osmanlı Dönemi Duvar Resimlerinde Kent Tasvirleri*. IV/I .MJH: Mediterranean Journal of Humanities. 215-230.

Özcan, Abdulkadir. (2001). *İzzet Mehmed Paşa*. İslam Ansiklopedisi ,23, 560-561. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.z

Özçalık, Mahire. (2017). *Lotus Çiçeğinin Farklı Kültürlerdeki Önemi Ve Peyzaj Tasarımında Kullanımının İrdelenmesi*. 10. Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi, 22-28.

Özdemir, Ünal. (2011). *Safranbolu'nun Kültürel Miras Kaynakları Ve Korunması*.26. Doğu Coğrafya Dergisi,129-142.

Özkan, Haldun. (2014). Bayburt/Aydıntepe Gümüşdamla Köyü Camii Vaaz Kürsüsü, 32, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 25-38.

Öztürk, Mustafa. (2001). *Kur'an'ın 'Cennet' Betimlemelerinde Yerel ve Tarihsel Motifler*. 1/IV. İslamiyat, 145-162.

Salman, Fikri. (2011). *Türk Kumaş Sanatı.* (1. Baskı). Erzurum: Zafer Ofset Matbaacılık.

Seçkinöz, Metin; Alpaslan, Sabiha; Komsuoğlu, Şükran; Mengi, Arsal ve Köse, Serap. (1986). *Resim II Süsleme Resmi ve Süsleme Sanatları Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Sedes, Fatma ve Sal, Murat. (2012). *Süleymaniye Camiinin Haziresi*. Dergi 9, 62-67.

Serin, Muhittin. (1999). *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*. (1.Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

Soykan, Nazlı ve Gür, Durmuş. (2013). *Anadolu Kültüründe Nazar ve Nazarlıklar: Safranbolu Örneği* . 2. Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi,115-158.

Soykan. Nazlı ve Gür, Durmuş. (2015). *Safranbolu, Yazıköy Kilise (Mimari, Süsleme, Liturjik Elemanlar)*. 1. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Özel Sayı), 103-129.

Sözen, Metin ve Tanyeli, Uğur (1992). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Sözen, Metin. (2001). *Türklerde Ev Kültürü*. (1.Baskı). İstanbul: Doğan Kitapçılık.

Şeyban, Aysun. (2016). *Sakarya'nın Erenler Mezarlığı'nda Bulunan Süslemeli Mezar Taşları* ,47, The Journal of Academic Social Science Studies, 519-529.

Tansuğ, Sezer. (1965). *18. Yüzyılda İstanbul Çeşmeleri ve Ayasofya Şadırvanı*. 6. Vakıflar Dergisi, 93-101.

Tunçel, Gül. (2005). *Ayaş Mezar Taşları*, XIV-I, Sanat Tarihi Dergisi, 277-301.

Tüfekçioğlu, Abdülhamit ve Gündoğdu, Oktay. (2016). *Üsküdar-Ahmediye Külliyesi Haziresi Meyve Tasvirli Mezar Taşları* .36. Atatürk Üniveristesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi: 173-191.

Uçar, Aygül. (2017). *İnanç ve Estetiğin Bütünleşmesi: İzmir Yapılarında "Maşallah" Yazılı Nazarlıklar*,17/2, Journal of Turkish World Studies, 223-238.

Uçar, Metin. (2013). Arnavutluk'taki Osmanlı Dönemi Mimarisinde İstanbul Tasvirli Duvar Resimleri.8/7. Electronic Turkish Studies, 671-686.

Uğraşkan, Erol. (2007*). Kastamonu Ferhat Paşa ve Atabey Gazi Camiileri'nin Haziresindeki Mezar Taşları*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitisü, Yüksek Lisans Tezi: Konya.

Uluçam, Abdüsselam. (1999). *Klasik Dönem Osmanlı Mimarisi*, Osmanlı Ansiklopedisi, X, 163-183, Ankara : Yeni Türkiye Yayınları.

Uluçam, Mehlika, Zeynep. (2013). *Memlûkların Güneydoğu Anadolu'da Bıraktığı Mimari İzler*, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi: Batman.

Ulukavak, Kızıltan. (2017). *Bir Safranbolulunun Penceresinden: Safranbolu*. (2.Baskı). Karabük: Karabük Üniversitesi Yayınları.

Unesco Türkiye Milli Komisyonu. (2018). *2016-2017 Faaliyet Raporları,* Ankara.

Uysal, Zekiye. (2005). *Yeşilyurt Köyüm Camii*, XIV-1, Sanat Tarihi Dergisi, 309-329

Üçok, Coşkun. (1944). *Osmanlı Devleti Teşkilatında Tımarlar*. 1. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi:73-95.

Yazıcıoğlu, Hulûsi ve Mustafa Al. (1982). *Safranbolu: Safranbolu-Karabük-Ulus-Eflâni*. Karabük: Özer Matbaası.

Yıldız, A. Vahap (2012). *Osmanlılar'da Yazı Çeşitleri*. 17. Harran Üniveristesi İlahiyat Fakiltesi Dergisi, 47-62.

Yıldız, Sevcan. (2009). *Bizans Tarihi Kültürü Sanatı ve Anadolu'daki İzleri*. (2. Baskı). İstanbul: Detay Yayıncılık.

Yılmaz, Mehmet. *Çeşme Başında Çiçekler. zdergisi.istanbul/makale/cesme-basinda-cicekler-51*. Erişim Tarihi: 24.06.2019.

Yurteri, Sultan ve Ölmez, Filiz, Nurhan. (2008). *Türk Dokumalarında Ağaç Motifi*. *38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 1445-1470.

Zeytinburnu Belediyesi. (2009). *"Şefkat estetiği" Kuş Evleri*. (1. Baskı). İstanbul: Zeytin Burnu Kültür Yayınları.

Züber, Hüsnü. (1971). *Türk Süsleme Sanatı,* (Vol.6). Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

8. FOTOĞRAF KATALOĞU



Fotoğraf--1: Konya İnce Minareli Medrese Taç Kapısı



Fotoğraf- 3: Bursa Yeşil Türbe



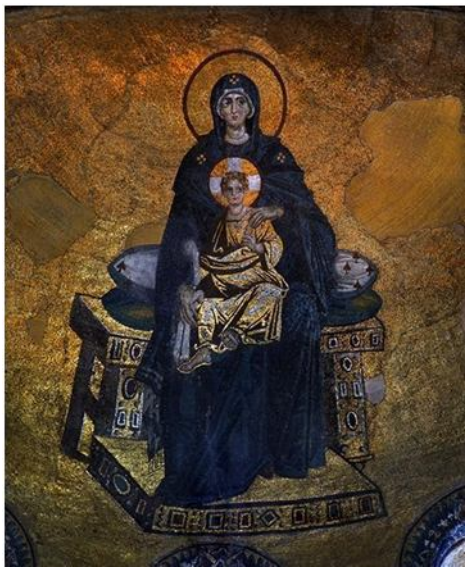
Fotoğraf--2: Bursa Yeşil Camii Taç Kapısı



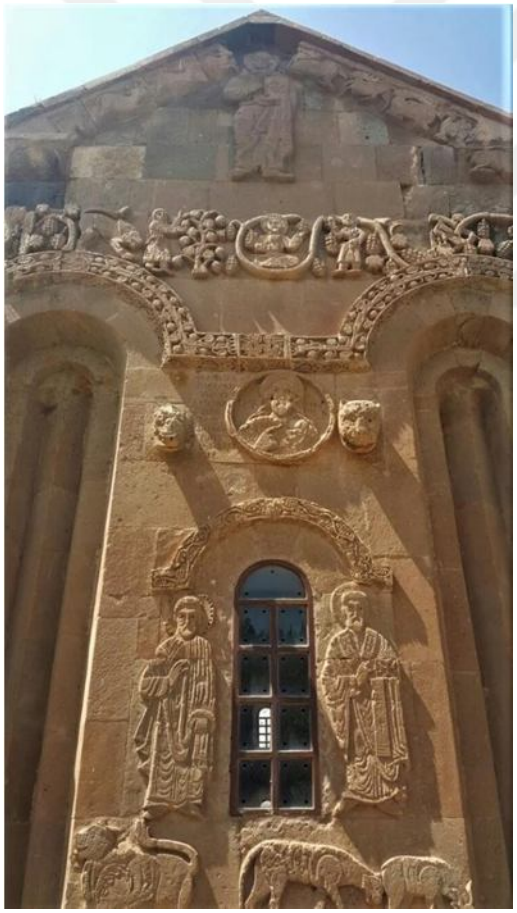
Fotoğraf- 4: Konya Aziziye Camii



Fotoğraf--5: Nevşehir Konstantin ve Helena Kilisesi



Fotoğraf- 7: İstanbul Ayasofya Müzesi



Fotoğraf-6: Van Akdamar Kilisesi
A.Özdinç'ten (2018)



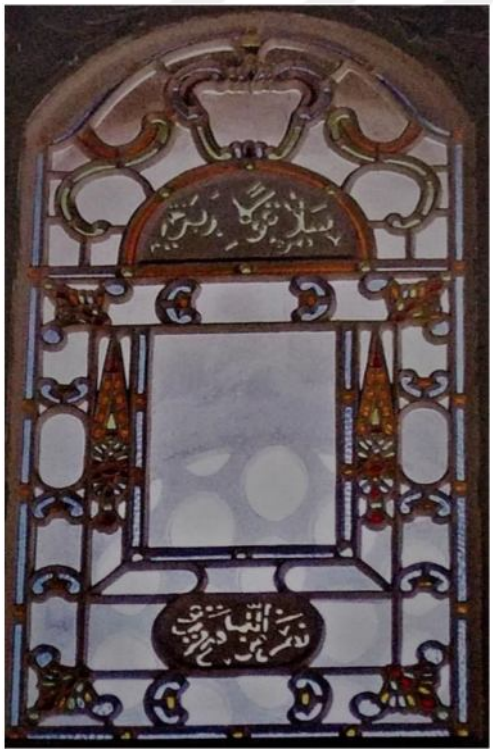
Fotoğraf- 8: izzet Mehmet Paşa Camii



Fotoğraf-9: İzzet Mehmet Paşa Camii Madalyon Yazılar



Fotoğraf-11: Bursa Ulu Camii



Fotoğraf-10: İzzet Mehmet Paşa Camii
Vitray Örneği



Fotoğraf-12: III. Ahmed Çeşmesi (İstanbul)
(B.ÖZEL'den)



Fotoğraf-13 : İsimsiz Çeşme -I-



Fotoğraf-15 : Akçasu Çeşmesi



Fotoğraf-14 : Çeşme Mah. -I-



Fotoğraf-16 : Antepzade Çeşmesi



Fotoğraf-17 : Çeşme Mah. -II-



Fotoğraf-19 : Hidayetzade Çeşmesi



Fotoğraf-18 : Meydan Çeşmesi -III-



Fotoğraf-20 : Çavuşoğlu Çeşmesi



Fotoğraf-21 : İsimsiz Çeşme -II-



Fotoğraf-23: Siviş Pınarı Çeşmesi



Fotoğraf-22: İsimsiz Çeşme -V- Kuzey Cephesi



Fotoğraf-24: Kâhya Sarı Altın Çeşmesi



Fotoğraf-25: Isimsiz Çeşme -III-



Fotoğraf-27: Şükrü Efendi Çeşmesi



Fotoğraf-26: Sadullah Çeşmesi



Fotoğraf-28: Mehmet ONDUR Mezarı



Fotoğraf-29: Bekir TURKYILMAZ Mezarı



Fotoğraf-31: Münevver ŞERIFE Mezarı



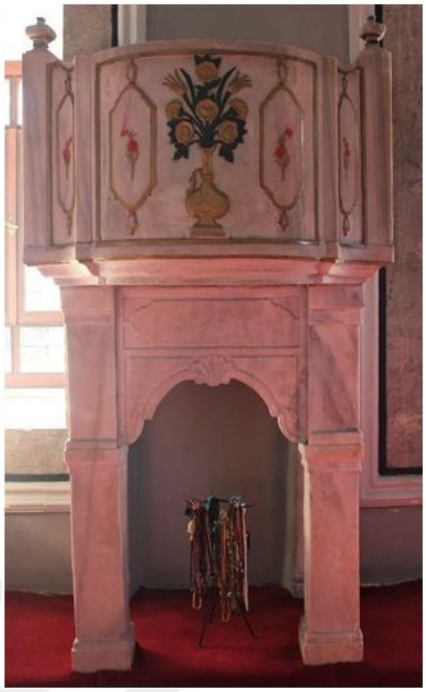
Fotoğraf-30: Ali Ragıp Bey Mezarı



Fotoğraf-32: Hacı Osman Efendi Mezarı



Fotoğraf-33: Hacı Hüsnü Efendi Mezarı



Fotoğraf-35: İzzet Mehmet Paşa Camii Vaaz Kürsüsü



Fotoğraf-34: Çılbır Pınarı Çeşmesi



Fotoğraf-36: Kileci Çeşmesi



Fotoğraf-37: İzzet Mehmet Paşa Mezarı Ayak Taşı (Ön-Arka Yüzü)



Fotoğraf-39: İsimsiz Mezar -I-



Fotoğraf-38: Zade Hanım Mezarı



Fotoğraf-40: Osman Zevcesi Ayşe Hanım



Fotoğraf-41: İsimsiz Çeşme -IV-



Fotoğraf-43: Selvili Köşk Çeşmesi



Fotoğraf-42 : Salih Paşa Çeşmesi



Fotoğraf-44: Ceviz Sadikası Çeşmesi



Fotoğraf-45: Mektepçiler Konağı



Fotoğraf-47: Tuzcu Pınar Çeşmesi



Fotoğraf-46: Mustafa Şekip Efendi Mezarı



Fotoğraf-48: Köprülü Çeşmesi



Fotoğraf-49: İsimsiz Mezar -III-



Fotoğraf-51: Eskici Mehmet Usta Mezarı



Fotoğraf-50: Zeynep Hanım Mezarı



Fotoğraf-52: İsimsiz Çeşme -VI-



Fotoğraf-53: İsimsiz Mezar -VI-



Fotoğraf-55: Kuzkaya Hacılar Köyü Cami



Fotoğraf-54: Ayşe Hanım -I- Mezarı



Fotoğraf-56: Çatal Pınarı Çeşmesi



Fotoğraf-57: Fadime Hatun Mezarı



Fotoğraf-59: Hamidiye Çeşmesi



Fotoğraf-58: Lütfiye Hanım Mezarı



Fotoğraf-60: İsimsiz Mezar -VIII-



Fotoğraf-61: Düriye Hanım Mezarı



Fotoğraf-63: İsimsiz Mezar -V-



Fotoğraf-62: İsimsiz Çeşme -V- Doğu Cephesi



Fotoğraf-64 : Dimici (Serkâtip) Çeşmesi



Fotoğraf-65: İsimsiz Mezar -ıX-



Fotoğraf-67: Atife Hanım Mezarı



Fotoğraf-66: Fatma Hanım -III- Mezarı



Fotoğraf-68: Ayşe Hanım-II- Mezarı



Fotoğraf-69: Hacı Fatma Hanım Mezarı



Fotoğraf-71: Müzeyyen Hanım Mezarı



Baş Taşı



Ayak Taşı

Fotoğraf-70: Habibe Kadın Mezarı



Fotoğraf-72: Mustafa GÜMÜŞLER Mezarı



Fotoğraf-73: Fatma Hanım -IV- Mezarı



Fotoğraf-75: Şevkiye Hanım Mezarı



Fotoğraf-74: Fatma Hanım -V- Mezarı



Fotoğraf-76 : İzzet Mehmet Paşa Mezarı



Fotoğraf- 77: Sipahioğlu Konağı -VI-



Fotoğraf- 79 : Sipahioğlu Konağı -VII-



Fotoğraf- 78: Ayşe Hanım -III- Mezarı



Fotoğraf- 80: Sipahioğlu Konağı -VIII-



Fotoğraf-81: Şerife Hanım Mezarı



Fotoğraf-83: Sipahioğlu Konağı -I-



Fotoğraf-82: İsimsiz Mezar -XIII- Ayak Taşı



Fotoğraf-84: Sipahioğlu Konağı -II-



Fotoğraf-85: Hafize Hatun Mezarı



Fotoğraf-87: İsimsiz Mezar -XVIII-



Fotoğraf-86: Makbule SARI Mezarı



Fotoğraf-88: Aşehan Hanım Mezarı



Fotoğraf-89: Hatunoğlu Mehmet Efendi Mezarı



Fotoğraf-91: İsimsiz Mezar -XII-



Fotoğraf-90: Asmazzade Ayşe Hanım Mezarı



Fotoğraf-92 : Hatice Hanım Mezarı



Fotoğraf-93: Mülazım Muhammed Efendi Zevcesi



Fotoğraf-95: Osman Bey Mezarı



Fotoğraf-94: Zehra Hanım Mezarı



Fotoğraf-96: Ayşe Hanım -V- Mezarı



Fotoğraf-97: Hatice PEKŞEN Mezarı



Fotoğraf-99: Mustafa Validesi Hatice Hanım



Fotoğraf-98: Hatice SAYGININ



Fotoğraf-100: Fatma Hanım -VII- Mezarı



Fotoğraf-101 : Sipahioğlu Konağı -III-



Fotoğraf-103 : Sipahioğlu Konağı -V-



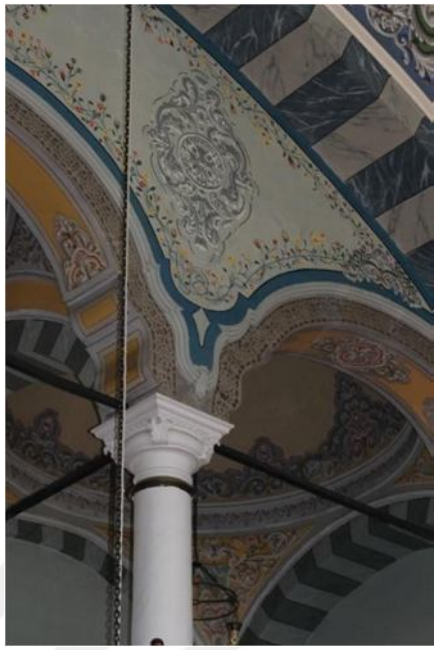
Fotoğraf-102 : Sipahioğlu Konağı -IV-



Fotoğraf-104: İzzet Mehmet Paşa Camii Giriş Kapısı



Fotoğraf-105: İzzet Mehmet Paşa Camii Giriş Tavanı



Fotoğraf-107: İzzet Mehmet Paşa Camii



Fotoğraf-106: İzzet Mehmet Paşa Camii Kadınlar Mahfili Balkon Altı



Fotoğraf-108 : İzzet Mehmet Paşa Camii Giriş Kapısı İçi



Fotoğraf-109: İzzet Paşa Camii Müezzin Mahfili Tavanı



Fotoğraf-111: İzzet Mehmet Paşa Camii Son Cemaat Yeri Mihrabiyesi Batı



Fotoğraf-110: İzzet Mehmet Paşa Camii Son Cemaat Yeri Mihrabiyesi Doğu



Fotoğraf-112: İzzet Mehmet Paşa Camii Son Cemaat Yeri Tonozu



Fotoğraf-113: İsmail Bostancı Mezarı



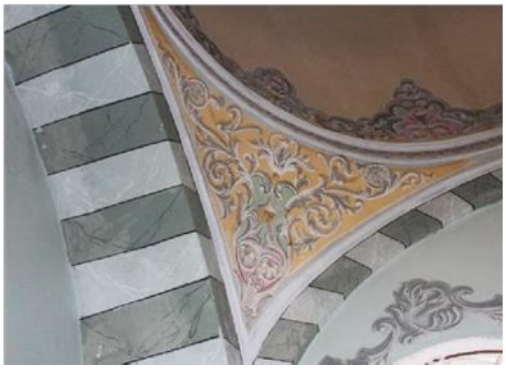
Fotoğraf-115: İzzet Mehmet Paşa Camii Kadınlar Mahfili Balkon Kenarının Yüzeyi



Fotoğraf-114 : İzzet Mehmet Paşa Camii Merkez Kubbesi



Fotoğraf-116 : İzzet Mehmet Paşa Camii Son Cemaat Yeri Kubbesi



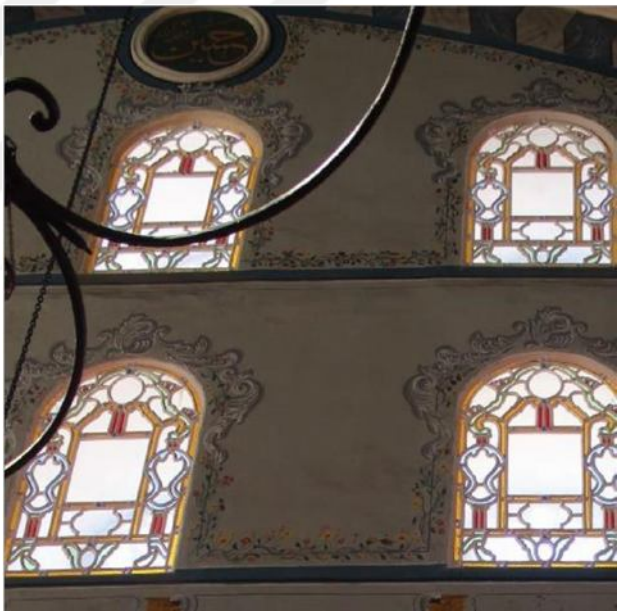
Fotoğraf-117: İzzet Mehmet Paşa Camii Kadınlar Mahfili Kubbe Pandantifi: 1



Fotoğraf-119 : İzzet Mehmet Paşa Camii Kadınlar Mahfili Kubbesi : Pamdamtifleri: 2



Fotoğraf-118 : İzzet Mehmet Paşa Camii Mihrabı



Fotoğraf-120 : İzzet Mehmet Paşa Camii Beden Duvarı Pencereleri-1



Fotoğraf-121 : İzzet Mehmet Paşa Camii Beden Duvarı Pencereleri-2



Baş Taşı Ayak Taşı

Fotoğraf-123 : Fatma Hanım -I- Mezarı Baş- Ayak Taşları



Fotoğraf-122 : Üzeyir SÖNMEZ Mezarı





Fotoğraf-123-1 : Fatma Hanım -I- Mezarı Sandukası



Fotoğraf-124 : Paşa Pınarı Çeşmesi



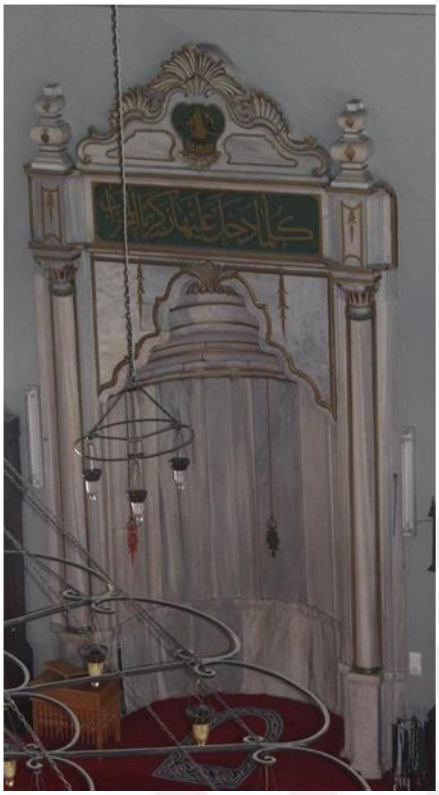
Fotoğraf-126: İzzet Mehmet Paşa Camii Son Cemaat Yeri Sütunları



Fotoğraf-125 : İsmail Avcı Evi



Fotoğraf-127: İzzet Mehmet Paşa Camii İç Sütunlar



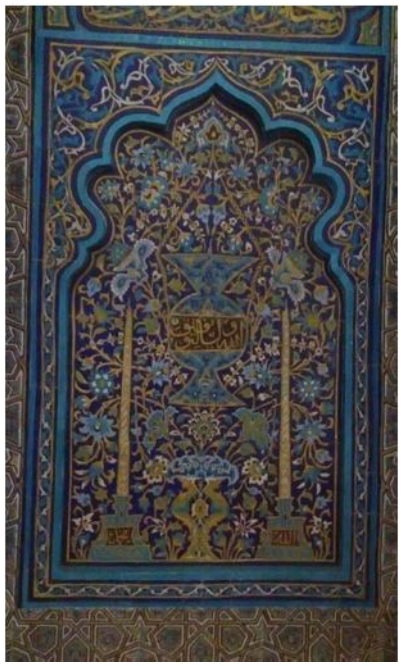
Fotoğraf-128: İzzet Mehmet Paşa Camii Mihrabı



Fotoğraf-130: Çifte Minareli Medrese (Erzurum)
(T. AYDIN'dan)



Fotoğraf-129: İsmail Avcı Evi 2



Fotoğraf-131: Yeşil Türbe (Bursa)



Fotoğraf-132: Karataş Camii (Konya)



Fotoğraf-134: Eyüpsultan Mehmet Vusuli Efendi Türbesi Haziresi (İstanbul)
(K.BİÇİCİ'den)



Fotoğraf-133: Eşrefoğlu Camii (Konya)



Fotoğraf-135: Süleymaniye Camii Haziresi (İstanbul)
(F.SEDES ve M. SAL'dan)



"…19. yüzyıl Üniversite Kitaplığı"

Fotoğraf-136: Şükûfe Motifi I

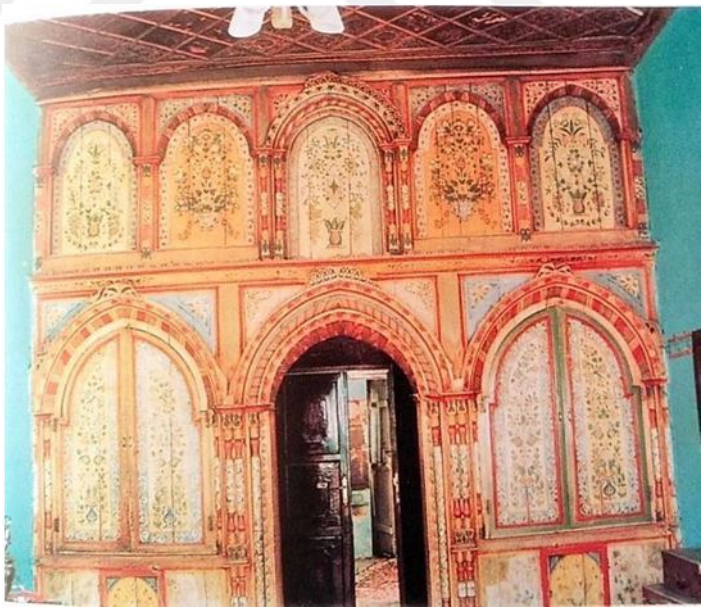


Fotoğraf-138: Canbulat Evi (Mağacun Ağası İzzet Efendi Şehir Evi)



"….19. yüzyıl Üniversite Kitaplığı"

Fotoğraf-137: Şükûfe Motifi II



Fotoğraf-139: İsa Kalkan Evi (Bitlis)
(G. BAŞ'tan)



Fotoğraf-140: Narince: Narenci Mezarlığı (Yunanistan)
(A. KARAAĞAÇ'tan)



Fotoğraf-142: III. Ahmed Çeşmesi (İstanbul)



Fotoğraf-141: Tophane Çeşmesi (İstanbul)
(M.YILMAZ'dan)



Fotoğraf- 143: II. Murad Camii (Bursa)



Fotoğraf-144: Eyüp Mezarlığı (İstanbul)
(M.N.KUTLU'dan)



Fotoğraf- 146: Avşar Kasabası (Konya)
(A.BALDIRAN'dan)



Fotoğraf- 145: Muradiye Külliyesi (Bursa)



Fotoğraf- 147: Avşar Kasabası (Konya)
(Ç.ÇELİK'ten)



Fotoğraf- 148: Büyük Mezarlık (Manisa: Gördes)
(K. BİÇİCİ'den)



Fotoğraf- 150: Bozdoğan Mezarlığı (Aydın)
(E. DAŞ'tan)



Fotoğraf- 149: Ayrılık Çeşme Mezarlığı (İstanbul)
(S.GÜL'den)



Fotoğraf- 151: İbrahim Paşa Çeşmesi (Kocaeli)
(M.B. GÖKLER'den)



Fotoğraf- 152: Ahmet Emin Paşa Çeşmesi (Bursa)



Fotoğraf- 154: Nusretiye Camii Batı Sofası Geçiş Kapısı (İstanbul)
(D.ARSLAN'dan)



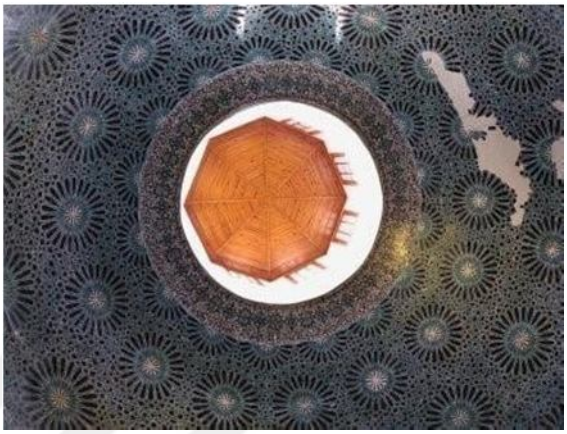
Fotoğraf-153: Roma Dönemi Konsol (Bergama Müzesi)



Fotoğraf-155: Yeşilyurt Köyü Camii (Çanakkale)
(Z.UYSAL'dan)



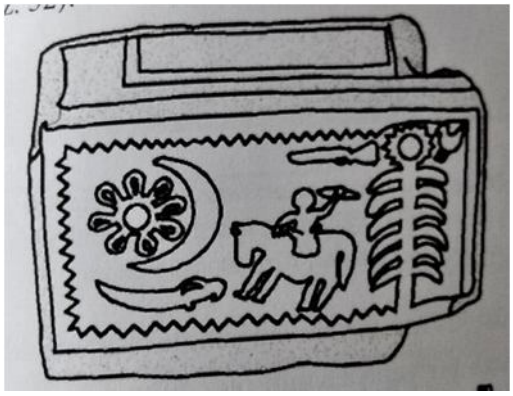
Fotoğraf- 156: Ulu Cami (Bursa)



Fotoğraf- 158: Karatay Medresesi (Konya)



Fotoğraf- 157: Mamahatun Türbesi (Erzincan)



Fotoğraf- 159: Hasan Bey'e Ait Sanduka (Tunceli) (M.KULAZ'dan)



Fotoğraf- 160: Yusuf Ziya Paşa Çeşmesi (İstanbul)



Fotoğraf- 162: Çamaşırhane Çeşmesi (Çanakkale)
(M.DÜNDAR'dan)



Fotoğraf- 161: Ağrı Mezarlığı
(Ç.YUSUF'tan)



Fotoğraf- 163: Murat Köşkü (İzmir)
(R.E.GÜLTEKİN'den)



Fotoğraf- 164: Bünyamin Ayaşî Hazretleri Camii Haziresi (Ankara)
(G.TUNÇEL'den)



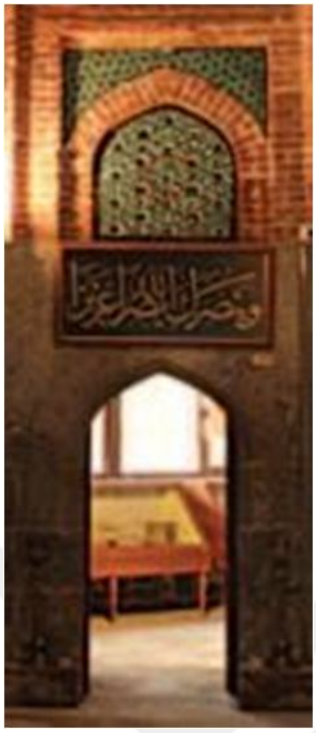
Fotoğraf- 166: Atik Ali Camii Haziresi (İstanbul)
(T. OKÇUOĞLU'dan)



Fotoğraf- 165: İstanbul Kasımpaşa-Hüseyin Paşa (Kaptan-Hacı) Çeşmesi
(D.ÇALIŞIR'dan)



Fotoğraf- 167: Nevşehir'de Bir Otel



Fotoğraf- 168 : Sahip Ata Vakıf Müzesi



Fotoğraf- 170: Mirkelamoğlu Han (İzmir)



Fotoğraf- 169: Eşrefoğlu Cami Mimberi (Konya)



Fotoğraf- 171: Erzurum'da Bir Ev
(S.ÇINAR'dan)



Fotoğraf- 171: Çengel Köyde Bir Çeşme (İstanbul)



Fotoğraf- 173 : Gümüş Damla Köyü Camii (Bayburt)
(H.ÖZKAN'dan)



Fotoğraf- 172: Erenler Mezarlığı (Sakarya)
(A. ŞEYBAN'dan)



Fotoğraf- 174: Tunceli Mezar Taşları
(M.KULAZ'dan)



F.KOÇYİĞİT

Fotoğraf- 175: Kızılkışlacık Köyü Cami (Amasya)



Fotoğraf- 177: Safranbolu Bindallıları



Fotoğraf- 176: Safranbolu Gelinlik Eteği



Fotoğraf- 178: Konya Kadın Giysileri
(N.KILINÇ'tan)





Fotoğraf- 179: Kitap Ayracı-Cetvel



Fotoğraf- 181: Sipahioğlu Konağı -IX-



Fotoğraf- 180: Not Defteri



Fotoğraf- 182: Sipahioğlu Konağı -X-



Fotoğraf- 183: Sipahioğlu Konağı -XII-



Fotoğraf- 185: Sipahioğlu Konağı -IVX-



Fotoğraf- 184: Sipahioğlu Konağı -XIII-



Fotoğraf- 182: Anadolu Hisarı II. Beyzazıd Han Mezarlığı (İstanbul)
(H. YILMAZ'dan)



Fotoğraf- 183: Tavlusun Köyü Mezarlığı (Kayseri)
(Ş.TALİ'den)



Fotoğraf- 185: İlk Belediye Binası (Bursa)

Ek-1 Örnek Motif Değerlendirme Formu

	Çeşme	Mezar Taşı	Konut
Tarihi Eser			

MOTİF ÇEŞİDİ	BİTKİSEL									GEOMETRİK		MEYVE						YAZI	İSTİRİDYE	İBRİK	TESTİ	ŞEMSE
	Çiçek	Gül	Şükûfe	Lotus	Palmet	Girland	Servi	Çelenk	Akantus	Kozmolojik	Madalyon	Hurma	Üzüm	Elma	Limon	Karpuz	Kavun					

TASARIM İLKELERİNE UYGUNLUK	TEKRAR		UYGUNLUK			ZITLIK				EGEMENLİK	DENGE		BİRLİK
	Aralıklı	Değişken	Fiziksel	Biçim	Üslup	Biçim	Yön	Ölçü	Renk	Vurgu	Simetrik	Asimetrik	Fikir ve Üslup
	Motiflerin art arda belirli aralıklarla düzen içinde tekrar etmesidir.	Motiflerin tek yönde yinelenerek oluşturduğu tekrardır.	Genellikle kompozisyonlarda bütünün görsel olarak uyum içinde olmasıdır.	Form olarak motiflerin birbirleri ile uyum içinde olmasıdır.	Özellikle kompozisyonlarda her ögenin kompozisyonla uyum içinde olmasıdır.	Aynı yüzeyde farklı biçimde motiflerin kullanılmasıdır.	Motiflerin yerleştirilmesindeki farklılıktır.	Motiflerin boyutlarının farklılık göstermesidir.	Sıcak-soğuk gibi renk kullanımlarında farklılık oluşturmaktır.	Kompozisyon içerisinde bir ögenin boyut, renk, biçim gibi özelliklerden biri veya birkaçının farklı olarak öne çıkmasıdır.	Tasarım hayali olarak ikiye dikine bir çizgiyle bölündüğünde her iki tarafın eşit ölçüde oluşudur.	Tasarım hayali olarak ikiye dikine bir çizgiyle bölündüğünde her iki tarafın eşit ölçüde olmayışıdır.	Motiflerin bir araya geldiklerinde bir bütün oluşturarak uyum içinde olmasıdır.

TASARIM ÖGELERİNE UYGUNLUK	ÇİZGİ	BİÇİM	RENK					DOKU	ORAN
			Yalın	Açık-Koyu	Soğuk-Sıcak	Tamamlayıcı	Aldatıcı		
	Motiflerin oluşumunu sağlayan, biçimi sınırlandırır.	Çizgilerin bir araya gelerek motifin görmek istenen kalıbıdır.	Sarı Kırmızı Mavi renklerle oluşturulan tasarımlardır.	Renklerin değerleridir.	Soğuk ve sıcak renkler bir arada kullanılarak oluşturulur.	Sıcak ve soğuk renklerle birlikte diğer renklerin de kompozisyonda bulunmasıdır.	Grinin oluşturduğu etkidir.	Duyu organlarıyla hissedilen dokulara hitap eden yapıdır.	Kompozisyondaki her motifin ölçülerinin dengede olmasıdır.